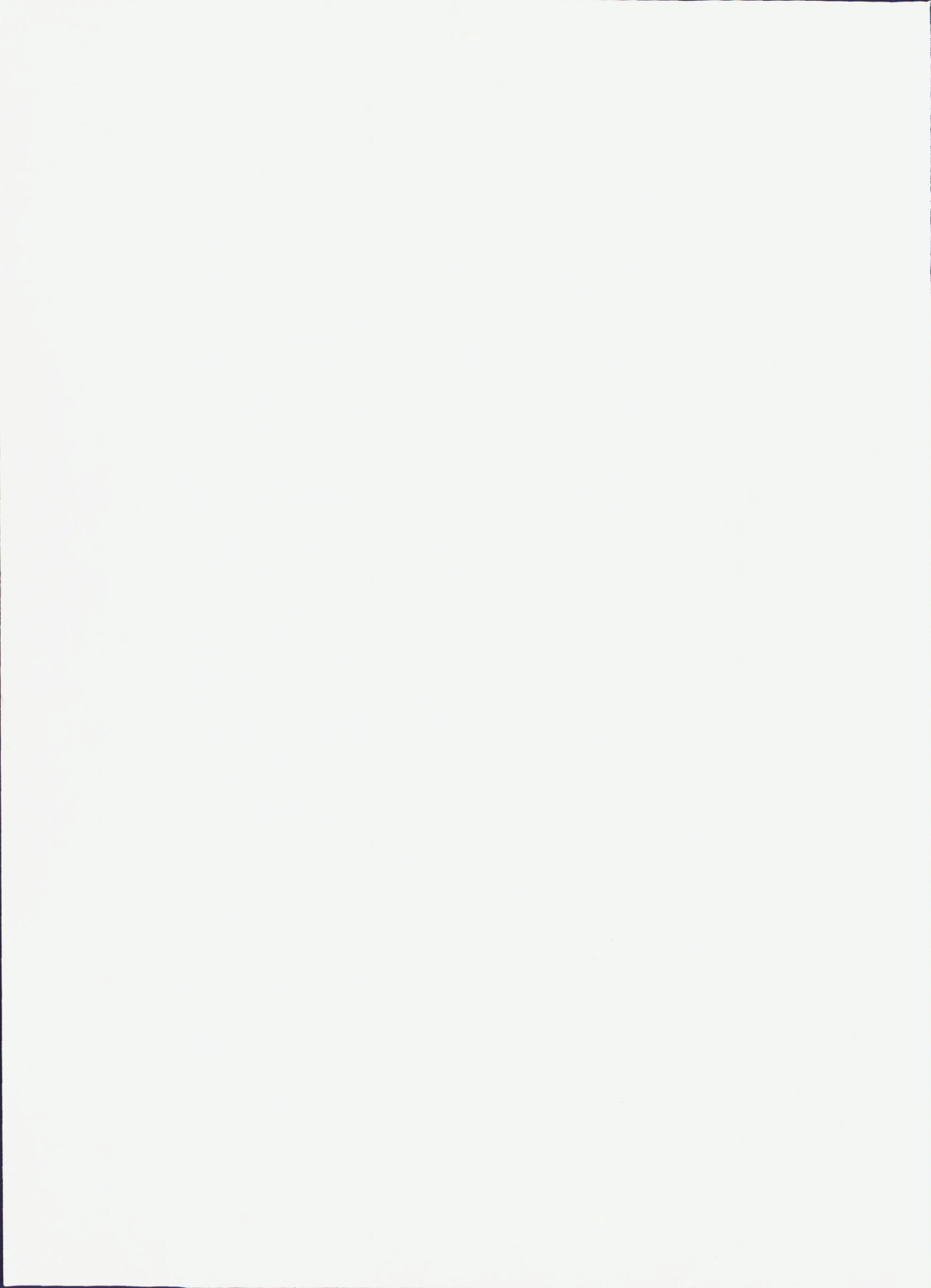

TO NORSKE
SKUESPILLERES LIV

ALMA FAHLSTRØM

TO NORSKE
SKUESPILLERES LIV

OG DE FAHLSTRØMSKE
TEATRES HISTORIE

1878—1917

GYLDENDAL NORSK FORLAG

OSLO · MCMXXVII

NB Rana
Depotbiblioteket

PRINTED IN NORWAY
CENTRALTRYKKERIET
OSLO

Til JOHAN
min trofaste stridskamerat i firti aar
og
til ARNE
som aldrig fik læse denne boken om mor og far

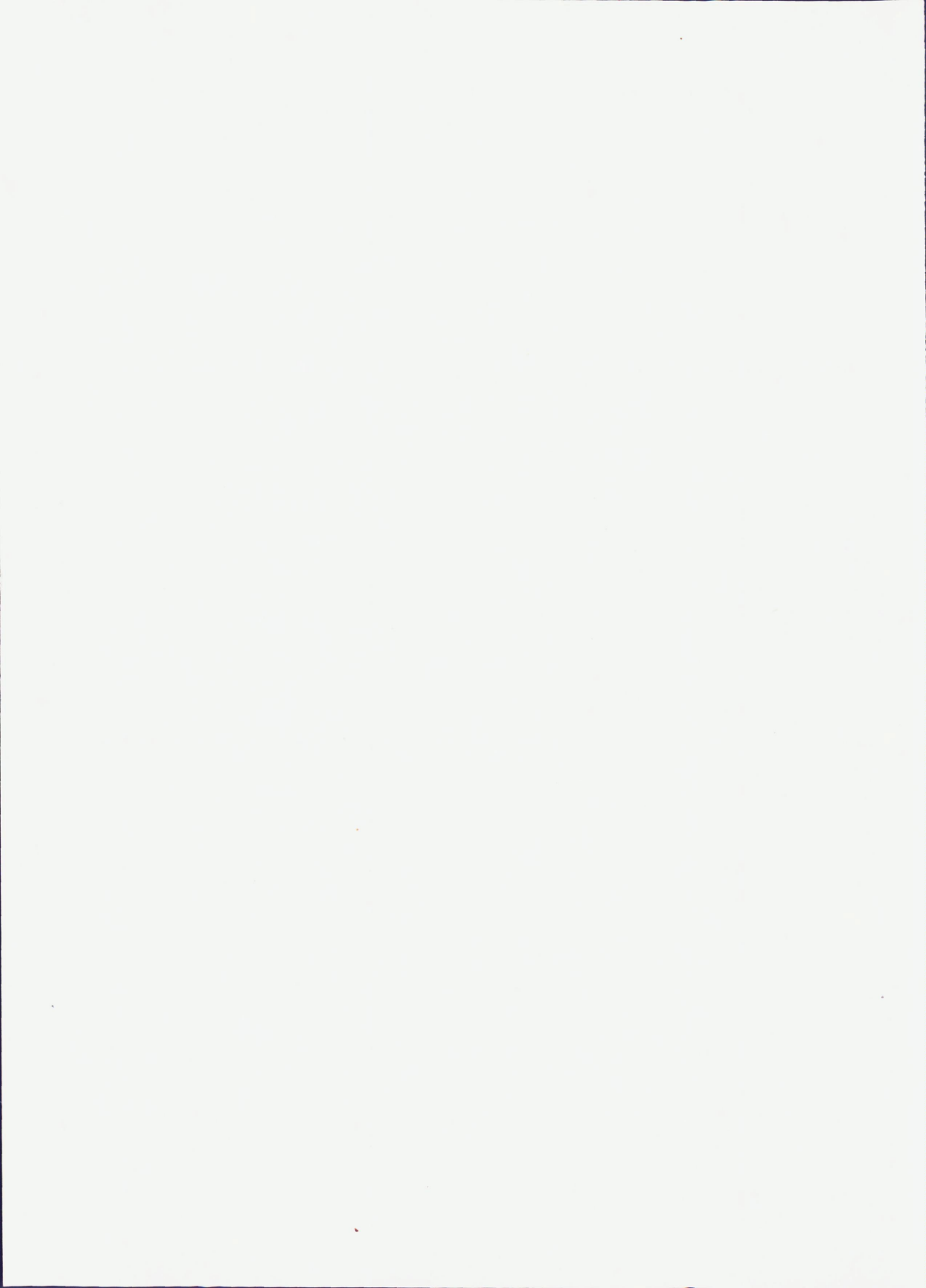

Boken er paabegyndt 1917
og avsluttet 1920

MIN HENSIGT med denne bok er at skildre to norske dramatiske kunstneres liv i aarene 1878—1917. Det har været fristende for mig ved omtalen av de av os ledede teatre at beskæftige mig mere detaljert med de mange betydelige præstationer, som de forskjellige skuespillere har utført paa vore fire scener i Kristiania. Men dette vil kræve for stor plads. Jeg har derfor væsentlig maattet innskærpe mig til ved personale og repertoire-fortegnelse at trække op konturene av vore teatres virksomhet, og gjennem et utvalg av de betydeligste kritikeres anmeldelser av forestillingerne at belyse særskilt Johan og mig som skuespillere og vort virke som teaterledere. Kanske det herved kan lykkes mig at gjøre levende igjen en og anden scenisk skikkelse i vor kunstneriske gjerning og fastholde indtryk fra en teaterperiode, som ellers snart vil være forflyktiget.

ALMA FAHLSTRØM

Den 15de januar 1877 blev vi, som tilfældig var i nærheten av Stortorvet, skræmt op ved ropet: Teatret brænder!

Jeg husker, at jeg gik op Kirkebakken, da jeg saa brandvognene jage ut fra brandvagten og nedover Kirkegaten, mens hornet tutet og hestemankene flommet i luften. Først fulgte enkelte tilskuere i løp — dernæst flere, deriblandt jeg, og efterhvert blev gaten sort av ilende mennesker, som ropte og snakket i hverandre, mens de styrtet ned mot teatret. Da jeg kom frem, stod vandstraalen fra slangerne høit over taket, og brandfolkene klatret paa sine bratte stiger og pøste vand over den gamle bygningen, som stod rent hjælpeløs med tykke røken væltende frem under vandmasserne. Jeg slap saavidt indenfor avspærringen før det var forsent, og tumlet mig frem til baksiden, hvor vinduerne til foyeren var. Der stod Peter Lorents Rasmussen og røktet sit kald som garderobe-

mester, hjulpet av fru Morck, garderobeinspectrisen, som ogsaa var kommet tilstede. De kastet ut teatergarderoben gjennom vinduerne hulter til bulter — det gjaldt at faa «reddet» mest mulig. Alle vi, som stod utenfor, hjalp til. Jeg husker endnu den ærefrygt, hvor med jeg tok op og bar bort Maria Stuarts pragtfulde purpurkroningskaape — og jeg har aldrig glemt den saare skuffelsen, da jeg kjendte, at de gyldne kroner under fingrene mine bare var papir. —

Ja dette første indtryk kunde staa symbolsk over mine dyrekjøpte teatererfaringer: Flammer — purpur — men kronerne av guldpapir.

KRISTIANIA TEATER 1878—1895

Teatret slap noksaa heldig — skaden blev utbedret i løpet av en maanedes tid. Men branden tok med sig den av den svenske direktør Josephson startede norsk-svenske opera. I mellemtiden blev ikke utbetalt gager, for kassen var tom, og skuespillerne, som ogsaa under operaperioden ofte hadde været husvilde i eget hus, forsøkte efter branden at opholde livet med korte turnéer og forskjellige aftenunderholdninger i Kristiania, til de atter kunde samles i det istandsatte teater, som blev gjenaapnet 11te februar.

Direktionen, d'hrr. hofchef Frølich, Hartvig Lassen og h.r.advokat Nicolaysen, valgte for 1878 kand. filol. Johan Vibe til teaterlederens ansvarsfulde gjerning, som han indehadde i to sæsoner. Hertil medbragte han ingen evner. Hans regime blev kort og glansløst. Men for mig betød Johan Vibe noet, for det var under ham, at jeg fik lov til at avlægge forsagelsesløftet i Thalias hellige tempel. Ceremonien var ikke pompøs — jeg var tildelt en replik i Shakespeares «Stort besvær for ingenting», og skulde først vise mig paa scenen i 5te akts maskebal — og ovenikjøpet formummet i tæt domino med maske for ansigtet. Men saa sterkt hadde jeg længtet efter opfyldelsen av mit livs store drøm, at jeg møtte op i teatret kl. 9 om morgenen paa den betydningsfulde dag, 22de april 1878, og hadde med mig en liten kurv med melkeflaske og smørbrød. Jeg syntes jeg maatte ta med hvert minut, jeg hadde lovlig ret til at være nær min elskede scene — men da jeg endelig klokken 10 om aftenen ved Peter Lorents's arm gjorde min entré, utmattet av glædefylt spænding, var der ikke et menneske, som la merke til den

indhyllede dame, hvis ene repliks utpekulerte intelligens gik ganske over hoderne paa publikum. Jeg gik hjem sidst av alle og betydelig mindre forventningsfyldt, end jeg var kommet om morgenen.

Og det som gik forut for denne aftenen hadde heller ikke været noen dans paa roser — selv om det blev værre siden. Den orm, som aldrig dør og den ild, som aldrig slukkes hadde herjet min arme sjæl fra den første gangen, jeg fik være med far og mor i teatret. Det var «Esmeralda» av Erik Bøgh, som blev saa skjæbne- svanger for mig. Jeg kjendte hjertet svulme sterkere og sterkere i hver akts spænding, — og hadde der været en akt til, tror jeg det maatte ha bristet. Den kvelden blev jeg solgt med hud og haar — og er aldrig blit løskjøpt siden heller.

Min mor, Anne-Marie Lehmann, var datter av slotsgartneren i den lille jyske by Skanderborg, og min far, Johan Heinrich Bosse, var av gammel nordtysk bondeslegt og født i Hannover. De traf hverandre i Jylland og bosatte sig først i Skanderborg, hvor jeg blev født. En vekslende skjæbne førte dem tre aar efter hit til Kristiania, hvor min far nedsatte sig som bokhandler og drev en liten papir- og subskriptionsbokhandel i Skippergaten.

Den gang «Esmeralda» betok mig, var jeg tolv aar eller noet saant, og snillere og flittigere pike var der ikke i Kristiania by i lange tider efter. Præmien for at gjøre nytte og gaa ærend var en halv skilling for hver tørn, og der gik mange halvskillinger paa en tolvskilling, og 12 skilling kostet billigste billett paa Bankpladsen.

Det var utrolig, hvor mange jobber jeg overkom, for jeg fik da fra mit høie stade set de fleste stykker i de to næste sæsoner, og der blev gudskelov ikke bare spilt Esmeraldaer. Men naar jeg trillet bokpakker til dampskibsekspeditionerne med en bror eller søster i den ene enden av barnevognen og pakkestablen i den andre, eller jeg passet den lille bokhandlerbutikken for far i mid- dagsstunden, eller jeg gik ærend for en av madamerne i Skipper- gaten 31, altid deklamerte jeg høit de store tragiske roller efter fru Gundersen eller Arnoldus Reimers — til opmuntring for de forbi- passerende, og især for dagens passager i barnevognen. Endelig

Min mor og jeg.

Min far.

blev jeg 15 aar, og tre maaneder efter konfirmationen forberedte jeg mig med bøn og faste til det utænkelig dristige skridt at opsøke mine idealers gudinde, fru Laura Gundersen, og spørre hende, om hun trodde jeg med tiden kunde bli hendes arvtager. Jeg husker, at da jeg kom op i etagen under, der Gundersens bodde ovenpaa, knælte jeg og bad til Gud om, at fru Gundersen ikke maatte synes jeg var for styg til at bli skuespillerinde. Jeg ringte paa, og fruuen kom selv og lukket op. Jeg hadde aldrig set min heltinde uten sminke og i kostyme og blev litt forvirret ved at staa likeoverfor en blek dame i sort kjole og med et vasket og nystrøket blaatt silkebaand om halsen.

Jeg maa sikkert ha virket ganske hjelpeløs og komisk, da jeg fik frem litt av det, jeg vilde ha sagt, for hun smilte og sa: «Kom og bli med». Vi gik gjennom spisestuen, hvor Sigvard sat sammen med Arne Garborg og Aasta Hansteen. Da vi kom ind i daglig-

stuen, ropte fru Gundersen paa frøken Hansteen og sa til mig: «Hun skal høre paa Dem — hendes dom stoler jeg paa. Prøv nu». Jeg hadde tat med min kjære Esmeralda og skalv frem:

Ædle ridder, bliv ikke vred
— tør vel en bøn jeg vove?

«Ja det er nok», sa Aasta Hansteen til mig, og til fru Gundersen: «Hun har talent». «Der hører De», sa fru Laura, «men gaa nu hjem og læs ind Mathilde i «De nygifte» og kom saa igjen, saa faar vi se». Jeg gjorde det, og var saa lykkelig at interessere den store skuespillerinde, skjønt hun kanskje ikke netop trodde, at dramaet skulde bli mit hovedfag. Hun tok mig med op til Johan Vibe en aften paa chefskontoret og fortalte, hvad jeg ønsket. Han saa litt forbauset paa det lille nøsset, som vilde rekrutere personalet ved Kristiania Teater — men fru Gundersen gik god for mig.

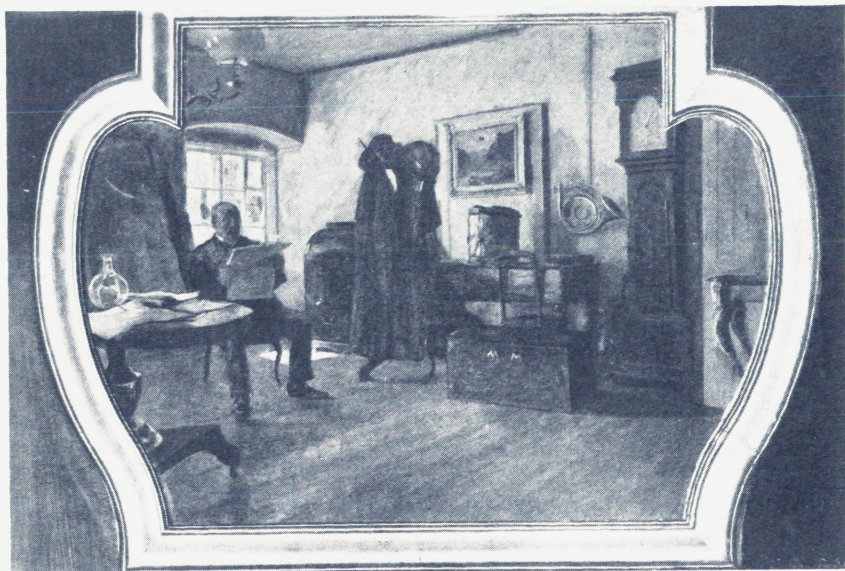
Slik var det, jeg kom til at oppleve mine første skridt paa den bane, jeg nu har fulgt i over 40 aar — fra den første rare aftenen den 22de april 1878.

* * *

Publikum hadde altsaa ikke opdaget den nyopdukkede stjerne paa kunstens himmel, og direktionen saa mig heller ikke. Jeg hadde følelsen av, at overhodet ingen saa mig, der jeg gled rundt i teatret. Men jeg var antat som elev og hadde altsaa lov til at komme og gaa, naar teatret idetheletat var laast op, og det var ikke lange stundene, jeg var utenfor heller. Tidlig hver morgen før prøven begynde, gik jeg andægtig gjennom dobbeltdøren med de matte glasrutene og kom ind til vaktmester Larsens residens i kjelderleiligheten.

Den bestod av et bitte lite kjøkken med en dukkekomfur, og et rum med et lite bord ret ind til venstre for døren. Der blev al post til skuespillerne lagt, saa oversigten var grei og letvindt. Iøvrigt beherskedes salongen av et stort bur med papegøien Kalla, opkaldt efter husets ældste søn. Den hilste hver indtrædende med et ubehersket rop paa «Larsen», og skræmte næsten livet av mig

Foyeren i Kristiania Teater.

den første gang, jeg kom ind for at se efter, om der skulde være brev til mig — kanske en anonym beundrer hadde opdaget mig tvers igjennem masken — kanske en direktør et eller andet sted fra var blit opmerksom paa min sjeldne replik — jeg ventet chancen. Med det samme jeg tar op et brev, som selvfølgelig ikke var til mig, ropte Kalla «Larsen» saa jeg mistet brevet og rædselsslagen styrtet ut. Men det var bare første gang — siden blev Kalla og jeg gode venner.

Efter at ha gaat op to halvtrapper stod vi foran døren til det allerhelligste — den førte ind til scenen til høire og til foyeren til venstre.

Den gamle beskedne foyeren med det spinkle flygelet, hvor Hennem terpet ind sangpartierne med koret! Med de to faldede langspeilene, som altid gjengav de pragtfuldt kostymerte skikkelser avdæmpet-fjernt — likesom borte fra nuet. De to langarmede gasblussene over det ovale bordet, hvor jeg sat saa mangen aften og

Henrik Klausen.
Broncerelief av Johan Fahlström.

formiddag med, naar skuespil-
lerne var samlet rundt det i mel-
lemakterne eller naar de hadde
pause. Endnu kan jeg høre fru
Wolfs glade latter, naar Henrik
Klausen fandt paa noet særlig
for at more hende, eller naar hun
selv fortalte en av sine djerve
historier. Jeg hører Gundersen
drøfte tidens spøragsmaal med
Isachsen. Jeg ser Hammers sjæl-
fulde ansigt naar han hørte paa
eller deltok i samtalen. Og Jo-
hannes Brun, som sat og støttet
haken paa hænderne, som han
hadde foldet over stokkeknappen.
Sofie Parelius sa av og til en
spøk, saa alle jublet — fru Jo-
hanne Reimers gik urolig frem
og tilbake og vekslet av og til
et par ord med Arnoldus, som

altid virket bred og tryg og rolig. En og anden gang saa vi fru
Gundersen passere forbi døren paa vei til og fra scenen, og Bucher
vimset ut og ind i sin regissørtravelhet. Av gammel vane sa han
altid i farten: «Hysh da, ikke saa høit!» I et hjørne sat Selmer og
memorerte sin rolle, og gamle Peter Nielsen stod og glippet med
øinene, mens han snakket med Abelsted om den store danske tid,
hvis sidste repræsentant han var. Hans Brun gjorde av og til en
liten visit til jomfru Ellefsens rekvisitskap, hvor han hadde gjemt
en eller anden godbit, som han delte med aftenens favorit.

Saa lød regissørklokken, foyeren tømtes momentant — orkestret
bruste op fjernt, og bare lyden av forteppet, som gik op, og suset
i gaskronen hørtes — rummet laa utdød til næste mellemakt.

Men inde paa scenen bak jerndøren var det alvor. Der blev

det arbeidet hidsig og intenst. Personalet var faatalligt, og publikum ogsaa, saa repertoiret maatte skifte med korte mellemrum. Det gjaldt derfor at utnytte prøverne — ofte til at finde baade rollens tekst og type. Instruktørerne, d'hr. Johannes Brun og Isachsen, tok ikke instruktørarbeidet detaljert og minutiøst. Det var bare anvisninger til stillinger, ind- og utganger, og av og til en orientering i repliken. Linjerne blev kanske større, men nuancerne færre. De store begavelser utfoldet sig ubeklippet, men begyndernes feil og mangler vokste høit og vildt.

Jens Selmer.

Jeg sat ubemerket i en mørk krok i parket og overvar hver prøve, saa efterhaanden blev jeg godt kjendt med de forskjellige skuespilleres personlige eiendommeligheter i spillemaaten. Og fra den første prøves famling efter ordene til premiérens færdige forestilling hadde jeg — stum — lidt igjennem skabelsesprocessen med hver enkelt. Men for en triumf, naar mine medarbeidere seiret! naar alle digterens skikkelser sammensveiset og hele tok suksessen — og for en sorg, naar det gik galt, og det meste glap og blev til en styg fiasko.

Jeg tror at de aarene i det mørke parkettet paa det gamle Kristiania Teater lærte mig det, som siden blev min styrke som instruktør: jeg lærte at være helt med fra første stund, at følge utviklingen fra kimen til modningen; jeg lærte at respektere den individuelle kunstnerpersonlighet og nødvendigheten av at stemme hver enkelt paa plads indenfor den store linje.

Hans Brun.

Med mine personlige triumfer var det ikke stort bevendt i de nærmest følgende aar. Jeg blev tildelt en pikerolle nu og da. De faa replikker søkte jeg at variere paa bedste maate. Jeg husker en tysk farce, hvor min hele rolle bestod av tre ganske enslydende sætninger. Jeg skulde komme ind og melde tre forskjellige personer. Altsaa stak jeg hodet ind av døren og sa første gang: «Hr. Müller er ute. Kan han komme ind?» Anden gang: «Hr. Schultz er ute — kan han komme ind?» og tredie gang: «Hr. Meyer er ute — kan han komme ind?» Den som undret sig mest over at publikum blev gladere for hver gang, det var mig.

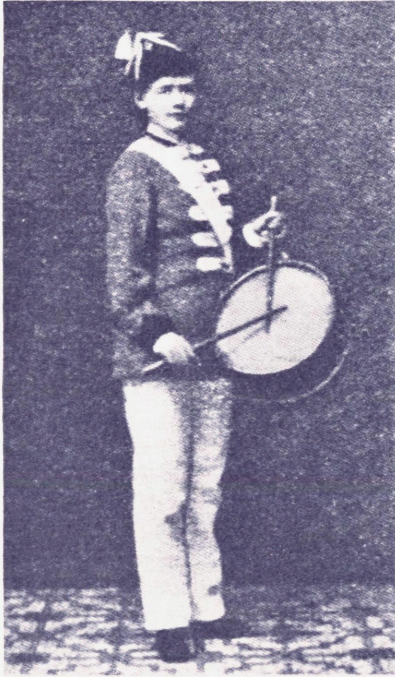
Jeg fik dog ogsaa en opgave i tragedien. Det var i Macbeth. I den berømte nattescene hos heksene paa heden, var jeg paalagt at fremstille «et ufødt barn». Jeg hadde ogsaa denne gang kun en replik at si, og den skulde ikke engang gjentas. Men jeg var glad til, for jeg skalv av rædsel for svøvdampen, som bølget ut av det lille firkantede hullet i scenegulvet, som jeg skulde presses op igjennem. Da jeg stod paa faldlemmen i kjelderens og ventet paa at bli skruet i veiret, blev jeg beroliget ved en replik av den gamle maskinmand Collet, som passet maskineriet ved heksekjelen. Han sa venlig: «Ikke vær ræd De, frøken Bose — jeg skal staa unneran og holde Dere i beina». Da jeg senere overvar opførelsen av Macbeth paa «His Majestys Theatre» i London, maatte jeg tænke paa denne situation og paa, at scenetekniken heldigvis har utviklet sig siden.

Paa grund av sygdomsforfald var jeg vaaren 1879 saa heldig at faa spille Olaf i «Samfundets Støtter». Jeg fik bare en kort gennemgangsprøve, men da jeg kunde alle rollerne i stykket fra indstuderingen, stod jeg ikke fast. Min største bekymring var, om parykken, som jeg fik laane av den syke damen, kunde passe mig. Men hverken den eller jeg gjorde større indtryk paa publikum og presse. Ved min officielle debut som «Rataplan» 6. april 1879 vakte jeg endelig litt opmerksomhet; men jeg blev glempt igjen i de lange mellomtider, hvor jeg intet spilte. Tiden var imidlertid ikke bortkastet for mig — jeg var fuldt optat omkring faget. Først som tilhører ved alle prøver og de fleste forestillinger. Dernæst fik jeg lov at komme hos Gundersens, naar de ikke spilte, eller jeg blev med hjem efter prøven. Jeg sat ofte alene med fru Laura om aftenerne, naar Sigvard var ute og hun ventet paa ham. Jeg læste da høit av bibelen — især Davids salmer, Høisangen og det ny testamente. Hun sa mange kloke ord og aapnet mit sind for mange av de dype skjønheter, som den rike boken eier.

Naar Gundersen kom i trappen i første etage, hørte hun hans fottrin helt op i tredje, hvor de bodde. Det var som om hun hørte med sjælen. Hun stod hurtig op, rettet paa haaret foran speilet og skyndte sig ut i entréen for at lukke op. Jeg hørte hende si glædestraalende: «Godaften Sigvard min — nei, at du alt kommer». Saa kom altsaa Sigvard, og der blev en liten stunds passiar med ham. Saa sa fru Gundersen: «Det er sent, lille Bosse — nu skal De gaa hjem og jeg skal følge Dem». Saa tok hun et sjal omkring sig, bandt et tørklæ om hodet og fulgte mig fra Sjøgaten helt til Jernbanetorvet, hvor jeg bodde i nærheten. Under tiden gik vi turer om eftermiddagen — utover mot Skarpsno. Hun fortalte da om fremmed skuespilkunst, om de store mestre paa Théâtre Français og Burgtheatret, som hun og Gundersen hadde besøkt paa en lang studiereise. Hun fortalte om Sarah og Charlotta Wolter, Lewinsky og Got, om Couquelin og Croizette og Worms. Og de fremmede kunstnere og deres sceniske kultur og beundringsverdige sammenspil blev levende i hendes fremstilling,

Alma Bosse som Rataplan.

saa jeg var der, hun fortalte om. Hun forklarte mig flere av Shakespeares dramaer — hun spilte selv i den tiden Hermione i «Et Vintereventyr». Ogsaa Ibsens og Bjørnsons nyeste arbeider var hun sterkt interessert i. Kun den aften «Gengangere» var refusert av teaterchef Schröder, var hun aldeles taus. Fru Alving vilde vel ha blit hendes betydeligste opgave — og hun stod jo forsvarsløs likeoverfor en slik brutal handling mot Ibsens mesterverk.

Dengang — i ottiaarenes revolutionstid — var der en kraftig bevægelse omkring teatret. Gunnar Heiberg, Irgens Hansen, Christian Krohg og hele Bohémen slos med reaktionen, saa blækket sprutet. Men kampen stod ikke bare i avisene — Schröder oplevet

flere tydelige protester mot teatrets ledelse. Verdens Gang ^{15/11} 1883 fortæller om én: «Paa Kristiania Teater var der Tirsdag Aften en særdeles vellykket Pipekoncert til Ære for Direktionen. Da Musikken forinden Stykkets Opførelse havde ophørt at spille, reiste Maleren Erik Werenskiold sig og udbragte et Leve Henrik Ibsen, hvilket efterfulgtes af rungende Hurraraab. Derpaa fulgte efter Raabet «ned med Direktionen» Pibning fra alle Kanter af Theatret. Det hele løb af i bedste Orden. En Replik i det opførte Stykke lød saa: Men hvad har da egentlig en saadan Theaterdirektør at bestille? Den blev modtaget med langvarig Jubel af hele Publikum.» Det stykke som blev opført, var en fransk farce «Fru Tankeløs».

Noen aar senere oplevet vi den berømte pipekoncerten, hvor

Macody Lund blaaste i bukkehorn. Pipekoncerten var i anledning av, at Schröder hadde refusert Heibergs «Kong Midas». Mrgbl. ^{1/2} 1890 skriver om aftenen bl. a. dette: «Ledelsen var fra første parket, hvor forfatteren Collet Vogt og Hans Jæger havde plads paa første bæk, medens generalstaben havde staaende pladse til venstre. Saa snart teppet var gaaet op, reiste den førstnævnte forkjæmper for «Kong Midas» sig og udtalte med høi stemme: «Ned med det Bjørnsonske regimente, op med «Kong Midas». Og saa gik det løs med skingrende piber temmelig længe, indtil gongongen havde lydte tre ganger. En barnetrompets spæde lyd gjorde sig sluttelig gjældende mellem de hendøende piber. Ikke før var larmen stilnet af, saa begyndte Hertugen (Reimers) paa scenen sin første replik: «Hvis elskov næres av musik, saa spil» — og en stormende jubel brød løs, stadig tiltagende, mens Hertugen rolig fortsatte: «Bliv ved til overmaal, indtil min lyst hensygnar overmæt og dør. —

Igjen den melodi, den dør saa sagte hen,
den naar mit øre som en søndenvind,
der aander sagte paa et bed violer og stjæler duft og —
skjænker duft. *Nok. Nok.*

Det er ei mer saa liflig som det var.

Du elskovsaand, hvor du er let og flygtig!»

Stykket gik derpaa sin rolige gang. Først efter teppets fald til slutning begyndte fra de øvre rader en planløs musiceren, afbrudt af raab: «Op med «Kong Midas», «Ned med Schröder», «Op med «Gengangere» o. s. v.»

Efter forestillingen stod Johan og jeg paa scenen og hørte paa det syndige spetaklet i salongen. Teaterchef Schröder kom ind og gik ned til forteppet, satte hatten bak i nakken og kikket gjennem et av hullerne. Saa spør han uskyldig: «Hvem er det de piper av?», hvortil Johan, som bare kort tid hadde været ansat ved teatret, svarte høflig og oprigtig naiv: «Det er av Dem, hr. teaterchef». Schröder saa litt paa Johan og gav saa Bucher ordre til at slaa paa gongongen.

PORTRÆTMEDALJONER

LAURA OG SIGVARD GUNDERSEN

Som skuespillerinde hadde Laura Gundersen de store dimensioner. Hun fylgte rummet helt. Naar hun var paa scenen saa man ikke de andre. Det var ikke slik, at hun bredte sig paa sine medspillendes bekostning. Men hun var simpelthen saa mægtig, at ingen kom forbi hende. Hendes pathos var dyp og flammende, hendes replik fast og levende, stemmen musik i alle nuancer, sproget vakkert og dialektfrit. Hendes gaadefulde Mona Lisa smil eiet tusen løfter, og blikket kunde lyne i lidenskap og smelte i ømhet, — og fjerne mange mil i staa glans og fornem utilnærmedelighet. Det er sandt at hun var ujevn — men aldrig uinteressant. Det var bare like som ikke den samme figuren, man var sikker paa at møte hos hende hver aften i samme stykke. Hun spilte ofte «paa inspiration» — det vil si: formen var der, men indholdets belysning skiftet og nuancerne var andre. Hun var altsaa ikke letvindt at spille sammen med. Men naar hun spilte med Gundersen var hun altid anspændt og oplagt — da eiet ikke hendes spil luner. Hun var saa ladet med intensitet, at det følte som om hun vilde overføre noget av sin ild til Sigvard for at styrke hans præstation og ta ham med sig. Gundersen var derimot alltid den samme fra premiéren. Han ledte ofte længe paa prøverne, før han fik formet sin figur slik som han ønsket den. Det hang kanskje sammen med den eiendommelighet hos ham, at han aldrig indstuderte sine roller høit ved utarbeidelsen hjemme. Da maatte det føles fremmed, naar replikerne først fik lyd paa prøverne. Jeg har ikke set nogen skuespiller kjæmpe saa med sine roller som Gundersen, før han fik overtaket paa figuren.

Sigvard Gundersen.

Laura Gundersen.

Og fru Gundersen kjæmpet og led med ham. Det er jo kjendt at hun altid overvar hans scener i den lille skuespillerlogen i proscaeniet.

Den gamle gitterlogen med den lille bænken, hvor lærtrækket var saa fillet at nøthaarsstoppet stod ut i lange bust. Fru Gundersen sat paa den lille taburetten bak bænken, og den som sat foran fik føle, at Sigvard var paa scenen. For fru Laura tok altid et fast grep i ens arm, og mens hun pustet hørlig fulgte hun alle nuancer i Gundersens spil saa intenst, at fingrene boret sig ind i armen paa den, hun hadde tak i, eftersom spillet steg og faldt. Jeg har mangen aften gaat hjem med fem blaa merker, og da var jeg ikke altid enig med Gundersen, naar han hadde ledt efter et eller andet ord i rollen, for da var fru Laura ubarmhjerlig.

Et litet bevis paa, hvor hun kunde være aandsnærværende og raadsnar paa scenen, naar det gjaldt Gundersen: Ved hendes 30-aars jubilæumsforestilling blev Bjørnsons Maria Stuart opført. I scenen mellem Maria og Bothwell, som spiltes av Gundersen, ser

fru Gundersen pludselig, at jarlen har mistet sin ene bakkenbart. Uten at blunke gaar hun tvers over scenen og sier sin replik: «Skjønnhet og styrke har undertiden beseiret mig — raahet aldrig.» Paa «raahet aldrig» tok hun et kraftig tak i den gjensittende bart og rev den med et raskt grep løs fra Bothwells kind. Hun spilte resten av scenen med de røde haar i sin hvitbehandskede haand — men intet menneske lo, og da vagtsoldaterne krydset lanserne paa hendes befaling: «Honnør for dronningen» var hendes sortie magtfuld og kongelig som altid. — Kun Bothwells ene øie stirret lidt desorientert efter dronningen.

JOHANNES BRUN

I den tid jeg saa Johannes Brun paa teatret, virket han personlig meget tilbaketrukket. Han deltok næsten aldrig i passieren mellem de andre skuespillere. Han sat taus ved bordet i foyeren og hørte efter og fulgte den, som snakket, med sine opmerksomme smaa skarpe øine. Jeg husker, at han dog engang — han var netop kommet hjem fra et gjestespil i Kjøbenhavn og var oprømt over sin succes — fortalte om sine triumfer der. Noget, som især hadde gjort indtryk paa ham var, at efter en premiére med et animert nachspiel var han blit fulgt hjem av hele selskapet, som sang og bar ham paa guldstol. Da han kom ind i sit hotelværelse, fandt han fæstet til hodeputen et avtryk av en straalende anmeldelse av aftenens forestilling i en av Kjøbenhavns ledende aviser. — Bladet utkom først flere timer senere. Han likte den form for kurtoisi. — Naar han spilte, sat han altid i kulissen længe før han

Johannes Brun.

skulde ind, og ventet paa sin entrée. En av maskinfolkene bar ærbødig frem en stol til ham og placerte den der, hvor Brun anviste. Han vilde ikke forstyrres, naar han sat og forberedte sig og svarte ofte ikke, naar man forsøkte at tiltale ham. Men vel kommen ind paa scenen var han i fuld flamme. Han steg som en drage paa publikums jubel — hver gang slog han et slag høiere. I femte akt i «Hun skal debutere» tænkte jeg, som sat i undren og saa og hørte paa dette samspil: en grad høiere saa smelder det over! Men det holdt, for Brun hadde beregnet stigningen saa mesterlig, at scenen var slut i det kritiske sekund — og han gik ut som triumfator. Som instruktør var han faam lt og gav kun enkelte, men da udmerkede raad. Han var ofte snil mot mig og tok sig av mig. Engang da fru Wolf var fraværende paa gjestespil, fik jeg paa Bruns anbefaling lov til at spille Madam Rundholmen i «De unges forbund». Det moret Brun at hjælpe mig til at gi figuren nye pointer, og da jeg ved Reimers—Stensgaards arm viste mig i sidste akt med de røde haandlede over de for smaa hvite glac hansker og forøvrig flot uthalet i forlovelsesantr k kunde jeg dele publikums henrykkelse over paafunnet med Johannes Brun, hvis instruktion hadde sin store andel i utfallet. Pointet gik siden over i traditionen, og da fru Wolf efter sin tilbakekomst igjen overtok rollen, var hun saa lite smaalig, at hun fastholdt forandringen med den motivering til mig: «Man er aldrig for gammel til at lære.» I Johannes Bruns seneste aar skapte han en av sine mest fuldendte skikkelser: Gamle Ekdal i «Vildanden». Premierer var uforglemmelig. Det mægtige skuespil gjorde et overvældende indtryk. Efter sluts scenen styrtet jeg storgraatende og ganske sansesl s betat frem og tilbake i de stille gaterne omkring teatret. Jeg graat like meget av sorg over dramaets livsskj bner som av lykke over skuespilkunstens mægtige virkning paa menneskesindene. — Ja, det er jo mange aar siden man var saa ung og myk.

Alt hos Johannes Brun virket ekte — hans blik, hans tonefald, hans bundne varme og hans brede humor. Han kunde «sose» en replik, saa den blev saftig, men aldrig uappetitlig, og hvor bredt hans spil var, virket han aldrig simpel. Hans trohjertethet var år-

obrende, og hans alvor overbevisende. Hans replik virket ofte som et fyrverkeri — som i «Daniel Heires» rolle — kanskje mere ved vid end ved ondskap. Han brukte oftest smaa og virkningsfulde midler. Men han var fordringsfull at spille sammen med, og naade den som forstyrret selv den mindste av hans utpønskede pointer.

Johannes Brun interesserte sig meget for Johan — det kom kanskje for en del av at begge var trøndere — og opmuntret ham ofte. Men han var sjelden særlig aktiv i sin interesse for unge skuespillere, saa dette hadde ikke større følger for Johan heller.

Denne passive protektion var forøvrig ikke særegen for Johannes Brun. I mit minde har ikke fæstet sig noget tilfælde, hvor en skuespiller har opofret sig for en kollega i uegennyttig aktivitet. Naar jeg har reflektert over skuespillernes koncentrerte egoisme, har jeg fundet flere forklarende og undskyldende momenter. Deres kunst lever kun i øieblikket — det gjælder derfor ikke at gaa glip av et eneste. Det, at avgi en rolle til fordel for en kollega, er at miste en chance — og muligvis utklække en konkurrent. Det er nødvendig for en skuespillers utvikling, at han er i uavladelig rapport med publikum gjennom sine sceneskikkelser. Det er livsbetingelsen — luft, sol og næring. — En skuespiller skal være meget sterk og meget rik for at hans kunst skal kunne holde sig frisk og levende efter gjentagne avbrytelser. Og et moment til: det rent økonomiske. Den skuespiller gageres høiest, som har den mest fremskudte stilling i repertoiret.

Derfor maa der ganske naturlig bli et kapløp, baade av kunstneriske og av pekuniære grunde. Saa det er forstaelig, naar skuespillernes egoisme faar tydeligere utslag end i andre livsstillinger. Selv i de tilfælde, hvor det ikke gjælder eget fag, har jeg lagt merke til denne indolence likeoverfor de fleste kolleger, og koncentration om det personlige jeg.

LUCIE WOLF

Lucie Wolfs kunst hadde et fast tak i publikum, til hvis utkaarne yndlige hun hørte fra første aften til sidste. Hendes djerve friskhet fylgte scenen med humør, og hendes klingende latter var uimotstaelig. Hun var dog ikke alene soubrette, men med sin smi-

Lucie Wolf.

dige naturbegavelse skapte hun flere udmerkede karakterskikkelser. Hun var en dristig og egte Lona Hessel, en skarp og ondskapsfuld Tante Ole og en stille og varm Fru Tjelde.

Hun maa ha været fortryllende i sin ungdom med sin musikalske gratie og sit nydelige ansikt. Charmen i dette beholdt hun til sidste sæson paa Nationalteatret, hvor hun som Markisen i «En Caprice» virket frapperende ung og livsfrisk. Hun var arbeidsom og virkelysten og beskeden i sine livsvaner. Hun sa mig at hun stod op hver morgen kl. 6 og lærte sine roller — uanset om hun hadde spillet aftenen før, og paa scenen var hun den sikreste av alle. Hun var hjælpsom mot mange, og jeg

vet fler end én ung skuespillerinde, som ved hendes initiativ er hjulpet i mangt et knipetak. Hun sendte ansøknings til skattefoged og politimester og mæcenater om hjælp til gamle fattige folk og lettelser for andre medmennesker og haandsrækninger til unge kunstnere. Hun viste mig den tillid at la mig faa lov til at være hendes sekretær i mange av disse tilfælder, og jeg beundret hendes opfindsomhet i de forskjelligartede henvendelser. Hun citerte Wessel og bibelen og diktet selv, naar det knep, men altid sluttet brevet med en spøk, som umuliggjorde et avslag. Og Lucie Wolf var glad som et barn, naar frugterne faldt i hendes aapne hænder og hun gavmildt drysset dem ut videre. «Kom og spis med mig idag, lille Bosse, saa skal De se, hvad vi har faat» — og jeg blev delagtig i hele glæden.

Som det temperamentsmenneske hun var, hadde hun sine sympatier og antipatier. Hun og Johannes Brun hadde av og til et lite sammenstøt — begge var de forkjælet av publikum, og naar de «kapspilte» var det ikke frit for, at bølgerne ikke la sig før en stund efterpaa. I foyeren var fru Wolf muntrationsraad, og hun fandt paa alverdens pudsigheter for at more os allesammen. F. eks.: I «En liten Hex» skal Fanchon hoppe ind av vinduet for at fange en kylling, som er fløiet fra hende. Denne kyllingen var til stor glæde for fru Wolf, som en aften hadde dypet noen korn i brændevin og lat kyllingen spise. Før den skulde ind, satte hun den paa bordet i foyeren, hvor den ravet omkring, og mens den var inde paa scenen gjorde den skandale ved i høihetsvanvid at indbilde sig at den var hane og forsøkte at gale. Fru Wolf lo, saa Bucher ustanselig maatte ut av kontoret og si: «Hysh da, ikke saa høit!»

Lucie Wolf var naturskuespillerinde. Men ved sin kunstneriske intelligens, sit sikre instinkt og sit straalende lune behersket hun et stort repertoire og var vel paa sin tid Norges populæreste skuespillerinde.

SOFIE PARELIUS

Kjære gamle, vor alles «Tante Fia»! som altid var jevn og varm og deltagende — med et venlig og opmuntrende ord til alle. En hæderskvinde, absolut blottet for teaterintriger, og som altid var like fordringsløs som betydelig i sin kunst. Hun var et eksempel for os ved den flid og det alvor, hvormed hun forberedte sine

store komiske skikkelser. Hun var uimotstaaelig patetisk som Grethe i «Kjærlighet uden Strømper», kraftig og uræd som Malla i «Geografi og kjærlighed», saftig og haandfast som Nille i «Jeppe», bekymret og forfjamset og falmet som Frøken Skjære i «Kjærlighedens Komedie», rørende i sin naive stolthet over sønnen i «Peer Gynt» og stor i den med enkel kunst utførte dødsscene. I den korte episode i «Over Evne I» fylgte hun som Presteenken scenen med høihed og adel.

Gjennem alle rollerne straalte et gjenskin av hendes rike varme personlighet — derfor lykkedes ikke helt de opgaver, som laa utenfor denne. Som Frakark i

Sofie Parelius
som mor Aase i «Peer Gynt».
Efter tegning av Olaf Krohn.

«Sigurds anden Flugt» savnet man den egte ondskap — hendes sagskvinde var i for nær slegt med Grethe. Men hvem av dem, som har set henne spille, kan glemme, da hun i «Landmandsliv» bar ind det store dampende fatet paa juleaftenen og triumferende forkyndte: «Her kommer jeg med gaasen!» Efter festen i Nationalteatrets store foyer 14de mai 1900 paa hendes æresaften — den sidste — blev hun trukket hjem av unge skuespillere, som spændte hestene fra vognen og ved fremkomsten tok av sig snipkjoler og vester og bredte dem ut for hendes fot. Hun mottok denne hyldest like mild og værdig som altid og sat i ekvipagen med blomsterbuketten i de foldede hænder. Hun lignet dronning Victoria i kroningsoptog.

Festlige, beskedne, naive og frodige Sofie Parelus!

HJALMAR HAMMER

ET MINDE

En februar dag i 1896 gik Johan og jeg iland i Egersund for at ta jernbanen over Jæderen til Stavanger, hvor vi paa vor turnée skulde spille næste aften. I det forrykende sneveir var der faa mennesker paa bryggen. Men litt bortenfor paa en liten knaus stod en skikkelse, hvis ansikt jeg syntes jeg skulde kjende. Paa veien op over til hotellet kom han bort og hilste paa os. Da saa jeg hvem det var: Hjalmar Hammer. Den forgydede elsker, som paa Kristiania Teater i saa mange aar bar alle lyriske hovedroller — fra Darnley til Hamlet.

Han hadde faa aar i forveien — 1892 — maattet trække sig tilbake paa grund av en ondartet hudsygdom, som hadde faret ondskapsfuldt frem med hans fornemme ansikt. Men de store deilige øinene med det sjælfulde blik var de samme, og jeg fik et chok av medfølelse, da de møtte mine. Han levet nu i Egersund hos sin gamle far. Han hadde set i avisen, at vi skulde gjeste Stavanger og hadde tænkt sig, at vi i det overhændige veir vilde reise over land det stykke vi kunde. Derfor var han møtt op for at spørre, om vi ikke likesaa godt kunde bli over til næste morgen og gi en forestilling her samme aften, saa vilde han forsøke at faa bekjendtgjort dette for Egersunds publikum, og han vilde paata sig at ordne alt med lokale og arrangement med scenen. Vi, som var glad over at faa en pust og kanskje en beskeden indtægt ogsaa, tok med tak mot tilbudet, og Hammer syntes at glæde sig over sine opgaver. Vi drog til byens eneste hotel, som dengang var meget primitivt. Ut over dagen blev veiret stadig værre, saa Johan og jeg trodde

ikke, det var mulig at drive en Egersunder ut av sit hi. Men da vi om aftenen hadde kjæmpet os frem til ungdomsforeningens sal, hvor forestillingen skulde foregaa, møtte Hammer os med: «Alle pladser optat.» Han førte os op paa «scenen» som var saa stor som et middels billardbord. Men interiøret var fint og smakfuldt. Jeg har en mistanke om, at de faa møbler, som kunde rummes der, var fra hans far, gamle sorenskriveren. Og som forteppe var op- hængt to store dyprøde portierer, som kunde trækkes for og fra.

Ved teppet sat Hammer — han vilde ikke overlate det ansvarsfulde hverv til noen anden. Jeg tænkte: undrer om du ikke læng- ter saa hedt til din elskede Thalia,

at du maa være hende nærest mulig — selv i disse mer end beskedne forhold.

For Johan og mig, som før hadde spilt sammen med Hammer og set ham i sit rike talents hele glans gaa fra opgave til opgave tiljublet av publikum og presse, var denne aften uendelig vemodsfuld. Og ved at se ham sitte i den mørke kroken og passe for- teppet, mens han fulgte vort spil med intens interesse og bræn- dende øine, fik jeg ofte mine muntre replikker paa tvers i halsen, og graaten kom op isteden.

Da forestillingen var forbi, og Hammer hadde trukket teppet for sidste gang, gik vi alle tre ind i et litet værelse ved siden av «teatersalonen». Der var murvægger, ingen gardiner og iskolt. Johan hadde — jeg vet ikke hvorledes — skaffet en flaske champagne, og

Hjalmar Hammer.

han sa noen varme ord som tak for god assistance. Men stemningen tok os alle tre sterkt — og for mig ihvertfald kjendtes vinen bitter.

Hammer sa ikke stort — Kristiania teater blev overhodet ikke nævnt. Men da vi skiltes, sa han farvel med det kjendte saare smilet om den skjønne munnen, som vi husket fra de deilige stunder i en forsvunden fortid. — Og han var ikke mere end 49 aar.

Hjalmar Hammers skjæbne er den mest tragiske skuespiller-skjæbne jeg kjender.

CONSTANCE BRUUN

Constance Brunn kom til teatret 24de november 1882 og erobret straks ved sin debut baade publikum og kolleger ved sin sjælfulde ynde og sin personlige charme. Hendes begavelse var av en særegen aandig art; derfor lykkedes bedst for hende de kyske, uberørte jomfruelige skikkelser. Hendes store blaa øine straalte av varme og renhet og den fine munden kunde bæve i smerte og smile i ømhet, og hendes latter var saa perlende frisk og smittende, at den rev alle med sig. Og som kamerat var hun elskelig, opofrende og sand. I de altfor faa aar hun tilhørte scenen, fik ikke tearet tid til at fordærve noget i hendes karakter, og jeg vet ingen norsk kunstnerinde, som har efterlat sig et mere uplettet minde.

Hun var ogsaa blandt de unge, som satte livet ind paa sin kunst. Hver opgave var en kamp for hende, men næsten hver blev ogsaa en seier. Det var umulig ikke

Constance Bruun.

at bli indtat av hendes person, og selv der, hvor man saa hendes begrænsning — som Hedda Gabler f. eks. — bar man over med det som manglet og glædet sig over det hun gav. Hun spilte Audhild i «Sigurds anden Flugt» saa fyldt av pøsi, at der stod glans av skikkelsen utover stykket, og Finnepiken i «Sigurds Hjemkomst» med en eventyrlængsel, som betok. De mange ungpikeroller i franske lystspil flatterte hun med sit fine kvindelige skjælmeri og sin vittige replik. Og i elskerinderoller kunde hendes skjønne stemme bølge i alle stemninger.

Hun var yndens og renhetens repræsentant paa scenen — og hun er ikke erstattet.

Kristiania Teaters repræsentantskap og styre hadde øiensynlig en rotfæstet tillid til eksaminerte kandidater. For Johan Vibes efterfølger som chef, Hans Schrøder, var ogsaa kandidat — cand. mag. — og hadde ingen anden betingelse for stillingen fremfor sin forgjænger end at Schrøder ogsaa var bestyrer av en skole. Efter hvad man sa hadde han imidlertid ikke hat held til i denne egen-skap at efterspore og utvikle de mulige fremragende evner hos sine elever. Hans position som pædagog var derfor paa det tidspunkt noget vaklende, og hans venner i direktionen anbragte ham saa i en tryggere stilling. Det viste sig, at her blev han sittende fast og urokkelig, for han var desværre chef for Kristiania Teater i 20 aar — fra 1879—99.

Og Schrøder var eneraadig direktør. For medlemmerne av «Den kollegiale styrelse» de herrer ceremonimester Holst og artillerikaptein Frølich, som paa grund av private gjøremaal ikke længere kunde avse tid, trak sig tilbake fra tilsynet med teatrets daglige drift og overlot denne uindskrænket til Schrøder. Repræsentantskapet bestod av 9 medlemmer, som hadde møte en gang om aaret. Paa disse sammenkomster var altsaa ikke misfornøielsen med ledelsen større, end at Schrøder blev sittende aar efter aar.

20 rike aar for norsk dramatisk produktion, fra hvilken Schrøders snevre og pedantiske syn lukket ute saa betydelige verker som Ibsens «Gjengangere», Bjørnsons «Over Evne» og «Kongen», Heibergs «Balkonen» og mange, mange andre. Blandt fremmede landes store digtere blev Strindberg aldrig spillet, og den moderne

Bjørn Bjørnson.

interessante europæiske litteratur forøvrig var ubenyttet og død for skuespillerne og teatrets publikum.

Men Moser og Schöntan havde en rik blomstringstid under Schrøder.

Og hadde ikke Ibsen og Bjørnson været paatrængende nok til aarvisst at slynge ut sine pragtfulde verker, som Schrøder for en del var nødt til at spille, saa hadde vel ikke vore store sceniske navne lyst saa langt op i nutiden. Men det var som om baade digterne og skuespillerne vokste med de store nye opgaver, — utfoldet og utdypet sig tiltrods for og tvers igjennem den sløve reaktionære ledelse.

Det er blit sagt til undskyldning for Schrøder, at han var en «snil» mand. Jeg synes ikke dette er en forgrundsegenskap hos en teaterleder. Et teaters chef skal først og fremst som enhver anden bedriftsleder være specialutdannet, han skal «kunne» teatret ut og ind. Han har ikke tid til at være «snil» — han skal være dygtig, energisk, vagtsom, paalidelig, brændende og — saavidt mulig — retfærdig. Men alle disse egenskaper kvæles i det valne begrep «snil».

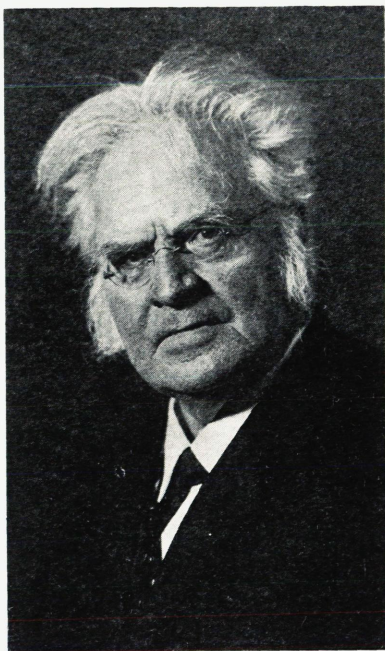
Efter fem sæsoner var situationen blit katastrofal, og Bjørn Bjørnson blev 1884 tilkaldt fra Tyskland, hvor han hadde gaaet i lære hos Meiningerne i nogen aar. Med ham kom der et friskt pust og luftet op i repertoiresløvheten. Han var ung og han var teatermenneske. Der blev mere fart i arbeidet, og trods flere slemme feilgrep en gavnlig utveksling av de tyske farcer og franske lystspil. Bjørnson gik paa med dødsforagt og fik virkelig sat op arbeids-

tempoet i alle grene av det store maskineri. Og skuespillerne fulgte ham med lyst og interesse og pustet ut i hans friske iver. Han hadde nok mangen tårn med Schrøder, som ikke fikk tid til at høre ham i leksen og var misfornøiet med ikke at kunne la ham og hele teatret sitte igjen til straf.

Med «Richard den tredje», som var direkte overført fra Meiningerne, kom der fart i de store ensembler. Kostymer og dekorationer var stilfulde, og statisteriet blændet ved sin livfulness. Og da Bjørn 1ste oktober 1884 som Richard med rullende rrrer ropte: «Rrrør rrrommerne!» og trompeterne skrattet og folkemassen brølte, skal jeg si, der var blit liv i den gamle kassen paa Bankplassen.

Bjørnson hadde en uvurderlig støtte i sin far, som skiftedes med Bjørn selv i ivrig forsvar ved de ganske talrike avisangrep, Bjørn var gjenstand for i aarenes løp. Et par gange ledet Bjørnstjerne selv indstuderingen av sine egne stykker, og en gang satte han — trods rollebesættningens mangelfuldhet — Mussets «Mariannes Capricer» mesterlig op. Det var hver dag en ny oplevelse at være tilstede paa prøverne. Bjørnson fylde replikkerne med sin aandfulness og varme, og der gik lyn paa lyn i aanden paa os, som sat og hørte paa.

Av alle instruktører har jeg lært mest og dypest av Bjørnstjerne — saa rik og mangfoldig som han var ingen anden. Han var idealet av en sceneinstruktør — ildnende, revsende, ærbødig, hensynsløs,

Bjørnstjerne Bjørnson.

lunerik — han inspirerte like genialt gjennom hele stemningsskalaen — fra «Dritmærra» til «Fred med Eder».

Ledet av hans faste haand gik skuespillerne trygge ind i opgaverne.

Det største og skjønneste resultat av sin magtfulde instruksjon naadde Bjonstjerne Bjørnson mange aar senere i sit deilige skuespil «Over Evne I» paa Nationalteatret. Den som har været saa lykkelig at oppleve scenerne mellem Klara og Sang i Johanne Dybwads og Johan Fahlstrøms tolkning, glemmer aldrig den sjælfulde og dypt menneskelige adel, som straalte i deres replikker og fylgte scenen med den store stemning — den sjeldne oplevelse.

* * *

I de sidste aar hadde personalet undergaaet endel forandringer. Gamle Peter Nielsen, Isachsen og Abelsted hadde «trukket sig tilbake». Nielsen fordi han var over 80 aar, de to andre paa grund av sykkelighet. Jeg overvar med kort mellemrum eksekutionen av de sidstnævnte: den obligate belønnings overrækkelse ved teaterchefen en formiddagsstund efter en prøve, hvor alle skuespillerne var tilstilt til fremmøte. — Jeg har aldrig glemt disse pinefulde levende begravelser, og især husker jeg Isachsens blik bak de fine guldbrillerne, da han efter Schrøders eksamenstale mottok den beskedne slipsnaal — symbolet paa summen av et langt, slitsomt og intelligent kunstnerlives arbeide.

JOHANNE JUELL-REIMERS

Døden tok Johanne Juell-Reimers da hun stod høiest i utfoldelsen av sit pragtfulde talent. Bare 34 aar gammel maatte hun gaa bort fra livet og fra det, som var mere for hende: teatrets liv med dets hidsige tempo, dets bølgende, lidenskabelige, vekslende stemninger, med dets smil og taarer, skuffelser og jubel. — Jeg tænkte ofte paa, hvor liten tid fru Juell maatte faa til at leve privat. Jeg syntes, hun var altid paa teatret, enten paa prøve eller paa forestillinger. Naar hun skulde bruke nogen timer til at lære ind alle de kjæmperoller hun ustanselig spilte, maatte der bli faa igjen for mennesket. Og naar Kristiania Teater var lukket i ferien, spilte hun flere somre sammen med nogen faa kolleger i det gamle Tivoli Teater, som de hadde leiet, og hvor de delte netoen. Den blev ikke stor — ialfald ikke saa stor, at fru Juell kunde undgaa selv at sætte sammen og sy sine kostymer utenfor teatertiden.

En dag hadde jeg kjøpt en

Johanne Juell-Reimers.

liten blomst paa torvet og gik op i Voldgaten, hvor fru Juell bodde, med min gave. Jeg fandt hende sittende i den lille stuen beskjæftiget med at sy fast gule krøller i en paryk, som hun skulde benytte om aftenen i «Min Rose i Skoven».

Fru Juell var den mest varmblodige kunstnerinde ved Kristiania Teater. Hendes temperament kunde undertiden sprænge opgaverne — hun spillede rollen i en pust. Man fik ikke tid til at ræsonnere før efterpaa. Hun gav sig altid helt paa scenen. Hendes naivitet som ingenue kunde virke litt for bevisst — men sprudlende frisk. Hendes unge elskende kvinder var kanske litt for svulmende, men brusende og berusende unge. Hendes kraft kunde være tøilesløs og vildt lidenskabelig — og alle hendes figurer var sprængfyldt av talent og fantasi.

Hun utvikledes med opgaverne i Ibsens og Bjørnsons skuespil, og i en av sine sidste roller, Nora i «Et Dukkehjem» var hun merkelig moden og avklaret.

Nora har aldrig været spilt lykkeligere, inderligere, mere angst og mere forstenet — da hun gik ut av scenen paa premiereaften, kjendte vi alle den følelsen: «Hvorledes kan her hjælpes?» — og Ibsen hadde naad sit maal.

Fru Juells energi var imponerende. Sidste gang spilte hun dødsyk — Suzanne i «Den kjedelige verden». Det var i februar 1882 ved en festforestilling for det nygifte kronprinspar. Inde paa scenen var hun straalende munter og livsfrisk, men hver gang hun kom springende ut, fulgt av publikums jublende applaus, saa jeg hende klamre sig til en kulisser og vri sig i smerte.

Saa maatte hun gaa tilsengs, men orket ikke være borte fra teatret. Den dag da «Gjengangere» kom ut, var hun en liten stund nede i garderoben. Hun stod i døren sortklædt og likblek og sa bare: «Hvor forfærdelig — ikke et livsens lyspunkt i hele stykket». Et par dage efter deltok hun i en prøve paa «Kongsemnerne», hvori hun spilte Margrete. Jeg sat i parket og fulgte prøven og beundret den varme og inderlighet, som fylgte hendes spil. Men efter at hun hadde nynet den lille vuggevisen, sank hun pludselig

ned paa gulvet og graat stille og ustanselig. Reimers, som stod i kulissen og ventet paa stikordet skyndte sig ind til hende og løftet hende op. Jeg hørte hende sige: «Jeg kan ikke mere — hjælp mig hjem er du snil.»

Da Johanne Juell-Reimers førtes ut av scenen den formiddagen, sluknet en flamme i templet for Thalia.

Serpolette i «Corneilles Klokker».

I de første fem aar av Schrøders regjeringstid var min stilling ved teatret uforandret — kanskje snarere værre. Min virksomhet innskærket sig væsentlig til at gaa med i koret, spille smaaroller og forresten som vanlig at overvære alle prøver fra min krok i parket. Den første sæson gik jeg for æren alene, men den andre blev jeg dog sat paa fast gage med kr. 25 pr. maaned. Det vil sige «fast» var gagen kun høist uegentlig, for det stod saa daarlig til med teatrets økonomi, at direktionen bestemte, at fra april 1878 skulde det saakaldte «procentsystem» indføres. Av teatrets indtægter skulde først 25 % tilbageholdes og brukes til administrationsutgifter og lønninger utenfor skuespillerstanden — og 75 % av spilleindtægten fordeles paa skuespillernes gage. Herimot protesterte skuespillerne — men

forgjæves. I enkelte maaneder blev lønningerne efter dette utæ betalt med 60—70 % av den stiz pulerte gage. Dette forhold vedvarte til 1886, da skuespillernes andel paa grund av administrationsomkostningernes stigning blev nedsat med 5 %. Og i tiden 1878—99 — altsaa under hele Schrøders direktorat — fik ingen skuespiller ved Kristiania Teater mere end gjennemsnitlig $\frac{3}{4}$ av sin normerte gage.*

I 1882 steg jeg op i 720 kroner pr. aar, en sum, som i 1886 blev forhøiet med kr. 80 til 800.

Jeg maatte altsaa skjøte paa indtægterne for at kunne leve, hvor beskedent dette end gik for sig. Jeg var saa heldig at faa noget avskrivningsarbeide for en teologisk studerende, for hvem jeg avskrev eksegese for 25 øre arket — 4 sider paa 18 linjer hver. Desuten underviste jeg gatens barn i pianomusik for 25 øre pr. time. Efter at det i et par tilfælder hadde vist sig, at eleverne forsvandt efter en maanedes lektioner uten at betale, maatte jeg indføre den faste regel, at honoraret erlagdes kontant forut for hver time. Altsaa fik jeg mine 25 øre — oftest i kobber — og talte dem omhyggelig, før der blev begyndt paa takt og tone.

Det lønnet sig ikke videre at assistere ved aftenunderholdninger

* Meddelt av hr. sekretær Henrik Meyer.

Arbeidernes Rings

Vaarfest 1884

aaften hver Dag 10—2 og 4—11

i Askers Etablissement.

Stor Bazar, Tombola

etc.

i Concertsalonen.

I Søllesalen:

Theatre varieté.

Hver Aften flere Forestillinger.

Onsdag Kl. 6

Aftenunderholdning

med velvillig Assistance af
Fru Laura Gundersen
og flere Kunstnere.

Torsdag Kl. 7½:

Frk. Constance Brun,
Bosse,
Hr. Chr. Teilman.

Hver Aften **Concert.**

Entré Formiddag 10 Øre,
Eftermiddag 25 Øre.

Sekretær Henrik Meyer.

Andreas Isachsen.

heller — assistancen var gratis. Jeg gjengir et avertissement fra vaaren 1884, hvorav det fremgaar, at det ikke kostet mere end 25 øre at faa høre fru Gundersen deklamere, og for samme pris fik man næste aften baade Constance Bruun og mig og pianospil av komponisten Teilman paa kjøpet.

Intet var den kvelden fjernere fra min tanke, end at jeg 13 aar efter paa samme sted skulde spille Fadebursternen i «Der var en gang» — «Askers Etablissement» var det senere «Alhambra», — endnu senere «Centralteatret».

Det maatte ikke være morsomt at være kasserer ved Kristiania Teater i den periode, og gamle danske Giebelhausen snudde paa sin pudsige maatte tungen i munden, mens hans lyttet til alle klagerne fra skuespillerne eller smilte av den forcerede spøk, som enkelte forsøkte at overrumple ham med. Den lille skranken i det

Leonora Selmer.

Aagot Giems.

lille kassererkontor var altid blokert i den korte og varierende tid, kassereren opholdt sig der. Ofte stod der en speider i gangdøren, og naar kassereren var synlig i horisonten, blev der varskod i foyeren, hvorpaa alle styrtet ut til opstilling, saa Giebelhausen, stakkar, gik som en konge mellem to rækker ydmyge supplikanter.

Med Bjørn Bjørnson kom der nyt liv i affærene, og teatret fik et opsving, saa kassen efter den tids forhold svulmet – men denne lykkelige forandring oplevet ikke Giebelhausen.

Jeg holdt paa ikke at opleve den jeg heller; for efter at jeg sæson paa sæson og altid med like negativt resultat gang paa gang hadde tryglet chefen om at faa bruke nogen av mine kræfter, indsaa jeg det haabløse i situationen, og hadde bestemt mig for at drage over oceanet og forsøke min lykke der.

Inga Bucher.

Lippen Krohn.

Jeg hadde alt kjøpt en grøn trækuffert, hvorpaa jeg hadde faat malt med hvite bogstaver: Alma Bosse, Chicago, Ill. — jeg har den endnu — det har undertiden været nyttig for mig at se paa den.

Hver gang jeg vovet en henvendelse, sa Schröder saa uforbeholdent sin mening om hele mig, at der ikke var tvil tilbage i min sjæl — men det var altsaa saa forfærdelig vanskelig at rive sig løs, at jeg utsatte og utsatte. Den som holdt et litet haab i live hos mig i denne vonde tiden, var teatrets sekretær, hr. Henrik Meyer. Han hadde faat interesse for min iver og tilbød at undervise mig i sang — et tilbud som jeg mottok med stor taknemmelighet. Henrik Meyer talte ofte — om end forgjæves — min sak og opmuntret mig

Sofie Reimers.

Anna Brun.

til at holde ut. Han sa til mig: «Deres tid vil komme, lille Bosse, vær bare taalmodig.»

Saa kom min tid ogsaa med Bjørn, som saa klarere end Schrøder, at der var en plads for mig paa scenen. Til Schrøders litt misbilligende forundring gjorde jeg lykke, og det fortsatte jeg med i de roller, Bjørnson tvang mig op i efterhvert.

Med Ane i «Geografi og Kjærlighet» 21de oktober 1885 var min position sikret, og min plads i repertoiret blev efterhaanden saa fyldig, at da jeg 1889 officielt hadde været 10 aar ved teatret, blev jeg i den anledning tilstaat en beneficeforestilling. Den kvel-

Garderobeinspektrice fru Morck.

den spille jeg Serpolette i «Cornévilles Klokker» og fik i ren netto 830 kroner — jeg var altsaa nu en rik dame.

* * *

Aftentimerne i den trange og spartansk utstyrede damegarde-robe var ofte hyggelige ved den muntre, kameratslige tone, som raadde mellem os unge. Vi var stuvet sammen seks stykker i et rum. Jeg vet ikke hvor mange kvadratmeter, gulvet maalte, men der var akkurat plads til tre væg- faste træborder for to, med hver sin dype skuf til undertøi, sko og sminkesaker, hver sit speil og hver sin haarde træstol. I det ene hjørne var slaat op en trekant

med hylder indi og dør for. Over dette arrangement hersket vor udmerkede, blide og taalmodige garderobeinspektrice, fru Morck. Det vil sige, den nederste hylle var forbeholdt hendes søster, frisøsen, fru Evensen. I det andre hjørne var et trekantet rum til, men bare dækket av et tyndt shirtingsforhæng. Derinde hadde vi hver vor knag til vort privattøi, og der stod ogsaa et enkelt vaskestel og en bøtte, som i de senere aar blev forbedret til et toiletspand. Paa den ene langvæggen i værelset hængte de kostymerne, som skulde benyttes om aftenen, og vi beundret vor færdigklædte deilighet i et gammelt staaspeil, hvis matte glans sløret mulige mangler.

Men hvor vi passierte og spøkte og lo og var sentimentale efter- som emnerne skiftet! Og fordringerne var beskedne selv blandt primadonnaerne. Det var bare fru Gundersen, som hadde et bitte lite værelse for sig selv. Der lukket hun sig inde med fru Morck

Fredrik Garmann.
Broncerelief av Johan Fahlstrøm.

de aftener, hun spilte, og da maatte vi i «barneværelset» dæmpe os litt for ikke at forstyrre.

Naar Gundersen og frue spilte samtidig, blev Gundersen som regel tidligst færdig med omklædningen efter forestillingen. Det hændte da ofte at fru Gundersen, efter at ha tat av sminken, satte hat og slør paa sig, men ellers var i dyp negligée, og naar Sigvard spurte utenfor paa gangen: «Er Du færdig, Laura? ellers venter jeg paa dig hos Engebret,» saa stak fru Gundersen hodet ut gjen-

Signe Grieg.

Lulli Krohn.

nem døraapningen og nikket med sit straalende smil: «Jeg kommer straks, Sigvard. Sæt dig en liten stund i foyeren.» Hun vilde være sikker paa følget hjem.

Fru Wolf, fru Juell og frøken Parelius delte midtværelset, og disse tre smaarum utgjorde hele «damegarderoben». Men der dirret mangen traadløs bølge ut og ind gjennom disse rummene.

Kanske kom det av min neutrale stilling, kanskje virket jeg paa lidelig — jeg hadde ihvertfald den lykke, at flere av mine kolleger — og ikke bare de unge — hadde tillid til mig og betrodde mig mangt et lite telegram. Jeg kaldte mig for mig selv «papirkurven» — for jeg følte det, som om der blev puttet i mig flere hemmeligheter, som det gjaldt at brænde op etterpaa. Jeg brændte dem ogsaa hæderlig nok — skjønt jeg vel kunde hat lyst til at opbevare enkelte, som hadde sin specielle psykologiske interesse.

I den gamle foyeren hørtes istedenfor de stemmer, som var blitt tause, i de senere aarene flere nye med personlig klangpræg. Garmanns kraftige Bergensjargon smeldte sin fanfare omkap med Berent Schanches selvsikre uvørrenhet og brøt sig mot Nicolai

Halvorsens sirlige replik. Olaf Hansson serverte sine vitser, som Sofie Reimers lo av dypt og længe. Alle kurtiserte den vakre Ragna Rynning, og Aagot Gjems, Leonora Selmer, Signe Grieg og Anna Brun deltok ivrig i passiarene. Inga Buchers røst hørte vi snart bare fra sufflørkassen, men Olav Voss la ut baade pro og kontra for Sigurd Eldegard, som hørte efter andægtig forundret. Johanne Juells frodige friskhet satte farve paa ensemblet, og Lulli og Lippen Krohn var altid muntre og glade. Bjørns rrrrrer rullet som en lavine over hoderne paa os — men over alle stemmerne slog Constance Bruuns lyse ungpikelatter en lerketrille.

Det hadde jo tat sin tid før besætningen blev saa fuldtallig, og denne tid hadde været betydningsfuld for teatret, som blev til-

Alma Bosse
som Svend i «Sigurds anden Flugt».

Julekort
tegnet av Johan Fahlstrøm.

ført saa mange nye talenter og saa megen frisk arbeidskraft. Og i Bjørnsons første aar blev der arbeidet — den ene forestilling avløste den anden med store opgaver for de fleste av personalet — baade unge og gamle. Ibsen og Bjørnson og Kielland og Lie digtet og skrev stykker, som teatret for en del opførte. Ikke alle like godt, men ihvertfald like interesseret. Schrøder var i denne tiden heldigvis trængt i bakgrunden, og baade Johan og jeg fik efterhaanden en fremskutt plas i repertoiret. Johan dog først efter flere aars seig og tilsyneladende haabløs kamp mot saavel publikum som kritik.

JOHAN FAHLSTRØM

Vinteren 1887 sendte Bjørnson op til mig en ung mand, hvis dialekt han bad mig forsøke at slipe av. Jeg hadde hverken set eller hørt ham før — han hadde prøvet privat for Bjørnson. Han var 20 aar, og hadde i sit vakre mandige ydre og sit pragtfulde organ alle de egenskaper, en skuespiller i elsker- og heltefaget skal ha. Men da han sa sin første replik i «Axel og Valborg»: «Hær ær da dæn bærømte Trondhjæmskjærke,» svimlet det litt for mig ved tanken paa det Herkulesarbeide som forestod ham, før den trønderdialekten kunde bli brukbar paa scenen.

Johan har fortalt mig følgende om sin barndom:

«Min far, farverieier Johan G. Fahlstrøm var indvandret fra Linköping i Sverige og hadde giftet sig anden gang med min mor, Anna Alette Havnes, hvis slekt var fra Nordland. Jeg er født saa at sige nede i Ravnkloa i den gamle Fahlstrømgaarden, nr. 62 i Munkegaten i Trondhjem.

Far kjøpte huset av en madam Holmberg, som hadde drevet hotel der. Her bodde den landflygtige prins Louis Philip under et ophold i Trondhjem 1795. Av møbler, som tilhørte prinsen, er bevaret et vakkert gammelt fransk bord i empirestil, som stod paa «salen» hos mine forældre, og som jeg har arvet. Bygningen var i de dage en statelig hvitmalt gaard i typisk Trondhjemsstil. Nu er den delt i tre — det gjorde mig ondt, da jeg saa den igjen for nogen aar siden — jeg har saa mange kjære minder fra den. Fra salsvinduerne saa vi mot nord Munkholmen, mot syd Domkirken.

Johan Fahlstrøm. 20 aar.

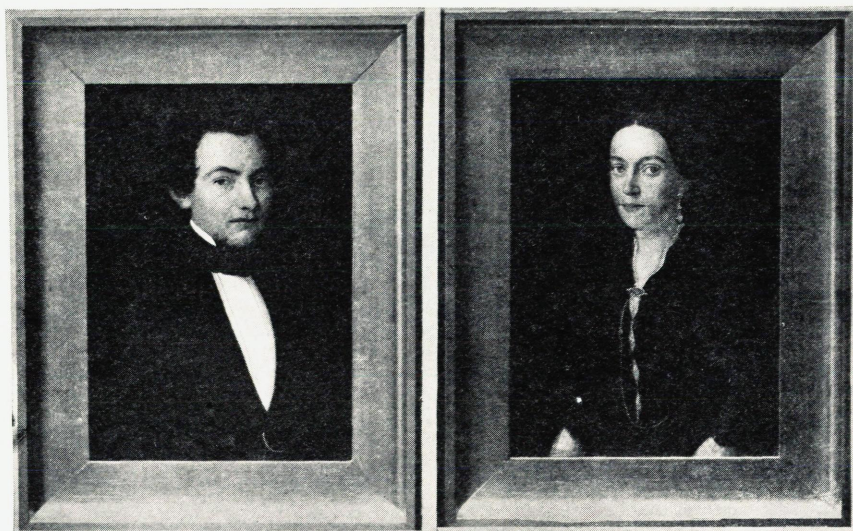
Min far hadde et temperamentsfuldt kunstnergemyt, som vel mangan gang slet i de lænker, et saa lidet samfund, som datidens Trondhjem, maatte tyngre ham med. Hans fantasi gav sig ofte pussige utslag, som f. eks. da han malte flere av sine høner med pragtfulde anilinfarver, saa de lignet sælsomme tropiske fugler med glimrende fjær, og forærte rugeegg til naboerne, som taknemmelige og forventningsfulde vaaget over utrugningen med den største varsomme interesse.

Eller naar han skjænket sine kunder «Staværingan» en dram i kulørte brændevinsglas med dobbelt bund og sa «Skaal, naa faar du dræk ut da,» og den troskyldige sjøbonden drak og drak og kom aldrig tilbunds.

Min far hadde sit farveri i bakgaarden. Næstkommanderende der var «Gamle Paul». Hver morgen kl. 6 banket det paa døren til mine forældres soveværelse, hvor jeg «skrapkaken» hadde min soveplads i en stor mahognisofa. Ind kom Paul efter først at ha spændt av sig træskoene utenfor paa gangen. Det samme spørsmåal og det samme svar gjentok sig, saa længe jeg kan huske. Paul spurte: «Ska æ gje kjiypen et sok tel, Fahlstrøm?» og far svarte: «Ja, Paul, la hain faa et sok tel.» Det gjaldt, om det stof, som netop var i farvning, skulde ha en dypning til, før det var færdig.

Det var fast skik, at grisen vor hver lørdag blev sluppet ut paa gaardspladsen for at spyles. Far stod i midten med brand-

Johan Fahlstrøms far og mor.

slangen rettet mot grisen, som travet rundt tunet som en hest i cirkus. Naar den var sprøttet ren, blev den gnid tør og sluppet ind igjen i det rengjorte grisehus og fik sin belønning i traugtet med smaapoteter og melkeblende.

Far elsket sine duer, som han hadde bygget et stort dueslag til med adskilte smaa leiligheter for hvert par. Han matet og stelte dem selv — ingen fik blande sig op i det forhold. Var nogen av duerne syke, kurerter han dem med sin patentmedicin, og trængtes det, opererte han dem ogsaa. Det var et vakkert syn, naar far stod i solen, bredte ut armene og plystret, og hele dueflokken slog ned paa ham og dækket hans hode, armer og bryst som en levende guirlande.

Hjemme hos os blev der dyrket meget musik. Far arrangerte de stykker som blev spillet av det lille orkester og skrev selv ut alle stemmerne. Dette hadde han for sin forretning ikke tid til at gjøre uten om natten, og efterpaa skulde han enda læse en eller

Johan. 2 aar.

anden bok. Jeg vaaknet av og til, naar han kom op paa soveværelset, og saa ham da om en stund sitte opreist i sengen med et lys i den ene haand og boken i den andre — ivrig interessert i læsningen — det hændte at han vaaknet om morgenen i samme stilling. — Den tid bestod teatrets orkester av byens borgere, som for at støtte kunsten og for sin fornøielses skyld spilte der. Min far var cellist, og tre av mine brødre, som alle var meget musikalske, medvirket ogsaa. Min bror Christian spilte violin. Dengang studerte han ved den tekniske skole, men opgav studierne for musikens skyld.

Han reiste til Stockholm, hvor han først var elev ved akademiet. Saa blev han ansat som første violinist i Kgl. Operaens orkester. Siden avancerte han op paa scenen, hvor han i sæsonen 1888—89 sang bl. a. «Mefistofeles» i «Faust» og titelrollen i Boitos «Mefistofeles». Han var vinteren 1885—86 med ved oprettelsen av den første norske opera paa Tivoli, hvor han var den bærende kraft paa mere end en maate — han støttet det vanskelige foretagende ogsaa pekuniært, saa langt hans — og min mors — evne rak. Han sang her Kaspar i «Jägerbruden», Germont i «Traviata», Torreadoren i «Carmen». Han var en elegant og vakker «Don Juan», en statelig og sympatisk konge i «Lohengrin», og i de operaer, som blev opført i den norske operas korte levetid gjorde han udmerket fyldest med sin klangfulde velutdannede baryton, sit statelige utseende og sin musikalske utførelse av partierne. I 1893 gjestet han paa Kristiania Theater som Mefistofeles i Boitos opera.

Munkegaten. Fahlstrømgaarden nederst.

Min bror Christian var en begavet og sympatisk kunstner. Hans bane blev altfor tidlig brudt — han døde i december 1894 — kun 37 aar gammel.

Mine forældre var meget gjestfrie, og vort hus stod aapent for alle gjennemreisende kunstnere. Efter de respektive koncerter eller teaterforestillinger samledes man først om spisebordet, hvor mor trakterte med traditionel, solid trønderkost. Derefter kom toddyen paa bordet i salen. Varmtvandsmuggen stod og putret koselig paa det store, runde mahognibord sammen med de tre karafler med hver sit sølvskilt i kjæde, hvorpaa var indgravert: Cognac, Portvin, Armagnac. Saa blev der musicert — far spillede cello — mine brødre violin, kontrabas og piano. Et par av husets venner utførte de andre stemmer i orkestret. Var aftenens gjest musiker, glædet han ofte selskapet med noget av sit repertoire, og da akkompagnerte husorkestret. Jeg laa i min sofa i sideværelset, og mangan kveld gjennem barndommen er jeg sovnet ind i de vakre melodier.

Christian Fahlstrøm
som Mefistofeles.

jeg fem aar senere mistet min kjærlige mor, som trofast hadde tat del i fars og barnenes kunstneriske interesser og præget hjemmet med sin stille varme og inderlige godhet. Hun fik bare set min kamp som skuespiller — ingen av mine seire naadde hende.

Jeg husker sterkt første gang jeg var i teater. Jeg var bare syv aar og fulgte min far ned i orkestret, hvor jeg blev placert paa hans høie stol.

Det var «Axel og Valborg» som blev spillet, og jeg klarte mig godt til scenen, hvor sortebror Knut skjærer over klædet mellem Axel og Valborg. Men den store sorgen var mere end jeg kunde taale — jeg besvimte, faldt av stolen, rullet ned i orkestret og blev baaret ut. Jeg har aldrig spillet Axel uten at mindes den første gangen. Senere var far forsigtig med at ta mig med. Men der var i teatermuren en ventil, som førte ned til orkestret — den hadde jeg opdaget, og utenfor den laa jeg ofte og lyttet, for gjennem den kunde jeg høre musikken og meget av det som blev sagt paa scenen.

Da min far var død, blev Fahlstrømgaarden solgt — hjemmet i Trondhem blev opløst, og i 1884 flyttet vi til Kristiania, hvor mor og jeg bosatte os, til

Hun fik ikke opleve at faa ret i sin faste tro paa mig — min trange gjennembrudskamp varte flere aar efter at jeg hadde mistet min mor 1889.

Det var naturligvis skuespiller jeg vilde bli, men min ærbødighet for teatret var saa stor, at jeg ikke turde driste mig til at prøve mig. Saa tænkte jeg at bli maler, derefter gik jeg til Alfred Fosterd, som forsøkte at lære mig litografering, — derefter til Skeibrok, som interesserte sig for at lære mig at modellere — og endelig efter alle disse omveiene tok jeg mod til mig og gik op til Bjørnson, som efter at ha hørt mig læse «Darnley» sendte mig til Alma.

Og saa begynde mit teaterliv.»

Christian Fahlstrøm.

Johan Fahlstrøm optraadte første gang paa scenen som «En Borger» i «Julius Cæsar» 22de mars 1887. Han kaldte sig paa plakaten for «Strøm». Han syntes ikke, at han endnu hadde ret som kunstner til at bruke hele farsnavnet.

Han var bare med i de store massescener, men han var saa glødende ivrig, at Bjørnson paa en prøve ropte til ham fra parket, hvorfra han ledet instruksjonen: «Hvis De springer ut i orkestret, Fahlstrøm, saa mulkterer jeg Dem pinedø.» Olav Voss, som kom samtidig med Johan til teatret, var ogsaa betrodd en ædel romers rolle i samme stykke. Han var en 80-aarig mand med 1000 paa malte rynker og skulde bevæge sig i et til alderen passende tempo. Men han beregnet ikke den fremstormende hærs styrke og blev puffet ned under en bro, som bestod av to svigtende bretter. Der

laa han fast, og før hvert fotslag av de over broen ilende skarer fik han et tryk i brystet, saa da akten var slut, og teppet faldt, og man endelig fik halt ham frem, eiet han ikke pust igjen og var næsten kvalt. Næste aften gik han ind sisst.

26de februar 1888 spilte Johan «Peter» i «Kongsemnerne», og efter at ha utført enkelte smaaroller fik Johan Fahlstrøm sin officielle debut 19de september 1888 som Landry i «En liden Hex». Samme aften hadde Johanne Juell sin første optræden i Kristiania. Hun spilte Fanchon. Der ligger mange aars intenst arbeide mellem hin første aften, de to unge spilte sammen i det gammeldags romantiske stykket og den aften, da de paa Nationalteatret tolket Klara og Sang i «Over Evne» med moden, avklaret kunst. Begge har naadd toppen gjennom nederlag og seir, men Johanne Juell hadde det saa meget lettere fra første stund fordi den varme sympati, som bølget om hendes mors minde, slog op omkring den unge datteren saa snart hun viste sig. Med sit rike talent, sin ukuelige energi og sin hurtige utvikling var det let for Johanne Juell at bevare og yderligere utvide sin popularitet.

15de september 1888 underskrev Johan sin første kontrakt. Da engagertes han som skuespiller «paa prøve for indeværende sæson» med en normeret gage av 1200 kroner aarlig.

Johanne Juell.

Johans debut vakte ikke større oppmerksomhet utover hans begynderfeil. I den første tiden var det nok, at Johan viste sig paa scenen for at fremkalde almindelig munterhet — enten han skulde være komisk eller tragisk.

I siste tilfælde var dog munterheten skadefro. Johan følte animositeten slaa imot sig, fra han kom ind paa scenen, og jo mere usikker han blev, des værre gik det. Det var ikke nogen

let skjærsild at komme igjennem, og ikke morsomt at læse bladenes anmeldelser, naar f. eks. en saa mægtig avis som Morgenbladet skrev følgende 2den mars 1889 efter opførelsen av Geijerstams farce «Svigerfar»: «Ogsaa iøvrigt gik Stykket tilfredsstillende — naar en Undtagelse gjøres forsaavidt angaar Løitnantens Rolle, der utførtes av Hr. Fahlstrøm. Publikum burde nu have Krav paa at være fri for videre Experimenter med denne Umulighed.» Eller naar en anden avis skrev om det elskende par i et andet stykke: «Hun var ikke værst — han var værst.»

Jeg gav en aftenunderholdning i gymnastiksalen paa Fæstningen 19de august 1888, hvor Johan assisterte mig og for første gang optraadte som recitator. Han læste Ibsens «Bergmanden». Om denne debut skrev Morgenbladet: «Hr. Fahlstrøms Deklamationsmethode bør derimod ikke blive Norm for Recitationer udenfor Lamperækken og neppe engang indenfor.»

I denne Sturm- und Drangperiode spilte Johan et utal av de forskjellige roller i karakter-, helte- og elskerfaget — alle med samme litt mer eller mindre varierte utfald og alle med samme glødende kjærlighet og troende disiplin. Gamle Peter Lorentz Rasmussen var eneheriker i herregarderobens rike — det nyttet ikke at ha anden smak og opfatning end hans med hensyn til kostymerne. Engang, da Johan skulde fremstille en fransk greve og til den unge levemands flotte antræk blev anvist et par forhenværende lyse benklær av 50-aars moden, svarte Peter Lorentz paa en frygtsom fore-

Johanne Juell
som Fanchon i «En liden Hex».

Brødrene Hals's Konsertbureau.

Alma Bosse Aftenunderholdning

Søndag den 19de August Kl. 5 1/2

Fæstningens Gymnastiksal.

Bistånd:

Fru Dagmar Sterky f. Bosse, Frøken Constance
Bruun, Hr. Johan Fahlstrom m. fl.

Program.

1. a) **Holst:** Skildvagten.
b) **H. C. Andersen:** Pen og Blækhus.

Alma Bosse.
2. **Adam:** Arie af la reine d'un jour.
Fru **Dagmar Sterky.**
3. a) **Welhaven:** Paa Ballet.
b) **Wergeland:** Sækklokkens Roman.
Fyk. **Constance Bruun.**
4. a) **Faure:** Crucifix.
b) **Rubinstein:** Wanderers Nachtlied.
Fru **Sterky** og **Alma Bosse.**
5. **Ibsen:** Bergmanden.
Hr. **Johan Fahlstrom.**
6. a) **Sterky:** I Seraillets Have. (Manns-
skript; tilegnet Frøken **Alma
Bosse.**)
b) **Chopin Viardot:** Mazurka.
Fru **Dagmar Sterky.**
7. **Meltzer:** Kur mod Tandpine.

Alma Bosse.

Piano fra Brødrene Hals's Fabrik.

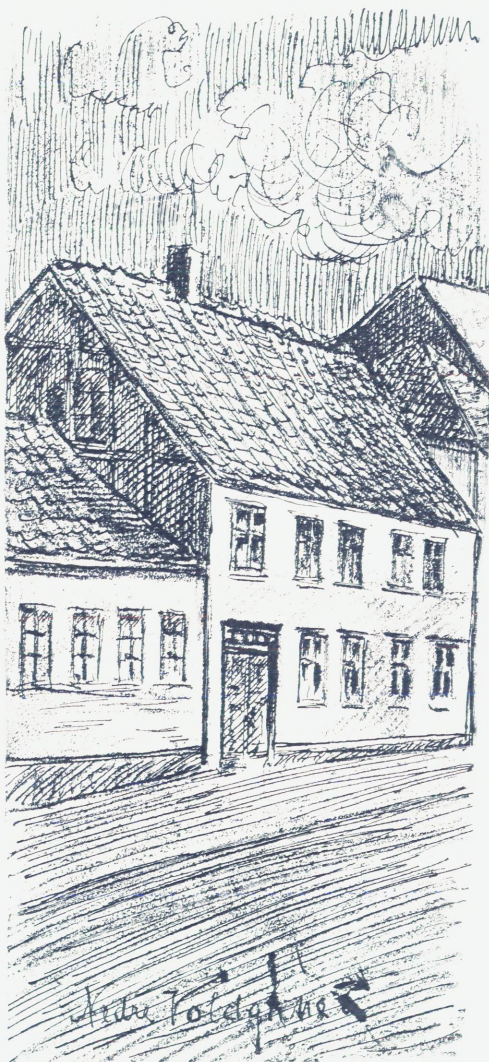
spørsel om et mere up to date klædebon: «Spil bare saa godt i de boxene, De far, som Mikael Wiehe, da han spille i dem, saa greier det sig nok.» Bjørnson indførte dog en del forbedringer, og især var baade vi og publikum blændet av de tyske rustninger, som blev anskaffet til «Götz von Berlichingen». I dette Goetheske drama hadde Johan to uheld. Da han som Frantz von Sieckingen var utset til at bære en utstyrsrustning, der var tung som en kakkellovn, og stolt skred nedover trappen fra garderoben, gik benene pludselig i vranglaas. Johan kom ikke av flekken

og svedet av angst for at komme forsent ind paa scenen. Han fik ropt paa to maskinmænd, som bar ham ned og satte ham av foran borgdøren. Som ved et under gik benskinneerne likesaa pludselig ilaas igjen, og Johan steg som en blændende aabenbaring frem for det forbausede publikum.

Han følte ogsaa situationens vegt i dobbelt forstand, men bar rust-

ningen som en ekte helt, like til Gundersen—Götz la sin jernhaand tungt paa Johans skulder. Han kom til at berøre mekanismen paa hjelmen — og nu skedde der en kortslutning til. Med et smeld fór visiret ned og lukket sig over den forfærdede Frantz. Johan turde imidlertid ikke avbryte sin replik, men fortsatte, til den forsvandt i publikums brølende latter. Han gik ikke ut heller, før han var helt færdig — han saa og hørte ingenting uten sin egen stemme, den stod som en orkan om hodet paa ham inde i hjelmen. Da Götz fulgte von Sieckingen ut, var det ikke fritt for, at den pinlige situation lokket frem et litet smil paa det barske ansikt.

Jeg husker en anden aften: Johan spilte forførelsens rolle i «Engelskmænd i Indien». Han knælte for den elskede og tilstod sin kjærlighet. Johan hadde paa hodet en tropehjelme med hvitt slør. Peter Lorenz paastod, at hatten

Nedre Voldgate nr. 5.

passet, men det ulykkelige sker, at eftersom Johan blev mere og mere lidenskabelig, gled tropehjelmene længere og længere ned over ansigtet paa ham. I stedet for at løfte dem op og skyve dem bakover, fulgte Johan samvittighetsfuldt alle instruktioner i spillet, og efter hvert skjultes pande, øjne, næse og knebelsbart, og paa slutningen av repliken saa vi bare 32 hvite glinsende tænder som arbeidet.

Jeg har altid beundret Johans energi, men kanskje aldrig høiere end i de tre aarene, hvor han tilkjæmpet sig sit vakre, helt dialektfrie høinorske sprog. Ja den sidste tiden stred vi sammen, for den 20de september 1889 giftet vi os og flyttet op i en liten leilighet i Nedre Voldgate nr. 5 — den morsomme 100aarige gaarden med træbrolagt port og svalganger. Huset er nedrevet, men et billede av det er bevart i «Det gamle Kristiania».

Da Johan og jeg giftet os hadde jeg i gage kr. 1400 og Johan 1200, altsaa tilsammen kr. 2600 — vel at merke paa procenter, men vi klarte os bra allikevel. Rigtignok kokte jeg temmelig store portioner med en gang av vor enkle middagsmat, saa det blev nogen dages uforandret menu paa faar i kaal, erter, kjøt og flesk, fersk suppe eller kjøtkaker, men vi er enige om, at aldrig har middagene været hyggeligere eller retterne smagt bedre end dengang. Vi hadde en liten kombinert melke- og «delikatesse»butik i Raadhusgaten, hvor vi, naar vi gik hjem fra teatret efter at ha spilt, pleiet at gaa ind og kjøpe med os vore delikatesser til aftenbordet. De bestod som regel av to røkesild med rogn eller 8 fiskeboller. Samtidig inviterte Johan paa en halv flaske øl, som blev solgt ulovlig og derfor kamouflert i et hvitt melkekrus, som vi drak av efter tur. Vore unge

Kalle Løchen.

Gabriel Finne.

venner i den tid var fordringsløse nok til at dele vore enkle mid-
dage med os. Men det blev vel kanskje litt ensformig av og til.
Som da Gabba Finne, efter at ha været saa uheldig flere ganger
at komme i kjøtkakeperioden, bittert sa da det hændte igjen: «Men
for fannen, har dere da aldrig andet end kjøtkaker her i huset».
Dermed gik han — men da han kom til kjøkkendøren snudde han
sig til mig og sa: «Ja, ja, lad mig faa et par kaker i lommen da,»
hvorpaa han som han pleiet gik bort paa Fæstningsvolden for at
digte, forsynt med en liten pakke kjøtkaker i jakkelommen. Vor
spisestue var spartansk møblert — til spisebord brukte vi et stort
rundt mahognibord, som hadde staaet i mit hjem i barneværelset.
I det gamle huset i Nedre Voldgate var det imidlertid saa lavt under
taket, at bordbenene virket altfor høie, saa vi maatte sage av dem,
for at de kunde gaa passende ind i milieuet. En dag spiste Arnoldus

Halfdan Strøm.

Arnoldus Reimers.

Reimers hos os, men for hans mægtige skikkelse var bordet altfor lavt, saa stakkar, han maatte høist ubekvemt sitte med det paa fanget mens han spiste. Kalle Løchen og Halfdan Strøm hadde sammen med Johan paatat sig at male gobeliner paa strie til at dække de nakne vægger med. De malte omkap paa hver sit gobelin alle tre i fire dager, i hvilke de tilkaldte kunstnere som honorar oppebar frit vivre — og det var tre gutter, som ikke var kostforagtere.

Der kom mange morsomme og interessante personligheter til os i vort beskedne hjem — og diskussionen om tidens spørsmal gik ofte i høie bølger — dørene stod aapne, og vi var lykkelige over vore unge gjester.

Efterfølgende skisse — som blev skrevet under vor første turnée i Kjøbenhavn i 1907 — er bygget paa minder fra denne lyse og lykkelige tiden, da vi bodde i den gamle gaarden i Voldgaten.

Herman Bang fortæller:

Alma og Johan Fahlstrøms hjem.

«Hos Fahlstrøms var man altid velkommen. Man mødte Alma Fahlstrøm paa gaten, — paa gaten det vil naturligvis sige paa Carl Johan, for der er slet ikke andre, — og et ansigt lo frem fra en mængde pelsverk.»

«Aa, snille Dem, kom iaften, vi steger en bif!»

Og ingen stegte en bif som Alma Fahlstrøm, der er en vidunderlig husmor, og som havde skabt et hjem af ingenting og nogle skjærnbrætter. Skjærnbrætterne kom godt til nytte, for dem stillede vi, naar biffen var sat tillivs, op omkring de forelskede, hvis der da var et par forelskede i selskabet, og det var der næsten altid. Saa fik de lov at sitte der bag Almas skjærnbrætter i ro, medens vi andre snakkede. — Aa, talen gik saa let hos Fahlstrøms. Fru Alma interesserede sig for alt, og det var som om vinduerne i huset stod aabne, saa alle indtryk og dagens spørgsmaal stod ind i stuen som det friske veir.

Johan, han var mere tung i det, for han er jo trønder. Han skulde ligesom altid sidde og gumle paa alt det, han hørte, og hvad der blev sagt den ene aften, det sagde han først sin mening om den næste aften, — men saa havde han ogsaa tænkt over det.

Og naar han endelig havde tænkt over en ting, saa sagde Alma altid: «Johan siger!» Og saa stod, hvad Johan sagde, fast i hele huset.

Travlest havde vi den vinter, da vi spillede komedie sammen, fru Alma og jeg. Det var i «Gnisten» og hun var Toinon. Jeg var jo løjtnant — ved kavalleriet, men jeg spillede i civil.

Alma instruerede, — jeg tror næsten, jeg var den første hun instruerede, — men tilsidst var hun helt tilfreds. Kun med løjtnantens haar var hun misfornøiet.

«De skal ha en lok der, en lok der,» blev hun ved med at sige paa generalprøven, og hun snoede mit haar mellem sine fingre, til jeg foran speilet fik lokken som hun vilde, — og saa, at det netop var Johans lok. — — —

De to mennesker kjæmper sammen, og har stridt sammen. Den dag de har seiret, vil de trykke hinandens haand og Johan vil sige: «Ja det er Alma.»

Og fru Alma vil sige: «Det har Johan fortjent.»

«De træffer sjelden to mennesker, der elsker hinanden høiere.»

* * *

Endelig i januar 1890 skapte Johan sin første frigjorte figur i en liten rolle «Gullik Spillemand» i Nordahl Rolfsens og Ole Olsens «Svein Uræd». For første gang var kritikken enig i at rose. I Dagbl. heter det: «Fri for al Deklamation var Hr. Fahlstrøm, der av Gullik Spillemand hadde skabt en i alle Henseender fortrinlig Figur. Hans Ydre som hans Tale og Dialekt var egte fra først til sidst. Vi fik Lyst til at se Hr. Fahlstrøm som Karakterkomiker i en Rolle uden Dialekt. Det er kanskje her han har sit Omraade. Ogsaa Fru Bosse-Fahlstrøm havde af Kokken paa Kongs-gaarden Margit skabt en egte og uimodstaaelig morsom Figur. Hun havde kun været nogle faa Minutter paa Scenen og Huset var erobret.»

Aftp. skriver ^{30/9} 1889: «Paa Spindesiden tog Fru Bosse-Fahlstrøm uden Sammenligning Prisen med den taknemlige, men ogsaa saa yderst fornøielige Margit Kokkejente. Hr. Fahlstrøm havde ogsaa skabt en overraskende karakteristisk og helt gjennomført Type som Gullik Spillemand med en meget heldig holdt trøndersk Dialekt.»

Verdens Gang skriver: «Av Margit Kokkejente har Fru Bosse-Fahlstrøm skabt en yderst fornøielig Figur. Hendes morsomt foredragte Vise ledsagedes af dundrende Bifald. Paa det komiske Omraade yder ogsaa Hr. Fahlstrøm med fortrinlig Maskering en

Paa Karl Johan 1890.
Tegning av Gustav Lærum.

overordentlig vellykket Præstation. Hans Gullik Spillemand er en Figur truffet paa Kornet. Den saftige Humor, her er lagt for Dagen, berettiger til Forhaabninger om at se betydelige Ting af Hr. Fahlstrøm som Komiker.»

Alma Fahlstrøm og Bjørn Bjørnson
i «Svein Uræd».

26de september 1890 slog Johan helt igjennem som Krogstad i «Et Dukkehjem». Da var han 23 aar.

Det var en merkelig aften og en merkelig forestilling, hvor stykets hovedroller blev spilt av bare ungdom. Her er rollebesætningen:

Advokat Helmer	Olaf Hansson
Nora	Johanne Dybwad
Doktor Rank	Fredrik Garmann
Fru Linde	Alma Fahlstrøm
Sagfører Krogstad	Johan Fahlstrøm
Anne-Marie, barnepige	Sofie Pærelus

Dengang hadde vi generalprøve i kostyme forestillingsdagens formiddag. Da vi var færdig ved halvtre tiden kom teaterchef Schrøder op paa scenen og sa til Johan: «De var bra de to første akterne, men jeg synes ikke, De har truffet karakteren i tredie». Jeg som visste hvor let Johan lot sig nedslaa, blev aldeles fortvilet, fordi vi begge hadde sat alt vort haab til aftenens utfald. Jeg opmuntret imidlertid Johan saa sterkt, som jeg kunde, men vi var ikke videre høie i hatten noen av os, da vi gik hver til sit for at klæ os til premièren. Da vi møttes igjen paa scenen var jeg tilsynelatende overmaade sikker — men den lille dødsstille stunden efter at Johan hadde hat sin scene og var gaat ut, og før jubelen rullet efter ham som en fonn — den stunden var en av dem, man husker gjennom livet. Fru Gundersen var den, som løste applausen. Jeg stod ved siden av hende i gitterlogen og fulgte scenen mellem Nora og Krogstad — og da hun smelte sam-

Fahlstrøm
som Krogstad i «Et Dukkehjem».

men hænderne, for jeg nedover trappen og mot Johan. Jeg saa ham hive av sig baade skindluen og parykken og kaste dem helt op i snoreloftet som et utslag av sin ubegrænsede lykke.

^{28/9} læste Johan i Morgenbl.: «Naar man erindrer hvor lidet heldige og lovende Hr. Fahlstrøms første Forsøg som Skuespiller var, er det glædelig at komme til Erkjendelse af, at dette ugunstige Indtryk vistnok har været feilagtigt, og at han baade har Anlæg og Perfektibilitet. Hans Krogstad giver herom et ikke ringe Vidnesbyrd.»

Anmeldelsen er undertegnet — + — som var Morgenbladets daværende faste teateranmelder hr. Auditor Sinding-Larsens merke.

Dagbl. ^{25/9} 1890 skriver om Johan og mig: «Derimod havde vi i Fru Bosse-Fahlstrøms Fru Linde en Figur, der var grebet ud af Livet. Hun gir ikke en ulykkelig Kvinde i graa Almindelighed, men karakteriserer den saaledes, at vi ser den særegne Livsførelses Mærker i hendes

Fremtræden og Personlighed. Særlig overraskende var Hr. Fahlstrøm som Sagfører Krogstad. Han gav et sikkert anlagt og dygtigt gennemført Billede af den forkomne, moralsk forlorne Mand med det gode Grundlag. Han gjorde derfor ogsaa en enorm Lykke og hil-

sedes med en sand Bifaldsstorm, da han havde forladt Scenen i første og sidste Akt. Størst Virkning paa os øvede den trætte og nøgterne Inderlighed i hans Spil i hin Scene, hvor Krogstad forsones med sin Ungdoms Kjærlighed, Fru Linde. Den forekommer os ogsaa at love mest for Fremtiden».

Ja saa var isen brutt, og fra nu av gik det fort den rigtige veien. Johan fik den ene udmerkede opgaven efter den anden og vokste i tillid til sig selv med medgangen. I de kommende tre og en halv sæson, som vi var ved Kristiania Teater spilte han bl. a. i 1891 Hertugen av Buckingham i «Richard den Tredie». Om denne rolle skriver Mrgbl. ^{18/2} 1891: «Hr. Fahlstrøm fortjener Paaskjønnelse for, hvad han yder

som Buckingham. Denne unge Kunstner arbeider med øiensynligt Alvor, og skjønt han endnu ikke ganske har vundet Bugt med sit noget haarde Sprog, er der dog ogsaa for saavidt Fremgang at mærke. Han forstaar gjerne at finde en karakteristisk Maskering, saaledes ogsaa her. Scenen i 4de Akt, hvor Buckingham vandrer til Skafottet, indbragte ham fortjent Applaus».

Om Hugo Stengel i Sudermanns «Ære» skriver Hans Aanrud ^{2/10} 1891: «Flere af de spillende tog stærk Applaus endog for aaben Scene — især blev Hr. Fahlstrøm livlig applaudert for sin fortrinlige Udførelse af en liden Birolle».

Om Furunæs i «En Befrielse» av Otto Valseth skriver Aftp.:

Fahlstrøm i «Ære». Tegning av Olaf Krohn.

Fahlstrøm
i «Det tabte Paradis».

Dagen sin store, figurdannende Evne.» — Om den unge arbejder Kraus i Fuldas «Det tabte Paradis» skriver V. G.: «Hr. Fahlstrøms tæringssyge Arbejder, der uden Tvivl maa være studeret direkte efter Virkeligheden, var grebet lige ud af Livet.» Og Dagbl. ^{10/12} 1891 siger: «Høiest naar imidlertid Hr. Fahlstrøm. Hans Arbejder

«Hr. Fahlstrøms forknytte og altid resignerende «Husmandssøn» var i den Grad grebet ud af Virkeligheden, at jeg syntes at kjende den igjen lige til Masken. Figuren var — for at bruge et noget forslidt Udtryk — helstøbt. Hr. Fahlstrøm lod sig ikke forlede til Overdrivelse, hvad nok Rollen kunde indbyde til, men holdt Karakteren godt og akkurat i Rammen. Præstationen var ligefrem udmerket». Dagbl. ^{22/10} 1891 siger: «Over Hr. Fahlstrøms Furunæs var der noget rørende, paa samme Tid som den var en ægte Lystspilfigur, udmerket karakteriseret i Udseende, Gang, Manerer og Sprog. Naar snart den ene, snart den anden bestormer Furunæs med Spørgsmaal om han aldrig har følt sin trange Stilling, og denne altid svarer: «Jeg er en Husmandssøn», saa forstaar Hr. Fahlstrøm i denne Replik at lægge en Slidets stille Resignation, som griber dybt, fordi den er ægte. I det hele taget: Hr. Fahlstrøm la atter for

var en i Dragt, Minespil, Ytring og Optræden helt gennemført og gennemfølt Skikkelse, grebet lige ud af Livet, fremstillet med Aand og Intelligens.» Efter forestillingen sendte Herman Bang, som havde været i teatret, følgende billet op til Johan: «Kjære Ven. De havde skabt en levende Figur. Saadan er de — saadan hidsige, saadan opfarende, saadan opflammede af Ideer (som de kun halvt forstaa) — de unge Arbeidere. Og De saa størartet ud. H. B.»

Dagen efter premièren paa «Det tabte Paradis» fik Johan dette brev fra fru Wolf:

«Kjære Fahlstrøm!

Jeg føler idag Trang til at takke Dem for den store Glæde De atter igaar skaffet mig.

De har nu i Løbet af ganske kort Tid leveret en 5 à 6 forskellige Figurer, og alle opfattet med Aand og Intelligens! De minder mig saa meget om Mikael Wiehe! han havde denne dybe stille Forstaaelse af Kunst, som De nu saa ofte har lagt for Dagen: jeg spaa Dem, i Lighed med ham, en skjø n Kunstnerbane, thi foruden Deres Begavelse eier De et Barnehjerte, som netop, netop er det ægte Præg, og som skal være den sikre Stjerne, som vil lede Dem. Jeg ved ingen ved vort Theater, foruden min kjære Klausen, som i saa hø i Grad forener disse Egenskaber, som maa være uadskillelige fra en ægte Kunstnernatur. Naar jeg tænker paa den P . . . gutten* — — saa forekommer han mig lige saa tom og hul som et Græskar, der er tørret i Solen, ja, dette var stygt og ondt sagt, og det maa blive mellem os, men der er mange Tussegutter dernede, som gaar frugtsommelige med en stor Kunstner, og som for ikke meget længe siden saa ned paa Dem. Til disse havde jeg Lyst at sige, at naar deres Navne forlængst er glemt, vil De staa med Kunstnergloren om Deres Pande. Bliv ved med at arbeide trofast, min kjære Fahlstrøm, og alle gode Genier følge Dem.

Deres gamle Veninde, som er stolt af Dem, hilser Dem hjerteligt.

Lucie Wolf.»

* * *

I 1892 spille Johan Hoftrøldet i «Peer Gynt.» Om denne skikkelse er det overflødigt at citere presseuttalelser. Den er gaat over i traditionen ved de senere opførelser paa Nationalteatret.

* Jeg utelater navnet.

Johan hadde selv komponert sit kostyme til Hoftrollet i «Peer Gynt». Til dette hørte en stor kautschukmave, som maatte blaas

Fahlstrøm i «Peer Gynt».
Tegning av A. Bloch.

ses op til hver forestilling. Dette hverv var betrod teaterskrædderen, som samvittighetsfuldt fylgte maven med luft, før Johan tok den paa. En søndagskveld, da skrædderen hadde hat barnedaab og var litt medtat av festen, hørte Johan ham sitte og smaaskjende utenfor garderoben, mens han indimellem blaaste i maven: «Neimen om jeg dette staar ut med (blaas) faar jeg'n ikke op naa, saa maa jeg gaa fra teatret (blaas), han lækker ogsaa, svine, (blaas) det blir ikke pust i mig, aa fy!» Johan saa ut — der sat skrædderen blaa i ansiktet av anstrengelse — for hver gang han hadde blaast en tørt, holdt han over mundstykket med tommelfingeren, men den var i dagens anledning blit saa slap, at

luften sivet ut igjen efter hver blaas — maven var som et danaidernes kar. Ved forenede anstrengelser blev den fylgt tilslut, og teatret beholdt sin udmerkede skrædder.

Den 3die februar 1892 mottok Johan og jeg hver vor skrivelse fra Studentersamfundets Bestyrelse saalydende:

Hr. Skuespiller Joh. Fahlstrøm (Fru Bosse-Fahlstrøm).

Studentersamfundets Bestyrelse giver sig herved den ære at indbyde Dem til medlem af Samfundet.

(Signert)

Ludvig Meyer
formand.

Carl Lundh.   N. E. Gasmann.   Carl Manthey.
Sigval Jacobsen.   F. C. W. Ording.   Per Rygh.

Vi satte overmaade stor pris paa den ære som herved vistes os. To aar senere søktes Johan av en deputation fra Samfundet bestaaende av formanden hr. Ludvig Meyer og et medlem av styret hr. Dore Lavik, som kom for at tilby Johan stillingen som Studentersamfundets formand. Trods indtrængende anmodninger fandt Johan at maatte avslaa det ærefulde — men for hans teatervirksomhet altfor fordringsfulde — hverv. Formandskapsplassen blev overtat av Fritz Thaulow, som var en festlig leder ved samfundsmøtene.

I januar 1895 indfandt en utsending fra Bergens nationale scenes styre sig hos os. Det var daværende konservator ved Bergens museum, senere minister i Stockholm, dr. Jørgen Brunchorst. Han kom for at tilby Johan stillingen som chef for Bergens Teater og mig engagement som skuespillerinde. Efter at ha tænkt grundig over tilbudet fandt vi, at de bedste betingelser for vor kunstneriske utvikling og arbeide var ved landets første scene og i hovedstadens relativt store forhold, hvorfor vi med tak avsløg tilbudet. Chefstillingen ved Bergens nationale scene blev besat med Olaf Hansson, som indehadde den fra høsten 1895—1899.

Som grosserer Ludwig i Esmanns «Den kjære Familie» skapte Johan av den slue pengegriske cigargrosserer en meget karakteristisk og fornøielig jødefigur.

Om Camillo i «Et Vintereventyr» skriver Dagbl. ^{25/12} 92: «Høiest paa Mandssiden naaede Hr. Fahlstrøm. Hans Camillo var vel udarbeidet, og der kunde ikke være Tvivl om, at vi stod overfor en virkelig Personlighed, — en Adelsmand ikke bare efter sin Byrd, men helt til Dybet av sin Sjæl».

Fahlstrøm
som Arjaka i «Vasantasena».

Om Gerhard Krog i Hjalmar Christensens «Loths Hustru» skriver Aftn. 15/12 1892: «Af Her-
rerne stod Hr. Fahlstrøms Krog høiest. Sterk personlig Karakteristik har ingen af Figurene i Christensens Stykke; men hvert Træk hos Krog havde Fahlstrøm udnyttet og gjort et Menneske af ham; gjort ham saa menneskelig, at enkelte af de Smaating, Fahlstrøm havde udstyret Figuren med, virkede med Inspirationens Umiddelbarhed. Jeg tror nemlig ikke, at f. Ex. Hr. Fahlstrøms Haandbevægelser under hans stumme Spil i første Akt var tilfældige, — dertil var de altfor karakteriserende, men de virkede saa umiddelbart slaaende, at man kunde fristes til til at tro det. Vilde heller ikke ligne Hr. Fahlstrøm og hans sterkt reflekterende Arbeidsmaade. Krog er et nyt Bevis paa denne Skuespillers Evne til at gjøre sig til et nyt Menneske, baade udadtil og indadtil».

Onsdag den 8de mars 1893 opførtes Ibsens «Bygmester Solness» for første gang, med Johan i titelrollen. Rollen var først utleveret til Arnoldus Reimers, men da han blev syk, valgte Ibsen Johan til at kreere den fordringsfulde figur. Det var en kæmpeopgave for en ung skuespiller paa 28 aar; og skjønt pressen omtalte præstationen med anerkjendelse, blev det ikke den store succes. Morgbl.

9/3 93 skriver: «Da Hr. Fahlstrøm igaar gjorde sin Intræden, var han Gjenstand for megen Opmerksomhed. Man konstaterede straks, at han, som vanlig, havde været heldig i Valget af sin Maske. Skulde en liden Bemærkning være tilladt, var det den, at han allerede i Maskeringen havde understreget noget vist melankolsk, forpint hos Bygmester Solness, hvad der ikke er nødvendig og neppe helt rigtig. Fahlstrøms Spil var i Begyndelsen lidt forceret, hans Heftighed virkede spidst og skrigende. Solness er vel opfarende, men behol-

Fahlstrøm
som Bygmester Solness.

der allikevel hele Tiden noget af sin brede Sikkerhed. Naar Solness er «mut» og «brummer» er Fahlstrøm nervøs og irriteret. Det er en ikke liden Nuance. Senere fik Fahlstrøm bedre Tag i Bygmesteren, skjønt han egentlig aldrig blev ganske Herre over Rollen. Der manglede den stolte og selvbeviste Mands naturlige Myn-dighed. Hvad Fahlstrøm fik bedst frem, var den indre opslidende Uro, der ikke lader Solness nyde sit Livsverk. Fahlstrøm fandt ofte et sandt og inderligt Udtryk for denne aldrig hvilende Angst. Paa dette Punkt byder ogsaa Rollen mere af Interesse end nogensteds forøvrigt. Solness' Frygt for Ungdommen er det psykologiske

Moment, der allerede fra Forfatterens Haand fremtræder fyldigt og mindst tilsløret af Allegorier. Der er megen ægte Kraft i Skildringen af den lidt ældre Mand, som føler, at Ungdommen om ikke længe vil indhente ham og gaa forbi ham. Denne skiftende Stemning — mellem Angst, der er like ved at mistvivle, og hoven Brutalitet, der knækker den foreløbig svagere Modstander under sig — er ypperlig set, og Fahlstrøms Gjengivelse lader den træde frem i en fint meislet Form. Men ikke sjelden forekommer Bygmesteren i Fahlstrøms Haand baade mattere og endnu mindre interessant, end man husker ham fra Gjennemlæsningen».

Hans Aanrud skriver i Intell. ^{9/3} 1903: «Hr. Fahlstrøms Solness er en mager, lidt ludende Mand med et sterkt kruset graanende Haar, kulsorte, tætte Øienbryn, der gir Blikket paa engang noget intenst, og noget sky, en kulsort hængende Knebel og et sterkt markeret nervøst Ansigt. Hele Figuren er saa at sige bygget paa Nervøsitet: Han er den syge Mand, taler stakaandet og springende, kommer fra den dagligdagse Replik let over i et Udbrud. Hans Magt over Medmennesker og over Begivenheder med er en Magnetisørs; naar han behandler Kaja Foslie har han en Hypnotisørs Haandbevægelser. Hr. Fahlstrøm har ikke givet og heller ikke forsøgt at give ham dette, som vi kalder Personlighedens Magt; i hans Forhold til disse Kvinder fandtes ikke — hvad der dog kunde ligget nær — et Stæk af Erotik. Det er ikke som Mand, han har Magt over dem, det er som Hypnotisør. Og naar saa Hilde, den sterkere Hypnotisør, kommer, saa blir han selv hypnotisert. Paa denne Maade har Hr. Fahlstrøm opnaaet én Ting: han har ikke spredt sig. Han har faat istand en hel Figur, — rigtignok en overnervøs, en gal Mand, om man vil, men dog et Menneske. Der ligger overordentlig meget Arbeide, megen Energi og Intelligens i Hr. Fahlstrøms Figur. Den er nær sagt uangribelig, hvis den ikke angribes helt fra Grunden af — hvis man siger, at den Opfatning efter hvilken den er bygget, er gal.»

Som et morsomt eksperiment spille Johan i næste sæson, 1894, Jacob i «Erasmus Montanus». Herom skriver Mrgbl. ^{8/1} 1894: «Som

den kvikke Bondegut Jacob giver Hr. Fahlstrøm en original og morsom Figur.»

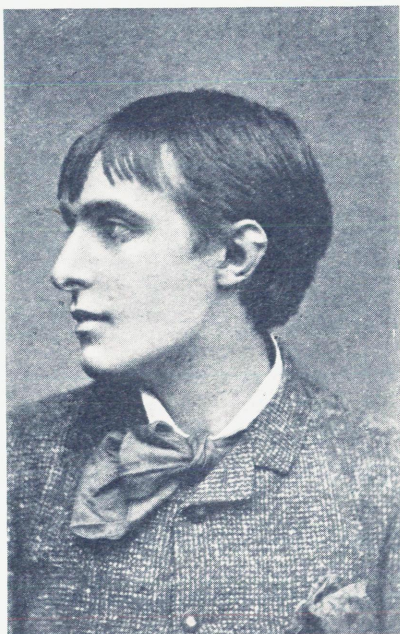
Om Pariaen i Vilhelm Krag's «Vanitas» skriver Aftp. 29/3 1894: «Hr. Fahlstrøm gav paany et lidet Mesterverk af Maskering og karakteristisk Spil som den pestsmittede Paria, der dør for Kongens Fødder. Man glemmer ham aldrig.»

Dagbl. skriver: «Pariaen spilles af Hr. Fahlstrøm, og han spillede den udmerket. Der var frygtelig Sandhed over hans Spil og hans Dødsskrig skar en gennem Marv og Ben.»

Ved generalprøven hændte denne lille episode: Reimers spillede en magiker, som havde den uhyggelige opgave at forkynde kongen alle de ulykker den nærmeste fremtid vilde bringe. Efter fuldbyrdet spaadom forlater han scenen, idet han med løftede arme roper: O vé, vé! Reimers tilføjet for egen regning med høj røst: Dobbelt w! Karakteristiken var uttømmende og blev stadfæstet af pressen.

* * *

I disse aarene havde ogsaa jeg hat flere interessante opgaver. I 1891 spillede jeg jomfru Ludvigsen i Emma Gads «Et Sølvbryllup». Jeg tror næsten den rollen har været min kjæreste. Herman Bang skriver i en kronik i Aftp. 20/11 1891: «Fru Bosse-Fahlstrøm er udmerket. Hun er i Sind og Skind blit det stakkels foragtede Væsen, Syjomfruen Ludvigsen, og — dette er Skuespil-kunstens store Maal —

Herman Bang.

alt hvad der i Stykket hænder, hænder altid Jomfru Ludvigsen, aldrig fru Bosse-Fahlstrøm, Skuespillerinden glemmer aldrig et eneste Øieblik den Skikkelse, hun selv har skabt, og hun lader ikke i noget Moment Jomfru Ludvigsen i Stikken, saa vi møder Fru Bosse-Fahlstrøm selv. Det er Sydamen, som ler og graater og hundses og jages. Fru Fahlstrøm ved, fra Teppet gaar op til det gaar ned, hvem hun er; og hun husker bestandig, hvad der skede med hendes skabte Figur for nogle Øieblikke siden. Det er netop Kunsten.»

1892 spille jeg Pernille i «Den Stundesløse». Den rollen havde jeg indstudert i Kjøbenhavn med Olaf Poulsen. I en korrespondance fra Kristiania til Stocholmsbladet «Veckan» (optat i Aftn. ^{22/4} 1892) skrives: «Holbergs «Den Stundesløse» gaves med en Stil og en Farve, som er høilig rosverdig (hos os vil det som bekendt ikke lykkes at spille Holberg; det ligger ikke for vore Skuespillere). Kristiania Theater kan paa dette Punkt uden Frygt konkurrere med Kjøbenhavns kongelige Scene. Fru Fahlstrøm som Pernille var simpelthen ypperlig; en særdeles heldig Apparition, sprudlende af livlig Humør, tydelig Diktion og et intelligent Detailarbejde gjør hende i høieste Grad egnet til disse Pernilleroller.»

I de operaer, som tid efter anden blev opført, havde ogsaa Johan og jeg vore beskedne partier. Under min søster — fru Dagmar Møllers — gjesteoptræden i «Zampa», i april 1892, sang vi alle tre. Johan var jo ikke utdannet som operasanger, saa det var ikke let for ham at greie de vanskelige ensemblenumrene. I første akt havde vi en terzet, hvor min søster og jeg sang indledningen alene. Johan skulde komme springende ind paa scenen og falde ind i sangen i hurtig tempo.

Dagmar, som var rutinert — hun havde sunget mange partier paa Den kgl. Opera i Stockholm, hvor hun var engageret — visste hvor vanskelig Johans opgave var. Og i nervøsiteten for Johan faldt hun ind en halv takt forsent, og jeg som var endda ræddere, blev helt stum og sang ikke en tone — men Johan, som ikke havde anelse om situationens fare, sprang ind og sang aldeles rigtig sit

Alma Fahlstrøm som Maria i «Helligtrekongersaften».
Bronzerelief av Johan Fahlstrøm.

Dagmar Møller
i Mozarts «Bastien og Bastienne».

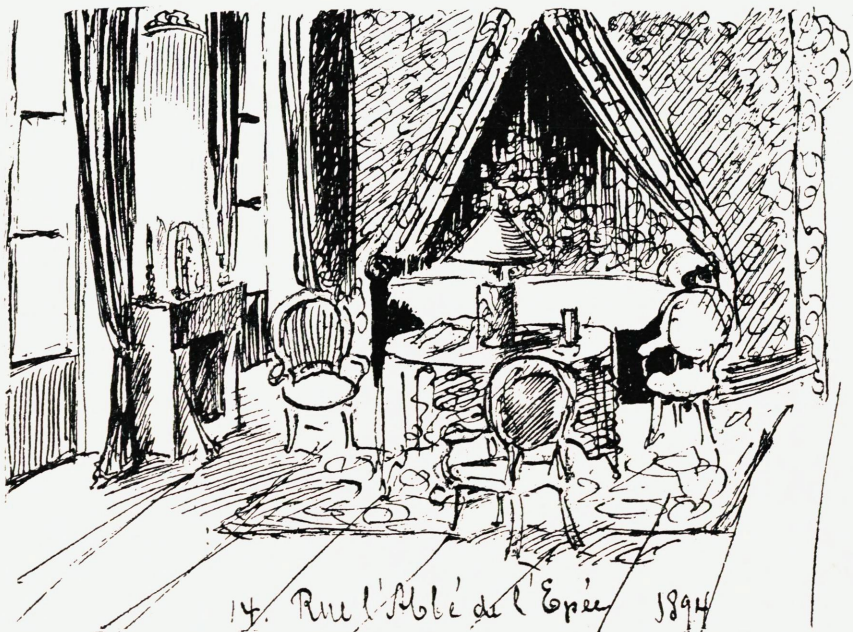
parti feilfrit igjennem. Dagbladet skriver om opførelsen: «Over alle de rollehavende straalte Teatrets gjest. Hun gjød over den banale Edel-Pige-Type en Nobelhed og Ukunstlethed i Foredrag og Væsen, der altid tiltalte, undertiden henrev. Saaledes som hun sang f. ex. Balladen om Alice i første Akt, forlenede hun den med en stille, fortryllende Ynde. Det var velfortjente Fremkaldelser og Blomster hun fik. Hendes Søster, Fru Bosse-Fahlstrøm var — som sedvanlig — prægtig i en Tjenestepigerolle. Neppe har nogen Tjenestepige i de gode gamle Dage ført sig som hun — men saadan som hun førte sig! Hun lyste sin lille Rolle op med en Glorie af Humør og intelligent Livlighed — en Humørets og Livlighedens Lyrik.» Om Johan i samme Opera skrives: «Fahlstrøm gav atter en ny morsom Figur, «Dandolo», — man venter næsten hver Gang, han har en ny Rolle, at se noget udmerket af ham, og hidtil har han ikke skuffet — bare han ikke forvænder os».

En av mine roller var Toinette i «Den indbildt Syge», hvor jeg spilte sammen med Garmann, som gav titelrollen med overdaadig fantasifuld komik. I 1891 spilte jeg en rolle, som interesserte mig meget, fordi den laa utenfor det fag,

jeg var betroet paa Kristiania Theater. Det var ved en aftenunderholdning, som Herman Bang gav paa Tivoli Teater. Bang havde bedt mig spille «Toinon» i Paillerons enakts skuespil «Gnisten» og instruerte selv stykket. Bang var en fin, aandfuld instruktør, som særlig havde evne til at fortætte en stemning, saa den fyldte scenen. Om min Toinon skriver Verdens Gang ^{6/12} 91: «Frøken Reimers og Fru Bosse-Fahlstrøm gav sine Roller med fin Kunst. Særlig var det fornøieligt at se den siste atter aabenbare en ny side af sit frodige og alsidige Talent som den unge Pige. Der er ingen Tvivl om, at denne Kunstnerinde ogsaa vil magte rene Ingenue-roller med den samme Sikkerhed og Overlegenhed, hvormed hun omtrent altid har spillet i den Del af Repertoiret, som væsentlig blev hendes Særeie.»

Mette i Wessels «Kjærlighed uden Strømper» og Maria i Shakespeares «Helligtrekongersaften», hørte ogsaa til de opgaver, jeg havde meget glæde av. 13de september 1893 gik «Geografi og Kjærlighed» første gang med den nye tredje akt, som Bjørnstjerne Bjørnson sa mig var inspirert av min «Ane» og som bæres av denne figur.

I 1894 fik Johan som den første norske skuespiller Houens legat efter at ha faat Schæffers legat aaret før. Jeg blev samtidig tildelt Statens stipendium, og i august drog vi ut paa vor første store studiereise, — tre maaneder i Paris og derefter en tid i Berlin. Dette Pariserophold blev avgjørende for vor hele fremtidige udvikling. Vi fandt vore idealer i den franske skuespilkunst, som da var i sin fyldigste blomstring. Paa Théâtre Français spillede Got, begge Coqueliners, Mounet-Sully, De Feraudy, Silvain, Le Bargy, Lambert fils og Worms — et herrepersonale, som vel er uovertruffet i teaterhistorien. Av damerne beundret vi særlig fruene Reichemberg, Segond-Weber og Pierson, samt frøknerne Sorel, Brandés og Bartet.

Det fuldendte ensemble, stil og underordnen sig helheten var ukjendt for os — og den franske kultiverede smak tiltalte os usigelig.

Vi syntes, vi havde alt at lære, og vi benyttet ogsaa hver time. I hele den tid vi var i Paris, til- lot Théâtre Français os at dispo- nere over to billetter til hver fore- stilling — matinéer som aftener. Vi suget ind alt hvad vi saa om aftenen, og om formiddagen teg- net Johan figurer og kostymer, og jeg gjorde notater om spillet — der var ikke maate med re- næssanceplaner for teatret, naar vi kom hjem med vor rike høst. Réjane var praktfuld som Madame Sans-Gêne paa Vaudeville, og Sarah Bernhard deilig som «Clau- des Hustru» paa Porte Saint- Martin, Judic og Baron spillede paa Bouffes Parisien, og Bras- seur, Prince og Éve Lavallière paa

Sarah Bernhard.

Variétés. Yvette Gilbert og Fragson sang sine chansons — fuldendt — paa kabareterne.

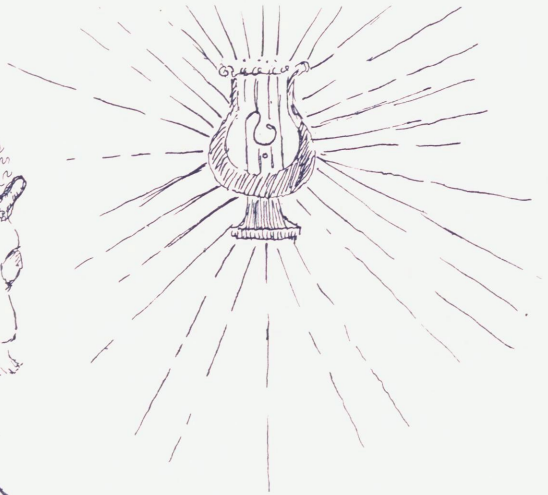
Ogsaa udenfor teatrene var vi i in- teressant selskab. I samme hotel som vi — i Rue l'Abbé de l'Épée 14 — bodde August Strindberg med sin unge Wiener- frue. Vi havde mange værdifulde stun- der, naar Strindberg foredrog for os i vor lille salon i det beskedne Hotel des Americains, som havde huset bl. a. Frits Thaulow, Herman Bang og sam- tidig med os Sophus Clausen. Jeg sier «foredrog», for Strindberg likte ikke at

Tegning av Carl Larsson.

bli avbrudt — bare et ja eller nei paa de rette steder — og han tok os med sig i sine mærkelige syner og fantasier. I den periode skrev han en artikkelserie i «Le Journal», og det var disse kroniker, han foredrog for os dagen før de blev publicert.

Om eftermiddagen gik vi ofte i «Café Procope» — Verlaines stamkneipe — hvor «Le Maître» tronet omgitt av sit hof: Casalle og nogen andre nyromantikere med langt haar og slængkappe. Over restauranten var indrettet et lite teater med en scene saa stor som et spisebord og 8 — otte — træbænker til publikum. Der blev kun opført Verlainske verker. Digteren indbød os en aften til at overvære en forestilling, og i procession gik vi op den lille vindeltrappen fra skjænkestuen. Der var en 8—10 mennesker, som saa

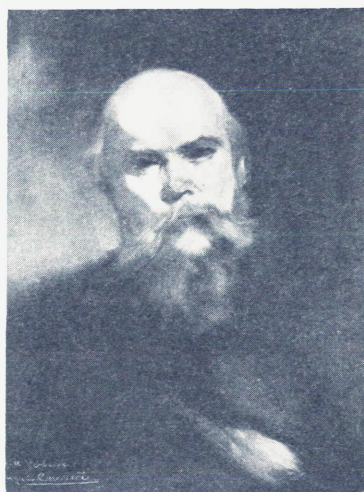

Karakteristik
forfatteren Sophus Clausen
Lequet i Paris
1894
Zohant ~~editions~~

Mounet-Sully.

Verlaine.

paa. Alle reiste sig ærbødig op, da «mesteren» kom. Ingen av publikum visste — ikke Verlaine heller tror jeg — at der i vort følge egentlig var tre «mestre», nemlig — foruten Verlaine — Strindberg og Sofus Clausen. Det som blev spilt, var saa mystisk og gaadefuldt, at forestillingen desværre blev gold for os, men Verlaine gik like majestætisk ned hønsestigen som op.

Frits Thaulow tok os med paa «Folies-Bergères» for at vise os Loïe Fullers nyopfundne «Flammedans», som begeistret ham meget. Det var morsomt at ha Loïe Fuller med selskap som gjester paa Fahlstrøms Theater — mange og begivenhetsrike aar efterpaa — i 1906.

Til minde om den tiden, vi bodde i det lille hyggelige Hotel des Americains — som er uigjenkjendelig i Strindbergs indledning av «Inferno» — skjænket den store digter os et maleri, utført av ham selv. Johan blev kaldt op i værelset over vort, hvor Strindbergs bodde og fik lov til at vælge mellem tre billeder. Han tok dette, som de efter at ha prøvet flere titler, som ogsaa kunde passe paa kunstværket, blev enige om at kalde «Snöstorm paa Hafvet».

Under vort senere ophold i Berlin skrev Strindberg og paala os at gaa i «Ferkelen» og se paa hans store billede der, som han var meget stolt av. Det het «Fotspor i Sand» og var svært originalt.

Ogsaa den tyske skuespilkunst var paa den tid høit utviklet, og vi mottok varige indtryk av udmerkede forestillinger paa flere teatre; bl. a. hadde Kainz et gjestespil paa Lessingteatret. Paa Deutsches Theater beundret vi den henrivende naturlige og intelligente Agnes Sorma, til hvem Ibsen ved en leilighet sendte en tamburin fylt med blomster og hilsenen: Til den bedste Nora!

«Snestorm paa havet».
Maleri av August Strindberg.

Efter vor hjemkomst spille Johan ^{6/2} 1895 Tabarin i Catulle Mendès «Tabarins Kone». F. N. (Fernanda Nissen) skriver i Sociald. ^{7/2} 1895: «Hr. Fahlstrøm gir Tabarin med voldsom kraft, og fra det øieblik, han skal fremstille den fortvivlede bedragne Mand henrev han med den lidenskabelige, brændende smerte som prægede hans spil. Hr. Fahlstrøms kunst er klar og bevidst, han vet paa en prik hvor han vil hen, rollen er fast bygget. Undertiden virker spillet forlidet strømmende umiddelbart — som i begyndelsen af stykket — og man føler arbeidet som var lagt i det; men slutningen var baaret av en hel, sammentrængt varme, som bragte alle tekniske færdigheder i glemmeboken.»

I den tyske farce «Den vantro Thomas» spille Johan en vrøvlerrolle, Professor Püschel. Johan gjorde stormende lykke ved et sprog og en stemmeføring, som var sterkt i slegt med en høitstaaende person inden teatret. Paa premièreaftenen kom teaterchef Schrøder op til Johan og komplimenterte ham for hans udmerket karakteristiske figur. «Men», tilføiet han, «hvor ialverden har De faaet den idiotiske jargonen fra?»

* * *

Efter 9 sæsoners arbeide var Bjørnson gaat træt. Schrøder var seig, og Bjørn var desuten særlig ømtalig likeoverfor en bestemt klicks angrep paa ham. Bjørn slos med klikken i avisene — ikke altid like heldig som hissig, og en beneficeforestilling, hvor modstanderne tilbragte den tid, Bjørn var paa scenen, med ivrig at

Fahlstrøm
som professor Püschel i «Den vantro Thomas».

engang interesse for den. Det hændte, at naar en skuespiller fra scenen bad instruktøren om anvisning paa en stilling eller lignende, maatte Christensen, som sat i parket, i den anledning avbryte studiet av en eller anden lektüre, som han var fordypet i. I «Biografiske Meddelelser» i «Studenterne fra 1887» karakteriserer Christensen sin virksomhet ved Kristiania Theater paa følgende maate: «Efter at have delt min tid mellem literær produktion, jus og lidt av hvert andet fik jeg i 1892 til trods for et lite sammenstød med Professor

studere sine aftenaviser — bragte bægeret til at flyte over. Bjørnson forlot Kristiania — som han selv trodde — for altid. Han skriver til mig i et brev fra Kjøbenhavn ^{11/5} 1894: «Til Norge kommer jeg som skuespiller og instruktør knapt mere. Nu faar jeg se at lægge min fremtid henede, hvor de virkelig sætter pris paa mit arbejde. Herr Irgens Hansen kastede sig over den yngre generation, uten at en eneste har taget til gjenmæle. Nei tak — falder mig ikke ind! — Reimers trodde at jeg ikke vilde blive længe væk — hils og si ham fra mig, at til Christiania Theater kommer jeg aldrig».

Før Bjørnson reiste, blev forfatteren Hjalmar Christensen anbragt som instruktør. Han var ganske blottet for noen av de betingelser, denne fordringsfulde stilling krævet. Han hadde — som han tydelig la for dagen — ikke

Morgenstjerne en saavidt anstændig juridicum, at jeg drømte om at trænge ind i Justitsdepartementet. Bjørn Bjørnson anbragte mig istedetfor ved Kristiania Theater, hvor min virksomhed hører til de mørkere partier».

Det var ikke Christensens fortjeneste, at de stykker, hvor hans navn figurete paa plakaten som instruktør, ikke blev rene fiaskoer. Personalet var saa rikt paa talent, at det ikke lykkedes Christensens uduelighed at ødelægge forestillingerne. At hans uskikkethet for stillingen vakte kritik blandt skuespillerne, var like naturligt som virksomingsløst.

Schröder forstod det bedre, og da Christensen endelig efter fire sæsoner trak sig tilbage, blev han erstattet av Kand. mag. Wiers-Jensen, som allerede i 1895 var blit ansat som hjælpeinstruktør. Wiers-Jensen hadde ialfald teaterinteresse for stillingen, men foruten den kun sin utdannelse som studenterskuespiller og — paa teatrets initiativ — et par maaneders studieophold ved utenlandske teatre. Hans virksomhet ved Kristiania Theater var ganske dilettantisk, og de to instruktørers forsøksperiode var et uforsvarlig spild av teatrets tid og personalets kræfter og arbeide.

Johan og jeg kom hjem fra vor studiereise glødende av iver og arbeidslyst og møtte bare usikkerhet og slappelse i ledelsen. Fra Paris hadde Johan skrevet til Schröder og blandt andre stykker henledet hans opmerksomhet paa «Madame Sans-Gêne», hvori han bad om, at jeg maatte faa lov til at spille titelrollen og Johan selv Napoleon. Schröder svarte med et avslag. Ved en anden anledning, hvor ogsaa Johan foreslog et stykke, sa Schröder, mens han regnet paa fingrene for hver egenskap: «De er en talentfuld kunstner, Fahlstrøm, De er en ædruelig mand, De er en pligt-opfyldende skuespiller, og De er interessert for Deres gjerning. — Men — og her slog han alle fingrene sammen — De maa ikke blande Dem op i repertoret, for det taaler jeg ikke, og jeg ønsker ikke at tale videre med Dem om dette. Farvel!»

I det hele tat «taalte» man lite selvstændighet av skuespillerne ogsaa dengang, og den mindste antydning til kritik blev oppfattet

og behandlet som disiplinærforseelse. Johan hadde gjort en hurtig karriere, efter at han først slog igjennem, og mange var de villige sjæle, som bragte en eller anden vurderende bemerkning videre til høieste sted.

Den gamle kameratslige aand var i de senere aar ikke længere tilstede i foyeren. Der var splittelse paa mange omraader og ikke saa greit at klare skjærene for en ung skuespiller med voksende repertoire og popularitet. Jeg citerer et brev fra fru Lucie Wolf, som hun fandt sig beføiet til at sende teaterchef Schrøder efter en aften i foyeren. Det daterer sig fra 1891, saa det var ikke bare i den seneste tid, Johan hadde sine vanskeligheter «bak kulissene».

Hr. Theaterchef Schrøder.

Jeg var saa uheldig igaaraftes at være Vidne til et raat og brutalt Overfald paa unge Fahlstrøm af Hr. S. — Fahlstrøm bad ham i meget høflige Ord om ikke at forstyrre hans Entrée i «En Befrielse» og blev derfor skjældt ud i en utilladelig Grad. Jeg havde den største Lyst til at tage til Gjenmæle for Fahlstrøm, som jeg holder meget af baade som Kunstner og Menneske. Dette deler jeg med Alle ved Theatret paa 3 Personer nær, som misunder i høi Grad hans stadige Fremadskridning baade i Publikums og Kameraternes gode Mening om sig. Jeg taaler nu ikke at komme i Oprør; jeg vil derfor bede Chefen ikke til S. at omtale at jeg har skrevet dette; jeg er meget bange for et lignende Overfald af S. Men Chefen kan jo spørge Regissøren, han vil vistnok fortælle den sande Sammenhæng, da han var tilstede og hørte Alt. Fahlstrøm er en meget dannet Mand, han kan slet ikke forsvare sig mot en saadan Raahed og bør derfor støttes for ikke oftere at lide en lignende Medfart.

Ærbødigst

L. W.

Jeg utelater navnet. Fru Wolf kom op til os og ga Johan en avskrift av dette brev.

Jeg nøies med at referere dette tilfælde, skjønt jeg kunde nævne fler. Slike utslag av ukollegialitet overfor Johan og medfølgende underminering har vi tænkt os som forklaring paa, at en saan bagatel som Johans replik i kulissen, da «Macbeth» blev prøvet under ledelse av Wiers-Jensen, kunde foraarsake den eksplosion, som

slynget os begge ut av Kristiania Theater for altid. Repliken var: «Ja, det er netop instruktion som mangler».

Den scene paa scenen, som fik saa betydningsfulde følger for Johans og mit kunstnervirke og — det tør jeg vel si uten at være ubeskeden — for saa mange unge norske skuespilleres utvikling ved vore teatre — er overlevert i forvansket form, og er senere ved flere anledninger blit benyttet mot Johan.

Jeg ser det som en opgave at korrigere den forvanskede fremstilling, og for at være helt upartisk, vil jeg, som part i saken, indskrænke mig til her at fremlægge de væsentligste indlæg, som fra begge sider — og fra noen til — fremkom i aviserne, samt de utvekslede skrivelser. Jeg haaber at baade sak og personer herigjennem vil staa i retfærdig belysning, nu da stridens bølger forlængst er stilnet. Rent teatermæssig set blev vor avskedigelse til det bedste for norsk skuespilkunst utenfor Kristiania Theater — men det var jo rigtignok ikke i den hensigt, vi blev fjernet.

Fra Kristiania Theater blev ^{14/11} 1894 utsendt følgende meddelelse: «Hr. Skuespiller Fahlstrøm er idag bleven meddelt Afsked fra Christiania Theater. Samtidig har Fru Fahlstrøm faat indvilget sit Andragende om strax at blive løst fra sit Engagement ved Christiania Theater».

Herpaa fulgte følgende presseindlæg: Morgenbladet ^{15/11} 1895:

Fra Skuespiller Fahlstrøm.

Hr. Redaktør!

Tør jeg bede Dem om godhedsfuldt at indtage nedenstaaende Redegjørelse: Efter et ubetydelig Sammenstød med Instruktøren Hr. Wiers-Jensen paa Scenen Tirsdag Middag, kommer jeg ned paa Theatret Onsdag Aften for at overvære Generalprøven paa «Macbeth» uden længere engang at erindre den lille Replik, der var faldt Dagen iforveien, en Replik som var af den Art, hvoraf der ved et Theater falder saa mange mellem Aar og Dag — og allermindst anede jeg, at den havde foranlediget en officiel Rap-

port fra Sceneinstruktøren. I Aftenens Løb søgte jeg af en anden Grund, som ikke vedkommer denne Sag, Theaterchefen, og da jeg ikke traf ham paa hans Kontor, gik jeg ned paa Scenen, hvor der netop var Mellemakt, og udbad mig — uden Ophidelse — høflig et Par Øieblikkes Samtale, hvortil Theaterchefen strengt svarte: «Jeg ønsker ikke at tale med Dem!» Jeg gjentog — fremdeles høflig — min Bøn, idet jeg tilføiede, at det var bare et Par Ord, jeg havde at sige. Til dette svarede Theaterchefen høit, saa alle de Tilstedeværende kunde høre det: «Dersom De ikke strax fjerner Dem, lar jeg Dem kaste ud fra Scenen af Statister!»

Jeg, som ikke var i mindste Maate forberedt paa en saadan officiel Uttalelse, blev i første Øieblik aldeles bedøvet av dette Slag i Ansigtet, og da Theaterchefen paa et Spørmaal fra mig om, hvad han mente, og om jeg personlig hadde fornærmet ham, kun gjentok sin Replik, idet han tilføiede, at jeg hjemme hos mig kunde finde et Brev, som vilde forklare mig hans Opførsel, blev jeg rasede av krænket Stolthet. I 50 Menneskers Nærvær blev jeg, uten at man værdiget at forberede mig med et Ord, behandlet av Theatrets Chef som den foragteligste Usling, og uten Foranledning fra min Side blev jeg betydet, at dersom jeg ikke fjernede mig straks, blev jeg kastet ut av Theatrets Statistpersonale fra den Scene, hvor jeg i 9 Aar har kjæmpet og arbeidet mig frem Skridt for Skridt! Som fyldestgjørende Grund for denne Krænkelse uttales, at et Brev skal være sendt til mit Hjem, mens jeg opholdt mig paa Theatret, et Brev hvis Indhold og Anledning i det Øieblik var mig fuldkommen ubekjendt.

Hvilken ærekjær Mand i Verden vilde rolig taalt en saadan Fornærmelse? I mit voldsomme Raseri og i min Sorg over at staa aldeles værgeløs likeoverfor den brutale Magt, som muliggjør et Oprin som dette, sa jeg Ord, som jeg med koldt Blod naturligvis ikke vilde ha uttalt, men jeg var mig fuldkommen bevidst, og Theaterchefen behøvet ikke at frygte for, at jeg skulde lægge Haand paa ham. At Hr. Bruun tok i mig, skede, antok jeg, som et Udslag av hans venlige Interesse og for at berolige mig, idet han bad mig ta det rolig.

Da jeg kom hjem fandt jeg følgende Brev til mig:

«Sceneinstruktøren har til Direktionen indberettet, at De igaar i mange Vidners Nærvær paa Scenen under en Prøve, som til og med var dem uvedkommende, tillod Dem høit og lydelig at tilraabe ham: «Ja, det er netop Instruktion som mangler».

Dette er en saa grov Fornærmelse mod Deres Overordnede og et saa u hørt Brud paa Disciplin, at jeg finder det nødvendig kort og godt at meddele Dem, at De i Gjentakelsestilfælde øieblikkelig vil faa Deres Afsked.

At jeg i Tilfælde agter at benytte denne Fremgangsmaade, har sin Grund i, at jeg tidligere flere Gange har havt Anledning til at foreholde Dem respektstridig Opførsel baade ligeoverfor Deres Chef og Sceneinstruktørerne, uden at det synes at have baaret nogen Frugt.

Nærværende Skrivelse vil blive Dem overrakt af Regissøren, som er anmodet om at gjøre sig bekendt med sammes Indhold samt at bringe dette til alle Vedkommendes Kundskab, som igaar var tilstede under Prøven.

Kristiania 13. November 1895.

Schrøder.»

Dette Brev besvarede jeg straks Onsdag Formiddag saaledes:

«Hr. Theaterchef Schrøder!

Ved min Hjemkomst fra Theatret igaaftes fandt jeg en Skrivelse fra Hr. Theaterchefen, hvori De uden videre giver mig Afsked fra Kristiania Theater i Tilfælde Gjentakelse af en Ytring af mig paa Scenen efter en Prøve iforgaars: «Ja, det er netop Instruktion som mangler!» —

Da Hr. Theaterchefen anser denne Ytring af mig for fyldestgjørende Grund til at bortvise en Skuespiller med mine Kvalifikationer, finder jeg at Forholdene ved Kristiania Theater for Øieblikket er saadanne, at Stillingen for en ung Kunstner med Interesse og Kjærlighed til sin Kunst er uholdbar, og idet jeg herved gjentar min Udtalelse, tar jeg imod den øieblikkelige Afsked, som Hr. Theaterchefen i Deres Brev truer med.

Nærværende Skrivelse bedes gennem Regissøren bragt til alle Vedkommendes Kundskab, som iforgaars var tilstede ved Prøven.

Kristiania 14. November 1895.

Ærbødigst
Johan Fahlstrøm.»

Samtidig sendte min Hustru denne Avskedsansøgning:

«Hr. Theaterchef Schrøder!

Da jeg selvfølgelig ikke ønsker at være knyttet til et Theater, som finder det paakrævet at give en Skuespiller med min Mands Begavelse, Pligttrøskab, Arbeidskraft og Anciennitet øieblikkelig Afsked uden anden Grund end den Ytring paa Scenen efter en Prøve: «Ja, det er netop Instruksjon som mangler», skal jeg herved, idet jeg gjør min Mands Ord til mine, andrage om sammen med Fahlstrøm øieblikkelig at blive løst fra mit Engagement ved Kristiania Theater.

Jeg haaber Hr. Theaterchefen anser det overflødig at jeg — i Tilfælde under en Prøve, som til og med er mig uvedkommende — «høit og lydeligt» gjentar den skjæbnesvangre Replik.

For ikke at sætte mine Kolleger bet, spiller jeg iaften i «Macbeth», idet jeg henstiller til Hr. Theaterchefen snarest at ombesætte Rollen.

Kristiania 14. November 1895.

Ærbødigst
Alma Fahlstrøm.»

Herpaa mottok vi igaar Middag følgende Svarkrivelser fra Kristiania Theaters Direktion:

«Da jeg, efter hvad der passerede igaaftes paa Scenen, selvfølgelig intet andet har at gjøre end at meddele Dem øieblikkelig Afsked, underrettes De herved om, at De ikke længere er i Kristiania Theaters Tjeneste.

Kristiania 14. November 1895.

Schrøder.

Til Hr. Skuespiller Fahlstrøm!»

«Herved meddeles, at Deres Ansøgning om straks at blive løst fra Deres Forpligtelser til Kristiania Theater indvilges.

De behøver ikke at uleilige Dem med at fremmøde iaften, da Deres Rolle i «Macbeth» overtages af en anden.

Kristiania 14. November 1895.

Schrøder.

Til Skuespillerinde Fru Fahlstrøm!»

Det er altsaa, som det vil fremgaa af Theaterchefens Brev, Grund nok til at afskedige en Skuespiller med 9 Aars oparbejdede Stilling, at en ung Sceneinstruktør med knapt et Aars Erfaring finder sig krænkede ved den, under en Prøve paa et Shakespearestykke faldne Replik: «Ja, det er netop Instruktion som mangler» — en Replik som i den senere Tid af Pressen er gjentat indtil Trivialitet. Og naar en Skuespillerinde som min Hustru udtaler den samme Anskuelse og paa Grundlag heraf søger sit Engagement ophævet, indvilges dette øieblikkelig, uden at Theatret anser det nødvendig at konferere personlig med nogen af os. For mig har der ikke været Anledning til at forsvare med et Ord min Udtalelse til Hr. Wiers-Jensen. Det forekommer mig, at det havde været vel saa konduitemæssigt af Theaterchefen ikke at ha fremtvunget den voldsomme Scene paa Generalprøven og af Sceneinstruktøren at ha opgjort vort lille Mellemværende Mand og Mand imellem.

Kristiania 15. November 1895.

Ærbødigst
Johan Fahlstrøm.

Morgenbladet ^{19/11} 1895:

«Det Fahlstrømske Drama ved
Kristiania Theater.

Theaterchef Schrøder har i en Skrivelse til Theatrets Repræsentantskab redegjort for Aarsakerne til at Hr. Fahlstrøm maatte fjernes fra Theatret. Det skal av denne Theaterchefens Rapport fremgaa, at den sidste Katastrofe kun var et Led i en hel Række Forløbelser fra Hr. Fahlstrøms Side, der havde medført at begge Sceneinstruktører gjentagne Gange har indgivet Klage over ham og at Theaterchefen ved flere Leiligheder har maattet vise den heftige Skuespiller ud av sit Kontor eller sin Privatbolig.»

Fra Sceneinstruktøren Hj. Christensen,
der for Tiden er paa Studiereise i Udlandet, har vort Blad mottatt følgende Skrivelse, som vi er bemyndiget til at offentliggjøre:

Hamburg 18. Novemher 1895.

Kjære Hr. Redaktør!

Kun et Par Ord i Anledning af den Fahlstrømske Affære som jeg ser omtalt i det netop ankomne «Morgenblad». At Hr. Fahlstrøm maatte blive afskediget er noget, jeg længe har ventet mig. Medens der forøvrig efter min Opfatning gennemgaaende raader et meget godt Forhold mellem Personale og Ledelse, har Hr. Fahlstrøms Optræden ofte været af en saa lidet disciplinær Beskaffenhed, at man maaske ikke engang burde tolerert den saa længe, som skeet er. Hvis han ogsaa denne Gang var bleven overbærende behandlet, er jeg bange for, det vilde havt en meget nedbrydende Indflydelse paa den gode Orden i Theatret. Jeg har ved flere Leiligheder havt Aarsag til at beklage mig over Hr. Fahlstrøms Væsen og Ytringer, men har, uagtet en strengere Fremgangsmaade baade var berettiget og anbefalelig, hver Gang ladet Tingene passere, eller i det Høieste indberettet det Hele til Chefen med Anmodning om, at der foreløbig intet alvorligere maatte foretages. Kort før min Afreise under Indstuderingen af «Folkets Tjener» gav Hr. Fahlstrøm under en Mellemakt en Scene, hvori der forekom grovere Brud paa god Tone og almindelig Disciplin. Jeg havde Frøken Reimers og Fru Dybwad som Vidner, men nøiede mig, af Ulyst til at gjøre for meget Væsen af en Sag, som ikke hadde vakt Opmerksomhed udover de faa Tilstedeværendes Kreds, med at gjøre den vanlige Anmeldelse til Chefen, idet jeg ogsaa samtidig udtalte Ønske om, at Hr. Fahlstrøms Forseelse ikke denne Gang maatte give Anledning til strengere Indskriden. Baade Chefen og jeg var imidlertid paa det rene med, at hvis Hr. Fahlstrøm, efter de forskjellige Advarsler han har faaet, nu ikke tog sig ivare, maatte der for den gode Ordens Skyld foretages noget alvorligt. For Publikum tager denne Afskedigelse sig maaske lidt hastig ud. I Virkeligheden har Hr. Fahlstrøm længe og grundig forberedt Katastrofen.

Deres ærbødig forbundne
Hjalmar Christensen.

Morgenbladet ^{19/11} 1895:

Fra Øienvidnerne ved den Scene hr. Fahlstrøm opførte under Generalprøven paa «Macbeth» har Theaterchefen faat sig tilstillet nedenstaaende Fremstilling av det passerede. Beretningen, der har 12 Underskrifter, er undertegnet saavel av kjendte Kunstnere ved

Theatret som av en Række av Funktionærer: (denne «beretning» blev ogsaa tilstillet pressen til offentliggjørelse).

Kristiania Theater 18. November 1895.

Hr. Theaterchef Schrøder!

Da Hr. Skuespiller Fahlstrøm har tilstillet Aviserne en Beretning om den Scene som forefaldt ved Generalprøven paa «Macbeth» — en Beretning, der ikke paa alle Punkter falder sammen med de faktiske Forhold — skal Undertegnede, der samtlige var tilstede ved omhandlede Leilighed tillade sig at oplyse følgende:

Hr. Skuespiller Fahlstrøm syntes at befinde sig i en heftig oprørt Sindsstemning, da han i en Mellemakt kom ind paa Scenen og bad om at faa tale med Hr. Theaterchefen. Theaterchefen, der vel ikke fandt, at her var rette Tid og Sted til en Samtale, svarede rolig, at han ikke vilde tale med Fahlstrøm her. Denne Afvisning syntes at ophidse Hr. Fahlstrøm, som derpaa spurgte, om det var en Fornærmelse, at han ønskede at tale med sin Chef. Theaterchefen gjentog, at han ikke ønskede at tale med ham nu, og Fahlstrøm krævede under stigende Ophidselse i en udfordrende Tone at faa vide Grunden. Theaterchefen underrettede ham da om, at han (Theaterchefen) havde sendt ham (Fahlstrøm) et Brev der gav de fornødne Oplysninger, og trods Theaterchefens bestemte Bud om, at nu skulde Fahlstrøm forlade Scenen, saa det afbrudte Arbeide kunde fortsætte, negtede Hr. Fahlstrøm bestemt at lystre, førend han havde faaet fuld Besked om hint Brevs Indhold — Scenen vilde han ikke forlade: «Her hører jeg hjemme.»

Da udtalte Theaterchefen: «Ifald De ikke forlader Scenen nu, bliver jeg nødt til at lade Dem kaste ud af Statisterne,» hvorefter Hr. Fahlstrøm gik imod Theaterchefen paa en saadan Maade, at det blot kunde opfattes, som om Sagen nu vilde gaa over til Haandgribeligheder, hvorfor Hr. H. Bruun traadte imellem og stansede Hr. Fahlstrøm.

Under dette havde Fahlstrøm ogsaa i sin Ophidselse udtalt Ord saa drøie, at kun hans Raseri kan forklare dem. Nu kom Fru Fahlstrøm til og søgte at berolige sin Mand, hvilket dog ikke straks lykkedes, idet den pinlige Scene fortsattes endnu en Stund, efterat Hr. Theaterchefen paa Fruens indstændige Anmodning havde forladt Scenen.» —

De Ord, her sigtes til lød slik: «Det er ikke mig, som bør kastes ud fra Scenen af Statister — her har jeg hjemme. Men det er Dem, Hr. Theaterchef, for De er den Bøig, som kvæler ned al Ungdom ved Theatret.»

Morgenbladet ^{20/11} 1895:

Det Fahlstrømske Drama ved
Kristiania Theater.

Fra Skuespiller Fahlstrøm har vi modtat følgende:

Hr. Redaktør!

Tillad mig endnu følgende Tillæg til min før afgivne Redegjørelse i Anledning af Artikelen: «Det Fahlstrømske Drama ved Kristiania Theater» i «Morgenbladet» for igaaftes.

Med Hensyn til, at Theaterchefen flere Gange har vist mig ud fra sit Kontor, skal jeg oplyse, at slige Udvisninger saa langtfra er en Sjeldenhed ved Kristiania Theater, at jeg har delt Skjebne med mange af mine forhenværende Kolleger, baade mandlige og kvindelige, selv med Navne, som man skulde tro umuliggjorde et saadant Skridt fra Theaterchefens Side. Til Hr. Hj. Christensens Brev fra Hamburg skal jeg bemerke, at af de to og et kvart Aar, Hr. Christensen har været ansat som Instruktør ved Kristiania Theater, har han været permitteret ca. 8 Maaneder og jeg ca. 4. Der har altsaa efter min Mening været for liden Anledning til Samarbeide mellem os, til at Hr. Christensen er berettiget til uopfordret at begrunde min Afskedigelse fra Theatret. Der eksisterer desuden et Mulktreglement ved Kristiania Theater, som flere Gange er kommen til Anvendelse ligeoverfor mine Kolleger — hvorfor aldrig anvende dette paa mig? I den til Hr. Theaterchefen indleverede frivillige Beretning fra 12 — i Bladet foreløbig unavgivne — Kolleger og Funktionærer refereres ikke en Replik som faktisk omstyrter min før afgivne Redegjørelse. Jeg blev ogsaa i denne Beretning først rasende efter at Theaterchefen havde truet med at lade Statister kaste mig ud af Scenen. Den Ytring, som i Gjentagelsestilfælde vilde have bevirket min Afsked fra Theatret, fremkom ikke under en Prøve, men i en Pause efter at den officielle Prøve paa «Macbeth» var afsluttet, og Kor, Orkester og Skuespillerpersonale havde forladt Theatret med Undtagelse af Kapelmesteren, Instruktøren og de tre Damer, som medvirkede i den Scene af 4de Akt, som skulde repeteres. Man ventede paa

Fremstilleren af «Macbeth» for at kunne paabegynde Repetitionsprøven, og i en Diskussion, som opstod paa Scenen i Mellemtiden, sagde jeg — staaende i Kulissen — denne Ytring: «Ja, det er netop Instruksion som mangler» — til Wiers-Jensen, der — i Parenthes bemærket — før har pleiet at tage Notis af min Mening, idet han til det første Stykke, han satte op paa Kristiania Theater som fast engageret Instruktør, til sin Opsætning benyttede alle de Studier, jeg havde gjort over Stykket ved Théâtre Français under mit Stipendieophold i Paris ifjor Høst, baade med Hensyn til Arrangement, Dragter, Stillinger og Pointer. Da den Skuespiller man ventede paa, strax efter kom tilstede, begyndte Prøven, og senere blev der ikke talt et Ord mere om denne Sag. Ved Generalprøven næste Dag var altsaa Theaterchefen, som havde skrevet det Brev som om Aftenen sendtes til mit Hjem, allerede inde i Stemningen mod mig, medens jeg, som ingenting vidste, altsaa var aldeles uforberedt paa denne Animositet hos Theaterchefen. Hele Scenen paa Generalprøven var — formoder jeg — aldrig hændt, hvis ikke Theaterchefen havde troet, at jeg havde læst Brevet og i den Anledning opsøgte ham. I modsat Fald bliver det aldeles ufatteligt, hvorledes en Anmodning om en Samtale med ham kunde foranledige den Udtalelse: «Hvis De ikke straks fjerner Dem, lader jeg Dem kaste ud fra Scenen af Statister.» Skjældsord har jeg ikke brugt — hvorfor nævner ikke de 12 i alfald et enkelt — og jeg har selvfølgelig ikke truet med Legemsfornærmelse. Den Bevægelse, der formodentlig hentydes til, bestod i, at jeg med højre Haand, hvori jeg holdt et Lommetørklæde, pegte paa Theaterchefen over Hovederne paa flere tilstedeværende, som stod mellem Theaterchefen og mig, idet jeg sagde de skarpt kritiserende Bemærkninger, som jeg uden at være kommen i det voldsomme Sindsoprør, hvori den forudgaaende offentlige Fornærmelse havde sat mig, naturligvis aldrig vilde have udtalt.

Ærbødigst
Johan Fahlstrøm.

Hr. Fahlstrøms Anmodning om at faa indtaget ovenstaaende fornyede Indlæg har vi ikke fundet at kunne nægte ham.»

Med teatertjenestens ophør fulgte automatisk inddragning av vore gager. Selv det beløp, som regulært var blit indeholdt hver maaned til dækning av sommergage, beholdt teaterkassen. Vi stod altsaa dagen efter katastrofen paa aldeles bar bakke. Det var midt paa vinteren og ikke gjort i en haandvending at indstudere et repertoire og arrangere en provinturné, som i den tid i og for sig var en tvilsom affære -- især naar turnéens personale kun bestod av to personer. Vor forsvarskamp mot Schrøders diktatur var ikke let at staa i, og fra kollegerne hørte vi bare den anonyme tilslutning til teaterchefens fremstilling.

Kun to av kameraterne sendte os en hilsen. Den ene var Sofie Reimers, den andre var fru Wolf, som sendte os dette lille digt, skrevet paa et visitkort og bundet om halsen paa en flaske likør. Baandet, som kortet var heftet til, var Kunstnerforeningens røde silkebaand, hvortil var fæstet «Purpurnæsen»s laksegl, som var tat fra dokumentet paa hendes utnævnelse til ridder.

«Paa denne Dag,
da Eders Sag
sit Opgjør fik,
følg da den Skik
som er saa god:
i Druens Blod
at drikke Mod
og synge helst med Stemme god:
«Øl i Bollen,
Vid i Skollen,
Snus i Snoken,
Tromf i Broken
Hurra! Hurra!»

Ellers var alle stumme, og paa os virket det, som om der paa vor dør var opslaat en plakat med advarselen: Pest!

Efter en ukes tid fik vi gennem direktør Rasmussen et tilbud fra dir. Bernhard Jacobsen om et engagement paa Cirkus Varieté. Jeg hitsætter en del av den kontrakt, vi maatte underskrive:

Kontrakt.

Zwischen dem Pächter des Christiania Tivoli in Christiania Direktor H. Jacobsen einerseits und Herr Johan und Fru Alma Bosse-Fahlstrøm anderseits ist heute folgender Engagements-Vertrag abgeschlossen worden:

1. Die Direktion engagiert, in ihrem Unternehmen in Cirkus Varieté die Obengenannte bestehend aus 1 Dame & 1 Herr in Ihrer Repertoire.

2. Engagierte Contrahent unterwirft sich den Bestehenden und etwas noch zu erlassenden Bestimmungen betreffe der Geschäfts- und Hausordnung, welche als intergrirender Theil dieses Contract zu gelten haben.

3. Der Vertrag beginnt am 8. Decbr. 1895 und endet inclusive 7. Maj 1896.

4. Die Direktion zahlt an Obengenannten eine monatliche Gage von 1 400 Kr.

8. Sollte engagierte Contrahent diesen Contract brechen, so verfelt die selbe in eine sofort nach Wechselrecht zahlende Conventionalstrafe von 7 000 Kr.

Efter vore forhold var dette et glimrende pekuniært tilbud, som vi var lykkelige over at anta. Vi instuderte Lehmanns lille pro-
verbe «Afdansning», og 10de december 1895 stod den annonce i avisene som findes paa næste side.

Det var imidlertid med blandede følelser, vi efter den første aftens begeistring spillede vor lille komedie for et publikum, som for en stor del var kommet for at overvære et ordinært varieté-program, og som i misfornøielse med høitideligheten undertiden satte sine tømte ølseidler ind paa scenen til os midt under spillet.

Men det var paa Cirkus, at Johan første gang læste «Ja vi elsker». Og hans flammende tolkning av fædrelandssangen vakte

Circus Varieté.

Tirsdag 10de December Kl. 8

Stor Forestilling.

Fru Alma Bosse Fahlstrøm

&

Hr. Johan Fahlstrøm.

**Fra Forfatternes
Høstmesse**

Gustav Lærums

Localrevue uden Ord.

Afdansning × Yvette Guilberts
— Sange × Ja vi elsker dette
Landet × Optræden af samtlige
Inden- & Udenlandske
Specialiteter.

Billetpriser, Loge & Parquet
1 Krone, 1ste Plads 60 Øre,
2den Plads 50 Øre, Galleri 30
Øre.

den 8de december 1895 samme begeistring hos de 3000 tilhørere i Cirkus Varieté som hos de 4000 i den store sangerhal ved aapningen av Norges Jubilæumsutstilling 19 aar senere i 1914.

Morgbl. som hadde spaad saa ille efter Johans fremsigelse av Ibsens «Bergmanden» paa min af-tenunderholdning i 1888, uttalte nu, ^{9/12} 1895: «Ja vi elsker» deklameredes paa en saa intens, gripende maade, at publikum reves med. Der var stille som i en kirke, de tre tusinde mennesker lyttede aandeløst til de kjendte ord, og da sidste vers kom, reiste folk sig ubevidst fra sine stole, og der var en stemning over det hele, som neppe nogensinde tidligere paa en varieté.»

Vi var oprindelig engagert til Varietéen i 5 maaneder, men til- trods for, at vi nytaarsaften hadde fornyet vort repertoire med en liten farcespøk med aktuelle viser, som J. B. Bull hadde skrevet for os over to av personene i «Geografi og Kjærlighed», Professor Thygesen og Ane, skuffet vi dir. Jacobsens forhaabninger om rød lygte alle aftener. Han foreslog da at vi skulde lægge ind en scene, hvor Thygesen-Johan i et anfald av momentan sindsforvirring gaar løs paa et maleri, som skulde forestille teaterchef Schrøder, for med en kjøkkenkniv at ekspedere ham ut av verden in effigie. Da vi ikke var enige i dir. Jacobsens syn paa den foreliggende situation, steg hans misfornøielse, og for hurtigst mulig at faa løst engagementet, vilde han en aften anvende kontraktens § 2 om «Hausordningen». Dette vilde ogsaa ha lykkedes, hvis vi

Johan Fahlström.
1895.

ikke hadde hat en ven i den gamle hæderlige maskinmester Johansen, som kom hæseblæsende op til os like før forestillingens begyndelse og berettet om komplottet: vi skulde uten varsel optræde først paa programmet. Vi styrtet til Cirkus, hvor orkestret alt spilte. Johan fik slængt paa sig slaabrokken og brillene, og jeg fik paa mig forklædet i en viss fart. Da ouverturen var forbi, stod vi begge paa scenen ferdig til at begynde. Da blev der git kontraordre fra direktøren, og programmet gik i sin oprindelige orden. Det var naturligvis konventionalbøden § 8, manøveren gjaldt. Dagen efter blev vi tilsagt til at møte paa direktørens kontor, hvor hr. Jacobsen meddelte, at vi hadde at skaffe en «sensation» til vort program til kommende søndag. Det var ikke let at gjøre det, for vi hadde for stor konkurrance i to linedansere, 9 Singing-Girls og en udmerket trollmand. Vi maatte sande en gammel — for tilfældet — kollegas ord. Hans nummer var at ligge paa ryggen paa en madras og balansere en stor tønde paa benene, som han holdt i veiret. «Kunsten er skam svær», sa vor danske kunstbroder, «nu har jeg holdt paa med tøndens i 20 aar, og endnu har jeg ikke lært det helt.»

Efter ca. 6 uker paa Varietéen blev vi ved formidling av J. B. Bull løst fra vor kontrakt uten konventionalbod for nogen av partene.

Den 10de februar hadde vi en gjæsteoptræden hos direktør William Petersen som gav forestillinger i Drammens Theater. For at gi nutidens publikum et indblik i, hvorledes danske provinsterneers skuespillere dengang maatte tjene sit brød, og hvad tilskuerne maatte utholde paa en aften, hitsætter jeg en anmeldelse hentet fra Drammens Blad ^{11/2} 1896: «Theatret. For meget godt besat hus gav direktør William Petersens selskab søndag aften kl. 7 en forestilling med gjæsteoptræden af skuespillerparret Fahlstrøm. Efterat selskabet selv hadde spillet «Niobe» (tre akter) som er kjendt her fra tidligere, og som dette selskab vistnok klarer vel saa godt, som Carl-Johan-Theatret gjorde (naar hr. Hansson undtages) — optraadte fru Fahlstrøm. Hun sang et par sange af «Corne-

villes Klokker», som indbragte hende meget og fortjent bifald. Endnu større begeistring vakte et par deklamationsnumre af hr. Fahlstrøm — specielt den effektfulde maade, hvorpaa han foredrog «Ja, vi elsker dette landet». Som afslutning paa den Fahlstrømske dobbelt-gjæsteoptræden fik man en morsom nyttaarsrevy i form av en fortsættelse til Bjørnsons «Geografi og Kjærlighed», hvor specielt fru Fahlstrøm fik anledning til at excellere som professorens pige Ane. Den slog udmerket godt an, ligesom tilfældet har været i Kristiania.

Da klokken nu var blevet 10, og der tilbake stod en 5-akts farce med titelen «Han gaar paa Kommers» kom en betragtelig del av publikum til den overbevisning, at man hadde faat fuld valuta for pengene. De som endnu holdt stand i halvanden time, beretter at farcen var noget vrøvl, men spillet kvikt.»

Vi vovet os nu paa en turné langs kysten til Trondhjem, og det gik over forventning bra. Bulls lille spøk «Mere Geografi og Kjærlighed» gjorde især lykke, men nogen lystreise var det ikke med den tids lite komfortable reiseforhold. Det var ofte spændende, om byen vi skulde til, den dag var optat av en eller anden celeber familiefest, som drog opmerksomheten bort fra vor forestilling og svækket besøket. I Langesund var vi saa uheldige at kollidere med en stor begravelsesfest efter en av byens matadorer, saa omtrent hele publikum var optat andetsteds. Vi spilte i den store utpakingssal paa hotellet. Scenen bestod av fire træbukker med store løse bordplater oppaa. Gjennem en glisen dør til et tilstøtende værelse, hvor noen handelsreisende sat og spilte kort, blev vi ret som det var sekundert av en kraftig bas, som holdt os og publikum à jour med spillets gang. Dette var især paafaldende i de douce scener i et av vore smaa fine proverber, hvor stemningen blev rystet ved: «Spar i tromf» eller: «Aassen er det De speller da, Olsen.»

Da vi skulde reise fra Arendal til Grimstad, blev det slikt overhændig veir, at rutebaaten ikke rak frem i ret tid for os. Vi bestemte os da til at ta en liten lokalbaat, som gik indenskjærs. Jeg

blev imidlertid saa sjøsyk, at Johan fik os sat iland i Fævik, og der var vi saa heldige at faa tak i en liten aapen kurvtrille, som i snestormen kjørte os til Grimstad. Vi kom frem en time før forestillingen skulde begynde, og det var nødvendig at gjennemgaa sangene med den damen, som hadde vært saa elskværdig at paata sig akkompagnementet. Men jeg gynget endnu saa sterkt, at jeg ikke formaadde at staa paa benene, saa jeg laa paa gulvet paa scenen og nynet igjennem mine kupletter.

I næste by hadde vi ogsaa et forrykende vinterveir, det snedde ispiler i en brandstorm. Vi spilte paa en liten improvisert scene i et kombinert gymnastik- og bedehus, som laa i utkanten av byen. Jeg stod ved et vindu og saa publikum stræve sig frem mot blaasten og lyse for sig med smaa haandlygter.

Vi klædte os i bryggerhuset, hvor der var saa koldt, at den store vandposten der var ombundet med islagte halmvisker og maatte holdes halvaapen for at vandet ikke skulde fryse til. Tilskuerne var meget fornøiet og intimt interesserte, saa det vakte ikke større opmerksomhet, at en herre paa første bänk tok op Johan Thygesens stok, som var faldt ut over rampen, og rakte den op paa scenen med et høflig: «Vær saa god.» Efter forestillingen skyndte vi os med klaprende tænder at bli omklædt. Da hører vi oppe fra salen et mandskor istemme: «Ret som ørnen stiger.» Johan gik op for at undersøke fænomenet. Det var fire medlemmer av en av byens sangforeninger, som var blit tilbake for at bringe os en serenade. Vi tok taknemlig imot den og gik ned for at trykke sangernes hænder. Det viste sig, at tenoren manglet to fingre paa høire haand, barytonen var blind paa det ene øie, første bas hørte daarlig paa venstre øre, og anden bas var enbent — saa kvartetten var litt defekt i det ydre, men viljen var god.

* * *

Vi avsluttet vor turné i Trondhjem, og efter 8 ukers fravær kom vi tilbake til Kristiania. I mellemtiden hadde flere venner av vor kunst tat tilorde i pressen for en forsoning med Kristiania

Theater, saa vi igjen kunde indta vor naturlige stilling i norsk skuespilkunst. Vi hadde faat erfare, at for skuespilleren er ikke talent, begeistring og arbeide tilstrækkelig, han trenger sit forum, milieu og ensemble. At fortsætte at flakke om med smaa turnéer vilde være dræpende for os som kunstnere. Vi hadde intet sted at gaa hen, for Kristiania hadde ikke mere end et norsk teater. Disse hensyn — og hensynet til vor lille søn — gjorde, at Johan tok den bestemmelse, som sikkert har vært den tyngste i hans kunstnerliv: han gjorde teaterchef Schrøder en undskyldning for sine sterke uttryk, og vi søkte os derefter ind igjen ved teatret. Da Johan gik for at indlevere sin skrivelse, sa han til mig: «Jeg liker ikke at handle mot min overbevisning», og vi følte det trods alt næsten som en lettelse, da der paa vor ansøking om reengagemment indløp følgende svar, enslydende til os begge:

«Fra Direktionen for Christiania Theater.

Direktionen beklager ikke at kunne imødekomme Deres Ønske om Engagement for kommende Sæson.

Christiania 25. Februar 1896.

Schrøder.

Til Hr. Skuespiller J. Fahlstrøm.»

Dette avslag vakte offentlig en for teatret lite smigrende opmerksomhet. Men paa Schrøder, som i sin lange regjeringstid var konsekvent i sin opfatning av pressens betydning, gjorde heller ikke nu avisernes uttalelser det ringeste indtryk, skjønt hele Kristianiapressen forlangte vort reengagemment. En undtagelse gjorde Morgenbladet som 7de februar 1896 indeholdt denne skadefro lille notis: «Skuespiller Fahlstrøm skal have tilstillet Christiania Theaters Chef et Brev hvori han beklager sin Optræden for halvtredie Maaned siden ved hin Scene, der ledede til Hr. Fahlstrøms Fjernelse. Hr. Fahlstrøm har derimod ikke søgt nyt Engagement ved Theatret, og noget Tilbud til ham derom vil ikke udgaa. Theatret finder at have erstattet ham ved Engagementet av Hr. Roald. Da

det kun er gaaet maadeligt med Fahlstrøms paa Tivoli, tænker de paa at reise rundt paa Turnéer.»

* * *

Vi var altsaa henvist til at fortsætte vor turnétilværelse. Men før vi drog ut, fik vi arrangert en aftenunderholdning paa Karljohansteatret. Assistansen fremgaar av anmeldelsen i Aftp. 25de april 1896: «Hr. og fru Fahlstrøms aftenunderholdning paa Karljohansteatret igaaftes havde samlet næsten fuldt hus, og publikum modtog programmets vaxlende numre med meget bifald. Størst lykke gjorde fru Fahlstrøm med sin fine og smukke gjengivelse af Thomas Krag's lille monolog «Mens hustruen venter» og hr. Fahlstrøm med sine deklamationsnumre, af hvilke navnlig Collett Vogts «Første Majdagssang» fik en kraftig og ildfuld tolkning, som vakte store mende applaus. Ogsaa Studentersamfundets theaterpersonale bidrog ved sit «burleske» spil og sine dristige sangpræstationer i «Cada-veria rustificata» til at holde stemningen oppe. Efter udførelsen af det første nummer paa programmet, Lehmanns proverbe «Afdansning», mottok kunstnerparret i gjentagne fremkaldelser vidnesbyrd om publikums sympathi». Ogsaa forfatteren Hans Aanrud, som var saa snil at assistere os, gjorde lykke med oplæsning av et par av sine fortællinger. Herpaa reiste vi saa med vort lille repertoire til resten av de norske byer.

Naar teppet gaar op for «Mens hustruen venter» sitter sjømandskonen og vugger sit lille barn, mens hun venter paa, at manden skal komme hjem fra fisket. En aften i en mindre østlandsby sat jeg som vanlig og nynet en liten vise samtidig som jeg strævet med at faa den paa stedet laante store og tunge trævugge til at bølge paa det ujevne scenegulv, som brakket under sammenstøtet med meiene. Jeg syntes nok, det blev saa urolig i publikum, men tænkte det var noen, som kom forsent og fortsatte vuggevisen med det haarde akkompagnement. Efter første vers hører jeg en intens hvisken: «Du, ser du vaagga te baker Larsen?» Hvorpaa sidemanden spør: «Er det vaagga te Larsen?»

Jeg begyndte paa andet vers, men blev overdøvet av en høi røst: «Kan du se, om hu Tulla ligger i a?» «Nei hu bøljer for hart get.» Endelig i pausen mellem andet og tredie vers blev gemytterne beroliget av fru baker Larsen, som meddelte med sterk og krænket stemme: «Aa langtifra — frøken Fredriksen sitter hjemme og passer Tulla, mens vaagga speller.»

Paa denne reisen blev spiren lagt til vore senere teatre, for vi forstod, at enten maate vi opgi vor kunst eller vi maatte selv skaffe os plads for den. Men for vore øine saa det rigtignok paa det tidspunkt aldeles haabløst ut at stampe et teater op av jorden i Kristiania. Hvor finde lokale? hvor personale? hvor driftskapital? Vi selv eiet intet, hadde ingen rike forbindelser, som kunde reise et privat teater for os — sporene fra Bankpladsens regnskaper maatte jo ogsaa skrømme. Men i vore hjerner og i vore drømme kunde vi ikke slippe tanken, og da vi kom tilbake til Kristiania igjen, gik vi rundt i alle de haller, som var i bruk, for at se, om vi ikke skulde finde vor chance.

Johan tok imot et tilbud om at assistere J. B. Bull ved en «Forfatteraften» — den første norske — i noen av kystbyerne, og siden planla vi en ny turnée, denne gang med et fyldigere og betydligere repertoire.

* * *

Sommeren 1896 iudstuderte vi 4de akt av «Brand» og scener av «Romeo og Julie» og ^{18/8} indledet vi turnéen med 5 afteners forestillinger i det gamle Tivoli Theater. Det var lykkedes os at engagere Garmann til at spille Fogden i «Brand», og den øvrige rollebesætning saa slik ut: Brand — Johan Fahlstrøm, Agnes — Fru Vogt-Lie, Taterkvinden — Alma Fahlstrøm. Som Julie i «Romeo og Julie» stod min søster Harriet Bosse paa scenen for første gang 18de august 1896.

Denne aftens forestilling var min debut som intruktrice.

Pressens uttalelser var gjennomgaaende meget velvillige. Jeg citerer herav:

Verdens Gang ^{18/8} 1896: «Skuespiller Fahlstrøms Forestilling paa Tivoli Theater igaar blev en vakker Success for den unge Kunstner. Der var nær utsolgt Hus, og Publikum viste den hele Aften den hjerteligste Sympathi for ham og en uskrømtet Anerkjendelse af hans egne og flere af de Assisterendes Præstationer. Selv udførte han med stor Kraft og overbevisende Varme Romeos Rolle i en række Brudstykker af Shakespeares Tragedie. De stærke Ord fik Farve af hans Spil; der blev Fart og Lidenskab i dette, saa man reves med af de pragtfulde Scener, og den hele Fremstilling var saadan, at man mærkede, at Fahlstrøms rankvoksne Talent ikke har taget Knæk i den Tid han ufrivillig har været borte fra Kristiania Theater, — et Fravær man maa haabe nu snart vil faa Ende. Theatret har sandelig vanskelig nok for at undvære ham. Som Julie havde han ved sin side en Svigerinde, den syttenaarige Frøken Harriet Bosse, der her debuterede. Den unge Dame lagde for Dagen kunstneriske Muligheder, hvis videre Udvikling maa imødesees med megen Interesse. Der var Finhed og Ynde over det Billede hun gav, Intelligens i Opfatningen og en for hendes Alder respektindgydende Evne til at forme Replikken naturligt og smukt. Dertil har hun et vindende Ydre. Hun synes at have en Fremtid paa Theaterbanen. Frøkenen gjorde megen Lykke og blev adskillige Gange fremkaldt, dels alene, dels sammen med Hr. Fahlstrøm. Fru Alma Fahlstrøm samt Herrerne Eldegard, Lunde og Kjerulf assisterede i Smaaroller. De Par Forestillinger der gives her bør samle talrigt Hus.»

Verdens Gang ^{20/8} 1896:

«Skuespiller Fahlstrøm opførte ved sine to seneste Forestillinger paa Tivoli igaar og iforgaars ved Siden af de høist fængslende Scener af «Romeo og Julie» ogsaa 4. Akt av Ibsens «Brand», — et vanskeligt og dristigt men vellykket Experiment. Hr. Fahlstrøm fik atter her Anledning til at lægge sit frodig skapende Talent for Dagen paa en ligefrem glimrende Maade. Han opnaaede Kunstnerens største Triumf: helt at gripe Tilskuerne ved den Sandhedens Magt der ligger over Fremstillingen, saa at man siger: slik maa «Brand» være, hin Mand, hvis Gud var Jahveh, den nidkjære og forfærdelige. Ind-

trykket er undertiden rystende, saa det løper en koldt nedover Ryggen. I Spil, Maske, Tale rammer Fahlstrøm her træfsikkert det centrale i Skikkelsen, og denne lever og aander i den Udformning, Skuespilleren har formaaet at give».

Intelligenssedlerne skriver ^{17/8} 1896: «Hr. og Fru Fahlstrøms Forestillinger paa Tivoli Theater fik igaar en smuk Begyndelse. Huset var omtrent utsolgt, og Publikum i en aldeles udmerket Stemning, som tydelig viste, at Publikum ikke har glemt de dygtige Skuespillere trods det lange Fravær. Fahlstrøms havde igaar som Program valgt større Scener av «Romeo og Julie» foruden det lille morsomme «Tordenveir», som Fru Fahlstrøm gav særdeles fornøieligt med Hr. Kjerulfs Assistance. I «Romeo og Julie» spillede Hr. Fahlstrøm Romeo og Frk. Harriet Bosse som Debut Julie. Begge fik den varmeste Applaus og blev fremkaldt Gang paa Gang. Kun sjelden har Hr. Fahlstrøm havt Anledning til at vise sig paa dette Felt, men at han ogsaa her kan gjøre Fyldest for sig, beviste han igaar. Der var Skjønhed og Varme over hans Romeo, og at Fahlstrøm forstaar at rive med i de stærke Partier, er noget, vi alle ved. Frk. Harriet Bosse er en ualmindelig vakker ung Dame med et meget heldig Sceneydre. Hun gav paa flere Sted Indtryk af at være en moden Kunstnerinde, som alt forstaar at beherske Publikum. Der er Følelse, Intelligens og altfor meget Talent til, at Kristiania Theater kan ha Brug for hende. Forestillingen var opsat med Stil og Smag og maa ha kostet Kunstnerparret megen Anstrengelse og mange Ofre». Om «Brand» skriver samme blad ^{19/8}: «Fahlstrøms «Brand» var, som det meste af hvad den unge Kunstner gjør, overmaade interessant og fortæller om Arbeide og Studier, om man neppe faar et fyldigt Indtryk af hans Opfatning af Stykket ved at se ham i en enkelt Akt. Hans Spil gjorde imidlertid megen Virkning og Publikum gav ham flere kraftige Fremkaldelser. Fru Fahlstrøm var udmerket som Taterkvinden, sterk, vild, og som kommen lige ind fra Uveirsnatten». Og Sociald. ^{17/8} 1896 skriver: «Johan Fahlstrøm spillede igaar Romeo paa Tivoli Theater, og Publikum saa med Glæde, at det hverken er lykkedes Theaterchefen eller Varieteen at knække

Fahlstrøms Begavelse eller hans Arbeidsalvor. Han har i denne Hvile-
tid, som Kristiania Theater har havt Raad til at give ham — vundet
i kunstnerisk Evne. Hans Romeo virkede umiddelbar — og det har
netop været Fahlstrøms vanskelige Punkt. Han Spil har altid været
forstandig, de Midler, han har anvendt for at faa sin Opfatning
udtrykt har altid været kunstnerisk berettigede; men man har sporet
det Arbeide som ligger bag. Igaar var han et med sin Rolle. De
lange indviklede Billeder, som Romeo benytter for at udtrykke sin
Elskov, flød lidenskabelige fra hans Læber, som om de var fødte
der. Hr. Fahlstrøms Udseende passede udmerket til Rollen, og som
altid var Kostymeringen fortrinlig. Julies Rolle spillede af den 17
aarige Frøken Bosse — Fru Fahlstrøms Søster — hun gav en spæd,
fin liden Julie, som midt i de hede Ord virkede som den skjæreste
ubevidste Barnlighed. Indenfor den Ramme, som var slaaet om Op-
gaven, var hendes Spil forbausende klart. Det ganske unge uud-
viklede ved hendes Person gav Scenen mellem hende og Romeo en
rørende Ynde. Dekorationene var omhyggelige og smukke, og man
mærkede at der ved Opførelsen af disse Scener af «Romeo og Julie»
var lagt et Arbeide, som røbede Kunstnernes Respekt baade for sin
Kunst og for Publikum — noget som savnes hyppigt baade ved Lei-
lighedsforestillinger og ligervis nede paa Bankpladen».

* * *

Da vi hadde avsluttet turnéen, gjenoptok vi vort speidertogt.
Der var ganske vist ikke mange haller at vælge mellem, men vi
besøgte gjentagende ganger dem som var. Og efter at ha drøftet
Basarhallen, Dovrehallen, Eldorado og Alhambra fæstet vi os ved
den sidste. Den hadde flere fordeler, — først og fremst den, at der
var en mulighet for at faa leiet den for en nogenlunde overkom-
melig pris. Vi hadde faat vite, at Kristiania Bryggeri, som eiet
huset i Akersgaten, ikke skulde være uvillig til at skifte leier.

Min far døde paa dette tidspunkt. Efter ham arvet jeg 3 000
kroner. Med denne kapital i ryggen og med løfte av en slegt-
ning om kaution for husleien og en mindre sum som indskud i

ombygningen og starten, vovet vi os til i al hemmelighet at leie ølhallen.

Det første store skridt var altsaa gjort. Nu gjaldt det at faa gjennomført ombygningen og skaffe personale, saa teatret kunde staa ferdig til at aapne ved næste sæsons begyndelse. Vi var saa heldige at interessere Nationalteatrets arkitekt, Henrik Bull, for vor plan. Han utførte det kunststykke paa 6 maaneder at omskape den uhyggelige kolde ølhal Alhambra til det lille intime — og efter datidens forhold — elegante Centralteater.

* * *

I paasken tiltraadte Johan og jeg et gjæstespil i Bergen som Far Gaspard og Serpolette i «Corneilles Klokker».

Om dette gjæstespil skriver Bergens Aftenbl. 22/4 1897: «Fortjenesten af stykkets succes her tilkommer i første række hr. og fru Fahlstrøms overlegne utførelse av Gaspards og Serpolettes roller. Hr. Fahlstrøms spil havde i 3dje og 4de akt en tragisk magt og menneskelig sandhed, der greb dobbelt midt i den lystige operette, og fru Fahlstrøms rige lune, intelligente replikkunst og sikre sang gjorde Serpolette uimodstaaelig morsom og vindende.» Annoncestidende 20/4 1897 skriver: «Her fik vort publikum anledning til at ønske et ærlig fremadstræbende kunstnerpar velkommen. Og vi tør sige, at dette blev baade hjertelig og almindeligt. Der er over fru Fahlstrøms spil et sprudlende humør, et tændende lune og vid, som vi tror man skal lede efter magen til. Det er endvidere det gode og fine ved hendes fremragende kunst, at hun altid — skjønt fristelsen igaar var stærkt tilstede — vrager de sterke og grelle midler;

hendes kunst er dertil for adelsbaaren; der er bestandig natur, sand, ærlig kunst i det, som fru Fahlstrøm leverer. Hendes stemme er tiltalende smuk, om den end ikke er stor. Hr. Fahlstrøms Far Gaspard var en ypperlig type, saavel i maske som i spil. Figuren er meget gjennemtænkt, udmerket detaljert i musik og tone. Deres anmelder, hr. redaktør, har havt anledning til at se Henrik Klausen i denne rolle — kanske en av denne kunstners bedste — og vil derfor benytte anledningen til en sammenligning som vi tror falder ud til hr. Fahlstrøms fordel. Thi dennes Far Gaspard var vel saa menneskelig, vel saa rigtig seet og udført som hins. Dertil kommer den store selvstændighed, som Fahlstrøm lægger for dagen, idet der ikke er spor av laante fjære, skikkelsen var heltud original i hele dens anlæg og udførelse. Der er en mægtig — men behersket — kraft og intensitet over hr. Fahlstrøms spil, som ubetinget tvinger publikum til andagt og grebethe. Hans mimik er slaende og karakteristisk, saaledes fik han overgangen mellem det af sluhed og forstand lysende ansigt og vanviddets totale slaphed og dødsrædsel glimrende frem. Hans stemme er smuk og klangfuld».

Som et bevis paa den hjertelige og kameratslige stemning, som særpræger Bergensernes festligholdelse av 17de mai hitsættes Bergens Tidende's referat av festforestillingen i teatret: «Efter en ouverture tok publikum ordet og udbragte et «leve hær og flaade», ledsaget af hurraer og «Den norske sjømand er». Hverpaa et leve den norske sjømand. Fru Schibsted-Hansson fremsagde under varmt bifald en smuk prolog. «Ja vi elsker» blev sunget av hele publikum staaende. En herre i parkettet talte derpaa under livlig rapport med publikum for Wergelands — syttendemaikongens — minde, ledsaget af kraftige hurraer. Orkestret spilte paa publikums opfordring «Ja vi elsker» og «Marsseillaisen», som begge blev sunget. Saa udbragtes et «leve Bergens handel», ledsaget af «Jeg tok min nystemte Citar», — Hulda Garborgs «Rationelt Fjøsstel» gjorde stor lykke og gik meget godt. Vi skal senere komme tilbage til stykket. Samtlige de spillende var meget flinke, fru Lampe og Dore Lavik bør særlig nævnes. Nationalsangen blev spillet og

sunget og til slutning gik tæppet op for anden akt af «Corneilles Klokke». Publikums stemning var høi, og den gav sig vedblivende talrige udslag. Da pigerne kom ind paa scenen, modtoges fru Fahlstrøm med et «leve Serpolette» og «De faar nu blive her en stund til, Serpolette». Sangenes omkvæd stemte man i med og fornøide sig og skuespillerne paa bedste maade. Ind kom saa de tre skrivere, og der er en liden fornøielig scene, hvor de to (d'hr. Christian Sandal og Peder Johannesen) trætter om pladsen, idet sidstnævnte er lidt ustø med hensyn paa høire og venstre og holder paa at han skal have den andens plads. Nu lød røster: «Snu deg Peder». «Ikje gje deg, Peder» under livligste tilslutning. Da hr. Leffmann kom i sin fantastiske dragt fra Sydamerika med guldskillinger hængende baade her og der og straahat og skjærf, lød raabene: «Han skulde vært paa Karusellen», «Det e kje tid te gaa med straahat endaa». Hr. Fahlstrøm blev modtaget med hurra og «Den nationale scene har brug for deg.»

CENTRALTEATRET

SÆSONEN 1897—98

Vi avsluttet vort gjæstespil i Bergen med en beneficeforestilling for os 28de mai. Men allerede før vi reiste fra Kristiania hadde vi engagert personale, planlagt repertoire for den første halvdel av sæsonen og ordnet med det nødvendige utstyr — hvoriblandt dekorationer fra Carl Lundh, Kjøbenhavn.

Saasnart vi hadde sikret os lokalet, og de første rykter om vor plan begyndte at sive ut, viste det sig, at det ikke blev saa vanskelig, som vi hadde frygtet, at skaffe et brukbart personale. Den ene efter den andre ansøking om engagement indløp — det var som om det unge nye teatret utløste en trang — skuespillere strømmet til, og i kort tid var vort personale fuldtallig.

Sommeren blev travel for os, men alle vanskeligheter blev overvundne. Vore unge skuespillere arbeidet ivrig og interessert — ingen av os kjendte til 8 timers arbeidsdag, og 17de august 1897 aapnet vi «Centralteatret» med Drachmanns eventyrkomedie «Der var engang —».

Vi blev ikke færdig med alle forberedelser før i sidste øieblik. Fem minutter før porten sloges op for pulikum, gik Johan i Prinsen av Illyriens broncegyldne silketricots og hjalp til med at bære ned et stort skap, som hadde sat sig paa tverke oppe paa balkonen etsteds. Vi hadde bogstavlig sat alt ind paa premièren, for da teppet gik op for første akt, var teatrets formue to — 2 — kroner, hvorav den ene endog laa i en sparegris av keramik, som Andreas Schneider hadde git os i hansel. Det var en lykkegris, for vi spilte stykket 30 ganger for fuldt hus — en for den tid usedvanlig pekuniær sukses. Morgenbl. ^{18/8} 1897 indleder sin anmeldelse av premièren saaledes:

Johan Fahlstrøm.

Alma Fahlstrøm.

«De mange tørstige «ladies and gentlemen», som hidtil om aftenene har prydet salonen og gallerierne i det gamle berygtede «Alhambra» (vulgo «Ølhambra») vilde vist ikke kjendt sig igjen om de igaar havde været tilstede ved førsteopførelsen af Holger Drachmanns store eventyrkomedie «Der var engang» — paa det nyindredede Centralteater. Istedendfor en smudsig ølhal fandt man en lys og venlig liden salon, med en ramme af elektrisk lys om sceneaabningen og et tvedelt teppe, der lukker scenen hurtigere og lettere end et nedfaldende, — istedenfor et publikum, der strømmer ud ved midnatstid og holder de omkringliggende kvartaler i en stemning af folkefest og opløb, mødte man byens bedste teaterpublikum, og istedetfor tredierangs udenlandske akrobater og «sangsjonetter» god dansk digtekunst og god norsk skuespillerkunst. Det er Jeppe i Baronens seng op igjen».

S(igurd) B(ødtker) skriver i Verdens Gang ^{18/8} 1897:

«Det nye Fahlstrømske teater er aabenbart besjælet af en sterk tillid til sig selv; til sin første forestilling, der fandt sted igaar aften, har det valgt Drachmanns eventyrkomedie «Der var engang —». Stykket kræver glans og pragt, lyst og skjønhed for øine og ører; stort udstyr, sikkert orkester, vakre stemmer, rutinert og smagfuldt spil. Alt det, som ikke kan ventes af et endnu uøvet og ufærdigt selskab. Men med en dristighed som forlanger respekt, og med en vilje som ikke vil stanses af hindringer, har teatret gaaet løs paa netop denne opgave, der maatte tænkes at ligge saa langt over dets unge kræfter. Og saa maa den tvilende kritik finde sig i at melde at slaget — det vanskelige slag med de uprøvede kræfter — er vundet. Publikum var særdeles fornøiet, bifaldet staaende og stigende, indtil der tilslut skyllede en formelig flom af begeistring ind over den lykkelige scene. Der vil siden være tid nok til at kritisere. Først og fremst gjælder det om at anerkjende at det unge teater har lagt et stort og godt arbejde i sin første forestilling, og at det har fortjent det held, som den første aften ødsle bifald lover. Vi trænger et godt sekundteater her i byen. Forresten: hvorfor kalde det sekundteater? — som om vi eiede en fin og fornem scene, der kun spillede god literatur! Tvertimot, vi trænger et første teater, en literær scene, som vore yngre digtere kan ty til med sine verker, og som har mod og evne til tolke det unge og det nye, det dristige og sterke i litteraturen ude og hjemme. Selv det svageste haab om at der en vakker dag kunde komme et teater av denne art, fylder med glæde og forventning.»

Og efter i en kronik i Verdens Gang 28de august 1897 at ha kritisert forestillingen indgaaende og paavist baade fortrin og mangler, slutter S. B. saaledes:

«Der var engang et gammelt, brøstfældig teater, som følte sig saa fornemt, saa fornemt. Og det havde det da sandelig ogsaa ret og grund til. For det eiedes af byens rigeste og mægtigste borgere, som hverken skyldte stat eller folk regnskab eller hensyn — kun Gud og kongen — og i spidsen for det stod en chef, der var saa fin, at han for den sags skyld godt kunde være kammer-

Centralteatret.

herre. Ja, der gik jo rigtignok sagn om, at han i sine yngre dage skulde have en eller anden fjern befattning med litteratur og dens slags. Men nu var det ihvertfald saa længe, længe siden at den gamle fine mand ikke selv kunde huske det, — saa den ungdomsforvildelse, om der ellers forelaa nogen — kunde ikke længer sætte nogen plet paa hans retskafne borgerlighed. Nei, nu stod han der som en aarvaagen skildvagt mod det gamle, hæderlige theaters svorne fiende, den unge livskraftige litteratur. Saa bred som muligt stod

han i theatrets dør og saa streng ud, saa godt han bare kunde, og spærrede med arme og ben. Ungdom og galskab skulde sandfærdig ikke slippe ind paa denne ærværdige scene! Og scenen stirrede loyalt og ærefrygtsfuldt op paa den brede, myndige loge midt imod, som i sit kostelige gamle fløielsskrud ligesom gabede af fornem lede, mens den stadig sad og ventede underdanigst paa Hs. Majestæt. Men i byens gader gik den unge livskraftige literatur husvild omkring, og de tykke borgerhuse ligesom spyttede ud af alle vinduer paa den, der den gik forbi. Og naar den kom til det gamle theater og talte saaledes: Kjære dig, theater! egentlig hører vi jo sammen. I fællesskab kunde vi staa stærke, du og jeg! Giv mig husly hos dig! — — — saa brummede den gamle, aarvaagne skildvagt og holdt sig for sin fine selskabsnæse og mælte, mens han mønstrede den forvovne stødder: Fi donc! De stinker jo formelig af talent, — luft Dem ordentlig ud et snes aar, saa gaar kanske stanken af Dem. Forresten er vi, det jeg ved, aldeles ikke dus. Saa begav det sig en dag, at en ung skuespiller, hvis hidsige blod ikke var blevet nok afsvalet af theatrets klamt kølige kjelderluft, — han forgreb sig paa selve den alderstegne chef.» (Skjønt velvillig, anvendes her den ukorrekte fremstilling av episoden paa Kristiania Theater. — Forf.) «Ja, paa ingen sæt og vis kan det undskyldes, — men kanske bør det dog nævnes, at den unge mand var født nordenfor Dovre og folkeskikken, i et vildt land, hvor fra Arilds tid af haanden løftes straks tungen har talt. Han blev drevet ud af helligdommen. Hvor han saa hen, var veien spærret og døren stengt. Intet theater kunde huse ham, paa hvis hode en saa mægtig og tung forbandelse hvilede. Men da byggede han sit eget hus, da reiste han sit eget theater. Og fra alle kanter kom der arbejdslystne folk, som det gamle theater ikke havde værdiget et blik. Saa aabnede det nye teater sin unge friske mund og talte. — — Først klang det varsomt og forsigtig. Men lidt efter lidt, eftersom evne og vilje voksede, fik det nye teater stadig mere magt og myndighed. Indtil en vakker dag den unge livskraftige literatur fra dets scene fik tale sit eget varme og fulde, stærke og mo-

dige sprog. — — — Saa-
dan skulde det lyde,
Centralteatrets straa-
lende eventyr, dets for-
nøielige «Der var en-
gang —».

Første forestilling,
med Johan som prin-
sen, Harriet Bosse som
prinsessen og mig som
fadebursternen, blev
ogsaa av den øvrige
hovedstadspresse møt-
tat med interessert vel-
vilje, og det lot til at
Centralteatret avhjalp
et savn, for glæden
over det lille vakre, in-
time teater var oprigtig
baade hos publikum
og presse. Stammen i
vor trup bestod for-
uten av Johan og mig
av: Johanne og Olav

Voss, Mari Irgens-Hansen, Signe Grieg-Müller, Sofie Bernhoft,
Jenny Grønner, Oscar Leffmann, Sigurd Eldegard, Theodor Blich,
Georg Asmundsen, Olaf Almquist, Johan Andersen, Rudolf Ras-
mussen, Fredrik Wingar, Theodor Tønder, Sigurd Asmundsen,
Harald Stormoen. Den sidstnævnte skaffet sig hurtig en bred
plads og skapte en serie fortræffelige figurer. Desuten var jeg saa
lykkelig at kunne lede min søsters — Harriet Bosse — første skridt
paa den bane, hvor hun stadig er naad længere og høiere, saa-
ledes at hun for tiden regnes for en av Skandinavien's betydeligste
kunstnerinder.

Central Teatret

Chef: Johan Pålsson. Instruktør: Alma Fahlström.
Kapelmester: Guston Boström.

Tirsdag den 17de August Kl. 7 $\frac{1}{2}$

„Der var engang —“

Eventyrbilleder i 3 Akter — 6 Billeder — af Holger Drachmann.
Musik af F. E. Lange-Müller, med tillægsmusik af August Johansen.
Personer:
3 Xængangere: Sofie, Johan og Harriet.

3 Skemat

1ste Parket	1.50	1ste Parket B	2.00	2det Parket	1.50	Sjældene Parket	1.50	Sjældene	2.50
Lugebænken	2.00	Lugebænken 2	Sids-Bænk	1.25	Balcon, Front	1ste Bænk	1.25	Balcon, Front	2den Bænk
	1.00	Balcon, Sideløbende	0.75	Galleriet	(Stemmer)	0.50			

Billederne i de 6 Akter af F. E. Lange-Müller.

Administrationschef: Carl Lund. Tegning af Arkitekt Boström.

DRUKT I KØBENHAVN PÅ NIELS HANSEN'S BOKTRYKKERI, NIELS HANSEN, NIELS HANSEN.

Alle priser er for voksne. Børn halvt. For børn under 10 Aar halvt af den voksne pris. For børn under 5 Aar halvt af den voksne pris.

KB. Publikum ansvarligt for at bringe Biletet til

Billetpriserne er:

1ste Parket A 2.50, 1ste Parket B 2.00, 2det Parket 1.50, Sjældene Parket 1.50, Sjældene 2.50
Lugebænken 2.00, Lugebænken 2 Sids-Bænk 1.25, Balcon, Front, 1ste Bænk 1.25, Balcon, Front,
2den Bænk 1.00, Balcon, Sideløbende 0.75, Galleriet (Stemmer) 0.50.

Biletter faaas i Teatrets Biletbureau Mandag 12-3 til en Øre og en 50 Øre for Parket og Luge-
bænke, 25 Øre for de øvrige Pladser. Forestillingsdagen til ordinære Priser fra Kl. 9-10, 12-3
saaet fra Kl. 8.

De to sæsoner i Centralteatrets toaarige eksistens blev for os baade interessante og slitsomme. Det vanskelige var at faa egalitet over et ganske usammenspillet personale, som desuten for de rekruterende elevs vedkommende manglet de første betingelser for scenisk teknik, og som maatte læres til baade at staa og gaa foruten den absolutte nødvendighed: at tale. Men alle var interesserte og taalmodige og arbejdsglade, saa det gik. Til anden forestilling havde vi valgt, foruten den lille enakter av Hulda Garborg «Noahs Ark», Holbergs «Pernilles korte Frøkenstand», hvori jeg forsøgte at la Holbergfigurene virke som mennesker uten at gi slip paa stilen. Leonora og Leander f. eks. skulde ikke være schablonfigurer, men spilles som et ungt forelsket par med længsler og sanser som hos almindelig dødelig ungdom. Hvorvidt dette lykkedes fremgaar av pressens dom:

K(ristoffer) R(anders) skriver i Aftp. ^{17/9} 1897: «Centralteatret viste sig atter at have gjort et heldig greb med de to nye stykker det iaftes havde sat paa sit program: Holbergs «Pernilles korte Frøkenstand» og fru Garborgs farce «Noahs Ark». I det første udførtes Henrik meget vindende og forstandigt av hr. Olavs Voss og Pernille med saftigt lune og smittende liv af fru Bosse-Fahlstrøm. Derhos havde fru Irgens-Hansen skabt en bastant og kostelig figur av Magdelone, ligesom de tre spidsbuber udførtes av hr. Fahlstrøm, hr. Theodor Blich og hr. Rudolf Rasmussen paa en saa grinagtig fornøielig maade, at de ved sin indtræden i slutningen af anden akt hilsendes med stormende munterhed. Heller ikke nogen af de øvrige optrædende skjæmte spillet ud, og i det hele var fremførelsen av den gamle klassiske komedie saadan, at den gjør det nye teater al ære. Den samme ros maa man ogsaa give udførelsen av fru Garborgs lille farce».

I V. Gang ^{17/9} 1897 skriver S. B.: «Forestillingen igaaraftes var en ny seier for det unge virkelystne teater. Publikum var mødt talrig, og bifaldet faldt sterkt og tæt. Først gik Holbergs komedie «Pernilles korte Frøkenstand». Straks i de første scener blev man slaaet av den fasthed og jevne ro, der prægede spillet. Hver enkelt

Central - Teaters Skuespillespersonales 1898-99

Harriet Bosse
som prinsessen i «Der var engang —».

person holdtes sikkert i stilen, alle passede ind i den gammel- dagse ramme, og selve sproget klang, skjønt det helt ud fik be- holde sit kuriøst snirklede tone- fald, i disse menneskers mund frit og naturligt. Der laa alvor og arbeide, respekt og begeistring bag dette de unge kræfters Holberg- spil; jeg ved ikke at jeg nogen- sinde har seet en saa rigtig anlagt og saa smukt gennemført Hol- bergsforestilling paa Kristiania Theater. Fru Fahlstrøms rappe Pernille formelig skinnede af sund og saftig fornuft. Og som frø- ken Harriet Bosse lod sin nyde- lige Jomfru Leonore tale, kom der over de gammeldags sætninger et farvestrøk saa skjært og fint, som den blege rødme paa jom- fruens eget kind. Endnu gives

der dem, som fortæller, at Holberg lægger sine elskende idel tørre ord i munden; lad dem lytte til Jomfru Leonores tale!»

Som tredie program tok vi Oehlenschlægers femakts tragedie «Axel og Valborg» med Fahlstrøm og Harriet Bosse. Det storlinjede drama virket stemningsfuldt, og selv om kritikeren fandt, at teatret ikke hadde magtet opgaven helt, og at opførelsen hadde sine mangler, blev det store arbeide, som var nedlagt i forestillingen anerkjendt fra alle hold. Frk. Bosse's Valborg sees at ha virket for spinkelt, og man fandt ikke at Johan var lyrisk nok. Saaledes skriver Dagbl. i sin anmeldelse 18/10 1897: «Det udmerket udførte interiør fra den pragtfulde Nidarosdom løfter sindet og peker opad. Men istedet- for høi lyrisk flugt holder spillet sig noksaa jevnt nede enten skole-

pigeagtig som hos frk. Bosse, eller ensformigt strømmende uden inderlighed og fylde som hos hr. Fahlstrøm. I de senere akter var hr. Fahlstrøm en anden. Hans Axel er først og fremst en mand, ærlig, aaben og ridderlig. Og dødsscenen med det skønne farvel til vennen gjorde han med en stilfærdig og sanddru kunst — ret i den digters aand, som har skrevet: «Lær mig, o skov, at visne glad» — saa at det er noget af det nydeligste jeg hare set paa længe. Det lærte mig at forstaa vore bedsteforældres taarer over denne scenes ægte og rørende lyrik».

Vort fjerde program var Planquettes treakts operette «Cornelilles Klokker» med Fahlstrøm som Far Gaspard og mig som Serpolette.

Orkesteret blev ledet av vor nye kapelmester Sigurd Lie, som hadde efterfulgt Gaston Borch. Min pludselige hæshet virket paa premièren dæmpende paa hele forestillingen, som altsaa maatte savne den Serpolette, som skulde ha kastet glans over operetten.

Men til gjengjæld hadde Johans Far Gaspard samme sukses som i Bergen, og frk. Bosse var en indtagende Germaine.

Nu var vi kommet til Peter Egges toakts komedie «Faddergaven»,

Fahlstrøm
som prinsen i «Der var engang —».

Fahlstrøm
som Axel i «Axel og Valborg».

som blev opført for første gang ^{34/11} 1897. Jeg havde senere i sæsonen den glæde, efter opfordring, at overlade Det Kgl. Teater i Kjøbenhavn min mise-en-scène, som blev benyttet ved opførelsen der. Stykket var forfatterens dramatiske debut i Kristiania.

H(ans) AA(nrud) indleder sin anmeldelse i Intell. ^{25/11} 1897 saaledes: «Paa den dramatiske literaturs omraade har vore yngre forfattere præsteret meget lidet av værd, i forhold til hvad de har præsteret av roman og novellelitteratur. Grunden er naturligvis for en del, at denne form er saa meget vanskeligere, og at formen ikke netop er vor stærke side. Men aarsaken har ogsaa for en del været den, at vort eller vore teatre har stillet sig lidet velvilige ligeoverfor forsøg, ikke søgt at trække forfattere til sig og opdrage dem; de har nøiet sig med at afvise de lovende forsøg og antage nogle ikke lovende, fordi

de har været af et nogenlunde rimeligt ydre. Heri synes nu at være foregaaet en glædelig forandring, det er blevet overkommeligt at komme ind og det har allerede frugtet: hidtil har der bare i den tredjedels sæson, som er gaaet, været opført paa norske teatre i Kristiania ikke mindre end seks originale arbejder, tre paa Kristiania Theater, to paa Centralteatret og et hos Det norske Teaterselskab —

ikke alle mesterværker netop, men alligevel en lovende begyndelse».

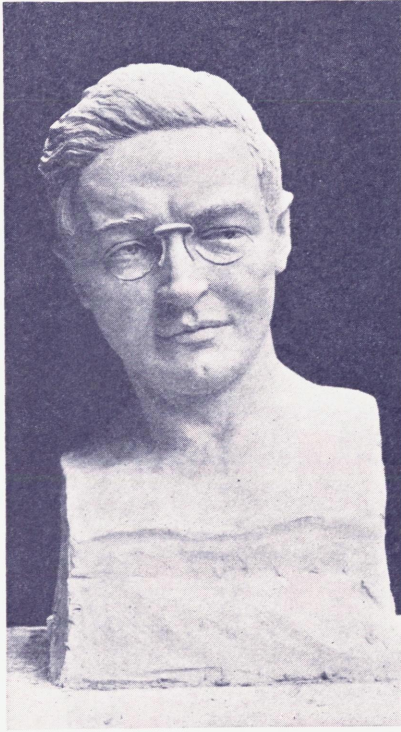
—8— (Nils Vogt) siger i sin anmeldelse i Morgbl. ^{25/11} 97: «Egges toakter er intet betydelig arbejde, paa langt nær saa vittig som Aanruds «Storken», men fri for dette værks pinlige sider, rørende og ligetil, som den ret skafne menigmands huslige liv fortjener at skildres. Naar der hertil kommer, at det spilles gennemgaaende godt, under ledelse af en instruktion, der atter feirer en triumf i den vanskelige opgave at gjøre noget ud af en ubekvem materie, kan vi ikke tvivle paa, at Centralteatret vil faa glæde deraf.»

I Aftenp. skriver K(ristoffer) R(anders) om utførelsen: «Handlingen er, som man vil forstaa, temmelig tynd, man kan gjerne sige banal. Men hvad der alligevel giver stykket værd, er det gode og rørende folkelivsbilleder, det leverer fra samfundets lavere lag. Og dets fortjeneste i saa henseende blev paa en fortrinlig maade støttet af spillet, der gennemgaaende var i høi grad realistisk og naturligt og lod stykkets saavel rørende som humoristiske side komme fuldt til sin ret. Oscar Leffmanns fortrykte og godtrjottede skrædder, Asmundsens og Eldegards raske sjøgutter, fru Irgens-Hansens bastante og kostelige jordemoder, frk. Harriet

Fahlstrøm

som Brenneisen i «Pernilles korte Frøkenstand».
Radering av Johan Fahlstrøm.

Komponisten Sigurd Lie.
Broncebuste av Johan Fahlstrøm.

Bosses 14-aarige lille husmoder, der skurede og stelte i kjøkkenet og stadig var i travl virksomhed, frk. Jenny Jansens nebbete jente, Fredrik Wingars politibetjent, Theodor Blichs gaardeier, — det er altsammen figurer som synes tagne lige ud af livet. Mindst i stilen var fru Voss som barsel-konen, skjønt ogsaa hun havde mange fortjenstfulde momenter i sit spil. Publikum, der desværre ikke var meget talrigt, modtog ogsaa stykket med stort bifald, og efter tæppets fald blev først samtlige de spillende og tilslut forfatteren fremkaldt gjentagne gange.»

Efter ^{13/12} 1897 at ha opført «73 Champignol», farce i tre akter av Feydeau og Des Vallières, spilte vi ^{28/12} Anne Charlotte Lefflers toakts komedie «Den Kjærlighed, den Kjærlighed», hvortil vi knyttet en koncertavdeling med min

søster, fru Dagmar Møller som gjæst. Med sin skjønne stemme og sjælfulde foredrag begeistret hun publikum og fortsatte suksessene fra sine gjæstespil i operaene paa Kristiania Theater i 1892. Den ^{3/1} byttet vi koncertprogrammet med den lille enakts operette «Jomfru Askepot» av den franske komponist Bonnami, og derpaa satte vi den ^{19/1} 1898 op Shakespeares tragedie «Romeo og Julie» paa programmet, med Fahlstrøm og frk. Bosse i titelrollerne.

Det var interessant at se, hvor koncentrert dramaet virket paa Centralteatrets lille scene. Replik og stemning stod samlet og kom

ikke bort, som det ofte hænder paa de store scener. Skjønt vi med vort unge personale selvfølgelig ikke helt kunde fyldestgjøre de krav, dette mægtige digterverk stiller, og skjønt de forskjellige præstationer blev forskjellig bedømt, var pressens holdning anerkjendende og opmuntrende. Av kritikken over opførelsen hitsætter jeg følgende:

I Mrgbl. 20/1 1898 skriver — 8 — «At frk. Harriet Bosses spæde og stiliserede kunst ikke formaar at give os dette renæssancebilledes alle spillende farver og svulmende former, er saa nogenlunde selv sagt; kun momentvis — som i balkonscenen springer livets kilder i hendes spil, altfor ofte bliver ordene døde i hendes mund, hendes jubel har ikke befrielsens magt, hendes sørgeklager bliver til klynk. Man tror ikke paa sandheden i hendes ord, at hun

skal dræbe nogen med sine kjærtegn. En udvikling er dog at spore, saaledes i scenen med Ammen, der raader hende til at gifte Paris, ligesaa i hendes rædsel for det kolde gravkammer, før hun følger munkens raad og tager dvaledikken, der skal gjøre hende kold og stiv, for at hun — tilsyneladende et lig — i sin festklædning kan blive bisat i Capuletternes ligkjælder.» Efter at ha betegnet Fahlstrøms Romeo som for reflekteret, avslutter — 8 — anmeldelsen slik: «Men arbeide og energi sporer man paa alle hold. — — — Engang vil Centralteatret — om det faar den støtte i publikum, det fortjener —

Leffmann
som skrædder Kittelsen i «Faddergaven».

Fahlstrøm som Romeo.

seire ved sin ungdom, sin energi, sin ærbødighed mod kunsten. Venner av norsk scenekunst vil med stigende interesse følge dets kamp, haabe paa dets seier.»

S. B. skriver i V. G. 8 ^{20/1} 1898: Igaaraftes gik da Shakespeares tragedie «Romeo og Julie» over scenen. Atter viste Centralteatret, med hvilken energi det ledes, hvilken ærlig vilje det har til at yde god kunst, og hvor stærkt og begeistret dets unge kræfter arbeider. Det stiller sig dristige maal, og det sætter alt ind paa at naa dem; her idetmindste er der ingen slaphed, der lader sig nøie med det tilfældige og omtrøttelige, ingen Træthed, der falder tilfode for den første hindring. Det er til dette teater, den unge norske literatur maa sætte sit haab og sin tillid. Fremførelsen skal siden faa den nøieagtige gennemgaaelse, som den fortjener. Iscenesættelsen var omhyggelig, spillet helt igjennem respektabelt, udstyret stilfuldt og

vakkert. Bifaldet var stærkt og fremkaldelserne mange. Hvad der imidlertid straks maa nævnes, fordi det gav forestillingen en særlig betydning, er Harriet Bosses spil som Julie. Det gav løfter langt udover hvad hun hidtil har ydet. Det var i hendes spil noget fyldigt, noget stigende og svulmende, som det hidtil har savnet, og selve hendes stemme, der ellers klinger saa ængstelig skjørt, havde lige

som faaet dybere og fastere toner. Det er sikkert nok, at fra frøken Bosses sødt og ømt forelskede Jomfru, til Shakespeares vilde og yppige Julie var der endnu et godt stykke vei. Men som frøken Bosse nu engang spillede, følsom og inderlig bevæget, og saa nydelig som hun saa ud, var det en glæde for øre og øie. I Balkonscenen tilstod hendes Julie Romeo sin kjærlighed med ord, der klang ligesom stilt berusede af den lykke, de gjemte, og i den korte scene, hvori hun efter Romeos forvisning søger trøst hos munken Lorenzo, var der et øieblik over frk. Bosses spil en fortvilelse, der gik lige til hjertet.»

Den 8de februar 1898 opførte vi for første gang den danske forfatter Edgar Høyers 4 akts skuespil «Familien Jensen», med Blich, Johanne og Olav Voss i hovedrollene. Stykket interesserte baade skuespillere og publikum stærkt ved sit realistiske milieu.

Hans Aanrud skriver om fremførelsen i Intellig. ^{10/2}: «Stykket har opnaaet en stor succes paa Dagmarteatret i Kjøbenhavn, og det er vel ogsaa sikkert, at Centralteatret her har fundet sit kassestykke, om end teatret ved førsteopførelsen ikke var fuldt besat — thi til gjængæld morede de, som var fremmødt, sig saa meget mer. — Fru Voss udførte denne rolle (Kathinka) udmerket, fyldte

Fahlstrøm i «73 Champignol».

Dagmar Møller, f. Bosse.

selvstændig tænkt og udført. De fristelser, forfatteren har lagt til rette for ham henimod en kopi av Ibsens Hjalmar Ekdal, har hr. Voss behændig forstaaet at undgaa. Ogsaa flere af de øvrige rollehavende fortjener megen ros, saaledes hr. Stormoen, der som overkelner bekræfter de forhaabninger, man ikke mindst efter hans sergeant i «73 Champignol» har stillet til hans komiske talent. De typiske masker, som frøknerne Berge og Bernhoft forstaaer at opretholde, giver godt vidnesbyrd om det alvor, hvormed der arbejdes og instrueres ved det unge teater, — et indtryk, der yderligere bekræftes ved den omhyggelige iscenesættelse og det naturlige liv, der præger ensemblenumrene». Ogsaa de øvrige aviser uttalte sig meget anerkjendende om teatrets fremførelse av «Familien Jensen».

3die mars 1898 blev Gunnar Heibergs «Balkonen» opført for første gang i Kristiania. Stykket, som iscenesattes udmerket av forfatteren, vakte stor opmærksomhet. Anmeldelserne av stykket var temmelig forskjellige, men kritikerne var noksaa enige om utførelsen.

den fortrinlig baade ved sit udseende og ved sit spil. Hun indkasserede da ogsaa rigeligt baade af bifald og blomster. Udmærkede figurer havde ogsaa hr. Fahlstrøm af Fætteren og fremforalt hr. Blich af Ligkistesnedkeren, — det var en figur grebet lige ud af livet. — — Samspillet var udmærket. En vild orgiescene gik med et liv og en fart som vi sjelden ser.»

Om Olav Voss som sværtefabrikant Jensen skriver — 8 — i Morgenbl.: «Som den moralsk meget anløbne fader har hr. Olav Voss skapt en særdeles morsom figur,

— 8 — skriver i Morgenbl. $\frac{4}{3}$ 1898: «Det tjener ikke vore teatre til skam, at dette drama hidtil ikke har fundet nogen scene at spilles paa. I et land, hvor alle aldre mødes i teatersalonen uden hensyn til hvad eller hvorledes der spilles, bør «Balkonen» ikke høre til repertoireet. For literære Feinschmeckere, hvis nerver og sanser bliver uberørte af den moralske side ved saadanne præstationer, som altsaa anskuer tingen rent kunstnerisk og ikke tager skade derved, har opførelsen visselig sin interesse. Men vi tilraader andre nogen forsigtighed med besøget. At Kristiania Theater har opført «Livets Spil» kan visselig være en undskyldning, men ikke en tilstrækkelig. Det skal dog straks siges, at opførelsen, der er ledet af forfatteren selv, ikke virker saa brutalt som læsningen. Fru Voss som Julie gjør sit bedste for at dæmpe indtrykket, der yderligere udviskes ved hr. Eides uklare diktion, hvormed Abels mest glødende repliker gaar tapt paa veien til de mindre agtpaa-givende tilhørere. Til gjengjæld lægger hr. Stormoen ingen sordine paa ægtemandens kyniske udtalelser, og hr. Fahlstrøm fængsler som erobreren i anden akt ikke alene Julie, men ogsaa tilskuerne ved behersket, selvsikker kraft. Toiletterne er noget mindre defekte end

Johanne Voss.

Olav Voss.

Harald Stormoen
som Ressmann i «Balkonen».

strengt taget korrekt efter den trykte anvisning. At Gunnar Hei-berg er en dygtig instruktør, fik man atter ved denne leilighed bevis for. Selv forlorne dybsindig- heder, som en literær mode har lagt ham i pennen — verden og publikum vil jo bedrages — klang forholdsvis ægte, omend den flere gange repeterede aandrighed om balkonveien som kvindeerobrin- gens sikre strategiske linje faldt en og anden for brystet. Der lød meget bifald fra det tæt besatte hus, ikke mindst efter første akt. Efter sidste akt blev forfatteren fremkaldt, medens en del av pu- blikum fjernede sig i taushed».

Fernanda Nissen indleder an- meldelsen i Sociald. ^{4/3} 1898 saa- ledes: «Balkonen» udkom i 1894 og er blevet spillet paa udenland- ske scener; men her hjemme har den havt den ære at blive forvist fra Kristiania Theater sammen

med «Gjengangere» — «Over Evne» — o. s. v.» Efter et resumé av stykket avsluttes artiklen slik: «Balkonen» er som et eneste skrig ud af en stor, dyb forbitrelse. Ikke et overflødig ord i tre akter. Bag hver skikkelse øiner man hundrede andre, der kjæmper, bukker under eller seirer i den samme kamp. Mændene kjæmper for at erobre kvinden og for at erobre sig selv tilbake fra hende. I dette stykke stilles overmenneskelige fordringer til skuespillerne. Julie skal ikke bare være en almindelig, stærkt eggende sanselig kvinde. Hun skal virke som selve den forfærdelige hemmelighedsfulde natur»

magt. Det magtede ikke fru Voss, og Julie skrumpede derfor ind ved opførelsen. Men fru Voss havde en bedaarende skikkelse med festlig glans over sig, og der var en ubeskrivelig raa haan i hendes latter og stemme, da hun i sidste akt taler til Abel. Abels rolle var lagt i en debutants — hr. Eides — hænder. Og han formaaede selv sagt ikke at gi Abel det mandige og sjæfulde, som maa til, skal stykket ikke virke forkjært. Hr. Eides Abel er kommet for let til sin klare, milde ro. Han taler ikke ud af dyrekjøbt erfaring. Der kommer noget pjanket over ham, som gjør Julies væsen for let fatteligt. Og hans sidste replik, som er saa skjøn, klang helt parodisk. Hr. Fahlstrøm, der ellers skaber de forunderligt naturlige masker, virket denne gang lidt maskert. Hr. Stormoen, der spillede Julies første mand, Resmann, stod paa høide med stykket. Der laa en grotesk ondskab over ham, der hævede ham høit over de gamle almindelige ægtemænds kreds. Skuespillere og forfatter fremkaldtes ved en ualmindelig voldsom applaus. Centralteatret hadde atter en høistemt festdag».

I V. G. $\frac{4}{3}$ skriver S. B.: «Et mesterværk. Det efterlader det indtryk af skjønhed, rigdom, den følelse af fest, den helt udmærkede kunst giver. Det er dette drama, som Kristiania Theater har fundet ikke at burde spille. Centralteatret har havt en bedre forstand, det har

Maskestudie
til Antonio i «Balkonen».

Tegnet av Johan Fahlstrøm.

ladt digteren selv iscenesætte sit stykke, og det gik igaaftes over scenen med en fart og en sikkerhed, der talte høit om den iver og energi, hvormed de spillende var gaaet til arbeidet. Helt op til stykkets niveau naaede vistnok kun hr. Harald Stormoen, der havde skabt en spillevende Ressmann; han evnede at gjøre den vanskabte gamling netop saa stor og frygtelig i hans ondskab, som digteren har tegnet ham. Hr. Stormoen har ogsaa før ydet god kunst; fra nu af hører han til de unge kræfter, paa hvilke man i første række tør regne. Som Julie spillede fru Voss med megen varme, og særlig i sidste akts champagnescene saa hun glimrende ud. Hr. Fahlstrøm var en myndig Antonio, og hr. Eide hvis organ desværre ikke er heldigt, havde git Abel det rette præg af fin dannelse og fornemhed. Men om alle disse tre gjælder det, at de ikke helt formaaede at give personerne den størrelse og betydning, det monumentale præg, de har i digterværket. Gunnar Heiberg og de spillende fremkaldtes efter tæppets fald mange gange. Forfatteren holdt ingen tale. Det var en fuldstændig succes».

Foran «Balkonen» opførte vi Gustav Essmanns enakter «I Stiftelsen», hvor især frk. Sofie Bernhoft fik meget paaskjønnelse for sin utførelse av «Den gamle dame».

Et av vore store ønsker var at kunne opføre Ibsens «Gjengangere», som jo var utestængt fra Kristiania Theater ved teaterchef Schrøders magtsprog. Vi vilde gjerne sætte op tragedien paa forfatterens 70aars fødselsdag, og Johan søkte op Ibsen for at faa hans tilladelse til opførelsen. Denne blev git med stor elskværdighet, og vi gik alle til arbeidet med indstuderingen i ærbødighet for den mægtige opgave. Centralteatret var det første teater, som spilte stykket i Kristiania i norsk ensemble — det var i sin tid opført paa Møllergatens Teater ved et gjestespil av det Lindbergske personale. Vi feiret Ibsens fødselsdag med en festforestilling, hvor «Gjengangere» hadde premiére. Forestillingen indlededes med en prolog av Kristoffer Randers. Prologen blev fremsagt av Sigurd Eldegard. Rollebesætningen i «Gjengangere» var: Fru Alving — — Sofie Bern-

hoft, Osvald — Johan Fahlstrøm, Pastor Manders — Olav Voss, Snedker Engstrand — Harald Stormoen, Regine — Johanne Voss. Vore store forventninger blev imidlertid i en væsentlig grad skuffet. De fleste kritikere fandt at opgaven laa over teatrets kræfter. Men fra publikum modtok vi privat mange beviser paa, at tilskuerne følte sig grepet ved fremførelsen. Bl. a. sendte Arne Garborg følgende hilsen til Johans Osvald:

«Hr. Fahlstrøm!

Gratulerer med Osvald; det var en seier av rang! Stort, overlegent, gribende spil, overbevisende fra første stund og sikkert og energisk stigende til de sidste rystende effekter. Tak! Deres ærbødige
Arne Garborg».

Henry Murgers henrivende poetiske femakts skuespil «Frie Fugle», i Ove Rodes oversættelse, fik premiere 11te april 1898. Heller ikke dette stykke — hverken forfatter eller udførelse — fandt naade for vore strenge kritikeres øine.

At pressen tok saa kjølig mot «Frie Fugle» var en skuffelse for os — vi hadde sat meget ind paa det. I det hele var fordringerne til teatret i den senere tid steget i omvendt proportionalt forhold til dets eksistenstid, saa vi var glad for, at vi fra 1ste mai hadde planlagt en turné nordover — til

Fahlstrøm
som Osvald i «Gjengangere».

Trondhjem, Kristiansund, Aalesund og Bergen, fordi vi ikke turde risikere sommerens indtog i Kristiania.

Vi spilte i denne sæson to ganger hver søndag, og Centralteatret var det første norske teater, som efter utenlandsk mønster indførte søndagseftermiddagsforestillinger til nedsatte priser. Ideen slog udmerket an.

Det hadde kostet mangen bekymret beregning at faa sæsonens budget til at balancere, og det var ogsaa risikabelt at medføre et saavidt stort apparat, som vore opsætninger krævet. Vi var de første direktører, som indførte, at personalet foruten sin gage hadde fri reise og diæt. Vi vilde komme bort fra den opfatning, som visse reisende selskapers medlemmer hadde fastslaaet i provinsen: at skuespillere ikke kunde være like saa sikre og respektable pensionærer som almindelige hæderlige reisende folk. Vort personale var meget fornøiet med denne ordning, som senere er blit obligatorisk for de faste sceners vedkommende og er indtat i norsk skuespillerforbunds kontrakter.

Vi spilte under stor tilslutning i Trondhjem hele mai maaned og opførte: «Der var engang —», «Faddeergaven», «Familien Jensen», «Pernilles korte Frøkenstand», «Noahs Ark», «Rationelt Fjøsstel», og «Axel og Valborg». Efter at ha git to forestillinger i Kristiansund og to i Aalesund, spilte vi fra 7de—19de juni 1898 i Bergen. Paa grund av den store utstilling, som det aar holdtes der, og paa grund av den usedvanlig varme juni, som lokket Bergenspublikummet ut paa det store utstillingsterrain med utendørs forlystelser, hadde vi daarlig hus og satte til hvad vi hadde tjent i Trondhjem. Men sæsonen i det hele balancerte, saa Johan og jeg var fornøiet og forberedte vor anden sæson.

SÆSONEN 1898—99

Vi aapnet den 17. august med Gerhard Hauptmanns femakts eventyrdrama «Klokken som sank» med Fahlstrøm som Heinrich Klokketøper og frk. Bosse som «Skovstjernelil».

Theodor Caspari skriver om opførelsen i Mrgbl. ^{28/8} 1898: «Vilde ikke «Die versunckene Glocke» friste samme skjæbne heroppe som «Peer Gynt» formentlig nede i Tyskland? De tvil jeg saaledes havde, om at dramaet vilde komme til at slaa fuldt igjennem, har bekræftet sig. Naar det dog har erholdt en smuk succès d'estime skyldes det helt og holdent de to hovedaktører, Fahlstrøm og frøken Bosse. Fahlstrøms mester Heinrich var i mange henseender en fremragende præstation. Høiest naaede han i 3die akt ligeoverfor presten, hvor han paa en udmerket maade gjengav Gjennembruds-Neosytens strømmende begeistring og naive selvsikkerhed. Mindre heldig var han i anden akt i scenen med Magda. De skiftende stemninger af uvillig irritation og angerfuld medlidenhed, der ustanselig afløser hinanden i Klokketøperens syge sind, — kom ikke rigtig frem. Frk. Harriet Bosse naaede langt — overraskende langt — som «Skovstjernelil». Der var friskhed, skjelmeri og lidenskabelig glød over hendes spil. Men selvfølgelig stiller fremstillingen af dette saa sammensatte naturvæsen en opgave, som kun kan løses af den fulde kunstnerinde».

De fleste kritikere fandt stykket interessant — omend paavirket av Ibsen — og fremførelsen anerkjendelsesværdig. Specielt havde Blich og Stormoen skapt fantasifulde figurer av «Nøkkefar» og «Bukkefod», og frk. Bernhoft faar meget ros for sin utførelse av

«Martas» rolle. Den stemningfulde musik til stykket kom under vor unge dirigent Sigurd Lie udmerket til sin ret.

Den 7de september spille vi første gang «Ved Dødens Port», skuespil i en akt av August Strindberg, med frk. Harriet Bosse i en av hovedrollerne. Det var første gang, den unge skuespillerinde, som to aar senere blev digterens hustru, sa en Strindbergsk replik paa scenen — det var første gang noget dramatisk arbeide av den store forfatter blev opført i norsk ensemble i Kristiania. Stykket hører ikke til Strindbergs betydeligere arbeider, men interesserte ved sin egenartede, dystre stemning. — Om frøken Bosse skriver S. B. i Verdens Gang ^{9/9} 1898: «Som den yngste datter, Therese, viser frøken Harriet Bosse en evne til sterkt paagaende karakteristik, som man maatte være tilbøielig til at tro var hende fremmed: i afskedsscenen med faren, hvor pludselig et lyst datterlig instinkt skyder op fra det dunkle i hendes sjæl, formaar frøken Bosse at give Thereses ord en klang af rørende hjælpeleshed.»

Paa aftenens program stod som nummer to Anruds 3-akts komedie «Storken», som før kun var opført paa en liten forstadscene, Grønlands Folketeater «Olympen». — Stormoen spille ogsaa hos os «Seladon Andrisen» og hadde en stor succes.

«Charlataner» (Cabotins) Paillerons vittige satire over franske samfundsforhold som anvendt kan ha bud ogsaa noget hvert sted utenfor Frankrig, vakte ikke videre interesse, og efter premièren ^{27/9} 1898 konstaterte pressen temmelig enstemmig, at hverken forfatteren eller teatret hadde været heldige. Vi maatte ta stykket av repertoiret efter kun fire opførelser.

For at gi fru Didi Heiberg leilighet til at spille i Kristiania efter sit lange fravær fra scenen, tok vi op «Axel og Valborg» med fru Heiberg som Valborg.

I Mrgbl. ^{13/10} 1898 skriver —8—: «Centralteatret havde igaar givet fru Didi Heiberg anledning til atter at betræde scenens bredde, en begivenhed, der havde samlet et ikke særdeles talrigt, men desto mere interessert publikum, som ved fremkaldelser og blomster lagde for dagen sin sympathi for den av skjæbnen stærkt om-

tumlede kunstnerinde. At spille Valborg i Oehlenschlägers sørge-
 spil kræver en personlighed med
 enkle og store linjer, betingelser
 som fru Heiberg ikke er i besid-
 delse af. Hendes kunst er i frem-
 trædende grad «uortografisk»,
 som det heder om Anna Hjelm i
 Gunnar Heibergs «Kong Midas»,
 — et nervøst og usikkert fin-
 siècle menneskes kunst, saa fjernt
 som vel mulig fra den Oehlen-
 schlägerske romantik. Naar des-
 uagtet fru Heibergs Valborg
 fængsler er det fordi man føler,
 at der bag den ydre fremtrædens
 mangler banker en kunstnersjæl,
 rig paa impulser, et kunstnerisk
 syn, der ser maalet, men savner
 midlerne til at naa det.»

^{20/10} 1898 spille vi for første

gang J. L. Heibergs romantiske skuespil «Elverhøi» med Fahlstrøm
 som Christian den fjerde, frøken Ingeborg Gregersen som Elisa-
 beth Munch, debutantinden fru Dina Nissen som Agnete, Stormoen
 som Bjørn Olufsen og mig i den gamle bondekone Karens rolle.
 Pressen tok forskjellig paa opførelsen. S. B. revser i Verdens Gang
 grundig baade forfatteren, skuespillerne og fremførelsen, — om denne
 skriver han blandt andet: «Nu har jo Centralteatret engang denne
 svaghed for det, som skinner og bryster sig i verden, for stolte
 riddersmænd og skønne adelsdamer, for rige dragter og dekora-
 tioner, for ballet og festmusik. Selvfølgelig maatte den dag komme,
 da «Elverhøi» fik brede sin pragt ud paa dets scene saa godt plas-
 sen og midlerne tillod det, igaarftes var det den dag. Seks bonde-
 par tolkede sin teaterglæde med adskillige kaade sving og sprang;

Stormoen
 som Seladon Andrisen i «Storken».

«Arne».

Maleri av Johan Fahlström.

dragterne luxuriøse og dekorationerne meget stilfulde og smukke, navnlig udmerkede sig et stemningsfuldt maaneskinslandskab i 4de akt, der tilklappedes bifald, og arrangementet i 5te akt med sin vel indøvede og smukt udførte menuet.»

i et smukt maaneland-
skab trippede flere
tyndklædte Elverpiger
forfrosset omkring, li-
gesom forskrækkede
over sin egen dristig-
hed; horn bag scenen
lod i enkelte ubevog-
tede øieblikke nogle
forfjamsede toner und-
slippe sig, og seks —
eller var det syv — kon-
gelige jægere afsluttede
en akt med en sang der
ikke kjendte hensyn;
endelig traadte, jeg tror
otte rigt udsmykkede
adelspar i siste akt en
dristig menuet.»

Derimot finder K. R.
i Aftn.^{28/10} 1898, at «ved
opførelsen paa Central-
teatret kom stykkets
fortrin i det hele godt
til sin ret. Der var
tydeligvis lagt meget
baade av arbeide og be-
kostning paa stykkets
opsætning, — indstude-
ringen var omhyggelig,

Og Intell. ^{28/10} 1898 skriver: «Centralteatret opførte igaar salig Heibergs gamle stykke «Elverhøi», som har en fordel, nemlig at det gir anledning til en pragtutfoldelse af dragter og dekorationer. Ved Centralteatret er der ikke sparet paa udstyr til «Elverhøi», og særlig virker dragterne egte og illuderende. Hr. Fahlstrøm spiller Kristian den fjerde og gjør ham saa levende, som om han var steget like ned fra sin sokkel paa torvet; der er ogsaa høihed og magt over hans tale, og han synes et hoved høiere end de andre paa scenen. Af dem maa hr. Stormoen nævnes for sin morsomme hushovmester, efter ham naaede hr. Eldegard i ridder Ebbesens rolle længst, han er varm og kjæk. Derimod magter ikke frk. Gregersen Elisabeth Munch, og Agnetes fremstillerinde fru Dina Nissen, har valgt en uheldig debutrolle. Man kan ikke dømme om dramatiske evner i en rolle, som mangler enhver avskyngning. Agnete er jo blot et væsen, som i fem lange akter gaar om og sukker for sin kjæreste. En dygtig udførelse gav orkestret Kuhlaus henrivende musik, som er meget mere værdifuld end den kvalme tekst.»

Til trods for de forvirrende anmeldelser trak stykket udmerket hus og holdt sig længe paa repertoiret.

Den morsomste opførelse blev for os alle ved en fest, som vor lille søn Arne fik lov at indby 700 folkeskolebarn til lille julaften 1898. Der blev udsendt inbydelseskort som her gjengives.

Samtlige indbudne indfandt sig punktlig og forventningsfulde. Arne som var 5 aar gammel, holdt fra scenen sin lille selvforfattede tale til dem. Han sa: «Velkommen alle snille barn i mamas og pappas teater.» Derpaa spille

Centralteatret

Arne Fahlstrøm
indbyder

til at se „Elverhøi“ paa Central-Teatret

torsdag 22de december kl 6 aften.

NB. Dette kort gælder som adgangstegn.

«Arne».

Maleri av Johan Fahlstrøm.

vi «Elverhøi» og baa-
de konge og alfer og
høien, som løftet sig
paa røde søiler gjorde
et overvældende
indtryk og fremkaldte
mangt et troskyldig
utrop, som kom direkte
fra hjertet. Efterpaa
blev alle bevertet med
chokolade, som var
køkt i de store bryg-
gerhuskjeler, og med
julekake, som alle te-
atrets damer hadde
brugt en hel dag til at
skjære op. Det var en
festlig lillejulaften.

«Alverden» (Gale-
otti) skuespil i tre ak-
ter og et forspil av den
spanske forfatter José
Eschegaray hadde pre-
mière hos os ^{14/11} 1898
med frk. Augusta Blad
og hr. Vilh. Wiehe fra
Dagmarteatret i Kjø-
benhavn som gjester i

stykkets hovedroller, Theodora og Julius. Stykket blev mottat vel-
villig og begge gjester gjorde lykke i sine respektive roller. Særlig
virket frk. Blad tiltalende ved sin fine ynde og varme kvindelighet.
22de november fortsattes gjestespillet med Helge Rodes enakter «Kain
og Abel», hvori hr. Wiehe spilte «Kain» og frk. Blad «Kvinden».
Morgbl. skriver ^{23/11} 1898: «Der er en frisk ynde over Helge Rodes

lille akt, som lader os glemme at de første mennesker neppe bevægede sig i saa fint stiliserede vendinger».

Samme aften spillede begge gæster i «Balconen» som Julie og Antonio. Ogsaa heri vandt begge megen anerkjendelse. 2den december opførtes Shakespeares «Kjøbmanden i Venedig» med frk. Blad som Portia, hr. Wiehe som Basanio. Opførelsen, som vi havde forberedt med megen omhu, lykkedes ikke helt, skjønt pressens omtale av gæsterens præstationer var

meget høflig. Johan slog bare delvis igjennem som Shylock, og paa grund av de mange sceneforandringer virket forestillingen for lang.

Som juleforestilling tok vi den franske forfatter Feydeaus farce: «Underpræfekten» som holdt sig til 17de januar 1899, da vi hadde premiere paa «En liden Hex», skuespil i fem akter av Ch. Birch Pfeiffer med fru Borgny Hammer i titelrollen. Man fandt stykket gammeldags, og fru Dybwads Fanchon var endnu i for friskt minde til, at fru Hammer kunde seire helt. Men i K. R.s anmeldelse i Aftp. ^{18/1} siger han om fru Hammer: «Men efterhaanden som hun spillede sig op, kom der mere kraft og varme i hendes spil, og fra slutningsscenen i 2den akt, som hun udførte med meget liv og følelse, hilsedes hun med jævnt og tildels ganske stærkt bifald».

Vilh. Wiehe. Augusta Blad.

Den 2den februar 1899 begyndte Olaf Hansson og frue et gjestespil hos os. De spillede først Sardous lystspil i tre akter «Et farligt Brev», som «Angelique» og «Prosper Block». Hverken stykke eller spil blev mottat med særlig varme — især tilfredsstillet ikke teatrets eget personale i den lette lystspilgenre. Men i «Familien Jensen»

Agnethe Schibsted-Hansson.

Olaf Hansson.

hvor Hansson var udmerket som sværtefabrikant Jensen og fru Schibsted-Hansson gav en kraftig tegnet realistisk Kathinka, gjorde begge vore gæster meget lykke. Gjestespillet avsluttedes med den engelske farce «Niobe» med fru Schibsted-Hansson i titelrollen. Publikum likte stykket godt. Sammen med «Niobe» spillede vi J. L. Heibergs «Aprilsnarrene» med Jenny Grønner som Trine Rar, Sigurd Asmundsen som Hans Mortensen, Leffmann som Zierlich, Johan som Dansemesteren og mig som Jomfru Trumfmeyer. S. B. anmelder i V. G. ^{8/3} 1899 saaledes: «Centralteatret opførte igaaftes J. L. Heibergs gamle Vaudeville «Aprilsnarrene», den stærke latter og det ivrige bifald viste, at disse flauere barnagtige løier, som vore bedsteforældre pudsigt nok ansaa for kunst, endnu kan finde et publikum. Kritik bør de ikke finde».

Ved en sammensat forestilling spille vi ⁵/₁ 1899 de tre enaktere: «Kain og Abel», hvori Johan hadde overtat Kains rolle, «Aprilsnarrene» og en norsk farce: «Tante Billa» av pseudonymet Kristian Griff. Med fru Irgens-Hansen i titelrollen vakte farcen megen munterhet.

Den ¹⁷/₃ 1899 hadde vi en Hulda Garborg aften, idet vi foruten hendes 1 akts farce «Noahs Ark» opførte for første gang «Vaar», drama i 3 akter. Under merket B. skrives i Intell. ¹⁸/₃ 1899: «Hulda Garborgs nye drama «Vaar» handler om nogle unge mennesker fra 80-aarenes saakaldte «Bohêmetid», en tid den lystige forfatterinde af «Rationelt Fjøsstel» mærkelig nok tar knusende alvorlig. Undertegnede har aldrig kunnet se 80-aarenes ugratiøse, humørløse ungdom med det lavloftede, plebeiske alvor fra andet end den komiske side, og jeg begriber derfor intet af fru Garborgs drama; paa mig virker det kun plumpt, ukultivert og uinteressant. Naar fru Garborg bevæger sig paa farcens, idyllens og barnevisens felt, følger jeg hende med glæde og sympathi; men «Vaar» vil jeg ikke se om igjen. Det mislykkede drama fik en dygtig, tildels meget dygtig udførelse, særlig af hr. Fahlstrøm som en uhyggelig reformatortype og fru Hammer som en melankolsk lærerinde».

Den øvrige presses dom var omtrent likelydende.

Vort sidste program var Aristofanes udødelige komedie «Kvindernes Sammensværgelse» (Lysistrate) som fik premiere paa Centralteatret 3die april 1899.

Morgbl. ⁵/₄ anmelder under merket + udførelsen saaledes: «Det er en meget vanskelig opgave, Centralteatret her har taget paa sine unge skuldre. Men resultatet er gennemgaaende heldigt, og instruktion og iscenesættelse er paa mange steder vellykket indtil overraskelse. De brøstfældige steder er ikke særligt fremtrædende, — det skulde da være de mildelst talt musikalsk svævende korstrofer, hvormed komedien ender. Frk. Gregersen er den hele fremstillings centrale punkt, og hendes person og spil straalere af en saadan begeistringens glans, at man næsten glemmer sprogets og diktionens ikke ubetydelige mangler. Der er skjønhed og overbevisende kraft

over hendes Lysistrate — føreren for den kvindelige hær, som fremtvinger freden mellem Athenienserne og Spartanerne ved at negte mændene sin gunst i alle former. De øvrige har kun biroller, men flere af dem gives ganske fortæffeligt, først og fremst hr. Blich som den gamle forelskede tosse Blepyros, hr. Fahlstrøm som en yngre udgave af samme type og frk. Dagny Berntzen som hans hustru. Hele stykket er friskt og underholdende arrangeret og iscenesat, og vi raader vort theaterinteresserede publikum til at gaa hen og se, hvorledes «Gratiernes uskikkelige Yndling» vovede at tumle med sin spot over et helt kulturfolks dyreste følelser og stemninger».

S. B. skriver i V. G. ^{4/4}: «Centralteatret burde hver aften finde sine bænke saa tæt besatte og latteren saa sterk som igaar, naar den straalende gamle komedie af Aristofanes, «Lysistrate» gaar over scenen. De mange aarhundreder har ikke kunnet udtørre den ungdommens svulmende kraft, ud af hvilken stykket er skrevet, eller blege den struttende sundhed som det eiede fra første stund af. Det er og bliver det mesterverk, det var. Maatte alle folk strømme til for at overbevises om, at menneskene var alle dage sig selv lige, mænd og kvinder var de, og det vil ikke lykkes alverdens moraldocenter at bortkastre den følelse, som sætter mand og kvinde i motsetning til hinanden».

Imidlertid nærmet Nationalteatret sig sin fuldendelse. Bjørn Bjørnson engagerte til dette omtrent alle vore bærende kræfter — Harriet Bosse var allerede tidligere reist til Paris. Vort ensemble blev saaledes sprængt. Vi hadde hat to strie sæsoner og hadde lite mot paa at begynde en tredie sæson med nyt personale og i konkurrence med det pragtfulde Nationalteater. Desuten mottok Johan fra Bjørnson et ærefuldt engagementstilbud.

Alt dette gjorde, at vi bestemte os til at slutte vort teater, som vi i disse to aar hadde ført frem gjennom mange kampe — gjennom baade seire og nederlag, men altid i følelsen av publikums sympati, og pressens vaakne — omend især i sidste sæson — strenge interesse. Centralteatrets sidste forestilling gaves 30te april 1899, og

paa sidste som paa første aften opførtes «Der var engang», nu med delvis ny rollebesætning.

Av de mange vakre og varme ord, hvormed vort avsluttede Centralteater bedømtes, vælger jeg at citere hvad L(ars) H(olst) skrev i Dagbl. ^{2/5} 1899: «Centralteatret — d. v. s. det Fahlstrømske Centralteater — afsluttede igaar sin virksomhed med det samme skuespil, hvormed det begyndte: Holger Drachmanns «Der var engang». Huset var overfyldt, bifaldet rigt, fremkaldelserne mangfoldige, blomsterregnen overflødig og den laubærkrans, hr. Fahlstrøm modtog af usedvanlige dimensioner — alt sammen kraftige vidnesbyrd om den begeistring, dette alvorlige forsøg paa at grundlægge et nationalt Sekondteater har vakt i vide kredse. Det har vakt den trods megen ungdommelig famlen, fordi det paa en retskaffen maade har søgt at forene virkelige literære formaal med det nødvendige økonomiske hensyn, og fordi det har arbejdet med iver, samvittighedsfuld ihærdighed og god disciplin. Stundom har det herved vundet seire, oftere har det indlagt sig fortjeneste, altid har det avvundet respekt. Vanskeligheder har det havt at kjæmpe med, baade fordi repertoiret skulde sammensættes efter saa mange, tildels forskjelligartede hensyn og fordi dets personale var saa uensartet i evner og udvikling og fra først af saa lidet sammenspillet. Centralteatret samlede paa sin scene endel ældre kræfter, hvoraf enkelte fremragende, og det skabte eller gav os tro paa nye, hvoraf nogle faa allerede er egenartede talenter, andre lovende muligheder, de fleste sceniske brugbarheder.

I en kort sum ligger Centralteatrets betydning deri, at det har hævet niveauet for de norske sekondteatre. Skulde disse i fremtiden atter sænke dette og bli slappere i fordringene til sig selv, saa vil der klinge ud af norsk teaterhistorie: Der var engang — et Fahlstrømsk Centralteater».

I mai paabegyndte vi et gjestespil i Trondhjem. Der opløstes vort personale — og Centralteatret havde ophørt at eksistere.

VED NATIONALTEATRET

1899—1903

Sjelden er vel et teater blit aapnet under lysere vilkaar end Nationalteatret. Det var første gang, hovedstaden eiet et stort moderne udstyret og komfortabelt skuespilhus. Under en energisk og dygtig leder var samlet de betydeligste norske skuespillere, og hele verdens dramatiske litteratur stod til disposition — ikke bare de tre store nordmænds, hvis navn lyser over indgangen.

Nationalteatrets scene er en av de mest harmoniske i hele Europa, og det var merkelig, hvor den klædte skuespillerne, som kom fra andre og trangere forhold.

Foruten sin egen teatererfaring hadde Bjørn Bjørnson en uvurderlig støtte i sin far — den mest interessante og befrugtende instruktør, vi har hat.

Vel var flere av guldalderpersonalet fra Kristiania Theater borte, men foruten de kunstnere, som fulgte med til det nye hus, stod der saa mange unge friske talenter færdig til at fortsætte, fyldt av begeistring og arbeidslyst, at det saa ut, som om Fugl Fønix var steget op fra det gamle Kristiania Theaterlivs aske, og hadde bygget bo i Nationalteatret. Alle heldige omstændigheter syntes at forberede en lys utvikling for norsk scenekunst, og skuespillernes forventningsfulde jubel var kanskje endnu større end publikums paa premiæaftenen den 1ste september 1899.

Ved aapningsforestillingen blev Johan valgt til som representant for de unge skuespillere at fremsi Nordahl Rolfsens epilog. Fru Lucie Wolf hadde læst prologen. Om Johan skriver —8— (Nils Vogt) i Mrgbl. ² 9 1899: «Der var iaftes kun ét moment, som grep

Nationalteatret.

og reiste stemning. Det var, da Fahlstrøm til slutning lagde livets kraft og varme i epilogens mange døde ord.

F(ernanda) N(issen) i Sociald. ^{2/9} 1899: «Johan Fahlstrøms mandige, klare stemme bar frem Nordahl Rolfsens epilog, der ved sine billeder av vor udviklingshistorie burde formaad at rive publikum ud av sin sløvhed. Det lykkedes at fremkalde stemning, da tilsidst Fahlstrøm kunde pege bort til de to digtere og si, at saa langt var vi nu naad! Da var der virkelig et øiebliks glad taknemlighed — og «Ja vi elsker» blev sunget med kraft av det staaende publikum».

Samme anmelder skriver ^{4/9} om Eystein i «Sigurd Jorsalfar», som gik første gang ^{3/9} 1899: «Johan Fahlstrøm gav Kong Eystein med en stille mandighed, der virkede inderlig og kraftig.»

I Dagbl. ^{4/9} skriver L(ars) H(olst): «Hr. Fahlstrøm havde fundet en sikker form for den dygtige, noget tilbageholdne Eystein med hans dype følelse, sjælsadel og høisind».

Den 5te oktober spille Johan Narrens rolle i Shakespeares «Heligtrekongersaften», hvori jeg udførte min rolle fra Kristiania Theater Maria. Efter premiären sendte Catharinus Elling, som hadde komponert musikken til stykket, følgende hilsen til Johan:

«Tusen tak for sangene! Fortræffelig! Deres ærbødige

Catharinus Elling.»

Til Johan Fahlstrøm

fra
Catharinus Elling

Den 12te oktober stod det store slag, da «Over Ævne» første gang blev opført paa norsk scene. Det blev en uforglemmelig aften, som vel altid vil bevares i norsk teaterhistorie. Paa side 165 er gjengit personlisten ved premiären.

Bjørnstjerne Bjørnson satte selv stykket i scene, og gjorde det mesterlig. Som en av Johans mest fuldendte skikkelser i et harmonisk ensemble staar vel hans Pastor Sang. Jeg har sjelden oplevet en saa betagende stemning, som opførelsen av «Over Ævne I» gav. Bjørnstjerne saa stykket flere ganger. En aften efter forestillingens slut kom han ind til Johan og sa til ham: «Kjære Fahlstrøm, iaften var De over jorden. De har faat mig gamle mand til at graate.» Jeg citerer Verdens Gangs anmeldelse efter forestillingen for Bjørnson ^{9/12} 1902, fordi

den samler i en sum hovedindtrykket fra premiereaftenen: «Det er alment sagt, at i denne forestilling yder teatret sit bedste. Igaarftes blev det til næsten endnu mere. Skuespillerne — særlig da fru Dybwad og hr. Fahlstrøm — naaede sit høieste. Det som nu ydedes af kunst, var saa hjertegribende, saa menneskelig sandt, saa følelsesrigt dybt, at det brød ind i alle dem, som mødte frem festglade slik, at de oprevet af digterverkets inderlige stemning tilsidst sad og skalv med taarer i øiet, og helt betaget av digterens rige kunst, ikke bare i feststemning af digteren selv, hans jubilæum og hans nærvær. Og da teppet faldt, og publikum i sin grebne stemning, ikke larmende, men inderligt jublende hylkede ham, da var der alvor og høisind i klapsalverne».

Johanne Dybwad.

Om Holger i «Over Ævne 2», som gik første gang ^{23/11} 1899 skriver K(ristoffer) R(anders) i Aftp. ^{24/11}: «Spillet, der er instrueret af digteren selv, var paa alles hænder gennemgaaende godt, paa fleres ypperligt. Hr. Fahlstrøm spillede nobelt og kraftigt som den overlegne arbeidsherre, navnlig under forhandlingerne med arbeiderdeputationen i 2den akt og under den store tale i tredie». — F. N. i Sociald. ^{27/11}: «Holger blev spillet af hr. Fahlstrøm. Høi, sterk og elegant ser han ud, og hans vished om sin ret til magten smelder en imøde, hver gang hans klare kolde stemme høres. Hr. Fahlstrøm virkede som den, der vil ha magten og i kraft af sin personlighed har ret til at ville det».

Den 26de mars 1900 gik Holger Drachmanns «Gurre», hvori Johan spilte Kong Volmer, første gang. Om Johans utførelse av Kong Volmer skriver Fernanda Nissen ^{27/3}: «Hr. Fahlstrøm var Kong Volmer, og i samme øieblik hans mægtige sterke skikkelse kom frem mellem bøgestammerne, havde man indtryk av hans stride sind og hans mægtige vilje. Dybest virkede Kongens smerte ved Toves baare, da han halvt sansesløst bare gaar og gaar om paa gulvet – netop saadan bærer mennesker sig ad, naar de ikke ved sin arme raad for sorg og nød. Da Kongen skal i krig og sier farvel til Tove, som graatende tigger om at bli med, taler han haardt til hende, for at hun skal bli rolig. Det lykkedes Fahlstrøm ved ganske smaa midler at markere Kongens overtag over elskerens.

Hans blik hang agtpaagivende ved dokumenterne, han stemme lød lidt distræt, og hans urolige skridt førte ham uafsladelig til døren, hvorfra svendene kom med bud fra krigerne».

K. R. skriver i Aftn. ^{27/3} 1900:

«Stykkets hovedperson, Kong Volmer, spilles af hr. Fahlstrøm, der giver den stolte ridderskikkelse med kongelig værdighed og høihed og med sit kraftige, fuldtoneende organ eier ligesaa egte udtryk for hans ømhed ligeoverfor Tove som for hans hensynsløse og brutale hevnfølelse ligeoverfor dem, der har berøvet ham hans lykke». L. H. i Dagbl. ^{17/3}: «Ogsaa om hr. Fahlstrøm gjælder det, at han faar de forskjellige sider i den personlighed, han skal vise os, klart frem. Men i sin fremstilling af Volmers sammensatte væsen naar han ikke allevegne lige dybt. De bløde

Maskestudie av Fahlstrøm
som Narren i «Helligtrekongersaften».

Over Ævne,

Skuespil i 2 Handlinger af **Bjørnstjerne Bjørnson.**

Sceneledelsen ved Theaterchef Bjørnson.

Musik af Johan Halvorsen.

PERSONERNE:

Sang, Præst	.....	Johan Fahlstrøm.
Klara, hans Hustru	.....	Johanne Dybwad.
Elias	} deres Børn	..... Halfdan Christensen.
Rakel		..... Aagot Didriksen.
Mrs. Hanna Roberts, Klaras Søster	.....	Agnethe Schibsted-Hansson.
Bispen	.....	Henrik Klausen.
Bratt	} Præster	..... Egil Eide.
Krøjer		..... Ludvig Müller.
Blank		..... Hans Brun.
Brej		..... Jens Selmer
Falk		..... Harald Stormoen.
Jensen		..... Theodor Blich.
En Præsteenke	.....	Sofie Parelius.
Aagot Florvaagen	.....	Agnes Christensen.
Folk.		

Orkestret:

1. **Berlioz:** „*Tristia*“, Sørgemarsch (for Kor og Orkester).
2. **Halvorsen:** Andante.

toner i kongens sind klinger ikke med den samme styrke som de udtryk hr. F. gir hans stolthed og værdighedsfølelse, hans statsmandskløgt og fremforalt hans grumme vildskab. — I scenen med dronningen spiller hr. Fahlstrøm med et mod og en sanddruhed, der næsten bringer en til at tro, at man ser et stykke virkeligt liv istedetfor en scene i et romantisk drama».

Collet, min gamle ven fra Macbeth, var avancert fra kjelderen i

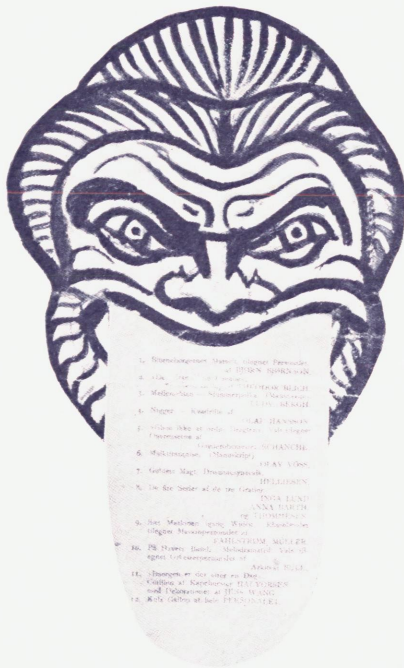
Kristiania Theater til loftet i Nationalteatret, hvor han i de første sæsoner var ansat som «vaabenmester» og residerte i et lite magasin. En dag under en prøve paa «Gurre» blev der sendt bud efter ham, men budet kom ned igjen med den besked: «Hils og si, jeg kan ikke komme naa — jeg holler paa aa pusse knæsjæla til Fahlstrøm.»

Efter første sæsons avslutning blev der i den store foyer holdt en fest for alle teatrets fast ansatte medlemmer. Litt ut paa kvelden blev Collet svært hørøstet, og Bjørnson gik bort for at tale ham tilrette. «Well, well, hr. teaterchef,» sa Collet, «all right. Men det vil jeg bare si, at hadde ikke Dere vært teaterchefen, saa forsyne mig skulde jeg ha slaat hue ned i magan paa Dere.»

Noen dager efter traf Johan Collet, som sa: «Tak for sist Fahlstrøm — deilig fest! jeg blei full paa ti minutter. — Storartet aften!»

Efter en liten rolle Frands Parykmager i Holbergs «Den politiske Kandestøber» i juni, spilte Johan Hertug Skule i Ibsens «Kongsemnerne» som gik første gang 10de oktober 1900. Hverken stykkets opsætning eller de enkelte præstationer blev udelt rost.

Om titelrollen i J. B. Bulls «Tordenskjold» skriver F. N. i Verdens Gang ^{27/3} 1901: «Hr. Fahlstrøm var Tordenskjold. Hans staselige skikkelse passede ypperlig til rollen, og hans tordnende stemme hørtes gjennom al den øvrige larm. Hr. Fahlstrøm virkede menneskeligt, naar helten kunde lægges tilside, og den muntre, hidsige Peder Wessel udtrykte sig paa godt trøndersk.»

Festprogram.

Efter ^{8/9} at ha spilt Gamle Storm i «Paul Lange og Thora Parsberg» kreerte Johan 8de november 1901 Cyrano i Rostands «Cyrano de Bergerac». Herom skriver Gunnar Heiberg i Verdens Gang ^{9/11}: «Hr. Fahlstrøm spillede den svære titelrolle med stor kunstnerisk dygtighed. Han betonedede det unge og sværmeriske, som ligger paa bunden av Cyranos karakter. Han var mere poeten end ridderen. Og han var mere ridderen end den groteske person. Næsen klædte ham næsten for godt. Der var kanske lidt lidet kulør over hans hattefjær. Til gjengjæld var der noget ømt i hans kjærlighed og noget inderligt i den store dødsscene, som jeg ikke ved før at have set i saa rigt mon hos den begavede skuespiller. Hans diktion var i begyndelsen særdeles klar, tydelig, næsten fransk. Alt i alt en god præstation, til ære for hr. Fahlstrøm. Publikum var begejstret og hyldet ham sterkt.»

Fahlstrøm
som Holger i «Over Ævne II».

Men endnu større glæde end av Cyrano paa Nationalteatret hadde vi av en «Oplæsningsturnée», som vi foretok med stykket i 1902. Vi gjentok denne Cyranoaften i Tivoli Teater 6te august og herom skriver Lars Holst i Dagbl. ^{7/8} 1902: Johan og Alma Fahlstrøms «Foredrag» af Cyrano de Bergerac i Tivoli Teater, hvor med de igaar afsluttede sin Turnée, var særdeles interessant og bragte tilskuerne en virkelig nydelse. Kunstnerne har kaldt denne sin

Fahlstrøm som Tordenskjold.

fremførelse af det franske drama «foredrag» for dermed at betegne en mellemting af skuespil og oplæsning. Hr. Fahlstrøm nærmest spiller Cyrano; uden apparater og uden den store flok av medspillende som en virkelig scenisk opførelse mobiliserer. Han optræder i en moderne salon, i moderne gala, uden maske, og han nøier sig med antydninger, hvor vi paa teatret fik det fuldt udført. Alligevel gir han ogsaa nu et helt billede af Cyranos originale personlighed, og dramaets poesi med dets stemningsfylde og aandrigheder kommer fuldt til sin ret. Han saa at sige akkompagneres af fru Alma Fahlstrøm, som læser alle de andre roller. Hun gjør det klart, dygtig, diskret og saaledes, at hendes humør og lune — naar skuespillet dertil gir leilighed — faar sprudle og pludre som en munter liden bæk. Derved blev navnlig Kristians frierscene særdeles fornøielig.

lig. — Ved hele denne ordning smelter dramaets øvrige personer sammen til et kor om Cyranos eiendommelige skikkelse — et kor, hvorav enkelte stemmer som Roxanes, Christians og Guiches af og til hæver sig til en dæmpet solo. — Mens den fulde sceniske opførelse ved sin individualisering af figurene, sin korrekthed og pragt i dragter og udstyr blander, stiller en fremførelse som den Fahlstrømske krav til fantasien, og det gaar som i digtet: Naar en

roper paa sommeren, saa kommer'n».

Inde i tilskuernes sind faar stykket glans og farve, det fanges med saadan styrke av dets poesi, at man spør sig selv, om ikke det storartede udstyr som naturalismen har indført paa den moderne scene, ofte i al sin udvortes-hed skygger for skuespillets sjæl? De tilskuere, som igaar havde til halvten fyldt Tivoli Teater, viste ved den spændte opmærksomhed, hvormed det fulgte Fahlstrøm og frues «foredrag» og det begeistrede bifald, hvormed det hyldet dette, at ialfald de var helt grebne af dramaets aand og indhold».

Det nylig oprettede «Arbejderakademi» havde engagert os til enkelte Cyranoaftener paa landsbygden. Vort honorar var 30 kr. hver for aftenen, men vi maatte holde os selv med skyss og diæt. En av disse aftener staar uforglemmelig i min erindring. Det var 2den

Fahlstrøm som kong Volmer i «Gurre».

Fahlstrøm
som Cyrano de Bergerac.
Bronzerelief av Johan Fahlstrøm.

med drog vi avsted. Men jeg trodde vi hadde frosset ihjel paa veien. Da vi kom frem, var mit slør blit en isklump rundt hodet mit, saa da jeg endelig fik løftet sløret av mig, stod det som en puddingform paa bordet. Imidlertid hadde publikum ventet taalmodig — der var ganske visst ikke møtt frem mange paa grund av nyt-aarselskap hos bygdekongen, som hadde samlet hele noblessen hos sig. Johan og jeg raadslog om situationen og blev enige om, at han skulde gaa ind og foreslaa et litt lettere — og fremforalt litt kortere — program. Ja, han lokket med Wessel, Aanrud og flere muntre digtere og bad om, at de av publikum, som foretrak disses smil fremfor Cyranos taarer, skulde reise sig to

nyt-aarsdag 1902. Vi hadde læst op i Elverum aftenen før og reiste næste formiddag med det eneste tog, som gik til Tønset, hvor vi skulde gi vor forestilling i kommunelokalet om aftenen. Toget var et rusletog, som standset utrolig længe ved alle stationerne, saa vi næsten ikke kom av flekken. Tiden gik og vi blev mer og mer nervøse for at komme for sent frem. Det viste sig, at lokalet laa en times slædekjørsel fra stationen, som vi naadde klokken halv otte. Der hadde ikke været mat at faa hverken paa toget eller paa stationerne, saa vi var skrub-sultne. Det var sprængkoldt — minus 28 gr. — og vi maatte avsted straks. Vi hadde klædt os paa toget. Jeg fik laane en kjørepels, og Johan trak sin reisehabit utenpaa snipkjoleadressen, og der-

smaapiker og en gammel kone. Loddet var altsaa kastet, og vi gik ivei med Gyranø. Og deroppe i den halvtomme, halvkolde og halvmørke salen østenfor sol og vestenfor maane, gav Johan mig en kunstens feststund, saa fylt av fantasi, glød og poesi, saa elegant turnerende de skjønne vers, saa helt betat av rollens aand, at da han tilslut i dødsscenen faldt om paa gulvet, var hans ansikt saa gjennomstralet og saa blegt, at jeg et øieblik trodde, hans hjerte var stanset. Den aften naadde Johan det høieste i skuespilkunsten.

* * *

En flerhet av Centralteatrets skuespillere var blit knyttet til Nationalteatret. Jeg blev dog ikke anset som nogen akkvisition, saa mig vilde Bjørnson slet ikke ha, og det var kun, fordi Johan satte det som uttrykkelig betingelse for sit engagement, at jeg fik bli med. Før jeg underskrev min beskedne kontrakt paa en aarlig gage stor 2500 kr. gav teaterchefen mig det bestemte løfte, at jeg skulde faa anledning til at sette et og andet stykke iscene. Dette løfte holdt Bjørnson aldrig.

Mit virke ved Nationalteatret var altsaa ikke saa rikt og heller ikke saa interessant som Johans. I første sæson tokes op igjen «Geografi og Kjærlighed». Desuten spilte jeg Maria i «Helligtrekongersaften» og Pernille i «Den Stundesløse». Foruten en bakgrundsrolle i «Paa Storhove», var min eneste nye opgave i de vel

Fahlstrøm
som Skule Jarl i «Kongsemnerne».
Broncerelief av Johan Fahlstrøm.

tre sæsoner jeg havde den ære at være skuespillerinde ved Nationalteatret, Madam Salvesen i Vilhelm Krags «Baldevins Bryllup». Men saa spille jeg dette stykke rigtignok ogsaa hver eneste søndag i to sæsoner, saa jeg for spøk kaldte mig for «søndags-eftermiddagsskuespillerinde». Naar jeg av og til mindet Bjørnson om vor uttrykkelige aftale om instruktionsvirksomhet for mig, havde han altid en utflugt — og tilsidst blev jeg træt av at trænge paa og forstod, at jeg maatte resignere.

Vore stillinger ved Nationalteatret var ikke ublandet behagelige. Jeg belyser her en liten episode — som ikke var uten sidestykke. I april 1902 spille Johan Gerhard Dahlstrup i Edv. Brandes skuespil «Under Loven». Stykket blev iscenesat af Olaf Hansson. Johan, som aldrig har spilt en rolle uten at hørte min mening om hans opfatning og utførelse, likesom det omvendte har været tilfælde med mig vis-à-vis mine roller, ønsket at jeg ogsaa denne gang maatte gaa ned paa de sidste prøver for at se, om der var pointer i replikken som — bedømt fra salonen — burde belyses sterkere eller dæmpes for at faa figuren mest mulig hel. Om forandring i arrangementet var der ikke og kunde der selvfølgelig ikke være tale.

Jeg fulgte Johans anmodning, og efter at vi var kommet hjem, foreslog jeg et par smaa forandringer, som Johan foretok paa næste prøve — efter min opfatning med ubetinget heldig resultat. Vi blev derfor meget pinlig overrasket ved følgende skrivelse, som sceneinstruktøren derefter fandt det paakrævet at sende Johan. Brevet er datert 31te mars 1902 og er skrevet paa «Nationalteatret», stemplet papir.

«Hr. skuespiller Fahlstrøm!

Det var temmelig mistrøstende for mig at se den maade, hvorpaa De under prøven i lørdags spillede kaptein Dalstrups rolle. I første akt synes jeg fremdeles De var flink, men i de tre siste avdelinger blev De værre og værre og kom endog ved Deres entrée i sidste avdeling betænkelig parodien nær. Repliker, som før har virket følt og ekte klang nu lavet og usandt.

Alt dette vilde jeg ikke sagt Dem saa nær under forestillingen, dersom jeg ikke under tidligere prøver havde set, at De virkelig kan spille anderledes, og dersom jeg ikke var overbevist om, at De endnu med lethed kan avkaste den udenpaadrugt af hjemmegjort komedielavning som i lørdags paa mange punkter skjæmmede Deres spil.

Det vilde være synd, om det udmerkede, som nu ydes af kunst i «Under Loven» delvis skulde ødelægges derved, at en enkelt skuespiller glider ud af samspillet. Det er derfor min pligt som instruktør indtrængende at anmode Dem om at føre rollen tilbage til den form, hvori De oprindeligt havde støbt den.

Ærbødigst

Olaf Hansson».

Man skulde tro, at dette brev var skrevet til en debutant — ikke til en av Nationalteatrets første skuespillere, som baade paa dette teater, paa Kristiania Theater og paa sit eget teater hadde baaret repertoirets største roller og fyldt betydelige, forskjelligartede opgaver med sin rike personlighets styrke, varme og fantasi. Selvfølgelig sendes ikke et slikt dokument fra en av teatrets høieste funktionærer uten den øverste ledelses vidende og billigelse. Det var i sin arrogante form lite flatterende for forholdet mellem styre og utøvende kunstnere.

Da Olaf Hansson mange aar efter gjestet ved Fahlstrøms Teater som Professor Bornemann i «Karen Bornemann», og jeg paa hans anmodning instruerte ham i den første alvorlige karakterrolle, som han har helt gjennomført med held, og hvori han gjorde fortjent lykke, var det med en eiendommelig følelse, jeg gjenkaldte mig hans beklagelse over den «hjemmegjorte komedielavning».

Om Johans utførelse av den omstridte rolle skriver Lars Holst i Dagbl. ^{4/4} 1902: Manden, hvis elskov overvinnes av hans faderfølelse, fremstilles med sikkerhed og dygtighet af hr. Fahlstrøm; særlig er hans spil i oppgjørscene af megen virkning».

I september spilte Johan Gram i «Kongen» og i november Hans i «Paa Storhove». I januar blev Shakespeares «En Sommernatsdrøm» opført, Johan var Demetrius.

Dette var Johans sidste rolle paa Nationalteatret, ti allerede før vi kom til premièren paa «En Sommernatsdrøm» hændte affæren

med den lille rollen, Pastor Konstad, som Johan blev tvunget til at spille i Heibergs «Kjærlighed til Næsten» og som havde tilfølgelse Johans avskedsansøgning og min avskedigelse.

Som et kuriosum gjengir jeg tre forskelligartede anmeldelser av Johans utførelse av den delikate opgave.

Dagbl. skriver ^{19/2} 1903: «Hr. Fahlstrøm gav Pastor Konstad et virkningsfuldt overtræk av ydre kultur». Derimot mener S. B. i Verdens Gang ^{19/2}: «Hr. Fahlstrøm blev, da han igaaftes indtraadte paa scenen som Pastor Konstad, modtaget med stærke ovationer, som fortsattes, da han efter et par replikker igjen trak sig tilbage; det lykkedes det smukke arrangement, som viste sig at udgaa fra parterre, at afbryde førsteopførelsen af Gunnar Heibergs komedie nogle minutter og dermed at lægge et af dens optrin øde. Forøvrig spillede hr. Fahlstrøm humørløst og uden forsøg paa karakteristik; han sparer formodentlig paa kræfterne til han faar sit eget theater og sine egne digtere».

Hvad anmelderen sigter til med «det smukke arrangement, som viste sig at udgaa fra parterre» er utenfor min forstaaelse. Jeg stod ganske vist i parterre og saa Johans scene derfra — men jeg blev ikke opmerksom paa noget «arrangement» fra den plassen — kanskje det var meningen at insinuere, at jeg personlig den aften hadde overtat ledelsen av klakken.

I Aftn. ^{24/2} 1903 skriver Kristoffer Randers: «Særskilt fortjener ogsaa Fahlstrøm at nævnes for den værdige og takkelige maade, hvorpaa han udførte Prestens lidet værdige og lidet takkelige rolle — den der som bekjendt nærmest har givet anledning til hans fra-træden fra teatret».

Nationalteatrets to første sæsoner hadde været lysende baade kunstnerisk og økonomisk. Bjørnstjerne Bjørnsons sterke personlighet, som præget hans opsætninger av «Over Ævne» I og II, og «Paul Lange og Thora Parsberg» hadde styrket teatret og git det den balance utad og indad, som er et teaters livsnerve. Tredje og fjerde sæson var betydelig slappere. Bjørnstjerne instruerte sjeldnere — sidste gang i «Kongen» i september 1902. Teatret

hadde mistet flere av sine ældste støtter: Sofie Parelus, Hans Brun, Lucie Wolf var døde. Bjørn var kanskje blit slappere efter den store startningstid — visste sig kanskje ogsaa eneraadig sikker. Johan, som i de to første sæsoner — og delvis i den tredje — hadde baaret et saa stort og vægtig repertoire, blev flere ganger trængt tilbage fra de selvskrevne opgaver, f. eks. Paul Lange, som uttrykkelig var lovet ham, og som han maatte avstaa til fordel for Bjørn som spillede rollen selv. Johan fik derimot tildelt flere mindre betydelige roller, som likesaagodt og bedre kunde vært utført av andre og lettere skuespillere. Da saa Gunnar Heibergs «Kjærlighed til Næsten» skulde op i februar 1903, blev Johan tildelt Pastor Konstads rolle — en opgave, som var Johans kunstneriske smag imot. Han gik da op til Bjørnson og sa ham dette og bad om at bli fritat for at spille den rollen, og dette gav teaterchefen ham løfte om. Johan leverte derpaa rollen fra sig i portnerlogen. Denne negative handling fremkaldte et jordskjælv, som for anden gang rev os begge bort fra vore stillinger. Og for anden gang sprængte brutal hensynsløshet vor kunstneriske og økonomiske eksistens. Det, at Johan la fra sig den rollen, han netop var blit fritat for, blev nemlig observeret av en kollega og rapportert til teaterchefen i forvansket form. Bjørnson fandt, at Johan herved hadde begaaet en disciplinærforseelse og paala i følgende skrivelse Johan som straf at spille rollen.

Fra teaterchefen.

Kristiania 6te januar 1903.

Hr. skuespiller Johan Fahlstrøm!

I anledning af Deres anmodning om at blive fritaget for at spille den omhandlede rolle i «Kjærlighed til Næsten» skal jeg meddele, at forudsætningen for, at De skulde fritages, er umuliggjort ved Deres egen optræden.

Den maade hvorpaa De modtog eller rettere undlod at modtage rollen av portieren — hvad jeg senere har erfaret — gjør det paakrævet, at De bringes til at forstaa, at saadant ikke gaar.

Hvad angaar Deres bemerkning om at jeg skulde have udtalt, at rollens levende model er hr. Klaveness, saa forholder dette sig ikke saa; jeg har kun sagt, at presten i stykket optræder paa samme maade som

hr. Klaveness og mange andre: han blander sig i private forhold, fordi han derved mener at støtte moralen.

Jeg maa derfor fastholde, at De spiller rollen.

Ærbødigst

Bjørn Bjørnson.

Da Johan efter dette fandt, at arbejdsforholdene ved teatret var blit for utrygge, indsendte han sin avskedsansøgning, som straks blev indvilget. Samtidig fik jeg følgende eiendommelige skrivelse:

Administrationen.

Kristiania, den 10de januar 1903.

Fru Alma Fahlstrøm.

Da Deres mand Hr. skuespiller Johan Fahlstrøm har opsagt sit engagement ved Nationalteatret fra indeværende sæsons slutning, skal man meddele Dem, at man efter omstændighederne finder det rettest, at ogsaa De fratræder, hvorfor teatret herved opsiger Deres engagement til fratrædelse ved indeværende sæsons slutning.

Man har troet det rigtigst at burde meddele Dem dette allerede nu.

Ærbødigst

Bjørn Bjørnson.

^{13/1} 1903 har Mrgbl. følgende notis:

«Man meddeler os, at de grunde, som har ledet ogsaa til fru Fahlstrøms opsigelse, ikke er af en saadan art, at nogen redegjørelse derom er egnet til at forelægges almenheden».

Denne mer end tarvelige løgn forlangte jeg i følgende brev, at Bjørnson skulde tilbagekalde like saa officielt, som den var fremsat:

Hr. teaterchef Bjørnson!

De har meddelt «Morgenbladet», at de egentlige grunde til min pludselige afskedigelse fra Nationalteatret er af den art, at de ikke egner sig til at forelægges almenheden. De har derigjennem sat en plet paa mig som kunstnerinde og menneske. Jeg fordrer, at De offentliggjør disse grunde, der hidtil er holdt hemmelige for mig, og at De tilbagekalder fornærmelsen, som ligger i Deres antydninger — en fornærmelse, som er dobbelt uforsvarlig af den chef, under hvis beskyttelse jeg som medlem af Nationalteatret er stillet.

Slemdal 13de januar 1903.

Ærbødigst

Alma Fahlstrøm.

Istedetfor den forlangte utvetydige undskyldning sendte Bjørnson mig et privat brev, som jeg ikke ønsket at ta imot, men returnerte uaabnet ledsaget av denne skrivelse, datert Bakkehuset ²¹/₃ 1903:

Hr. teaterchef Bjørnson.

Jeg har modtaget et brev med Nationalteatrets stempel. Da jeg maa formode, at dette brev berører de gjennom Dem i «Morgenbladet» antydede og for mig hemmeligholdte motiver til min pludselige afskedigelse fra Nationalteatret — trods min for Dem udtalte vægring ved at oplyses om disse privat — tillader jeg mig herved at sende brevet uaabnet tilbage, idet jeg henstiller til hr. teaterchefen at offentliggjøre Deres skjulte grunde, som jeg da skal tillade mig offentlig at kommentere.

Ærbødigst

Alma Fahlstrøm.

I hui og hast fik Bjørnson istand et styremøte, som samme dag meddelte mig øieblikkelig avsked med følgende begrundelse:

Af sidste brev fremgaar, at fru Fahlstrøm har sendt uaabnet tilbage et til hende adresseret brev forsynet med Nationalteatrets stempel.

I anledning af det her foreliggende grove disiplinærbrud fandt styrelsen, at skuespillerinde fru Alma Fahlstrøm fra idag maatte blive at meddele afsked fra Nationalteatret.

Evald Rygh.

B. Kildal.

Ed. Bull.

Otto Andersen.

Johnny Ramm.

Johan spilte i «En Sommernatsdrøm» den kvelden, jeg blev avskediget. Han telefonerte hjem og bad mig komme ned i teatret og læse et brev til mig, som var blit ham levert. Jeg kom, men da vi ikke hadde lyst til at aapne administrationsskrivelsen i teatret, gik vi ind i en telefonkiosk og læste min øieblikkelige afsked.

En slik stund sætter merker i ens sind. — —

Man maa vel gaa helt tilbake til «Blaataarnsperioden» i Kjøbenhavns teaterhistorie for at finde et tilsvarende magtmisbruk.

Denne i norsk teaterhistorie eksempelløse degradation blev tilføiet en skuespillerinde, som i de snart 25 aar, jeg hadde tilhørt norsk teater, aldrig hadde paadraget mig noen disiplinær tiltale

av noen art — aldrig hadde været ilagt en mulkt. — Jeg kunde i denne sæson ha feiret mit 25-aars jubilæum — jeg tror med like saa stor ret som andre skuespillere, hvem teatret pleier at hylde paa en slik mindekveld.

Den dagen gled altsaa forbi — og med den lysten til at feire jubilæer — jeg har aldrig siden mindet om mine data fra noen scene.

Det er Johans og min opfatning, at uten præcedens i teaterchef Schrøders vellykkede diktatoriske avskedigelse av Johan fra Kristiania Theater, og uten støtte i den forvrængte fremstilling av Johans «disciplinærforsøelse» vilde ikke Bjørnson ha dristet sig til sin magt-utfoldelse likeoverfor Johan og mig. Jeg haaber ved ogsaa i denne sak at ha fremlagt de officielle dokumenter at kunne belyse, hvorledes kulisser-sladder om bagateller og kortsynt ledelse gang paa gang har tat strupetak paa fremragende, hæderlige kunstnere, som har den egenskap, at de foruten at være skuespillere ogsaa er selvstændige personligheter.

Den virkelige disiplin bestaar i ansvarsfølelse for sin pligt — og uten den kan ikke et teater drives. Men ansvarsfølelsen betinges av tillid — kunstnerne maa kunne stole paa sin leder.

Johan fortsatte sin teatertjeneste — jeg beundret at han kunde gjøre det — han trængte sikkert hele sin selvbeherskelse for hver formiddag at prøve under Bjørnsons instruksjon og for at spille sine roller ved forestillingerne. Han fuldførte sit engagement og ledsaget Nationalteatret paa turneen til Stockholm, hvor han vakte megen interesse og paaskjønnelse for «Kong Eystein», «Gamle Storm» og «Keiser Konstanzius». Stockholmspressen skriver:

Dagens Nyheter ^{3/6} 1903: «Hr. Fahlströms spel utmärkte sig från början til slut genom en nobel beherskning, som uppbars af en aldeles ypperlig diktation.»

Nya Dagbl. skriver: «Hr. Fahlström ger på mönstergillt sätt den blide kung Eystein såsom landets skönaste man. Den berettigade själfkänslan, godheten, melankolien, allt detta finner sin motsvarighet i hr. Fahlströms kung Eystein.»

Aftonbl. ^{3/6} skriver: «Hr. Fahlström hävdade tillfulle det rykte,

som föregåt honom. Vackrare kunde väl på sin tid den unge skalden Björnson icke ha tänkt sig den blonde, fredsälle, veke kungaynglingen, än sådan han her framstod. Det låg såvel i diktion som öfver uppträdande en nobless, en glans af poesi som verkade betagande.»

Svenska Dagbl.: «Hr. Fahlström gaf stilla och beherskadt med mogen och säker konst Eysteins roll.»

I en korrespondance til Aftn. fra Stockholm ^{5/6} 1903 heter det: «Ypperst var Fahlström som den blonde fredskongen Eystein. Hans klare og klangfulde tale bar paa bedste vis de smukke repliker om fædrelandets fred og lykke. Hans sorg over tabet av Borghilds kjærlighet var dyp og egte.»

Professor Warburg skriver i «Göteborgs Handelstidning»: «Hr. Fahlström gav vel den mest helstøbte og modne fremstilling. Hans skikkelse var netop saadan, som sagaen skildrer kong Eystein: «Den fredsæleste mand, med blaa, aapne øine og lyst, kruset haar.» Man forstod at denne kunstner maa være en udmerket Sang i «Over Ævne», en rolle, hvori han dog ikke her kommer til at optræde. Det er jo i det hele tat beklagelig, at denne skuespiller, hvis præstation igaar i alle henseender utvilsomt var den mest fuldendte og beundringsværdige, ikke kommer til at udføre nogen anden større rolle. Han vil blot yderligere komme til at vise sig som Gamle Storm i «Paul Lange og Thora Parsberg».»

* * *

For anden gang stod vi nu paa bar bakke. Min optjente sommergæge beholdt Nationalteatret. Tiltrods for vore erfaringer fra Schröder-perioden ved Kristiania Theater ventet Johan og jeg ogsaa ved denne leilighet paa, at vore kolleger skulde oprøres over et saa uretfærdig og skrikende magtmisbruk som min avskedigelse og foreta et eller andet skridt i sakens anledning. Men ogsaa denne gang ventet vi forgjæves.

Vi blev staaende ganske alene. Johan henvendte sig til et par av de mest fremstaaende skuespillere og spurte, om standen vilde

taale en slik vilkaarlighet — rent bortset fra personlige sympatier eller antipatier. Han fik det svar: «Vi kan intet udrette — chefen og styret har hele magten.» Set paa bakgrund av den samfunds- magt, som den organiserte sammenslutning øver i vore dage, virker en slik løshet i kollegialt selvforsvar dobbelt nedslaaende.

Ved ethvert teater er der urolige elementer, som trenger disiplin under en fast haand — og det er ikke min mening, at kommunismen vil være praktisk eller gjennomførlig indenfor teater- samfundet. Men fra eneraadighet til undertrykkelse er et langt mellemrum — naar en kunstners retsfølelse krænkes, bør man ha frihet til at protestere. Jeg tænkte ogsaa, at kanske kunde sporene skræmme — men det tænkte vel ogsaa chefen og styret, om end fra det motsatte synspunkt.

Begivenheterne vakte sterk interesse i dagspressen, som i mange og kraftige indlæg angrep teatrets ledelse og — det vil jeg si — i forholdsvis faa forsvarte den.

Jeg hitsætter et indlæg med en pussig konklusion i Dagbladet 13de januar 1903:

Hr. redaktør! Nu er der altsaa paany strid mellem kunstner- parret Fahlstrøm og det teater, hvor de arbeider. Forrige gang gik det ut over Schröder. Denne gang staar Bjørn Bjørnson i breschen.

Tredie gang? —

Ja, den er altsaa ikke kommet endnu. Men utvilsomt kommer den. Hr. og fru Fahlstrøm er myndige folk, som helst gaar sine egne veie.

Disse bør man lade dem betræde.

Utvilsomt havde Schröder i sin tid ret. Utvilsomt har Bjørn Bjørnson ret nu. Men tilfældet Schröder endte med, at Fahlstrøm lavede det bedste sekondteater, vi nogensinde har havt i Kristiania. Maatte tilfældet Bjørnson ha et lignende glædeligt resultat. Vi trenger blodigt en med Nationalteatret konkurrerende scene.

Thi at Fahlstrøms, hvis de atter heiser sit eget banner, kan regne paa baade pengenes, pressens og publikums støtte, anser jeg, hr. redaktør, for utvilsomt.

Deres ærbødige

Teaterven.

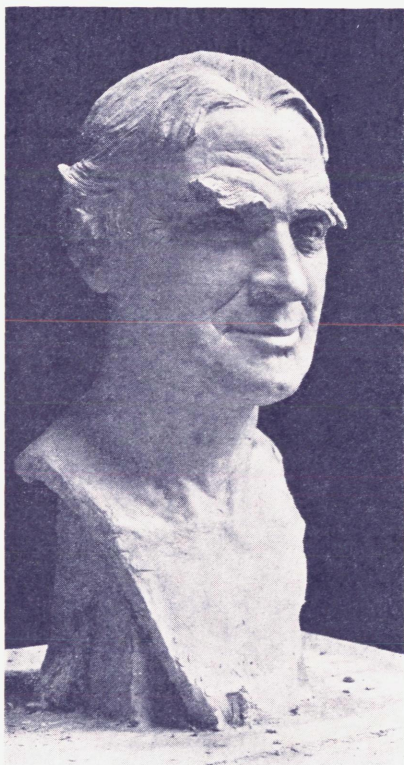
Vi var altsaa nu i samme situation som for otte aar siden. Nationalteatret var stængt for os, og byens andet teater — vort forrige Centralteater — lededes av direktør Otto, hvis repertoire væsentlig omfattet farcer og revyer. Et rygte om, at Bergens Teaters styre skulde tænke paa at engagere os, blev straks og ivrig dementert i følgende bureautelegram i Morgbl. ^{18/1} 1903:

«I anledning af et fra Kristiania til «Morgenavisen» i Bergen telegraferet forlydende om at Fahlstrøm og frue søges knyttet til Bergen, meddeler ifølge bureautelegram teaterchef Thomassen, at Bergens scene fra Fahlstrøm og frue intet tilbud har modtaget, og at der af forskjellige grunde heller ikke vil kunne reflekteres paa et saadant.»

Saa det var jo tydelig nok. Det er risikabelt at spise kirsebær med de store.

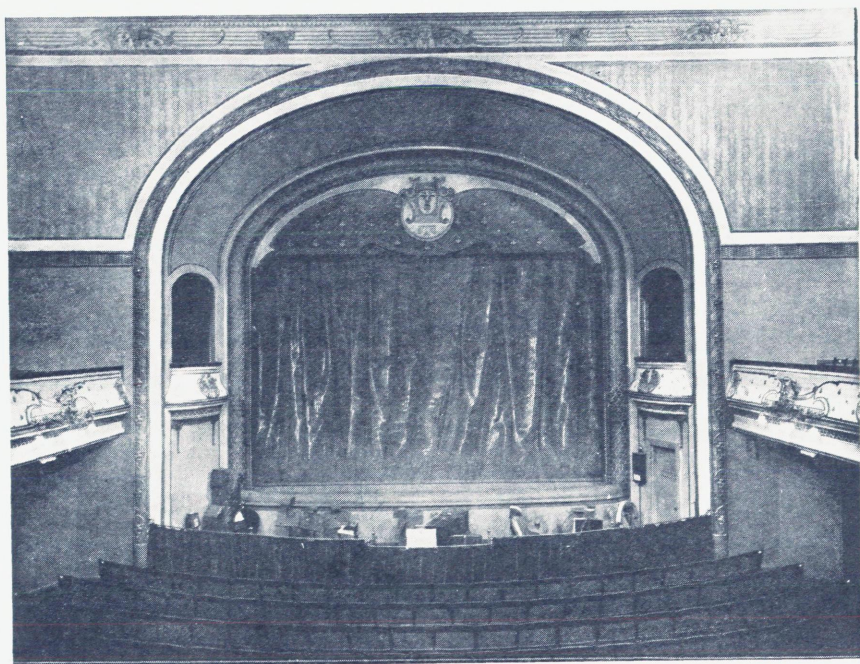

FAHLSTRØMS THEATER 1903—1911

Arkitekt Henrik Bull.
Buste av Johan Fahlstrøm.

Da vi sluttet Centralteatret, eiet vi — etterat ha betalt vor gjæld paa foretagendet — 7000 kroner, hvilket var vort nettoutbytte efter de to sæsoners drift. I Nationalteatrets anden sæson hadde vi igjen av denne formue kr. 3000, som vi var saa heldige at kunne anbringe i vort kjære «Bakkehus» paa Slemdal, som vi kjøpte i 1901. Det var ikke stor summen at sætte i en villa, men vi var unge og stolte paa vor arbeidskraft og vore faste stillinger. En av vore store bekymringer nu, vi ikke var «faste» længere, var at vi ikke skulde kunne klare vore terminer og saaledes kanske bli nødt til at miste det hjem, som var blit os saa kjært. For to arbeidsløse norske skuespillere var der ikke saa meget at vælge iblandt. Det som nærmest forelaa, var ogsaa dennegang turnéer paa kysten. Men med vore

Fra Fahlstrøms Theater.

dyrekjøpte erfaringer var dette ikke videre tillukkende. Vi tænkte en stund paa at sælge Bakkehuset og forlate Norge for at reise til Paris, hvor Johan da vilde fortsætte sin utdannelse som billedhugger — og vi averterte ogsaa villaen. Men de faa, som kom for mulig kjøp, fandt alle en mængde feil ved bygningen, feil som vi aldrig var blit opmerksom paa og ikke har opdaget siden heller — desuten forlangte vi 30 000 kr. for eiendommen, og det fandt de fleste altfor dyrt. Vi blev altsaa heldigvis nødt til at beholde «Bakkehuset» og forsøkte at gjøre utvei paa anden maate.

Efter den første numne periode, hvor vi begge følte os aldeles lamme, begyndte vi at tænke paa oprettelsen av endnu et teater i Kristiania. Et teater, hvor vi kunde spille en del av det rike reper-

Helene Andersen.
Ragnhild Fredriksen.
Oscar Leffmann.
Inga Sparre-Dahl.

Dagny Backer.
Jens Hetland.
Marie Mejlænder-Hellesen.
Halvor Urdahl.

Sofie Jebe.
Eugen Hovind.
Agnes Mowinckel.
Jacob v. d. Lippe.

Sophus Dahl.
Frida Krohn.
Ingolf Schanche.
Fredrik Wingar.

toire — fransk, russisk, engelsk — som var ukjent for hovedstaden. Atter dennegang var det eneste mulige lokale en varitébygning. I likhet med vort forrige «Alhambra», hvor «Centralteatret» reistes, bar ogsaa denne ølkneipe et gyldent navn: «Eldorado».

I sin daværende form var lokalet aldeles uskikket som teater, og det gjaldt om at kunne skaffe midler til en kostbar ombygning. Lokalets drift som varieté betalte sig dengang ikke, og eiendommens svenske eiere var villig til at indrede bakbygningen i Torvgaten 9 «Eldorado» til teater. Dette blev da utført — ogsaa denne gang efter tegninger av arkitekt Henrik Bull — i den korte tid fra mai til august 1903.

Det vordende «Fahlstrøms Theater»s personale, — som for de flestes vedkommende blev engagert i løpet av en formiddag — bestod av de damer og herrer, hvis portrætter er gjengitt paa foregaaende side.

Fra min utdrivelse fra Nationalteatret 21de januar 1903 til vor første forestilling paa Fahlstrøms Theater 22de august var der gaat nøiagtig 7 maaneder. I den tid var lokale fundet, en beskeden driftskapital tilveiebragt, ombygning og sceneindredning fuldført, helt utstyr anskaffet — teatermaler Bitterlich fra Nationalteatret ansat og i fuldt arbeide, likesaa maskinmester Gran med sin stab, — orkester engagert, 15 mand under ledelse av kapelmester Glende fra Bergen, og repertoiret for den første tid planlagt og indkjøpt. Johan og jeg reiste en tur til Kjøbenhavn og Berlin og saa paa stykker. Jeg tør nok si der blev arbeidet under høitryk for at faa teatret igang til planlagt tid, og selv om der stod igjen adskillig, — som ikke publikum kunde se — var alle façader iorden ved aapningsforestillingen.

SÆSONEN 1903—04

Vi hadde valgt at begynne ogsaa dette teater med Drachmanns «Der var engang» for at symbolisere, at Fahlstrøms Theater var tænkt som en fortsættelse av Centralteatret og vilde bli drevet i samme spor. Skjønt beliggenheten ikke var ideel, idet Torvgaten ligger utenfor det «fineste strøk» og især fordi indgangen til selve teaterbygningen maatte foregaa gjennom en ikke altfor luksuriøs portpassage, blev ogsaa dette teater mottat med velvilje av publikum og presse. «Morgenbladet» 18de august 1903 skriver: «Fahlstrøms Theater aabner paa lørdag sin dør. Det var i mai maaned, at Eldorados Varieté veg pladsen for det nye foretagende. Den, som nu efter kun tre maaneders forløb atter betræder lokalet, vil absolut ikke kunne kjende sig igjen. Arkitektens snille i forening med haandverkeres og ingeniørers arbeide har her med kort frist fremtryllet en theatersalon saa elegant, saa venlig og saa bekvem, at man likefrem imponeres. Der er da heller intet sparet paa ombygningen. Under store glastages lys og ly kommer man fra Torvgaten ind i korridorer og til bekvemme trappegange, hvorfra en skare dørvogtere vil aabne adgangen til selve salonen, som rummer ca. 950 tilskuere, deraf ca. 580 paa gulvet.

Man slaes straks av prosceniets fornemme linjer, og øiet glædes ved farvernes fine og harmoniske samspill. Arkitekt Bull og dekorationsmaler Krogh har al grund til at være fornøiet med, hvad de her har skabt, og bygmesteren, hr. Eriksen, har vist, at vi ogsaa herhjemme kan faa et stort arbeide raskt fra haanden, naar det rigtig gjælder. Glædeligt er det ogsaa at erfare, at alt arbeide i dette

theater er norsk, ligetil scenemateriellet og scenebelysningen, hvad man altid tidligere har maattet hente fra udlandet. Norsk Elektrisk Aktiebolag har udført lysanlægget, hvis sceniske del er konstrueret af ingeniør Henrik Nielsen. Føier vi til denne foreløbige omtale videre den oplysning, at alle theatrets siddepladse (med klapsæder) er meget bekvemme, og at priserne bliver billige — fra kr. 2.50 i parket A til 75 og 50 øre, saa anser vi det dermed ogsaa givet, at publikum med forventning vil imødesee det nye theaters aabning og fra første øieblik af yde det sin tilslutning.»

Om aapningsforestillingen skriver T. V. i «Morgenbladet» 23de august 1903: «Der var en hel folkevandring i Torvgaten bort mot Eldorado igaarftes mellem kl. 7 og 7^{1/2}. Den hvide glasbaldakin udenfor indgangen lyste lang vei, og under den bølgede mængden ind i det nyindredede theater. Korridorens bløde gulvteppe, de talrige garderober, de mange indgange til salonens to parketter og parterre, de delte opgange til radens loger — alt gav straks fornem-melsen af, at man befandt sig i omgivelser, hvor det tidligere varieté- etablissemets gjester ikke vilde kjende sig igjen. Og inde i den festligt straalende salon med de smagfulde, harmoniske farvesam-mensætninger var samlet et publikum, fuldtalligt til sidste plads, spændt interesseret for den unge scene, for hvilken teppet nu skulde gaa op. Damerne var, som ikke sjelden her i byen, absolut i ma-joritet, saavel i parketterne som i logeraden, et forhold, som ikke havde nogen merkbar indflydelse paa applausens intensitet, udhol-denhed og kraft aftenen udover. En livligere, mere lydhør tilskuer-forsamling kan ikke kunstnere ønske sig. Der var begeistring som gav sig rent sydlandske former. Som f. ex. da Fahlstrøm viste sig paa scenen i prinsens kjække skikkelse. Der brusede mod ham en bifaldsstorm, som syntes aldrig at ville lægge sig, et varmt og umis-kjendeligt vidnesbyrd om den begavede kunstners popularitet. Ikke mindre hjerteligt var gjensynet med fru Alma Fahlstrøm, aabnings-forestillingens fortrinlige sceneleder, hvis dybtgaaende arbeide man sporede fra først til sidst.

Maskineriet, det hele ydre apparat, var lagt paa det omhygge-

Fahlstrøm
som prinsen i «Der var engang —».

ligste tilrette av kyndig haand og sjelden har man set og hørt saa liden knirken ved en premiére. Mellemakterne var ikke generende lange. Publikum benyttede dem med glæde til at se sig om i lokalerne og aflægge en visit i den enkle, hyggelige restaurant, en trappe ned. Musikken, Lange Müllers fine, vemodige, poesifyldte eventyrmusik, klang vakert i det store, menneskefyldte theater. Paa orkesteranførers piano laa masser af blomsterbuketter; de blev rakt op paa scenen til Fahlstrøm efter hver akt, efter hvert tableau. Efterat fru Fahlstrøm efter scenen i stegerset først havde vist sig, fik hun broderparten — og tilslut sendtes parret en laurbærkrans med baand i svenske farver. Varmen var til en begyndelse ganske merkbar, men naar teppet var oppe, stod der luftning fra scenen, og i mellemakterne kunde man ty ud i den overdækkede indgang. Før kl 11^{1/2}. gik teppet ned for sidste tableau og nu fik publikums glæde og begeistring over hovedstadens nye scene saa stormende udtryk, at man ikke paa længe har set magen. Hr. og fru Fahlstrøm fremkaldtes henved et snes gange under stormende applaus og viften med lømmetørklæder. Det varede længe, inden publikum kunde bekvemme sig til at forlade salonen og begive sig hjem. Sjelden har man seet et theater aabnet under bedre auspicer.»

S. B. anmelder aftenen i «Verdens Gang» 23de august 1903 saaledes: «Fahlstrøms Theater aabnede igaarftes sin første sæson med det samme stykke som i sin tid med glans og held indviede Centralteatrets virksomhed, Drachmanns «Der var engang», denne livlige og elskværdige mellemakt i en stor digters produktion, et fornøieligt nummer til adspredelse for ham selv og det ganske publikum. Nu som dengang vakte folkestykket det stærkeste bifald. Men hvad kritikeren først og fremst har at fastslaa, er den popularitet, som Fahlstrøm og frue igaarftes viste sig at eie; der var glæde overalt i teatret, over den hyggelige salon, over de myge tepper, man allevegne gik paa, over godt og daarligt spil, men især over de to chefer, som ved sin indgang og udgang hyldedes saa sterkt og vedvarende, at man maatte være meget døv for ikke at forstaa styrken deri og vægten deraf. Forestillingen blev afbrudt af bifald i lange minutter, blomster vældede ind over scenen, — Fahlstrøm! Fahlstrøm! summede allevegne. Foreløbig bør da publikum have ordet helt og holdent; til den kunstneriske værdi af forestillingen vil jeg senere komme tilbage.»

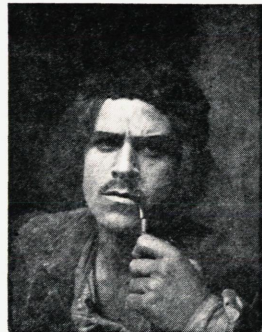
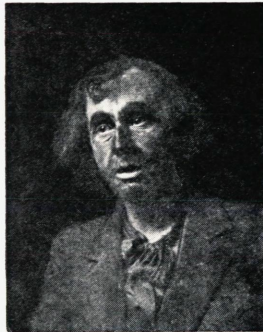
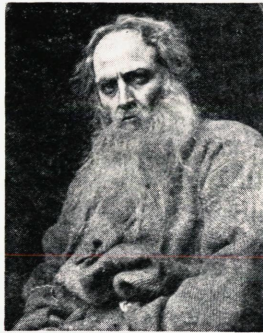
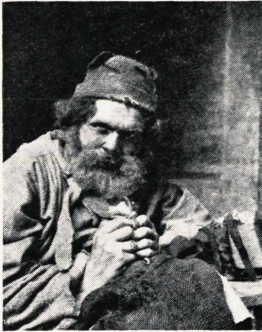
Fahlstrøms Theaters 8 sæsoner er vel tyngdepunktet i Johans og min kunstneriske virksomhet. Mellem Prinsen i «Der var engang» og Konsul Bernick i «Samfundets Støtter», hvormed vi avsluttet teatret 30te august 1911, skabte Johan en række betydelige skikkelser, hvorav hver ny var interessant og karakterfuld. Som instruktør ledet jeg prøverne hver dag i disse 8 sæsoner, og vi har hat den glæde at følge vort teaters talentfulde unge skuespilleres vekst fra opgave til opgave.

Efter at ha tat op Egges «Faddergaven» som søndagseftermiddagsforestilling opførte vi Gorki's «Natasylet». Stykket grep sterkt baade kunstnere og publikum, og jeg tror, at alle skuespillerne hadde samme religiøse følelse som jeg under indstuderingen av dette mægtige sociale drama. «Natasylet» mottoges enstemmig med anerkjendelse av pressen.

Da det vil bli for langt at citere alle anmeldelser — hvor fristende det end kunde være — skal jeg indskrænke mig til at gjengi

«NATASYLET»

Jacob v. d. Lippe.
Eugen Hovind.

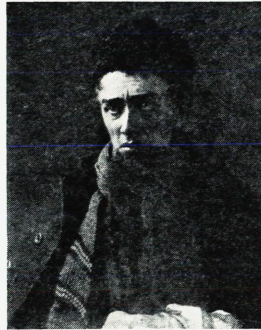
Oscar Leffmann.

Dagny Backer.
Johan Fahlstrøm.

Sofie Bernhoft.
Sophus Dahl.
Ingolf Schanche.

AV MAXIM GORKI

Clara Svendsen.
Fredrik Wingar.
Jens Hetland.

Oscar Sandahl.
Helene Andersen.

Ragnhild Fredriksen,
Halvor Urdahl.
Holst Jensen.

S. B.s artikel i «Verdens Gang» 18de september 1903: «Det var en sikker succes. Til ære for det nye teater, hvis unge kræfter kun med vanskelighed fandt sig tilrette i Drachmanns lyse luftige «Der var engang —», men som med imponerende alvor og magt havde givet sig ikast med den tunge og sørgelige nutid, der lever i Gorki's skuespil. Og til megen glæde for dem, som ikke faar formeget af den virkelige literatur, selv om den finder veien til byens samtlige teatre. Der var det sterkeste bifald den hele aften igjennem; det samlede sig tilsidst i gjentagne fremkaldelser af egteparret Fahlstrøm, af skuespilleren, der udførte stykkets vigtigste rolle, og af instrukticen, der havde evnet af det fjerne og fremmede stykke at forme saa slaende billeder og at meddele dem alle saa stor og sterk stemning.

Stykket synes, naar man læser det, fjernt og fremmed. Ikke fordi det foregaar i Rusland, og heller ikke saameget fordi det spiller i et socialt milieu, som man intet kjendskab har til, og som i mangt og meget forekommer forunderligt. Men paa grund af den aand, som hersker i dette digterverk, og som stadig overrasker og forbløffer.

Det er egentlig et drama om Kristus, som igjen vandrer omkring paa jorden, vel at merke: en moderne og en russisk Kristus, og han gaar rundt mellem skjøger og de største syndere for loven og fortæller dem, at hvad de bedrev i sin nød og i sin svaghed, det gjør aldeles ingenting, saasandt de endnu er mennesker, og menneskelige følelser paa godt og ondt kan finde vei til deres hjerter. Hans navn er Luka, og han er selv landstryger; alt har han seet, næsten alt tilgiver han: for tyveri har han et smil og for hor en spøg, selv drab oprører ham ikke særdeles, — kun for hjertets haardhed ræddes han tilbage. Det er den rene anarkisme, han prædiker til lære og til trøst; ingen lov, uden den der taler i en selv, ingen ret, uden den man selv føler retfærdig, ingen Gud, uden den man selv har trang til.

Efterhaanden bliver disse skjøger og syndere — det er næsten til at forarges over — lige for ens egne øine fuldt saa ordentlige men-

nesker som en selv. Under denne anarkistiske forkynders gode blik og milde tale ændrer de sig, gaar i sig selv, finder frem hvad de inderst inde var og endnu er, vil det bedste og hinandens vel. Og selv naar livet og lidenskabens og lasten igjen henter sine ofre, en afglans fører de dog med sig av Kristusglorien om Lukas Tolstoj's hode.

Opførelsen bringer os det fjerne og fremmede stykke, denne mystiske og romantiske nutid tæt ind paa livet. Vi ser alle de smaa skjæbner i det skumle, usselige natasyll gribe ind i hinanden, knytte sig sammen, ikke kunne komme løs af hinanden mere. Hvad der sker, det maatte ske; det kunde ikke være anderledes. Fængsel og synd og elskov og drab og fængsel paany, det er en naturnødvendig kjede. Og imedens gaar Luka mellem menneskene og fører sit forsonlige og medlidende vismandssprog, og alle lytter dertil, og alle lærer deraf, og livet gaar ligefuldt sin gamle skjæve gang».

Men tiltrods for pressens enstemmige begeistring for «Natasylet» og stykkets fremførelse, fik vi ikke den tilstrømning, vi hadde haabet og ventet av det store brede publikum — det som fylder teatret og teaterkassen, og som er specielt nødvendig for et nyt startet foretagendes budget, selv om dette er lagt noksaa forsigtig.

Vi holdt «Natasylet» paa repertoiret længst mulig i haab om ved gjentagelsens hemmelighet at kunne hypnotisere publikum ned i teatret — og spilte stykket 13 ganger en suite. Vi satte det senere paa repertoiret i sæsonens forskjellige maaneder. Men de 24 aftener vi ialt spilte «Natasylet» gav kun en gjennemsnittsindtægt av kr. 459,75.

Maskestudie av Fahlstrøm
som svartefabrikant Jensen i
«Familien Jensen».

Dette var ikke opmuntrende, og for at rette paa finanserne satte vi op «Charleys Tante» med Hovind i titelrollen og gjenoptok derpaa fra Centralteatrets repertoire Højers «Familien Jensen» med Helene Andersen som Kathinka og Fahlstrøm som Sværtefabrikanten. Om denne forestilling skriver Fernanda Nissen i «Socialdemokraten» ^{15/10} 1903: «Fahlstrøms spillede stykket saa barskt og stramt at det igunden blev betydeligere, end det er. Dertil bidrog først og fremst hr. Fahlstrøms eget spil som Husum-Jensen. Han virkede som en rovfisk».

Efter at ha spilt «Svend Dyrings Hus» av H. Hertz med fru Mowinckel-Blehr som Ragnhild og Johan som Stig Hvide, og «Skandalen i Nat» av Knut Michaelson med fruene Mejlænder-Hellesen og Mowinckel-Blehr og herrerne Hetland, Schanche, Holst-Jensen og Wingar i de bærende roller, satte vi op Offenbachs operette «Den skjønne Helena» med fru Anna Norrie som gjest i titelrollen. Baade forestillingen og selvfølgelig den celebre gjest gjorde stor lykke, og vi spilte operetten til 1ste januar 1904, fra hvilken dag vi hadde leiet direktør Ranft teatret til en seks ukers operetteurné med sin trup fra Vasateatern i Stockholm. Denne mellomtid benyttet vi til indstudering og utstyrelse av vort næste store tiltak: Sienkiewitz «Quo Vadis»? som blev en stor kunstnerisk og pekuniær succes. Nero spiltes av F. Wingar, Keiserinden av fru Mejlænder-Hellesen, Eunice av frk. Helene Andersen og Vinicius av Ingolf Schanche.

Pressens dom var enstemmig rosende. Av L(ars H(olst)s lange og anerkjendende anmeldelse i «Dagbladet» 19de februar 1904 hitsætter jeg: «Opførelsen av «Quo Vadis» var en afgjort og sjelden succes. Huset var propfuldt. Forestillingens 7 afdelinger blev fulgt med stor og altid stigende interesse. Stykket er stilfuldt opsat, udstyret pragtfuldt, iscenesætningen i det hele udmerket og udførelsen som helhed betragtet meget stemningsfuld. Gjennem et sikkert og diskret samspil lægger den ikke an paa grove effekter, men paa at træffe og gjengi skuespillets menneskelige stemninger og naaer derved netop saa meget større virkning. Høiest af de enkelte rolle-

Scenebillede fra «Quo Vadis».

havende naer hr. Fahlstrøm som Petronius. Han faar hofmandens smidighed og list, personlighedens stemningsrigdom, Romerens dristige mod og Patricierens finhed og klogskab frem i en myndig og helstøbt form. Ypperlig viser han os — for at nævne en enkelhed — hvorledes Petronius's listigt smedede og tvetydige smiger og hans brutale fornærmelse mod Nero har sit udspring fra den samme kilde: Petronius's ringeagt og afsky for dette grusomme, forfængelige og naragtige dyr af en guddommelig Cæsar. I den romerske Toga tar ogsaa Fahlstrøm sig pragtfuld ud — ja som en egte romer.»

Efter Paillerons «Den kjedelige Verden» og Erik Bøghs «Hun skal debutere», hvilket sidste stykke vi tok op for at gi Leffmann leilighet til at spille «Tanne» — en opgave, han skilte sig meget godt fra — satte vi op Emma Gads «Gatens Børn» med fru Oda Nielsen som gjest. Derefter kom Edg. Højers «Tante Cramers Testamente», hvori Johan og jeg spilte sammen, og som vi hadde megen glæde av. Fern. Nissen skriver i «Socialdemokraten» 4de mai 1904: «Publikum morede sig storartet, og fra det øieblik, hr.

Fahlstrøm som «Lagerbetjent Sørensen» viste sig, var aftenens seier fastslaat. Man brast uvilkaarlig i latter — endda hans maske var lagt med ganske smaa forsigtige midler. Hr. Fahlstrøm var gennemtrængt av sin rolle — var Sørensen ud og ind — en ren satan til at være Sørensen — for at tale Hamsunsk. Sørensens yndlingsord er «ubetinget», og han var ogsaa «ubetinget» ypperlig i alle forhold.»

Paa vaarparten gjenoptoges «Orfeus» med frøken Gerda Christoffersen fra Casino, Kjøbenhavn, som Euridice.

SÆSONEN 1904—05

Efter forskjellige repriser: «Skjønne Helena» med frk. Gabrielle Bidekap som Helena, «Svend Dyrings Hus» med frk. Magda Blanc fra Bergens nationale scene som Ragnhild, opførtes Croisset og Gressacs lystspil «Proformakonen» med frk. Helene Andersen i titelrollen, og derefter Mosers «Krig og Fred». Den egentlige sæson begyndte vi 28de september med Shakespeares «De muntre Koner i Windsor», hvortil Johan og jeg havde gjort studier i London i vor sommerferie.

«Morgenbladet» 9de september 1904 skriver: «Ligesaa sikkert som der i vor hovedstad er plads for en scene for det brede humør og den aktuelle vits, ligesaa sikkert er det, at her er plads for en scene, der ved siden af Nationalteatret sætter sig mere alvorlige maal og søger at give publikum en mere solid aandelig føde. Til en saadan stilling synes Fahlstrøms Theater lidt efter lidt at arbeide sig frem. Man merker i dets repertoire en sikker stræben, en energisk plan: Hver sæson viser store literære opgaver, der ligesom betegner høiden af dets ydeevne — og saa ved siden af lystige og lette sager, der kan skaffe theatret rygstød til at give sig ikast med det mere monumentale drama. I den tid, theatret har bestaaet, kan det fremvise forestillinger som «Natasylet», «Quo Vadis» og «De muntre Koner» — tre aftener, som der bør staa den største respekt af. «De muntre Koner», som opføres nu om dagene, er saaledes en overmaade interessant præstation. Let og legende gaar det over scenen; men ser man nøiere efter vil man finde, hvilket alvorlig og samvittighedsfuldt arbeide, der ligger bag dette lystige spil, —

hvordan hver smaating i udstyr som instruktion er overtænkt — intet er tilfældigt eller afjasket — alt afrundet og fuldført, førend teatret vovede at byde publikum til gjest. Dette samvittighedsfulde og alvorlige arbeide vidner om en begeistring for sin opgave og en ideel stræben, som maa indgyde os respekt — og som i høi grad fortjener vor sympati. Er der end momenter i teatrets udførelse av «De muntre Koner», som paa os virker noget fremmedartet og usedvanligt, kommer maaske dette for en stor del af, at der i instruktionen er benyttet engelske forbilleder, der er os ukjendte, om vi end maa indrømme, at de er de eneste korrekte.

Men som forestillingen nu gaar over Fahlstrøms scene, er den vel værd at se; det er ikke ofte, man paa en sekondscene ser saa let og trygt samspil og saa smukt og staseligt ensemble.» Aftp. ^{5/10} 1904 skriver: «Podagristisk og smaagrættten, en gammel fyldebøtte, hvis humor bare lever i enkelte øieblikke — det er originalens Falstaff, og det er Fahlstrøms. Var Falstaff yngre, spænstigere, fantasirik som før, vilde hans elskovsfulde tilnærmelser jo ikke være en umulighed. Nu bliver det saa utænkeligt, at han kan være forelsket, at de to lystige og klartseende koner strax gjenemskuer ham. Han var paa forhaand udkaaret til offer for deres lattermilde hevsn. Som en graadig, forslugen torsk bider han hver gang paa krogn — hvad han utvilsomt ikke vilde gjort i gamle dage, da hans aandsevner var mindre vinomtaagede. Og just fordi Fahlstrøms Theater i anlæg og udstyr har fulgt traditionelle forbilleder fra Falstaffs eget land, kan opførelsen interessere og mere baade det store publikum og de mere teaterkyndige.»

Jeg spilte fru Page og frk. Helene Andersen fru Strøm.

Shakespeareforestillingen gik til ^{17/10} 1904, da vi spilte Zanrof og Carrés lystspil «Den lille Dronning» med fru Wiehe-Berény som gjest i titelrollen og Ingolf Schanche som den unge konge. Den ^{15/11} opførtes Feydeaus farce «Damen fra Natcafeen» ogsaa med fru Wiehe-Berény i titelrollen og Sverre Dahl som Hertugen. Den charmantente fremstillende i begge hovedroller skaffet teatret en række utsolgte hus. Mens vi forberedte Oehlenschlägers «Aladdin» satte

vi i mellemtiden op Lecoqs operette «Madame Angots Datter» med frk. Bidenkap, hvis straalende stemme klædte partiet udmerket.

«Aladdin» med Fahlstrøm i titelrollen og Hetland som Noureddin, havde premiere 2den juledag 1904. Det var et stort løft for os, og skjønt kritikken mente, at tiden ikke var gaat spørløst hen over stykket, og at Johan illuderte bedre som den modne og prøvede mand i de sidste akter end som den purunge 17aars gut, blev dramaet meget velvillig mottat baade av presse og publikum, som fandt opsætningen av de 15 forskjellige tableauer — hvortil teatrets maler hr. Bitterlich hadde malt farvestraalende og stilfulde dekorationer — og kostymerne og optogene pragtfulde.

Maskestudie av Fahlstrøm
som Falstaff i «De muntre Koner i Windsor».

Efter Blumenthal og Kadelburgs lystspil «Fribillet til Nordkap», E. Reumers lystspil «Tvillinger» med fru Irgens-Hansen, frøknerne Helene Andersen og Borghild Johannesen, herrerne Sverre Dahl, Sandahl, Wingar og Hedemark i hovedroller gik Dumas folkeskuespil «De tre Musketerer» med Johan som hertugen av Buckinham, Hetland som Richelieu, fru Dagny Backer som dronningen og frk. Helene Andersen som Mylady. Disse tre forestillinger blev iscenesat av hr. Vilhelm Krag, som vi hadde knyttet til Fahlstrøms Theater som instruktør i sæsonen 1904—05.

Om Johan i «De tre Musketerer» skriver Sigurd Bødtker i Verdens Gang ^{18/2} 1905: «Pludselig var der paa scenen en skuespiller, som kunde spille: hr. Fahlstrøm. Han var mandig og forelsket og forvoven og en hel del andre ting, og hans ord fik en vegt og en værdighed som de næppe havde i sig selv. Det er det roligste

sikreste og vakreste, som den udmerkede kunstner har givet os paa lang tid.»

Den 7de februar 1905 gjentok vi «Natasylet» med hr. Sverre Dahl som Waska. Fernanda Nissen skriver om denne forestilling i Sociald. ^{8/2} 1905: «Natasylet» virker ligesaa kraftigt og merkværdigt som ved førsteopførelsen. Ja, jeg tror aldrig Johan Fahlstrøm har spillet fader Luka saa fortrinligt som igaar. Hvilken ypperlig skuespiller han er! Jeg ved ikke bestemt, hvorledes Fahlstrøm opfatter Luka, men han har skabt et levende, naturligt menneske som fængsler ens sind og fylder scenen med liv. Enten han smaaprater eller taler til Gud er der over hans væsen en værdighed og godhed, som maa berolige alle disse løsrevne tilværelser. Som instruktør feirer fru Fahlstrøm en triumf med «Natasylet». Man skulde jo tro, at det vilde bli et uerstattelig tab for stykket, at hr. Ingolf Schanche ikke længere spillede den indtagende Waskas rolle; men fru Fahlstrøm havde paa denne korte tid arbeidet med den unge hr. Sverre Dahl, saa han gled ind ved siden av de andre, og samspillet og helhetsindtrykket blev som før. Naturligvis blev Waska mindre fremtrædende og mindre fængslende end før, men helheten var reddet.»

Sigurd Bødtker skriver i Verdens Gang ^{8/2} 1905: Opførelsen af Maxim Gorkis skuespil «Natasylet» er Fahlstrøms Theaters bedrift. Det dystre og dybsindige drama, som opruller for os saa sterkt virkende billeder av russisk liv, og bag hvis ord og handling der banker saa tungsindig en medfølelse med al menneskelig fornærelse og jammer, var paa Fahlstrøms Theater iscenesat med en omhu for det største og det mindste og med en sikker takt, som indgjød den sterkeste respekt for fru Alma Fahlstrøms sceneledelse, og hele teatrets skuespillerflok havde gaat til verket med en forstaaelse af opgaven og en iver efter at fylde den, som gjorde forestillingen rig og merkelig. Det samme indtryk bringer man med sig fra forestillingen, som den gives nu; det samme indtryk av kunstnerisk alvor og alle spillendes ubetingede og lykkelige hengivelse i opgaven. Absolut ingen spiller daarlig eller tilfældig, mange spiller

fortræffeligt; saaledes er fremdeles frøken Helene Andersens giftige sterke Wassilisa, fru Sofie Jebes sentimentale og fortvilede gadepige, hr. Oscar Leffmans høitidelige vrag af en skuespiller og hr. Jens Hetlands arme baron med de sirlige manerer fra gamle dage udmerket kunst. Hr. Sverre Dahl, som nu har overtaget Waska Pepels rolle, gaar særdeles dygtig ind i det sjelden faste ensemble».

8de mars spille vi sangstykket «Farinelli» med Hedemark i titelrollen og Johan som kong Ferdinand. Stykket interesserte ikke pressen utover den fremstilling Johan gav av kongen. Fernanda Nissen skriver i Sociald. ^{9/3} 1905:

«Det var ganske besynderligt igaar at merke den bevægelse som pludselig gik gjennem forsamlingen i det øieblik hr. Fahlstrøm som Ferdinand den 6te kom famlende ind paa scenen. Han har i den scene ikke et ord at si; men hans skikkelse, udtryk, hans stumme spil fyldte scenen mere end alle de andre tilsammen — kort sagt, med ham kom en kunstner ind paa scenen. Hr. Fahlstrøm savnes haardt paa Nationalteatret. Hvem skal til eks. kunne spille gamle Dag i «Daglannet». Hvem uden ham eier den myndighet, som her skal til.»

Den 24de mars hadde vi premiere paa «Terje Viken, folkeskuespil i 5 akter efter Henrik Ibsens digt av samme navn». Forfatterne var ikke navngit paa programmet, men det var vel en offentlig hemmelighet, at stykket var frugten av et samarbeide mellem Vilhelm Krag og Johan Fahlstrøm — som ogsaa utførte titelrollen. Musik-

Sverre Dahl.

ken til stykket var hentet fra den nylig avdøde Sigurd Lies vakre kompositioner. Stykket slog sterkt an hos publikum.

K(ristoffer) R(anders) skriver i Aftp. ^{25/3} 1905: «Man kan mene hvad man vil om selve genren og stykkets værdi; som folkeskuespil er Terje Viken baade stemnings- og virkningsfuldt, og den lykke det gjorde hos publikum, var stor og uomtvistelig». Videre heter det: «Udførelsen var ogsaa i det hele meget tilfredsstillende. Hr. Fahlstrøm, der selv spillede titelrollen, er en kjæk og mandig sjømandsskikkelse, figuren er kraftig grebet og dygtig gennemført, og baade det djerve og det bløde i karakteren faar i hans fremstilling smukt og gribende udtryk».

Vi moret os meget over en liten episode, som forefaldt paa generalprøven, hvor pressen, som altid hos os, var tilstede. Da teppet var faldt for sidste tablaa, gjentok journalist Jacob Worm-Müller høit og inderlig slutreplikken: «Bedst var det kanhænde det gik som det gik —», og tilføiet for egen regning, «og saa faar du ha tak da Fahlstrøm». Der blev jubel baade i salonen og paa scenen.

Foruten «De muntre Koner» og «Alladin» fik denne sæson sin værdifuldeste forestilling i førsteopførelsen av Puccinis opera «La Bohème». Om opførelsen skriver Otto Winter-Hjelm i Aftp. ^{28/4} 1905: «Om opførelsen kan der kun siges, at den efter vore forhold var overraskende god. Ikke mindst ære havde instruksjonen av det gode resultat, saavel den sceniske ved fru Fahlstrøm, som den musikalske ved kapelmester Glende. Alt gik glat, flydende og livligt. Hovedrollerne var tildelt frk. Hviid, fru Fjord-Thue, hr. Hede-mark og hr. Rode. De blev paa alle hold gennemført med dygtighed». J(ohannes) H(aarklou) skriver i Dagbl. ^{26/4} 1905: «Opførelsen blev en avgjort succes. Allerede efter første akt fremkaldtes solisterne fire gange, og det samme gjentog sig efter de øvrige akter. Der var lagt uhyre meget arbeide paa at fremføre den meget vanskelige opera paa en virkningsfuld maade. Ingen av de mindre rollehavende skjæmte noget ud; alle havde forstaaet og underordnet sig den samvittighedsfulde og energiske instruksjon». Og i en senere anmeldelse: «Alle som elsker opera, bør nu støtte Fahlstrøms,

Alma og Johan Fahlstrøm
som Stina og Terje i «Terje Viken».

Mimi Hviid
som Mimi i «La Bohème».

komedie «Stockflötarne». De var ængstelige for, at publikum skulde skræmmes bort, saa de, som ikke hadde kapital til at staa imot med, ikke skulde kunde klare at komme tilbage til Finland. Jeg citerer et telegram som Johan og jeg mottok fra skuespillerne efterat de saa hurtig hadde forlatt Kristiania:

«Vårt innerligt kända tack för Edert nobla, hjärtevarma tillmötesgående.

Finska Tournéen».

der har gjort et saa storartet tiltag ved paa en overraskende maade at sætte op en ny og vanskelig opera, som folk her ikke før har kjendt uden af omtale. Jeg har hørt noksaa meget opera i mit liv, og «La Bohème» har jeg tilfældigvis hørt i verdens største by fremført saa flott som vel mulig, men alligevel har jeg nu tre gange med stort velbehag nydt den omigjen paa Fahlstrøms Theater, og jeg vil gaa der end oftere».

Vor sidste forestilling før sommerferien var den franske farce «En Ravnfar», hvorefter teatret var leiet ut til et længere gjestespil av finske skuespillere fra Svenska Teatern i Helsingfors. Efter første forestilling avbrøt disse imidlertid gjestespillet i harme over den haardhændte medfart V. G.s anmelder hadde git dem i sin omtale av premièren, som bestod av den finske folke-

I den sæson som gik havde vi to ubehagelige oplevelser indenfor teatret. Herrene Ingolf Schanche og Hetland forlot kort efter hverandre sine stillinger under former, som vi helst havde set anderledes. Efter at Hetland havde brudt sin kontrakt, anla han sak mot os, som han tapte. Som vidner førte han Schanche og en fratraadt skuespillerinde frøken Frida Krohn. Under processen mottok vi fra vort personale følgende dokument, som vi ikke før har offentliggjort:

Halfdan Rode
som Marcel i «La Bohème».

«Til direktionen for Fahlstrøms Theater.

Undertegnede ønsker i anledning af den mellem hr. skuespiller Hetland og teatret verserende sag og de i samme aflagte vidnesbyrd at udtrykke sin sympati for hr. teaterchef Fahlstrøm og frue, samtidig med, at vi tar afstand fra de fremsatte paastande».

Helene Andersen.	Gabrielle Bidenkap.	Dagny Backer.
Jenny Grøner.	Sverre Dahl.	Marie Mejlønder-Hellesen.
Hans Hedemark.	Marie Heiden.	Eugen Hovind.
Holst Jensen.	Sigrid Hellen.	Karsten Paulsen.
Borghild Johannesen.	Jac. v. d. Lippe.	Oscar Leffmann.
Oscar Sandahl.		Fredrik Wingar.

SÆSONEN 1905—06

Ogsaa denne sæson forberedte vi med repriser. Den betydningsfulde valgday, 13de august 1905, da folkeavstemningen gjorde Norge til et selvstændig rike, feiret vi med en festforestilling. Om denne — vi indledet med Egges «Faddergaven» — skriver Aftsp. ^{14/8}: «Forestillingens slutning var et lige smukt bevis paa teatrets arrangementstalent og smag som paa publikums begeistring. Lysene skrues ned. Teatret ligger i mørke. Og nu sætter orkestret i med «Ja vi elsker». Publikum reiser sig som elektriseret, alle som en, og istemmer sangen. Saa gaar teppet op, og hr. Fahlstrøm faar ordet. Det er «Ja vi elsker» som med henrivende glød og betagende magt lyder — denne gang fra scenen. Malerne Henrik Backer og Bitterlich havde stillet et tablaa: Rigsforsamlingen paa Eidsvold 1814 efter maleri av Oscar Wergeland.» Tableauet var bakgrund for Johans fremsigelse av fædrelandssangen.

Fra 1ste september hadde Ragna Wettergreen forladt Nationalteatret for at ta engagement hos os. I Ragna Wettergreen fik Fahlstrøms Theater en betydelig og interessant kunstnerinde, som i de fire aar, hun tilhørte vort personale utøvet en rik kunstnerisk virksomhet og var av uvurderlig betydning for vort alvorlige repertoire. Hun utfoldet sit straalende talent i en lang række nye og store opgaver, og samspillet mellem Ragna Wettergreen og Johan Fahlstrøm gjorde forestillinger som «Et Dukkehjem», «Hærmændene», «Den røde Kappe», «Claudes Hustru», «Salome» og mange flere til høist værdifulde indsatser i norsk dramatisk kunst.

Ragna Wettergreens første opgave hos os var titelrollen i J. P.

Jacobsens «Marie Grubbe», dramatisert av Sven Lange. Tiltrods for, at den dramatiske behandling av romanen ikke tilfredsstillet anmelderne, blev forestillingen en sukses for fru Wettergreen, hvis fremstilling av den store titelrolle blev meget rost. Om Fahlstrøm, som spilte Søren Ladefoged skriver L(ars) H(olst) i Dagbladet ^{2/9} 1905: «Kraftig og karakteristisk er hr. Fahlstrøms fremstilling av Søren, baade som den unge ladefoged og som den aldrende færgemand. Scenen mellem Marie og Ladefogden i Karlekammeret paa Sandviggaard er forestillingens høidepunkt. Hr. Fahlstrøms Søren lyser formelig af et sterkt mandfolks rent fysiske humør, og samtidig gjør han ham i al hans brutalitet saapas sympatisk, at vi forstaar at Marie Grubbe, forgrovet som hun er blit ved livets mishandling, kan føle sig uimodstaaelig dragen til ham».

Ragna Wettergreen.

Sammen med R. Benedix's enakter «Tjenerstefolk» var vor næste nye forestilling ^{22/9} 1905 Oscar Wildes skuespil «Salome» med fru Wettergreen i titelrollen og Johan som Herodes.

Sigurd Bødtker skriver i V. G. ^{23/9}: «Fahlstrøms Theater havde igaar en aften, som hører til de betydningsfuldere i vort teaterliv. For fuldt og meget interessert hus opførtes Oscar Wildes «Salome», det meget omstridte drama, som i digterens levende live negtedes opført baade i England og Tyskland, men som nu efter hans af de gode engelske love sterkt paaskyndede død, drager verden rundt fra scene til scene. For kritikken har dette skuespil snart været en forargelse, et tegn paa en sørgelig sindets og sansernes forvirring, snart har man set det fremholdt som en sjelden bedrift, der brød det moderne drama nye baner. I denne strid undlod publikum klogelig at tage parti; man nøiede sig foreløbig med at fastslaa, at skuespillet ubetinget faldt ind under kategorien

interessant, man var dybt taknemlig for, at Fahlstrøms Theater som det eneste av vor bys norske teatre — har et øie med, hvad udlandets dramatiske literatur i vor tid eier av merkeligt og værdifuldt». Bernt Lie skriver i Landsbl. ^{23/9} 1905: «Fahlstrøms Theaters

Dans for mig Salome
Maskestudie av Fahlstrøm
som Herodes i «Salome».

fremførelse av den ulykkelige engelske digters verk vilde være en ære for et hvilken-somhelst teater i Europa. For mig vil denne teateraften være uforglemmelig — ved siden av faa andre i mit omfarende liv».

Om instruksjonen skriver V(ilhelm) K(rag) i Morgbl. ^{27/9} 1905: «Mesterlig har fru Fahlstrøm forstaat at arbeide de mange vanskelige og ufærdige nye stemmer sammen i en harmoni, der kun meget sjelden brydes. Ved siden af «Natasylet» er «Salome» det

ærefulde bevis paa hendes eminente evne som instruktresse» og om Johan: «Hr. Johan Fahlstrøm var Herodes — han steg ind i stykket med den skjønneste maleriske virkning, i flammerød silkekjortel over en krum lastefuld skikkelse. Han er vellystig og feig; han gyser ved blod og er ræd for profeten, men gir dog Salome profetens hoved, da hun har danset for ham. Hr. Fahlstrøm karakteriserer denne orientaler fortræffeligt i alle overgange helt fra hans lystne: Dans for mig Salome! til rædselsudbruddet, hvor han lover hende forhænget for det allerhelligste».

De damer og herrer som deltok i ensembleerne i «Salome» hadde anstrengende aftener. En notis i Ørebl. ^{26/9} 1905 fortæller under overskriften: Aandsnærværelse paa scenen: «Under opførelsen af «Salome» paa Fahlstrøms Theater søndag aften hændte der et

uheld, som dog heldigvis ikke fik alvorlige følger. Ved teaterchef Fahlstrøms aandsnærværelse forløp det ogsaa, uden at publikum blev foruroliget. Fru Dagny Backer, der spillede en av stykkets slavinder, der i meget lang tid maa staa ganske stille, styrtede nemlig pludselig besvimet om. Det saa stygt ud, men Kong Herodes-Fahlstrøm reddede situationen ved at sige: «Bær slavinden ud». Saa skede, og forestillingen fortsattes. Fru Backer slap fra det med nogle ansigtsskrammer».

Efter «Salome» gjestet fru Wiehe-Berény ogsaa i denne sæson i sine roller fra forrige aar og som «Antoinette» i et lystspil av M. Hennequin «I Løvens Hule», hvilket stykke blev enstemmig og helt berettiget knust av kritiken.

1ste november 1905 spille vi pantomimen «L'Enfant Prodigue» med Wormsers yndefulde musik. Hr. kapelmester Berény dirigerede, og vor egen kapelmester hr. Glende hadde overtat flygelpartiet. Forestillingen slog udmerket an — pressen fandt fru Wiehe-Berény som unge Pierrot gratiøs og indtagende, og ogsaa Johan og jeg som forældrene fik mange lovord. Chr. G(jerløf) skriver saaledes i Ørebl. ^{2/11} 1905: «Som fru Pierrot og Pierrot sen. ydede fru Alma Fahlstrøm og Johan Fahlstrøm fortrinlig kunst; de lagde en melodios hjemmehygge over første akts interiør, og ypperligt samstemt og gribende var deres stumme sjælskvide i sidste akt».

Vor næste forestilling den ^{1/11} 1905 var Brioux skuespil «Den røde Kape» med fru Wettergreen og Fahlstrøm i hovedrollerne. Stykket var imøteset med store forventninger, og pressen var meget anerkjendende. Fru Wettergreens glød og lidenskab var av stor virkning, og om Johan skriver bl. a. V(ilhelm) K(rag) i Morgbl. ^{11/11} 1905: «Hr. Fahlstrøm spillede den stakkels baskiske bonde-
mand, der jages som et vildt dyr af den flinke jurist. Hans entré var meget virkningsfuld. Han er træt og modløs af fjorten dages indespærring, han er dødsens ræd for at han skal forsnakke sig, for at han ved et uforsigtigt ord skal lægge strikken om sin egen hals. Han svarer ganske stille paa dommerens spørsmål; da han saa hører at hans advokat ikke er mødt frem, at han staar ganske

alene mod dette forfærdelige menneske, da synker hans mod endnu mere, — han ved hverken ud eller ind — han er saa svag, saa hjælpeløs ligeoverfor forhørsdommerens listighed, at man tror han er ganske fortabt.

Denne stille fortvivelse fandt hr. Fahlstrøm de sandeste og de mest gribende udtryk for; hans ord faldt med en haabløs træthed, der bragte taarer i manges øine. Og hver gang han siden i spillet fandt disse jevne haabløse ord igjen, blev hans skikkelse ganske livagtig: — en arm arbeidstræl, der ved, at denne dommer vil ham ondt, og ikke ved at svare for sig andet end dette ene: jeg er uskyldig! Hans spil var baade her og ellers sterkt realistisk; han vilde netop skildre almuesmanden, som ikke ved at nuancere sine følelser, men hvis smerte bliver en monoton klage og hvis harme bliver hæse skrig. Der var scener, hvori denne monotoni blev noget trættende; men i den store scene i sidste akt, hvor han jager sin hustru fra hus og hjem, fordi hun har fortiet sin fortid for ham, der gav den hans spil en vild storhed.»

S. B. skriver i V. G. ^{11/11} 1905 efter at ha ydet fru Wettergreen sin uforbeholdne anerkjendelse: «Og saadan som hr. Johan Fahlstrøms uskyldig anklagede stod under forhøret, tirret og fortvilet, paa vakt og uten forsvar, lyttende og uforstaaende, pludselig rede til at opgi kampen, pludselig rede til nyt haab havde man indtrykket af et stort, godt, elskværdigt dyr, der plagedes af hundrede onde slagtergutters stød og stik.»

L. H. slutter sin anmeldelse i Dagbl. saaledes: «I det hele byr Fahlstrøms Theater her paa en forestilling, som vil sees med den største interesse af alle samfundsklasser af alle aldre.»

Og Fernanda Nissen skriver i Sociald.: «Johan Fahlstrøm spiller den baskiske bonde, som anklages for mord, og som forhørsdommeren for sin ærgjerrigheds skyld absolut vil ha til at være den skyldige. Stor og tung, nedtrykt af ensomheden i cellen staar han saagodtsom hjælpeløs ligeoverfor den smidige, samvittighedsløse dommer. Man ser hvordan tankerne besværligt arbeider sig frem i hans uøvede hjerne. Fahlstrøm har, saavidt jeg mindes, aldrig spilt

noget lignende — og jeg synes at han har bragt en ny type ind paa scenen. Hans stemme er uden overgang, hans udtryk for de forvirrede følelser næsten uartikulerede og over hele skikkelsen en hjælpeløs storhed som over et mægtigt træ, der fældes.»

Efter «Den røde Kappe» satte vi op ^{22/11} 1905 det gammelindiske skuespil av Kong Sudraka «Vasantasena» med fru Wettergreen i titelrollen. Pressen fandt, at ikke alle roller var like tilfredsstillende besat, men om fru Wettergreen og Fahlstrøm var rosen enstemmig. Om Johan skriver V. K. i Morgenbl. ^{23/11} 1905: «Helt i stykkets stil og stemning paa hvert punkt var hr. Johan Fahlstrøm. Med intens fantasi havde han skabt

Maskestudie av Fahlstrøm som Samsthanaka i «Vasantasena». Radering.

en helstøbt Samsthanaka — feig og grusom, ond og vellystig — modbydelig og latterlig i sit indbildske hovmod. Vasantasena var sat op med megen pragt. Baade dragter og dekorationer var en lyst for øiet, og baade det farverige stykke og det sikre samspill lønnes med sterkt bifald.» L. H. skriver i Dagbl.: «Helt fortræffelig var hr. Fahlstrøm ved sin fantasifulde, energisk gjennomførte og i visse maater geniale karakteristik av Samsthanaka.»

Som barneforestilling spilte vi første gang Topelius's eventyrkomedie «Tornerose» i Wiersjensens bearbeidelse. Stykket gjorde stor lykke baade hos smaa og store og blev gjenoptat med held hver jul i flere sæsoner.

Anden juledag hadde vi première paa Hjalmar Bergstrøms 4 akts skuespil «Lynggaard & Co.». K. V. H(ammer) indleder sin

anmeldelse i V. G. ^{27/12} 1905 saaledes: «Fahlstrøms Theater har i det fra Kjøbenhavn importerte helaftenstykket «Lynggaard & Co.» af den endnu ikke meget kjendte forfatter Hjalmar Bergstrøm sikkert gjort et godt fund. Stykket hører til dem, folk vil se. Det er bygget paa meget populære ideer, disse som «ligger i luften». Efter at ha konstateret, at «stykket fik i det store og hele en fyldestgjørende udførelse» skriver anmelderen om Johan: «Hr. Fahlstrøm selv havde en udmerket aften. Med myndig og sikker kunst som ikke glap paa noget punkt, skapte han en skikkelse — en jøde, en af de moderne elegante, ved hvilke der ikke hefter et fnug af komik — og denne skikkelse var overlegent iagttaget, lyslevende ved sin fylde karakteristik».

L. H. sier i Dagbl. ^{28/12} 1905: «Han spilles ogsaa helt fortræffeligt af hr. Fahlstrøm. Alle sider ved denne moderne, hos os ukjendte jøde, kommer helt frem, og de ligger alle i den samme personligheds plan. Kold — energisk i forfølgelsen af sine formaal eller mandig — fin i sit kjærlighedsforhold, er det i hr. Fahlstrøms fremstilling altid det samme ubestikkelige hode, som raader».

Forøvrig var pressens bedømmelse av saavel stykket som — med undtagelse av Johans præstation — utførelsen forskjellig farvet, og «Lynggaard og Co.» trak ikke hus, hvad flere aviser uttalte sin beklagelse over.

Efter i en foregaaende anmeldelse at ha omtalt Johan slik: «Fahlstrøms Heymann var en helstøbt fremstilling, slik maa netop en Heymann være. Han fremtvang beundring for «jødetampens» energi og kraft» skriver F. N. i Sociald. ^{9/1} 1906: «Fahlstrøms Theater synes at være det eneste teater her i byen, der for tiden arbeider med kunstnerisk ærgjerrighed og alvorlig stræben efter at gi publikum noget af virkelig værdi. Men desværre synes ikke dette at vinde fortjent paaskjønnelse».

Den 12te januar hadde vi premiere paa Østergaards eventyrskuespil «Et Folkesagn» — musikken av Hartmann og Gade. Stykket blev mottat jevnt velvillig.

* * *

Derpaa fulgte ^{24/1} 1906 et tre dages gjestespil av Hanakos japanske skuespillertrup. Disse interessante gjester opførte tre japanske dramaer, hvori Madame Hanako utførte de kvindelige hovedroller. Første aften spiltes «Geishaens Hevn», tragedie i tre akter efter en gammel japansk historie. Anden forestilling var «Regjeringens Spion», drama i fire akter, og tredie aften opførtes «Hara-Kiri, et karakteristisk optrin» i to akter.

V. K. indleder i Mrgbl. ^{25/1} 1906 sin anmeldelse saaledes: «Kuriøs er vel det ord, man helst faar bruge, naar man vil betegne sit indtryk af japanernes forestilling. Alt var os ganske fjernt, — sproget, spillemaaden, mimiken, bevægelserne. Den eneste af vore fem europæiske sanser som virkelig forstod var synet. Særlig for dem, som har en smule kjendskap til japansk billedkunst var forestillingen en fryd. De vexlende scener var som en række sjeldne, linjefine

og farverige billeder, hvis linjer og farver stadig bragte tanken hen paa blade i den bekjendte kunsts-kjønner Bigs vældige verk om japansk kunst. Høist interessant var det at se deres plastik — særlig i slagsmaals-scenen — det var som at se skjønne rovdyr i kamp; hvert skridt direkte af smidighed og had.

Hanako, den japanske skuespillerinde, som skal have et saa stort navn i sit hjemsted, spillede Geishaen. Hun var bitteliten, hendes stemme var spæd som et barns, hun saa ut som en straalende blomst, der hun flagrede omkring i sine deilige silkedragter. Hun var saa stakkars og hjælpeløs og græd saa hjertesært og klagede saa sørgeligt, og tilslut brast hendes lille hjerte uten skrig eller klage, bare med et lidet «O!»

I Aft. ^{26/1} skrives: «Sjelden eller aldrig oplever vi herhjemme i teatret at blive ført over i en anden kultur, tusinder af mile fjernet fra vor egen, at komme ind i en kreds af forestil-

Hanako.

Ragna Wettergreen
som Claudes Hustru.

linger ligesaa fremmede som det sprog, hvori disse følelser og stemninger bliver tolket. Det er det, som sker under de forestillinger, som japanerne giver paa Fahlstrøms Theater, og saa eiendommeligt virker disse prøver paa japansk scenekunst, at de i fuldeste maal fortjener at blive set.»

Den japanske skuespiller Sato, som senere er blit en berømt filmshelt, var selskabets førstekraft blandt herrerne — han spillede elskerrollerne vis-à-vis Hanako. Hans spil eiede en mandig ømhed, en stille lykke og en voldsom lidenskab — i sin slanke smidighed lignet han i kampscenerne en pragtfuld sort panter. Publikum var meget taknemlig over at faa anledning til at se dette sjeldne ensemble. * * *

^{31/1} 1906 havde vi premiere paa «Claudes Hustru», skuespil i tre akter av Alex. Dumas fils med fru Wettergreen i titelrollen og Johan som Claude.

Efterat ha omtalt fru Wettergreens udførelse av Césarines rolle med varm beundring skriver K. R. i Aft. ^{1/2} 1906 om Johan: «Særlig vellykket var ogsaa Fahlstrøm som egtemanden — intelligent og rolig, overlegen og behersket.»

I Mrgbl. ^{1/2} 1906 skriver V. K. — som ogsaa er begejstret over fru Wettergreen — om Johans Claude: «Det var det mægtige alvor,

denne smertens store ro, som prægede hr. Fahlstrøms spil og i sin dybt sunde naturlighed gjorde Claude Rupers skikkelse overnaturlig, vældig som skjæbnen selv.» Ogsaa S. B. i V. G. $\frac{1}{2}$ 1906 er — trods enkelte indvendinger mot det ydre sceniske apparat — væsentlig meget rosende, og den øvrige presse konstaterer succesen i varmt anerkjendende ord.

Fra «Claudes Hustru» gik vi til «Brutus», drama i fem akter av Johan Bojer, hvilket stykke hadde premiere $\frac{1}{3}$ 1906. Nogen dage før, $\frac{25}{2}$ 1906, indeholdt Mrgbl. en artikel av N(ils) V(ogt) med overskrift «Nationalteatret og Publikum II», hvori der efter en statistisk oversigt og en kritisk vurdering til forsvar for forholdene ved Nationalteatret i artikelens avslutning findes følgende: «Vil publikum være saa venlig at forstaa det arbeide, som ydes og kritikeren saa retfærdig at lægge samme maalestok paa de forskjellige scener, istedetfor at se igjennem fingre med al dillettantisme udenfor Nationalteatret og med forstørrelsesglas paa mulige fejl i Nationalteatret, saa kan dette vedblive med stolthed at bære Holbergs, Bjørnsons og Ibsens navnetræk i guld paa sin façade. Men skal velvillien vendes til vrangvillie, vil man dyrke den mode at lade haant om vore bedste digteres og bedste kunstners arbeide — da faar vi jage vore betydelige dramatiske kunstnere til Akersgaden eller til Torvgaden, hvor der er nok af pladse besat med den tarveligste dillettantisme, og saa —»

Denne artikel foranlediget Johan til følgende protest, som er indtat i Mrgbl. $\frac{25}{2}$ 1906:

«Hr. redaktør.

Tør jeg bede om plads for følgende bemerkninger. I artiklen «Nationalteatret og Publikum II» i Mrgbl. for idag stemples Fahlstrøms Theater som en scene, «hvor der er nok af pladse besat med den tarveligste dillettantisme». Af hensyn til mine pligttro, samvittighedsfulde og begavede skuespillere finder jeg at burde protestere mod denne karakteristik. Jeg tillader mig at hævde, at med «tarvelig dillettantisme» kan man ikke opnaa en fremførelse, som den

Fahlstrøms Theater har været saa lykkelig at kunne give bl. a. følgende dramatiske og lyriske verker: Gorki «Natasylet», Shakespeare «Muntre Koner», Sienkiewitz «Quo Vadis», Puccinis «La Bohème», Oscar Wildes «Salome», Brioux «Den røde Kappe», Bergstrøms «Lynggaard & Co.» og Dumas «Claudes Hustru». I en saa stor hovedstad som Kristiania bør der vel altid opretholdes to literære scener, som gjensidig kan ansøre hverandre. Det synes mig uretfærdigt, at et literært ledet privatteater ofres til bedste for Nationalteatret, fordi om dette — tiltrods for betydelige tilskud og nationalt repertoiremonopol — ikke ved egen hjælp kan holde sig oven vande.

Deres ærbødige

Johan Fahlstrøm.»

Nationalteatret havde i sæsonerne 1903—04 og 1904—05 et underskud paa henholdsvis kr. 8427 og 12502.

«Brutus» med Johan i titelrollen var imøteset med megen interesse. Pressen fremholdt stykkets mægtige evne til at gripe tilskuerne og fandt gennemgaaende opførelsen fortjenstfuld.

I V. G. skriver S. B. ^{2/3} 1906: «Fahlstrøms Theater havde igaaftes æren af at opføre «Brutus», et drama af en ung norsk forfatter, Johan Bojer, som har erhvervet sig et betydeligt publikum udenfor sit fædreland, men som uden held har banket paa vort Nationalteaters port; den forblev stængt. Det var en glæde at se, med hvilken omhu og med hvilken forstaaelse Bojers drama var sat op; i sidste akt blev der naaet en virkning saa enkel og storslaaet, som man sjelden ser den paa en norsk scene. Hr. Johan Fahlstrøm har vel ikke nogen gang før ydet et saa roligt og bevæget og paa samme gang bevidst og saa følt spil; han var oppe paa skuespil-kunstens store høider.»

Den 10de mars 1906 feiret Ragna Wettergreen sit 20-aarsjubilæum paa Fahlstrøms Theater som Césarine i «Claudes Hustru». Hun blev varmt og begeistret hyldet baade av presse og av publikum.

Mens vi indstuderte «Mama Colibri» satte vi i mellemtiden op det populære sangspil «Reisen til Kina», som moret publikum i en

munter utførelse med frk. Rygh og herrerne Hedemark, Wingar og Leffmann i hovedrollerne. Den 27de mars 1906 opførte vi første gang «Mama Colibri», skuespil i tre akter av Henri Bataille, med fru Wettergreen i titelrollen. Stykket blev mottat med stor interesse og hadde i rollebesætningen ikke mindre end tre debutanter, — alle tre navn har senere faat god klang i norsk teater.

Mrgbl. skriver i sin anmeldelse ^{28/2} 1906 under merket L. L.: «Saaledes som fru Wettergreen fremstillede rollen spillede den smukke fugl virtuosmæssigt i solskinet med alle sine blankeste fjær. Hun fandt i første akt straalende friske ytringsformer for Mama Colibri's store eneste alt opslugende forelskelse og i sidste akt det rørende udtryk for den stakkels kvindes resignation, hvor hun gaar ud i haabløsheden, medens hendes elsker sover sig fra den gamle lykke og gaar sovende ind i den nye. Tre af stykkets andre roller havde teatret havt mod til at lægge paa unge, ganske uprøvede kræfters skuldre, og vovestykket lykkedes over al forvent-

Fahlstrøm som Brutus.
Broncerelief av Johan Fahlstrøm.

Bertha Ræstad.

ning — som Mama Colibri's ældste søn bekræftede hr. Nicolai Johannesen de gode og alvorlige løfter han gav ved sin debut i «Brutus», og til stykkets unge laban af en elsker medbragte hr. Tolnæs et usedvanligt vakkert ansigt og en smaa pussig Carl Johan-jargon, der klædte ham og rollen. Frk. Bertha Ræstad fik i Miss Deacons lille rolle saavidt tid til at vise et smukt smil og et glimt af kvindelig charme. Aftenen formede sig — med mange fremkaldelser fra et velbesat hus — som en stor succes for fru Wettergreen og som et nyt bevis paa hvor flittigt og alvorligt der arbeides ved det Fahlstrømske teater.»

Samtlige anmeldere fastslaaer, at stykket var sat smukt og stilfuldt op og fremhæver teatrets for-tjeneste av at fremføre det interessante stykke første gang paa en skandinavisk scene. F. N. skriver i Sociald. ^{28/3} 1906: «Opførelsen af «Mama Colibri» viste ikke alene Fahlstrøms vaagne opmærksomhed paa udenlandsk literatur; men ogsaa fru Fahlstrøms dristige og lykkelige evne som sceneinstruktrice,» og S. B. slutter i V. G. ^{28/3} 1906 sin anmeldelse slik: «Det var mange løfter at gaa hjem med fra en enkelt aften.»

Under premièren paa «Mama Colibri» forefaldt en liten episode, som jeg ikke vil negte mig at berette, fordi den belyser det intense arbeide, som gik forut for forestillingerne paa Fahlstrøms Theater. Da Johan og jeg kom ind paa scenen et kvarter før teppet skulde gaa op, viste det sig, at jeg hadde glemt sufflørboken hjemme i

Bakkehuset, hvor der for øieblikket ikke var nogen tilstede — vi var alle i teatret. Her var gode raad dyre — vi klarte situationen ved at gi den ordre til suffløren, at han skulde blade i en anden sufflørbok efterhvert som replikkerne skred frem. Dette gjorde han — skuespillerne ante intet, og ingen trængte sufflørens hjælp. Til 2den akt var den rigtige boken hentet — og vor lille list blev ikke aabenbart, før stykket var forbi.

Introducert av Frits Thaulow fik «La Loïe Fuller» anledning til med sit selskab at gjeste fem aftener paa Fahlstrøms Theater. Thaulow skrev til os, at «Fullers kunst er en apotheose til farverne og lyset. Hendes evne til at finde

de lysvirkninger, som rammer en bestemt stemning, er vidunderlig.» I et interview uttaler Loïe Fuller om sin kunst: «Hvad jeg danser? Ja, dans er jo mine «creations» egentlig ikke, men jeg kalder det saa, for et navn maa det jo have, — det er rytmer og farver og lys — fremforalt lys. Det, jeg gjør regning paa søndag er altsaa en saadan række lyssymboler. Jeg har kaldt det «de tusen slørs dans», men det er lysene, som er slørene, der virker i utallige skiftninger. Det er symbolerne paa sjælens vandringer efter døden, deres, der har det ondt og pines gjennom storm og brændinger, i evig is og sne, paa dybet af de store vande, i jordens indres flammehav, og deres, der stiger gjennom maaneskin og stjerneglans, gjennom skogene de grønne og etheren den blaa, gjennom solefaldets rene purpurglød som lette sommerfugle op til den store hvide sol, kilden for alt lys.»

Gunnar Tolnæs.

Loie Fuller med sit ensemble.

C(hristian) K(rohg) siger i sin anmeldelse i V. G. ^{9/4} 1906: «Og alting omkring dansede med, alle dekorationerne var flygtige og skiftende. Det var som man befandt sig ude paa en drømmevandring i universet. Der var dans af stjerner og rytmer, af skyer, af sommerfugle — — — sommerfugledansen var især henrivende — — Og der var den store dans af flammer, hvor hun selv var en af dem.»

Johan og jeg var glad over at kunne la publikum faa del i den rike skjønhetsverden, Loie Fullers vidunderlige farvespil tok os ind i.

Vor næste nyhet var «Jomfru Trofast», folkekomedie i fire akter av Vilhelm Krag.

S. B. skriver i V. G. ^{18/4} 1906: «Vilhelm Krag's folkekomedie er, saa friskt og freidigt, som den spilles paa Fahlstrøms Theater, særdeles fornøielig at se», og den øvrige presse er ogsaa gjennemgaende

velvillig i sin omtale av saavel stykket som av spillet. Særlig anerkjendelse faar frk. Bertha Ræstad, som spilte titelrollen, Nicolai Johannesen som Tellef, Leffmann, som gjorde megen lykke som sjømanden Arnt, og Hedemark som lensmanden.

B. G. skriver i Intell. ^{18/4} 1906: «Stykket gik i det hele sikkert og glat, fru Fahlstrøm har som altid ære av sin sceneledelse». Den 6te mai spilte vi «Fru Loute», farce i fire akter av Pierre Veber. Stykket moret publikum, og baade frk. Helene Andersen i titelrollen og herrerne Hovind, Hedemark, Wingar og Lunde blev anerkjendende omtalt av anmelderne. Mens vi opførte «Jomfru Trofast» og «Fru Loute» her i byen var en del av vort personale reist paa turné med «Claudes Hustru», som blev opført i Trondhjem, Bergen og en del kystbyer. Før vi avsluttet sæsonen med den engelske farce «Niobe» av Harry Paulton, arrangerte vi en sørgefest paa Henrik Ibsens begravelsesdag 1ste juni 1906. Efter en musikalsk=deklamatorisk avdeling, hvor Hedemark sang og fru Mejlænder=Hellesten reciterte Ibsensk lyrik, spiltes første akt av «Et Dukkehjem» med fru Wettergreen som Nora. Alle anmeldelser konstaterer, at Ibsenaftenen blev en værdig og stemningsfuld sørgefest, og alle slutter den velvillige omtale av «Dukkehjemets» første akt med en beklagelse over, at ikke hele stykket kunde spilles — dertil hadde vi ikke opnaadd tilladelse — og et ønske om ved leilighet at faa se det i sin helhet.

I den forløpne sæson hadde vi hat mange slags besværligheter at kjæmpe imot. En av disse — og ikke den mindste — var konkurransen med «De otte». Disse var otte udmerkede danske skuespillere, som var utvandret fra Kjøbenhavn, hadde dannet selskap og som — paa direktør Mossins initiativ — slog sig ned i Tivoli Theater. Denne trup, som foruten den senere store filmdiva Asta Nilsen talte bl. a. saa betydelige kunstnere som Anna Larsen, Johannes Poulsen, Peter Fjeldstrup, Olivia Jacobsen, Emanuel Larsen, fik — naturlig nok — baade pressens og publikums sympati. Og Fahlstrøms Theater, hvis beliggenhet var ulike mindre heldig end Tivoli, hadde en haard kamp at staa i. Og selv om vi hadde al grund til at være fornøiet med det kunstneriske utbytte, kunde vi desværre ikke si det samme pekuniært. «De Otte» hadde derimot et udmerket resultat. Tivoli Theater var leieledig for 1906-07, og Johan og jeg tænkte frem og tilbake over muligheten av at forsøke dobbeltdrift — overflytte vor literære avdeling til Tivoli og oprette en mere «folkelig» scene i Torvgaten, hvor priserne kunde sættes saa lavt, at de vilde bli overkommelig for det publikum, som ikke har raad til dyre billetter. Paa den tid gik en flerhet av dyktige kræfter ledige fra opløste provinsturnéer. Av disse sammen med vort eget ganske talrike personale vilde vi kunne danne to gode ensembler, gi vore skuespillere flere opgaver og — naar det trængtes — overflytte de nødvendige kunstnere fra det ene teater til det andet. Efter mange og lange funderinger besluttet vi os til at vove forsøket og aapnet ^{29/7} 1906 «Folketeatret» med Carit Etlars 3akts folkeskuespil «Tordenskjold i Dynekilen».

Vort samlede skuespillerpersonale i sæsonen 1906—07 bestod av damerne: Helene Andersen, Erna Berg, Anna Eriksen, Sofie Jebe, Borghild Johannesen, Ragnhild Owenberg, Olaus Piro, Caroline Rygh, Bertha Ræstad, Jenny Thoresen, Mathea Tønder, Ragna Wettergreen, Emy Worm-Müller. Herrerne: Karl Bergmann, senere teaterchef i Stavanger, Sæbjørn Buttedahl, Sverre Dahl, Bernt Eide, Ingi Hedemark, Jens Holstad, Eugen Hovind, Holst Jensen, Nicolai Johannesen, Oscar Leffmann, Jac. v. d. Lippe, David Lunde, Sigurd Magnussøn, senere chef for Intimteatret i Kristiania, Elias Oster, Karsten Poulsen, Oscar Sandahl, Gunnar Tolnæs, Arne Thoresen, Fredrik Wingar, Alexander Zetlitz. For denne sæson hadde vi engagert Fru Ludovica Levy som sceneinstruktør ved Folketeatret.

Omtrent den samlede presse mottok imidlertid fra første stund vort nye tiltak med en kjølighet, som fulgte det hele sæsonen, og istedetfor at bli en støtte for Fahlstrøms Theater blev det en byrde. Tiltrods for at instruktør og skuespillere gjorde sit bedste, og der i flere forestillinger blev git fortræffelige præstationer, var ikke mange maaneder gaat, før vi forstod, at et «Folketeater» her ikke blev opfattet som et teater for «folket». — Vi hadde begge tænkt os et teater med et repertoire, som var sundt, forfriskende, uten vanskelige problemdigting, altsaa uten altfor stor tyngde, hvor det gik an at gaa og hvile ut efter dagens opsplitende gjerning. Et teater, som kunde lokke det brede publikum til sig fra varietéen og kinematografer. Deri laa jo ingen hindring for, at de andre teatre med tyngre repertoire kunde besøkes av de mere literært interesserte. Men kritikken belærte «folket» om, at hvad der blev budt paa Folketeatret var baade i repertoire og utførelse saa undermaals, at det nærmest var en fornærmelse — og selvfølgelig blev «folket» borte, og teatret spilte oftest for yderlig daarligt hus. Det var altsaa en slitsom sæson — Johan og jeg beundret ofte vore pligttro og ivrige skuespillere, som hver søndag fôr frem og tilbake mellem Torvgaten og Tivoli eftersom de optraadte i de respektive stykker i dagens fire forestillinger. Jeg husker at vi f. eks. søndag 6te januar 1907 spilte paa Fahlstrøms Theater Tivoli «Helte» av Bern-

Orleneff.

Paa Folketeatret opførtes i sæsonen: «Tordenskjold», folkeskuespil av Carit Etlar, «Lili» operette av Hervé, «Vor Ven Fritz», lystspil av Erkmann-Chatrion, «Den Pukkelryggede», folkekomedie av Féval, «Et Kjøbmandshus i Skjærgaarden» folkeskuespil av E. Carlén, «Charlotte Corday» folkeskuespil efter det franske, «Rationelt Fjøsstel» av Hulda Garborg, «Syv militære Piger», sangstykke i en akt, «Ole Lukøie» eventyrspil av H. C. Andersen, «Axel og Valborg» drama av Oehlenschläger, «Brylluppet paa Ulfsbjerg» skuespil av Frans Hedberg, «Kalifen paa Eventyr», eventyrkomedie av Erik Bøgh, med indlagt revy «Paa Nordpolen 1907», «Fru Temples Telegram» farce av Wyatt og Morris, «Oliver Twist» folkeskuespil efter Dickens, «Familien von Hochsattel» lystspil av Stein og Heller, «Niniche»

hard Shaw som eftermiddagsforestilling og «Proformakonen» om aftenen, og paa Folketeatret i Torvgaten H. C. Andersens «Ole Lukøie» om eftermiddagen og «Axel og Valborg» om aftenen. Johan, som spilte hovedrollen, kaptein Bluntschli i «Helte» og Axel i Oehlenschlägers drama, sat i bilen og tok av sig sminken for at kunne bli færdig med omma-skeringen tidsnok til aftenforestillingen. Og saan var det med flere av de andre skuespillere ogsaa. Da Johan en søndagsaften spurte en av de yngre herrer, som hadde dobbeltroller i flere av forestillingene: «Er De syk? jeg synes De er saa blek», svarte den unge mand: «Aa nei, jeg er bare litt træt — for jeg har spilt 9 roller idag».

operette, musik av Bonlard. I dagene fra $5/12-12/12$ 1906 gav den russiske skuespiller Orleeff med sit personale et gjestespil, bestaaende av dramaerne: «Jøderne» av Tschirikoff, «Brødrene Karamazoff» og «Raskolnikoff» av Dostojewski. Det fortrinlige ensemble med den udmerkede Orleeff som midtpunkt vakte publikums og pressens varme interesse og sluttet sig værdig til de foregaaende fremmede gjestespil paa samme scene.

SÆSONEN 1906—07

Fahlstrøms Theater, Tivoli, hadde 6te august 1907 premiere paa V. Sardous 5akts lystspil «Sporet» med fru Wettergreen og Tolnæs i hovedrollerne. Vor næste nyhet var Henri Becques 3akts lystspil «Pariserinden». Om denne forestilling skriver S. B. i V. G. ^{7/9} 1906: «Igaar opførtes for fuldt hus Henri Becques mesterverk «Pariserinden». Det verk, som betegner det avgjørende brudd med den gammel-franske skole — Pariserinden — det var igaarftes fru Wettergreen. Hun var helt paa høide med sin opgave». K. R. begynder sin anmeldelse i Aftn. ^{7/9} 1906 slik: «Fahlstrøms Theater havde igaar en stor og afgjort succes ved opførelsen av «Pariserinden» — et sindrigt og vittigt dramatisk arbeide, der ogsaa fik en gennemgaaende god, for hovedrollens vedkommende ligetil glimrende udførelse».

Like saa anerkjendende uttalte resten av pressen sig. Saa kom turen til Bernhard Shaw, som vi hadde den glæde at introducere i Norge med hans 3akts komedie «Helte» (Arms and the man) med Fahlstrøm i hovedrollen som kaptein Bluntschli. Stykket forbløffet ved sine paradoxer, men interesserte sterkt, og pressen var meget fornøiet baade med forfatter og fremførelse. Særlig tilfredsstillet Johan, om hvem S. B. skriver i V. G. ^{29/9} 1906: «Hr. Fahlstrøm gjennomførte selvfølgelig officerens opgave med en helt anden sikkerhed, og der er i hans spil en hel række fortræffelige enkeltheder som paa den bedste maade kommer digterens hensigter tilhjælp. Særlig var hr. Fahlstrøm igaarftes ypperlig mod aktens slutning, hvor hans officer er nær ved at miste bevidstheden af overanstrengelse og tilsidst ikke ved, hvad han siger eller hvor han er, ja

knap nok hvem han er, — indtil han viljeløst synker hen i den første seng og den tyngste søvn». Anmeldelsen slutter slik: «Med sterkt og stadigt bifald viste publikum igaarftes sin glæde over at have stiftet bekjendtskab med en saa ny og eiendommelig forfatter og sin taknemlighed mod teatrets altid lige energiske og kunstinteresserede direktion».

I Morgbl. skriver Ssm. ^{29/9} 1906: «Paa Fahlstrøms Theater blev «Helte» morsomt. Instruktionen har været fortræffelig og hr. Fahlstrøm havde i hovedrollen i fortrinlig grad den rette blanding af professionel landsknekt og schweizisk hotelvert».

Ørebl. skriver: «Fremførelsen var udmerket gennemarbejdet. Aldeles ypperlig var hr. Johan Fahlstrøm som schweizeren Kaptein Bluntschli, dagligdagsheden, den «almindelige menneskefornufts» representant i en kreds af mere og mindre skakkjorte og løbske naturer. Hele skikkelsen var formet med stor og sikker kunst, og bedre turnerte repliker end hr. Fahlstrøms hører man overhodet neppe paa nogen scene».

I Dagbl. ^{29/9} 1906 skriver L. H.: «Helt fortræffelig er hr. Fahlstrøms fremstilling af schweizeren Kaptein Bluntschli. Særlig interesserte det mig at se, hvorledes han fik dennes egentlige eller almindelige væsen til at skinne igjennem hans nervøse, af dødsangst og overanstrengelse prægede optræden i første akt. Sin skildring af heltens og krigens komik gav han med et humør, som bragte tilskuerne til at le rent ustyrligt. Morsom var ogsaa hans forening af officerens, probenreuterens og hotelvertens politur». «Helte» holdt sig paa repertoiret, til vi den ^{6/11} 1906 satte op Emma Gads «Den mystiske Arv», lystspil i 3 akter, som med fru Wettergreen, frk.erne Berg og Rygh — og mig selv i en birolle — samt herrerne Lunde, Tolnæs, Holst Jensen og Holstad behaget jevnt publikum og presse. Istedetfor orkester, som vi mente, at budgettet ikke vilde kunde bære, havde vi til mellemaktsmusikken i teatret i Tivoli kjøbt et «Mignon»-Flygel», som vi havde hørt i Kjøbenhavn og var blit begejstret for. Det gjengav de forskjellige klavervirtuosers koncertnumre aldeles ypperligt og virket udmerket i den intime

salong. Winter-Hjelm omtaler det saaledes i Aftn. ^{4/9} 1906: «Man kunde tænke, at disse smaa æsker, ud af hvilke aanderne besværges, ikke var mere end forbedrede fonografer og gramofoner. Men der er ingen sammenligning mulig. «Mignon» har ved en vidunderligt sindrig anvendelse av elektriciteten bragt det dertil, at man af klaveret ikke blot faar høre dets egen tone, ren — uden nogensomhelst bilyd — nuanceret i alle styrkegrader, men tillige klaverspillerens foredrag, hans anslag og musikalske personlighed».

Og virkelig fyldte dette instrument sin opgave: diskret og kunstnerisk formfuldendt musikalsk forberedtes forestillingerne, og den varsomme indledning til akterne eiet en egen flatterende charme.

Vor næste nyhet var ^{29/11} 1906 «Ugifte Mødre», skuespil i tre akter av Brioux. Fernanda Nissen skriver i Sociald. ^{30/11} 1906: «Fahlstrøms har atter havt dristighed nok til at ta op paa repertoiret et stykke, som ikke er uanstændigt. Her er ikke mindste glimt af munter frivolitet, ingen slibrige vittigheder og ingen lokkende dragter. Dette er bare et arbeide af en til lidenskab alvorlig mand, der føler, at menneskene stønner under en fortvivlet samfundsorten, der istedetfor at beskytte og fremme de sunde instinkter tvinger frugtsommelige kvinder til at dræbe sine haab, og mødrene til at ta sine barn fra brystet. Fahlstrøms Theater er — har jeg læst — det eneste teater udenfor Frankrige som har tat Brioux' stykke paa sit repertoire. Ifjor spillede «Den røde Kappel» og nu iaar «Ugifte Mødre». Nu skal vi se, om vi har ansvarsfølelse nok til at se et arbeide, Brioux har havt alvor nok til at skrive og Fahlstrøms til at spille. Fru Fahlstrøm har ved indstuderingen lagt vegten paa, at det rent menneskelige hos de optrædende bestemmes først og fremst — her er ikke forsøgt at understrege eller lave forbausende skikkelser. Publikum var stærkt bevæget og fulgte spillet med varm interesse. Fru Wettergreen og frk. Ræstad fik megen applaus for deres naturlige, vakre spil i anden akt.»

L. H. i Dagbl. ^{30/11} 1906: «Udførelsen vidner saavel om maalbevidst og kraftig ledelse som om omhyggeligt arbeide. De enkelte er stemt ganske ind i stykkets grundstemning og fortræffelig sam-

stemte med helhedsvirkningen for øie. Resultatet er derfor betydeligt. Hvor troværdigt virker f. ex. ikke de anklagede i retsscenen, frk. Ragnhild Owenberg, fru Worm-Müller, frk. Rygh og hr. Sandahl. Særdeles dygtigt spiller ogsaa fru Mejlænder-Hellesen, d'hr. Wingar, David Lunde og Nikolai Johannesen. Som stykkets eneste ugifte mor har frk. Ræstad i sin tale virkelighedstro og følte udtryk for vekslede stemninger. Men hendes minespil fortæller endnu for lidet, savner nuancer og derfor det rette liv. Over alle andre rager fru Wettergreen. En saa gribende menneskefremstilling hører til de sjeldne oplevelser.»

Aftp. ^{2/12} skriver: «Med lidenskabelige ord, med flammende indignation, med samfundsreformatorens skaanselsløse styrke plæderer Brioux de ugifte mødres sag. Ikke bare de ugifte mødres, men alle de hjertesygge kvinders, som gennem samfundets misgreb bliver hindret i at udøve sit moderkald i fred. — — — Dybt alvorlig har Brioux behandlet sit emne, som trods sin dristighed er fuldstændig fri for det svageste stæk af frivolitet. Og alle de spørgsmål, som fremsættes, kaster tanker i tilhørernes sind. Naar stykket gjør saa stærk virkning, skyldes det ikke mindst spillet, som er gennemført naturligt og menneskeligt oprigtigt.»

2den juledag havde vi premiere paa «Nana», skuespil i fem akter efter Zolas roman. Hverken stykke eller spil vakte videre interesse, og vi henlagde det derfor efter faa opførelser. Efter en del repriser spille vi ^{19/1} 1907 for første gang «Hevnen», skuespil i tre akter af Henri Bernstein, med frk. Helene Andersen i hovedrollen. Baade stykke, spil og iscenesættelse blev velvillig omtalt av pressen. «Elskerinden», skuespil i fire akter av Agnes Henningsen, med fru Wettergreen og Fahlstrøm i hovedrollerne, havde premiere ^{19/2} 1907. Stykket var imøteset med stor interesse.

Mrgbl. skriver ^{20/2} 1907: «Det er ikke de dramatiske egenskaber ved fru Agnes Henningsens skuespil, som igaar bragte seiren hjem. Det er nærmere beset altsammen egenskaber, der ikke har meget med scenen og dens virkemidler at skaffe, og som i en mindre fortræffelig fremførelse, end den, «Elskerinden» fik igaar, vanskelig

vil kunne faa magt over tilskuernes sjæl og sind. Som drama virker dette skuespil løst i komposition og ubestemt i planens udføring. Et gennemgaaende godt spil hævede «Elskerinden» høit over skuespillets eget niveau.»

Aftp. skriver om spillet: «Det var ganske stille i det tætbesatte teater, da fru Wettergreen fyldte de ofte flade repliker med liv af sin største kunst. Ogsaa forøvrigt var det en førstescenes spil.»

S. B. skriver i V. G. ^{20/2} 1907: «Hr. Fahlstrøm var netop den mand, som digteren har tegnet, saa rolig og ubøielig, saa fast i sin vilje til at vinde, saa myg alligevel saa snart kjærligheden tog ham, og fru Ragna Wettergreen gav Elskerindens repliker et stadigt skiftende liv af haab og frygt, af modstand og villighed, af vild fryd og forfærdelig selvopgivelse. Ogsaa frk. Owenbergs spil som hustruen var meget godt. I andre roller var hr. Nikolai Johannesen, fru Mejlænder-Hellesen og frk. Rygh særdeles dygtige. Bifaldet var stærkt efter hver akt, og tilsidst blev forfatterinden og de spillende fremkaldt gang paa gang. Det havde været retfærdigt om man ogsaa havde raabt paa fru Alma Fahlstrøm, der havde æren af den udmerkede iscenesættelse.»

I Dagbl. skriver L. H. ^{20/2} 1907: «Det var en udmerket forestilling Fahlstrøms Theater gav igaaftes. Et nyt og merkeligt arbeide fik en udførelse, som gennemgaaende var høist fortjenstfuld, tildels ypperlig. Som Grupp virkede Fahlstrøm absolut illuderende. Han havde just den mandighed, den mandlige charme, der redder Grupp fra at bli usympatisk. Der var nogle scener mellem Grupp og Lili, Fahlstrøm og fru Wettergreen, som hører til det bedste, jeg har seet af scenisk kunst.»

Fra 1ste mars hadde vi engagert den danske skuespiller Holger Reenberg til et gjestespil i Anthony Hopes 4akts skuespil «Fangen paa Zenda» i W. Christmas's bearbejdelse. Hr. Holger Reenberg gjorde megen lykke ved sin friske, naturlige og inderlige udførelse av den store dobbeltrolle.

* * *

Mens vi spilte «Fangen paa Zenda», turnerte en del av vort personale, som var fri i dette stykke, i Bergen, Trondhjem og i kystbyerne med «Pariserinden». Brieux vittige og bitre komedie «Fri Kjærlighed» fik premiere paa Fahlstrøms Theater 7/4 1907. F. N. skriver i Sociald. 8/4 1907: «Mens Nationalteatret beskjæftiger sig med den mere alvorlige gjerning — ved hjælp af henrivende enker at fylde sin kasse — er Fahlstrøms letsindige nok til at opføre en række nye franske skuespil. Igaar fik vi det tredie arbeide af Eugène Brieux.» Fru Wettergreen fik meget anerkjendelse som Charlotte, stykkets hovedfigur, og ogsaa hendes medspillende, herrerne David Lunde og Nikolai Johannesen blev rost. Om iscenesættelsen skriver S. B. i V. G. 9/4 1907: ««Fri Kjærlighed» er med den største omhu sat iscene af fru Fahlstrøm; hun har løst den vanskelige opgave at lade scenernes komik komme til sin fulde ret, at give latteren frit og uhindret løb, men samtidig at fremhæve selve handlingens bedske alvor saa sikkert, at den intet øieblik glemmes.»

Otto Benzons skuespil i fire akter «En Skandale» var vor siste premiere paa Tivoli 9/5 1907, og hermed var vor dobbelt-teaterdrift avsluttet. Folketeatret hadde bragt os tap, og vor kontrakt med Tivoli var slik avfattet, at det viste sig ugjærlig for os at kunne skumme fløten ved de store billetsalg.

En gagedag paa slutten av sæsonen var kassen saa svak, at der manglet nogen hundrede kroner i den sum, som skulde dække utbetalingen. Johan og jeg samlet sammen hvad vi eiet av personlige værdigjenstande — det var ikke mange — og Johan gik op i Folkebanken og laante paa disse saker den sum vi trængte. Vort personale har aldrig ventet en gagedag forgjæves. — Men da Johan kom hjem, la han haanden haardt i bordet og sa: «Saa, nu skal det være slut med bare literatur — nu faar vi begynde at ta hensyn til kassen ogsaa.»

Om aftenen opsøkte han Hauk Aabel og forela ham en kontrakt paa 12 000 kroner pr. sæson i to aar — en efter datidens forhold svimlende gage. Hauk aksepterte. Derpaa tok vi et tilbud om et gjestespil av Olaf Hansson og engagerte David Knudsen,

og 31te august 1907 aapnet vi sæsonen med Gustav Wieds fire akts satyrspil «Ranke Viljer». ($2 + 2 = 5$).

I damerne Ragna Wettergreen, Helene Andersen, Erna Schøyen og Signe Danning og herrerne Olaf Hansson, Hauk Aabel, David Knudsen, Leffmann, Wingar og Holst Jensen hadde vi nu et fortræffelig lystspilpersonale, som ofte var i ilden den kommende sæson, som særlig blev viet Thalia. Og da det glade smil altid er sikker paa at seire, lyste vore røde lykter aften efter aften, og ved sæsonens slut kunde vi for første gang siden 1903 glæde os over et virkelig nettooverskud i kassen.

Nytaarshilsen fra Gustav Wied.

FØRSTE GJESTESPIL I KJØBENHAVN
MAI 1907

Men før vi kom saa langt, hadde vi i mai dristet os til et gjestespil paa Casinoteatret i Kjøbenhavn.

Herman Bang med flere danske pressemænd, som hadde hat anledning til at se noen av vore forestillinger paa Fahlstrøms Theater, opmuntret os til at vise vor kunst i Kjøbenhavn og forsikret, at vi vilde bli velvillig mottat. Da vi hadde tat vor bestemmelse, leiet vi Casino for kr. 900 pr. aften fra 12te—15de mai 1907. Vi vilde spille «Et Dukkehjem», som vi hadde indstudert i sin helhet og hadde tilladelse til at spille i Kjøbenhavn — «Claudes Hustru» og, spesielt av hensyn til fru Wettergreen, «Pariserinden». Alle Kjøbenhavnraviser hadde sympatiske forhaandsartikler. Haagen Falkenfleth skriver i Nationaltidende ^{6/5} 1907: «Fahlstrøms Gjestespil. Naar jeg tænker paa Johan Fahlstrøm, som nu om nogle dage kommer hertil omgivet af sine unge, ivrige skuespillere for paa Casino at vise os, hvordan der spilles komedie paa Christianias første literære privatscene, saa maa jeg altid huske vort første møde for nogle aar siden.

I en mellemarkt i Nationalteatret blev jeg forestillet for ham og hans hustru, skuespillerinden Alma Bosse-Fahlstrøm; jeg havde nok kendt ham af navn gennem adskillige aar, men havde dog ikke noget klart begreb om hans stilling. Vi gik frem og tilbake i foyeren, og medens jeg taler med hans frue, mærker hun, at jeg ikke har rigtig rede paa, hvilken rolle han egentlig havde spillet ved den nationale scene.

— Fahlstrøm er Norges første skuespiller! sagde hun saa, kort

Kjøbenhavngruppen.

Holst Jensen, Fredrik Wingar, Helene Andersen, Borghild Johannessen, Caro Rygh, David Lunde, Ragna Wettergreen, Alma Fahlstrøm, Marie Mejlønder-Hellesen, Johan Fahlstrøm.

og resolut, og med en saa dyb og fast overbevisning, som var det en kendsgjerning, der lige saa lidt lod sig rokke som fjeldet udenfor byen.

Det kunde maaske lyde lidt pudsigt, at en kone udtalte sig saaledes om sin mand i fuldt alvor, hvis det var en hver anden kone end fru Fahlstrøm, der gjorde det. Men for det første staar hun slet ikke ene med den mening, og for det andet har hun været sin mand en saa modig og stærk medarbeiderske, holdt utrættelig ud i deres fælles kamp for at skabe Christiania en literær privatscene, at der maatte en saadan urokkelig tro til for at bære de vanskeligheder, der fulgte med arbeidet. I hendes mund lød ordene jævne og selvfølgelige — og jeg forstod i det samme, hvorfor de to næsten aldrig nævnes hver for sig, naar de omtales af

nordmændene, men altid kaldes «Fahlstrøms», ligesom det hedder, at det og det stykke spilles i aften «hos Fahlstrøms».

Dengang Christiania nye Nationalteater blev indviet, var det Johan Fahlstrøm, som fremsagde epilogen.

Paa det gamle teater havde han i en aarrække baaret det klassiske repertoire, Ibsens og Bjørnsøns digtning, paa sine brede skuldre; han var kommen til den nationale scene som en ung og oprindelig kraft, og han virkede i de gamle digteres ungdomsværker som ny vin, fortælles der. Han spillede Skule Jarl, Krogstad, Kong Eystein og Pastor Sang, og han skabte Bygmester Solness. Helten paa Christiania Theater — det var Johan Fahlstrøm.

Derfor blev det ogsaa ham, som kom til at sige de vers, det nye skuespilhus blev indviet med.

Men de første aar ved det nye teater bragte ham og hans hustru, der har ry som en udmerket karakterskuespillerinde, og som ogsaa havde ydet den nationale scene værdifulde tjenester, bitre skuffelser. De følte sig tilsidesatte — om det var med større eller mindre grund, kan man som utenforstaaende ikke bedømme — og forlod Bjørn Bjørnsøn for at danne deres egen scene.

Det er denne unge, dristige scenes skuespilkunst, vi nu faar se paa Casino.

Fahlstrøms udelukkede sig selv fra det repertoire, de hidtil havde spillet i, da de «brød ud», som det kaldes, men de har skabt sig et nyt. Aarvaagne, belæste som de er, altid speidende efter de nye bevægelser i udlandets kunst, og ofte ude paa smaa, hastige reiser for at veire, hvad der kommer frem, har de indført en hel skuespil-literatur til Christiania. Paa deres plakater findes til stadighed navne som Gorki, Brieux, Bataille, Shaw, Zola o. s. v.

De har maattet kjæmpe en dobbelt kamp — til den ene side for at skaffe sig skuespillere, til den anden mod publikums mistænksomhed. Af debutanter maatte de opdrage sig et personale (Fru Fahlstrøm har en ualmindelig evne som instruktice) og deres tilskuere maatte de gennem taalmodigt arbeide overbevise om deres ærlige, kunstneriske hensigt.»

I Dannebrog skriver professor O(tto) B(orchsenius) ^{8/5} 1907: «Enhver der har havt leilighed til at se norsk skuespilkunst i de senere aar, vil vide, hvor høit den staar. Den er mulig i visse henseender forskellig fra vor, mere impulsiv, sterkere i enkeltheder end i helheden, til tider endogsaa voldsommere, end vi er vant til. Men herom vil der jo i de kommende aftener blive rig leilighed til at dømme. Johan Fahlstrøm selv er en fremragende kunstner. Den der f. ex. har seet ham spille Kong Eystein i «Sigurd Jorsalfar» overfor Egil Eides «Kong Sigurd», vil mindes ham som en tragisk kunstner af rang. Under gjestespillet i Stockholm i 1903 indtog Fahlstrøm en tilbagetrukket stilling, da hans afgang fra Nationalteatret allerede dengang var givet. Som Keiser Konstanzius i «Keiser og Gallilæer» fik han i en eneste liden scene dog leilighed til at give et uforglemmeligt scenisk billede af en depravert østerlandsk tyran. Des mere anledning havde man i Stockholm til at glæde sig over fru Ragna Wettergreens sceniske kunst. Højest mærkeligt, at der paa Nationalteatret i Kristiania ikke skulde være plads baade for hende og fru Dybwad. Men hendes overgang til Fahlstrøms Theater har unegtelig medført, at den kunst og litteraturbegeistrede Fahlstrøm har kunnet binde an med de største sceniske opgaver». I en artikel i «København» ^{8/5} 1907 siger Herman Bang tilslut: «Thi det maa dog for os, der er opdraget under indtrykkene af norske skuespil, være av den yderste interesse at se norske fremstillere — at lære norsk skuespilkunst at kjende efterat vi i tredive aar har levet paa det aandelige udbytte af norske dramaer. Bekendtskabet med «Fahlstrøms Theater» vil være saa meget lærerigere, som theatret er baaret oppe af den alvorligste stræben og den klareste vilje. Fru Alma Fahlstrøm er en overordentlig instruktice. Men ogsaa blandt enkeltkræfterne er der kunstnere, hvis navn er gaaet over Norges grændser.

Johan Fahlstrøm er højt opragende, og Ragna Wettergreen er Johanne Dybwads første rival i hendes fædreland».

De store forventninger, som saaledes blev sat til vort gjestespil, gjorde os alle ængstelige for, at vi ikke skulde kunne holde maal.

Og den lille trup paa 6 personer, som havde det ansvarsfulde hverv at føre «Et Dukkehjem» frelst over aftenen, trak pusten lettere, da teppet faldt for sidste akt under sterkt bifald. I Danneb. ^{12/5} 1907 anmelder professor O. B. forestillingen saaledes: «Direktør Johan Fahlstrøm og selskab vil — efter gaarsdagens forestilling at dømme — ikke komme til at fortryde deres besøg henede. «Et Dukkehjem», der havde samlet udmerket hus, formede sig efterhaanden til en stor succes og bifaldet virket saa meget des mere paalidelig, som det steg for hver akt, indtil efter forestillingens slutning et væld af blomster dækkede scenens gulv. Fremkaldelserne vilde næsten heller ikke tage nogen ende. — — — De tilskuere, der aldrig har seet norsk komedie, har her faaet et indtryk af, hvorledes det sprog har lydt for Henrik Ibsens indre øre, medens han meislede sine vidunderlige repliker. Ellers kunde det synes at være farligt nok at spille «Et Dukkehjem» i Kjøbenhavn. I de sidste tyve tredive aar er Nora og Thorvald Helmer i vor bevidsthed blevet uadskillelige fra fru Hennings og Emil Poulsens personligheder. Naar vi skal være meget ærlige har det altid staaet for os, at man bar ugler til Athen, selv om de største fremmede stjerner spillede Nora her. Men fru Wettergreen fik tag i huset. Særlig det store opgjør i sidste akt, som tidens tand ellers saa ubarmhjertig har medtaget, var af overordentlig interesse. Det var, som alle, der tidligere har seet fru Wettergreen spille, vil vide, en kunstnerinde der fyldte og beherskede scenen. Det klare, smukke organ gjorde undsigelsen til samfundet formelig ny igjen. Der var en alvor og dødsro over denne scene, som man vil huske længe. Aftenens overraskelse skyldtes endvidere og maaske væsentlig Johan Fahlstrøm. Den truende vinkelskriver Nils Krogstad staar i skuespillets anden plan, og rollen udføres jo i regelen heller ikke af nogen fremragende kunstner. Men denne Krogstad med det ludende hoved og de hærgede træk havde en myndighed i sin røst, der virkede som en optrækkende uveirssky. Det var en ligesaa merkelig som høist interessant scenisk skabelse. Johan Fahlstrøm var da ogsaa den i aftes, der straks efter sin samtale med Nora i første akt tvang

huset til opmærksomhed og tilveiebragte det gode forhold mellem tilskuere og spillende. Krogstad blev saa noget nær forestillingens kulmination. De andre rollehavende maa vi først lære nøiere at kende. Der var ikke saa lidt af den rette selvgodhed og den estetske selvfølelse i Fredrik Wingars Helmer, og man ydede ogsaa David Lundes doktor Rank venligt bifald. Endelig var fru Fahlstrøms fru Linde særdeles tiltalende ved sin ærlighed og troværdighed. Den i Kristiania skattede fru Mejlænder-Hellesen havde iaftes kun den gamle ammes faa replikker at sige. Johan Fahlstrøm og hans selskab vil sikkert faa glæde af deres gjestespil. Det er forhaabentlig ogsaa en indledning til et nyt og længere besøg et andet aar. Har de norske blade ret, naar de meddeler at Bjørn Bjørnson med næste sæsons udgang vil trække sig tilbage fra ledelsen ved Nationalteatret i Kristiania, er selvfølgelig Johan Fahlstrøm selvskreven til at blive hans afløser. Baade Fahlstrøm og frue hører jo ogsaa begge oprindelig Nationalteatret til. Og Kristiania ønsker vel ogsaa — ligesom vi hernede — at samle alle de ypperste kunstnere om deres første scene. Det skulde glæde os, om heldet i Danmark maatte være vore nuværende norske gjæster til hjælp og støtte paa deres fremtidsvei».

I Nationaltidende ^{12/5} 1907 skriver Haagen Falkenfleth: «Saa fik «Fahlstrøms Theater» da endelig en gang fuldt hus at spille for, og seiren kom med det samme for de to idealister, der har kjæmpet saa tappert for den gode kunst. De havde valgt at spille «Et Dukkehjem» for at begynde dette gjestespil, der i fremtiden vil blive betydningsfuldt for dem, under Ibsens fane. Og de fortjener at æres for dette valg, fordi det klassiske repertoire tilhører Nationalteatret — der nu har spillet «Den glade Enke» 90 aftener i træk. Saa helt let gik det ikke at vinde slaget iaftes. Fru Ragna Wettergreen, der spillede Nora, var saa nervøs af spændingen og angst for det fremmede publikum, at der kom noget stivnet og forceret over hendes spil, og «lerkefuglens» munterhed klædte hende ikke. Det er ikke saadan for en, som er en høj, pludselig at omskabe sig til en sanglerke. Men fra scene til scene spillede hun sig op,

og det merkedes snart, hvad for en udmerket skuespillerinde hun er. Med sine markerede træk, sit hærgede ansigt, har hun svært ved at finde udtryk for Noras umiddelbare glæde; men med den jublende lykke og stolthed, der laa i hendes stemme da hun i scenen med Krogstad sagde: «Det er mig, der har skrevet under» brød hun igjennem alle de ydre hindringer. I det optrin, der gaar forud for tarantellen, rev hun med ved styrke og lidenskab, og sidste akt, der kan virke saa mat og lang, omskabte hun. Eller instruktionen har omskabt denne akt. Fru Alma Fahlstrøm som har sat forestillingen iscene, har ført denne akt ned til jorden fra den høide af samfundsvigtighed, hvortil den er blevet skruet op. Mon nogen tilskuere i aften tænkte paa det problem, den handler om? eller paa, at den er et indlæg i kvindesagen? Neppe — for saa var tilskuerne ikke blevne saa dybt grebne af den. Menneskeskjæbner bevæger og rører paa teatret; samfundsspørgsmaal gjør det ikke. Her var det Nora Helmer, som stod overfor sin mand, som hun vilde forlade. To mennesker, af hvilke det ene føler, at de ikke mere kan leve ved hinandens side. I smertelig erkjendelse bøier hun sit hode og gaar stille bort fra alt det, der hidtil har været hendes tilværelse. Dette opgjør, der blev saa menneskelig og saa dagligdags en tragedie, som «Fahlstrøms Theater» spillede det paa Casino i aftes, var det, der bragte de norske gjester den endelige seir. Som Krogstad og fru Linde viste hr. og fru Fahlstrøm sig fra første færd som de to fremragende kunstnere de er. Meget forskjellig fra den Krogstad, vi er vant til at se hos os, var den tunge, sammenbidt trodsige skikkelse, den norske kunstner havde skabt. Saa stenshaard, saa bittert furet bliver en mands ansigt, naar han har baaret aarevis paa noget, han føler som en stor uret. Der var intet forsumpet over denne Krogstad, kun et ensomt menneskes skyhed og fjernhed; og det følte, at han kjæmpede sin kamp for livet.

Fru Linde er vel egentlig en utaknemlig rolle, og med en vidunderlig resignation satte fru Fahlstrøm den i skyggen, hvor digteren har tænkt sig den. Hver replik lyste av intelligens, som de blev sagt, og det blev et lille stykke kunst for sig.»

Endelig skriver Paul Fjeldgaard i Politiken ^{16/5} 1907: «Allikevel var og blev «Et Dukkehjem» den interessanteste af gæstespillets forestillinger. Den frembød tre ydelser af største værdi, og den levendegjorde scener og forhold, som selv i vor fordum saa udmærkede kgl. theaterforestilling aldrig er kommet til deres ret. Fru Fahlstrøm satte fru Linde op med en selvfølgelig sikkerhed og myndighed, der for første gang gav danske tilskuere denne figurs sande indhold og væsen. Og nøie svarende til den stod hr. Fahlstrøms Krogstad til det yderste udfyldende rollens muligheder. I disse fremstilleres indbyrdes samspil og i deres spil med Nora fik endelig alle forhold fuld vegt og balancerede med livets indre nødvendighed. Det samme indtryk af fuld vegtighed og ubrydelig indre sammenhæng naede hr. Fahlstrøm at give i sin anden rolle, Claude i «Claudes Hustru».

Efter den heldige begyndelse med «Et Dukkehjem» opførte vi 12te mai «Claudes Hustru», som for fremførelsens vedkommende ogsaa blev mottat med megen velvilje. I Dannebrog ^{13/5} 1907 skriver N. J. B.: «Det norske selskabs udførelse av Dumas fils' skuespil «Claudes Hustru» gjorde med rette stor lykke iaftes. Ikke alene gav fru Ragna Wettergreen en ganske ypperlig fremstilling af den dæmoniske Césarine, men ogsaa de tre vigtigste herreroller blev fortræffelig spillede».

Sven Lange skriver i Politiken ^{13/5} 1907: «Der var iaftes nogle momenter hvor dette gamle drama kom os helt nær — det var i de øieblikke, da Johan Fahlstrøm viste sit tunge, mandige, lidelsesfulde menneskeansigt for os i rampelyset. Som han spillede Claude, udløste han i virkeligheden alt, hvad der er af sandhed og natur i stykket. Hvilken sjelden kunstner! Ikke alene er enhver af hans bevægelser, ethvert af hans udtryk prægede af en sterk og særegen personlighed, men den skikkelse, han saaledes skaber, er tillige gennemstrømmet af et intenst liv, besjælet som den er af hans erfaring, hans aarvaagenhed og kløgt, hans sikre kjendskab til den menneskelige natur. De konturer, Dumas har givet af en betydelig skikkelse, udfyldte han helt, og han hævede

derved figuren ud over stykket og ind i de haandgribelige realiteters verden».

Som tredie og sidste forestilling opførte vi 13de mai «Pariserinden». Opførelsen slog ikke saa godt an, som vi hadde haabet og ventet, men vi reiste fra Kjøbenhavn alt i alt meget taknemlige og glade over de kunstneriske resultater av vort gjestespil — selv om det pekuniære utbytte var temmelig magert. Sommervarmen og den deilige danske bøgeskog i utspring var sterke konkurrenter, og vi maatte være fornøiet over at komme helskindet hjem uten tap paa den risikable utfærd. Heller ikke paa vore to teatre her i Kristiania var besøket overvældende, mens vor trup turnerte i Kjøbenhavn. Paa Folketeatret spiltes sangstykket «Reisen til Kina», og paa Fahlstrøms Theater Tivoli opførtes «En Skandale» av Otto Benz-
zon. Tiltrods for, at stykket var blit ganske velvillig mottat i pressen, var billetsalget 14de mai 1907 efter kassererens opgave ved tredie aftens opførelse kr. 51,00. Dette er vel kanskje rekord og maatte være likesaa forstemmende for forfatteren, som det var for teatrets direktion.

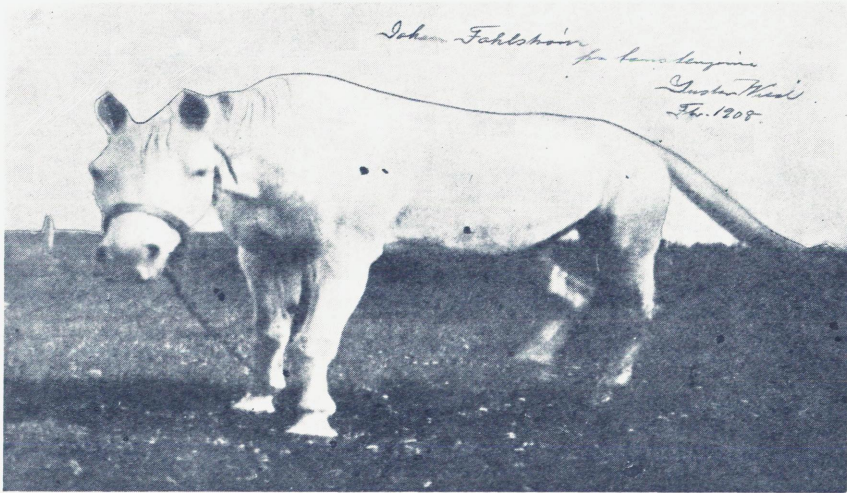
I august gjenoptok vi «La Bohème», hvori fru Cally Monrad gjestet som Mimi — en rolle som klødte hendes talent og skjønne stemme udmerket.

SÆSONEN 1907—08

Opførelsen av Gustav Wieds satyrspil «Ranke Viljer» blev en festlig og straalende succes. Publikum syntes, det var morsomt at se saa mange kamerater fra Nationalteatret samlet igjen paa en scene. Og det var en glæde for Johan og mig at spille paa vort eget teater sammen med Ragna Wettergreen, Olaf Hansson og Hauk Aabel — og dette la vel en egen lys farve over forestillingen. Av avisernes referater hitsætter jeg:

S. B. i V. G. ^{1/9} 1907: «F. Th. opførte igaaftes Gustav Wieds nyeste satyrspil «Ranke Viljer». Det vilde være vanskelig at forklare, hvad den muntre forfatter egentlig har ment med sit stykke, eller hvad stykket handler om, eller hvordan menneskene i det hele er beskafne eller hvad den hele historie til syvende og sidst skal tjene til. De løst sammenknyttede scener følger hinanden i vilkaarlig orden, de tilfældigt sammenbragte mennesker tumler sig, som de bedst kan, hensigtsløst og likegyldigt. Forfatteren morer sig ved intet at forberede, intet at forklare, intet at ville; han spiller os det ene puds efter det andet, leder os vild, spinder traade, han i næste øieblik slipper, tegner omridset af mennesker og sletter atter ud. Det blir en vittig, lidt ørkesløs leg. Huset var igaaftes helt udsolgt, bifaldet stormende og fremkaldelserne utallige; en stor og sikker success, som vistnok fuldt saa meget skyldtes udførelsen som stykket. De gode, nye kræfter var alle i ilden, de gamle gode var ogsaa med. Det var en smuk samling navne paa et program for et privatteater: Johan og Alma Fahlstrøm, Olaf Hansson, Ragna Wettergreen, Hauk Aabel, Signe Dan-

Gustav Wieds pegasus.

ning, David Knudsen. Særlig lykke gjorde Olaf Hansson, som tilspidsede sine replikker med vanlig færdighet, hr. Hauk Aabel, der holdt sin brede komik inden de rette grænser, og hr. David Knudsen som i hovedrollen viste en indtagende, men nu og da lidt pretentiøs elskværdighed. Aftenens bedste kunst ydede i en liden birolle hr. Johan Fahlstrøm. Han spillede med den fineste og sikreste jevnhed en stakkars bondefødt fangevogter, som stadig længes efter landet, efter dyr og planter, men som er dømt til at dø i den store by, der har slugt ham.»

Av Aftn. ¹/₉ 1907: «Der var en fart over spillet, en frisk luft, en drivende energi, som aldrig lod det begejstrede publikum faa tid til at granske det behagelige vrøvl tilbunds. Mest glædede det publikum at faa se et glimt af den norske scenes første soufrette, fru Alma Fahlstrøm i en liden tjenestepigerolle.»

Fernanda Nissen skriver om mig i Sociald. ²/₉ 1907: «Først fik fru Fahlstrøm en varm velkomsthilsen, da hun munter og appetitlig trillet ind paa scenen som den glade kokkepige.» (Jeg trallet

paa valsen fra «Den glade Enke» som i de dager stod paa Nationalteatrets repertoire) og om Johan: «Det man vil huske af «Ranke Viljer» naar alle de glimrende replikker — de vittige og de drøie — og hele galleriet af humoristiske personer er glemt — det er fangevogteren Jensen som er paa scenen knappe fem minutter. Og det er fordi Johan Fahlstrøm planter ham der med livets egen tyngde. Johan Fahlstrøms skikkelser har ofte noget af et billedhuggerverks fasthed og ro over sig. Denne tunge fangevogter, som i 16 aar uafsladelig har længtet tilbage til landet, og hvis ansigt er stivnet i haabløs længsel, fik pudselig taarer frem i vore øine bare ved, at skyggen af et smil fôr hen over hans pande og øine, da han sa, at han havde vært flink til at stelle hester i gamle dager. Der er ikke en replik saa liten, ikke en tanke saa almindelig, at ikke en kunstner paa scenen kan gi den et fortættet og uforglemmeligt liv.»

Efter at ha spilt «Ranke Viljer» 28 ganger i træk hadde vi ^{28/9} première paa Tristan Bernards fireakts lystspil «Tripplepatte» med Hauk Aabel i hovedrollen. Om instruksjonen skriver L. H. i «Fri Presse B ^{30/9} 1907: «Det fortræffelige samspil er fru Fahlstrøms sceneledelse til megen ære.» Efter «Mirakelbarnet» farce i tre akter av Caveault med Olaf Hansson i hovedrollen, som behaget publikum, men ikke kritikken, gjenoptok vi «Ugifte Mødre». Som Anette debuterte fru Marta Frog — en søster til fru Wettergreen, og mor til den unge begavede Odd Frog, som nu er ansat ved Nationalteatret.

12te november 1907 spilte vi første gang «Karen Bornemann», skuespil i fire akter av Hjalmar Bergstrøm. Paa grunn av at censor i Kjøbenhavn hadde forbudt stykkets opførelse, var premièren hos os imøteset med spændt interesse.

Av Mrgbl. anmeldelse ^{13/11} 1907 hitsættes: «Det hører ikke hidhen at gaa nærmere ind paa den tildels noksaa broget motiverede strid, som i forfatterens hjemland har gjort «Karen Bornemann» berømt. Men der paatrænger sig unegtelig efter læsningen og ganske særlig efter gaarsdagens fortjenstfulde fremførelse af skuespillet en følelse af forundring over den skjæbne, det har lidt. Vi har i vort land ingen censurinstitution af den danske art. Og vi er, efter at «Ka-

«De seks».

Fahlstrøm, Hansson, Aabel. Fruerne Mejlænder-Hellesen, Fahlstrøm og Wettergreen.

ren Bornemann» har set dagens og scenens lys, tilbøielige til at mene, at det er bra saaledes. Hvis vi da ikke mente det før. Det merkelige forbud vilde være os ganske ufattelig, dersom vi ikke vidste hvor ofte den bedste hensigt forgriber sig paa de aller uheldigste midler. — — — Fahlstrøms Theater har ære af den fremførelse, det har givet det saa meget omskrevne skuespil, som ved en gennemgaaende god udførelse blev et langt værdifuldere og dybere kunstverk, end forfatterens Karen Bornemann». Baade fru Wettergreen i titelrollen, Olaf Hansson som professor Bornemann og Johan som billedhugger Strandgaard blev meget rost. Det hadde særlig interesse for mig at instruere dette stykke, hvori Olaf Hansson første gang helt udmerket gjennomførte en tragisk skikkelse.

S. B. skriver i V. G. ^{13/11} 1907: «Der maa nøie skjelnes mellem de to ting: forestillingen og stykket. Forestillingen var ypperlig, stykket er og blir likegyldigt. Forestillingen blev af F. Th. bedste kræfter baaret frem til en stor seier. Samspillet var fortrinligt, hver enkelt scene var af instruktøren bygget op til et sikkert kunstverk, og alle — simpelthen alle — spillede god komedie. I første række stod fru Ragna Wettergreen og forsvarede stykkets ideer med et alvor og en styrke, som tog pusten fra det forsamlede borgerskab — — — fru Wettergreen var igaarftes ligesom fyldt af sin kunst, af sit liv, af sig selv. Udmerket spillede ogsaa hr. Olaf Hansson, hr. Johan Fahlstrøm og hr. David Knudsen, især den sidste havde et fastere greb om sin rolle end vanlig; der er ofte noget flimrende ved ham, noget vægt og undvigende, dennegang vidste han til punkt og prikke hvad han vilde.»

Under merket A. H. K. skrives i Ørebl. ^{13/11} 1907: «Theatret havde i indstuderingen nedlagt et stort arbeide, der ved opførelsen bar gode frugter. Samspillet var usedvanlig samlet og forstaaende. Det har vakt forbauselse, at den alvorlige theologiske professor Bornemann var overgivet Olaf Hansson, til hvis navn der er knyttet saa mange glade minder. Til alles overraskelse gennemførte han figuren med en sikkerhed og myndighed, der gjorde professoren til en sympatisk og fin personlighed».

L. H. skriver om Johan ^{13/11} 1907: «Af de øvrige var særlig hr. Fahlstrøms spil som billedhugger Strandgaard virkningsfuldt i den ene scene, hvori han optræder. Han fik os til at se og tro paa dygtigheden hos dette menneske midt i raaheden».

Fernanda Nissen skriver i Sociald. ^{13/11}: «Fremførelsen var fortrinlig og fru Wettergreen var alt det, man maa forlange av Karen. Hun var den modne, kloge kvinde, som, trods alt, havde bevaret sit sind lyst og varmt, fordi hendes følelser havde været hele, og ved hendes side stod Fahlstrøm i billedhuggerens farlige rolle. Trods brutaliteten forstaar vi, at den mand kan vinde en fin kvindes kjærlighed — han strutter nemlig af aandelig og legemlig kraft».

Efter Hennequins 3akts lystspil «Herkulespillen» satte vi op som barneforestilling i december «Snehvide» — barneopera i to akter,

	Hauk Aabel.	Erna Schøyen.	David Knudsen.
Holst Jensen.	Ragna Wettergreen.	Marie Mejlænder-Hellesen.	Fredrik Wingar.
David Lunde.	Helene Andersen.	Ragnhild Owenberg.	Oscar Sandahl.
Sverre Dahl.	Borghild Johannessen.	Caro Rygh.	Eugen Hovind.
	Nicolai Johannessen.	Jens Holstad.	

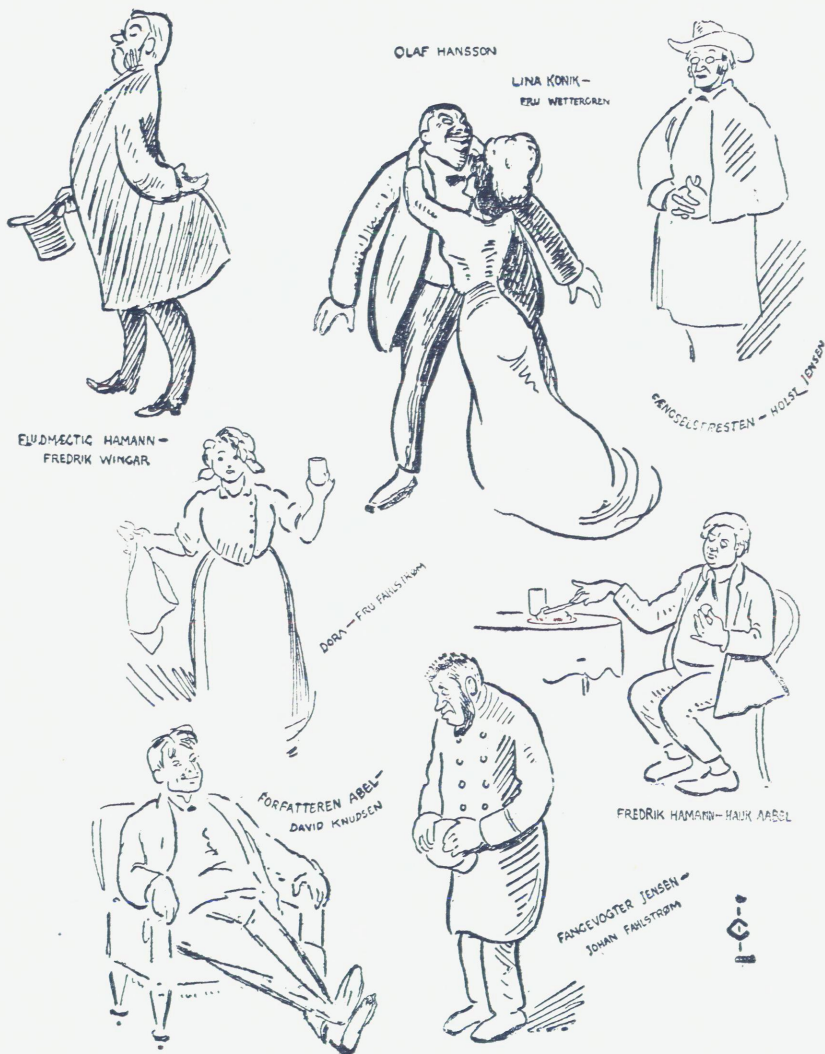
text og musik av Chr. Ursin. Baade operaen, spillet og utstyret glædet det unge publikum meget.

Som 2den juledagsforestilling opførte vi Sidney Jones operette «Geisha» med fru Cally Monrad som gjest i Mimosa San's rolle, frk. Erna Berg som Molly-Polly og Hauk Aabel som Wun-Hi. Aviserne konstaterer at operetten gik med liv og fart, og den holdt sig paa repertoireet 30 aftener i rad.

Vor næste forestilling var Henrik Ibsens «Hærmændene paa Helgeland», som hadde première 13de februar 1908. Efter en avis-diskussion om, hvorvidt Nationalteatret kunde negte et privatteater at spille Ibsen, var det lykkedes os at kjøpe opførelsesretten til «Hærmændene» av statsminister Sigurd Ibsen.

Mrgbl. ^{14/2} 1908 begynder sin anmeldelse av forestillingen slik: «For overfyldt hus holdt Henrik Ibsen igaar indtog paa Fahlstrøms Theater. Diskussionen om Nationalteatrets eneret til Ibsens dramaer havde efterhaanden øget interessen for Fahlstrøms foretagende til en spænding, som i vor by sjelden bliver de store digteres verker til del.

Der var derfor lagt en egen farve over den première, man igaar fik overvære. Det publikum, som var fremmødt, talte vistnok mange tilskuere som alene var tilstede for at se, om hr. Lunde formaade at minde dem om avdøde Reimers, eller om fru Wettergreen kunde folde armene over brystet paa fru Gundersens klassiske manér. Men forøvrig syntes det at representere en stor del af den solide theater-interesse i vor by. Forestillingen forekom nærværende anmelder (S. S. M.) saa broget, at det ingenlunde er let i en kort sum at sammenfatte det indtryk den gav. Der blev utvilsomt spillet med mange gode evner, tildels ydet fremragende kunst; der har været arbeidet med megen vilje og forstaaelse og har navnlig været instruert med megen skjønsomhed og intelligens. Derfor blev det store og hele saa godt, at man for nærværende vil have vanskelig for at fremhæve en norsk scene, hvis kunstnere skulde kunde give «Hærmændene» en bedre samlet udførelse. Hist lykkedes en scene, i hvilken Ibsen er mindre udødelig, her var der blæst klassisk støv af en stereotyp fremstilling. Med held var der spændt dristige

«Ranke Viljer». Karikaturer i «Fri Presse».

Holst Jensen.

man tænker paa den tilfældighed, som har sat sit præg paa Nationalteatrets Ibsenopførelser, maatte man blive glad ved at se, at der ialfald er et teater i hovedstaden som sætter den døde mester høit. Og som desuden har evne til at vise ham den rette respekt! Det var nemlig en meget god forestilling. Der var meget at indvende baade mod iscenesættelsen og mod de enkelte præstationer, men en fast vilje havde sit tag i handlingens gang, gode kræfter satte sit yderste ind, og for hver eneste mand paa scenen var det af betydning at resultatet blev godt. I første række er at nævne hr. David Lunde og hr. Johan Fahlstrøm. Fru Wettergreen var glitrende og glimrende i de enkelte udbrud, men havde ikke formaaet at give sin Hjørdis en sikker og gennemført form».

I «Fri Presse» ^{14/2} avslutter N(ils) K(jær) sin anmeldelse saaledes: «Af opførelsen har Fahlstrøms Theater den største ære. Det tunge

broer over aarhundreders svælg, og det sjeldne hændte iblandt, at de mennesker, hvis naturlige udtryksmiddel siges at have været sagaens mættede tale, rakte haanden til lyttende skarer af mennesker med det tyvende aarhundredes sprog for komplicerede følelser og tanker».

S. B.s anmeldelse i V. G. ^{14/2} 1908 er slik: «Fahlstrøms Theater havde igaaftes sin første Ibsenaften. Huset var fuldt besat og bifaldet sterkt fra akt til akt. Hvad der her med engang kan konstateres er dette, at forestillingen var fra først til sidst omhyggelig afveiet, alle roller i gode hænder, alle scener vel opbyggede, intet gik tilspilde, alt blev benyttet. Naar

drama var ypperligt sat iscene, der var glans over optrinene og saga-høitid over skikkelserne. Paalideligst virket David Lunde. Uden at eie Reimers' uforglemmelige basunrøst viste han sig at besidde den sterke tro fra hine dage da kjæmperne og de terrible kvinder fra Njåla og Laksdøla gjenopstod paa vor nationale scene. Men mer end det, han virket saa fjern og mægtig hedensk, som skikkelsen er ment. Fru Wettergreen havde øiensynlig tænkt et øieblik paa fru Gundersen og paa traditionens betydning, men hun glemte paa de avgjørende punkter begge dele og spilte moderne pragtfuld komedie. En høit fremragende præstation var Fahlstrøms Sigurd hin Sterke. Det ofte besynderlige ved kjæmpens adfærd og det ungdommelige Ibsenske fyndsprog glemte man overfor dette paa engang dæmpede og sterke spil, denne rolige bredde over skikkelsen og denne dybe, mandige sørgmodighed. — — — Ogsaa David Knudsen som Gunnar Herse og Sverre Dahl som Thorolf bør nævnes med ære».

«Hærmændene» interesserte publikum meget, og vi spilte stykket 28 ganger en suite.

^{11/3} gjenoptok vi Offenbachs «Den skjønne Helena» med fru Cally Monrad i titelrollen, Hauk Aabel som Calchas og Tolnes som Paris. Senere gjestet Anna Norrie 10 aftener som Helena.

Vor næste nyhet blev ^{1/4} 1908 Arthur Pineros 4akts skuespil «Orden i Huset» med herrerne David Knudsen og Holst Jensen og frk. Erna Berg i hovedrollerne. Stykket og spillet blev mottat jevnt venlig av pressen.

Første mai avsluttet vi vaarsæsonen med operetten «Jomfru Hook van Holland», musik av Rubens. Den muntre libretto og de indsmigrende melodier gjorde stor lykke. Hovedrollerne blev utført av fru Cally Monrad og frk Erna Berg, og herrerne Hauk Aabel og Drangsholt, og suksessen var saa haandgribelig, at vi spilte operetten til sommerferien og begyndte med den efter. Ialt gik «Jomfru Hook» i sæsonen 1907—08 78 ganger.

Mens operetten opførtes her turnerte det ledige personale med «Elskerinden» og «Karen Bornemann» i kystbyerne, Bergen og Trondhjem.

SÆSONEN 1908–09

Denne sæson begyndte vi med Oscar Strauss operette «En Valsdrøm» med frøknerne Erna Berg, Ragnhild Larsen og herrerne Hauk Aabel, Sverre Dahl og Erling Drangsholt i de bærende roller. Hauk Aabel, som hadde skabt straalende operettefigurer i «Geisha» og «Jomfru Hook», fortsatte sin sukses som «Fyrst Joachim» i «En Valsdrøm», og operetten glædet et publikum, som fyldte teatret 44 aftener itræk. Vi satte vore operetter saa festlig og rikt op, som det var gjørlig for os – dekorationene var alle av Kjøbenhavns fremragende teatermaler

Hauk Aabel.

Carl Lund. Frk. Augusta Johannesén, som var fast ansat ogsaa som lærerinde i plastik for teatrets unge personale, arangerte alle danser og optog, og endelig hadde vi en interessert og udmerket dygtig musikalsk leder i kapelmester Christian Danning.

En fin og vittig operette, gra-tiøst og muntert utført, behøver ikke at ligge under et privat-teaters værdighet – selv om dette kunde ønske at spille helst bare literatur. Og uten vore operetter vilde Johan og jeg overhodet ikke hat noet teater at arbeide med – og mine erindringer om Fahlstrøms Theater hadde været avsluttet med sæsonen 1906–07.

ANDET GJESTESPIL I KJØBENHAVN
OKTOBER 1908

Høsten 1908 var foreningen «Fremmed Scenekunst» stiftet i København. Bestyrelsen bestod av: Johan Knudsen, Sven Lange, Peter Nansen, Johannes Ring (skuespillerforbundets formand) og Aage Schmidth. I foreningens lover var § 1 saalydende: «Foreningens formaal er at lette det danske publikum adgangen til at se god fremmed scenekunst, samt at være fremmede kunstnere behjælpelige naar de søger publikum her». Foreningens styre henvendte sig til os og forespurte, om vi var villige til at spille en del av vort repertorie — og da fornemmelig «Karen Bornemann» paa Folketeateret i København. Det var en offentlig hemmelighet, at foreningen «Fremmed Scenekunst» var stiftet i den bestemte hensigt at la det Københavnske publikum faa anledning til at se Bergstrøms av censuren forbudte stykke. Dette kunde kun ske ved at en privat forening leiet et lokale og spilte stykket for medlemmerne. Med andre ord en omgaaelse av censurforbudet. Da forbudet efter den almindelige opfatning var ganske taapelig og da vor fremførelse var blit stemplet som gjennomgaaende bra, dristet vi os til endnu en gang at drage til København, idet vi stolte paa, at den velvilje, som var vist os aaret i forveien fremdeles vilde følge os. Det var ikke for at blande os op i et andet samfunds indre bestemmelser, at vi mottok indbydelsen til at spille «Karen Bornemann» i det private, sluttete selskap, men fordi vi derved ogsaa vilde faa leilighet til at opføre offentlig to av de forestillinger vi regnet blandt vore bedste: «Den røde Kappe», og «Hærmændene paa Helgeland».

«Fremmed Scenekunst» leiet altsaa Folketeatret til fire forestillinger hvorav de to var private, de to andre offentlige for publikum.

Den omgaaelse av censurforbudet, som opførelsen av «Karen Bornemann» var, vakte naturlig nok en del diskussion i pressen, men aviserne var gjennomgaaende enige om at rose vor fremførelse av stykket, som hadde premiere 27de oktober 1908. Saaledes skriver

«Vort Land» ^{28/10} 1908 bl. a.: «Det var aabenbart, at det skuespil, det norske selskab vilde opføre, endnu ikke havde tabt den aktuelitetens interesse, som en uklog censur i sin tid havde pustet op til en ganske monstrøs høide. Man havde her leilighed til at gjøre iagttagelser over forholdet mellem et dramatisk verk og den sceniske kunst, mellem digteren og skuespilleren, og anstille vidtgaende betragtninger. Man saa her, hvad «Rampens Lys» betyder for et skuespil, i hvilken grad scenens kunst formaar at omskabe og fornye det, give skikkelserne kjød og blod, indblaase dem en livets aand, de ikke eier i sig selv, overgyde det hele med et gjenskjær av poesiens og virkelighedens eget lys. «Karen Bornemanns» tvilsomme problematik, dets banale psykologi og noget godtkjøbsagtige livsfilosofi blev ved de norske skuespilleres hypnotiserende høitidelighed hævet op i en høiere aandelig sfære, hvor etik og kunst kjæmpede om herredømmet». Paul Fjeldgaard skriver i Politiken ^{28/10} 1908: «— — — Denne rent menneskelige og egte kunstneriske opfattelse var det ogsaa, Fahlstrøms Theater iaftes gik i breschen for, og derpaa beroede i første linje seiren over publikum. Fremstillingen beherskedes helt igjennem af en rolig diskretion. Icenestelsen havde afdæmpet og udglattet enhver spire som under ukyndig haand kunde være løbet op til grell effekt». Om vor anden forestilling Brioux' «Den røde Kappe» skriver Sven Lange i Politiken ^{20/10} 1908: «Atter iaftes viste det Fahlstrømske skuespillerselskab, hvor klar og sikker den kunstneriske vilje er, der leder det. Forestillingen var helt gjenarbejdet av den myndige administration; hvert enkelt optrin stod rolig og fast i billedet, hver enkelt føiede sig lydigt ind under helheden. Naar indtrykket var sterkere og eienommeliggere, end de fleste av dem, vi mindes fra vore egne scener, beror det paa, at stykket, som spilledes, rummer et par roller, der gav truppens betydelige kræfter — Johan Fahlstrøm og Ragna Wettergreen — leilighed til at udfolde sig i større menneskelig oprindelighed, end vi sedvanligvis ser paa vore teatre. — — — Og i disse sammenstød virkede fru Wettergreen og hr. Fahlstrøms kunst med en helt usedvanlig, en gribende og henførende styrke. Sterkest den sidste. Rollen

— en gjerrig, brutal og selvgod bonde — var formet med overlegen sikkerhed og saa myndig fastholdt gennem de vekslende situationer, at den staar for mindet som meislet i sten». Og om vor tredie og sidste forestilling, Ibsens «Hærmændene paa Helgeland» skriver Otto Borchsenius i «Dannebrog»^{30/10 1908}: «Johan Fahlstrøm og hans fæller havde den største ære af den kunstneriske alvor og ildfulde begeistring, hvormed de bar «Hærmændene paa Helgeland» over scenen. Det var allerede en fryd for øret at høre deres tale». Senere i samme kritik: «Den, der har havt den glæde at se Johan Fahlstrøm som den ene af kongerne i «Sigurd Jorsalfar» maatte iaftes ofte mindes derom. Det sørgmodige præg, der var over Sigurd midt i al hans manddom og tapperhed, gav den nordiske viking en adel og en skjønhed, der — som det sig hørte og burde — gjorde kunstneren en alen høiere end alt folket». Politiken skriver: «Der var stil og kraft over fremstillingen av Ibsens sagaspil. Det blev levendegjort i en form, der uden at forsnevre linjerne eller udtynde følelsetoffet bragte os dets fjerne handling nær, gjorde dets vildskab til scenisk virkelighed — og rev publikum motstandsløst med sig. For denne kunst og dette forsvar for kunsten har vi grund til at sige Fahlstrøm tak».

Johan og jeg havde altsaa aarsak til at være fornøiet med det kunstneriske utfald av turnéen. Men heller ikke dennegang spandt vi pekuniært silke — det var saavidt baaten bar.

I midlertid hadde vi faat tilladelse av statsminister Ibsen til at opføre «Et Dukkehjem» ved Johans 20-aars jubilæum 19de september 1908 — men kun den ene gang av hensyn til Nationalteatret, som hadde sat stykket paa sit repertorie. Hos os saa rollebesætningen slik ut:

Advokat Helmer	.....	David Knudsen
Nora	.....	Ragna Wettergreen
Doktor Rank	.....	David Lunde
Fru Linde	.....	Alma Fahlstrøm
Sagfører Krogstad	.....	Johan Fahlstrøm
Anne-Marie	.....	Marie Mejlænder-Hellesten

Saa spilte vi da skuespillet denne eneste gang.

Dagen før — 18/8 1908 — skrev Mrgbl. i anledning 20-aars jubilæet bl. a.: «Det er et utal af roller, Fahlstrøm har spillet, og hans rollefag har været mangfoldige. Som leder af Centralteatret, Folketeatret og Fahlstrøms Theater har han opført en række gode skuespil af norske og fremmede forfattere og selv spilt hovedrollen i de fleste av stykkerne. Spørger man Fahlstrøm, hvilken instruktør, der har været ham til størst hjælp og som han sætter høiest svarer han: «Ja, det er bare én det — Alma». Hun har bl. a. klart den vanskelige opgave at pille ud af ham trønderdialekten, som i sin tid truede med at stænge ham veien til scenen. Nu kan hans sprogbehandling tjene mangan skuespiller som mønster. Efterat Fahlstrøm blev herre over sproget, har han ogsaa kunnet tumle sig i de forskjellige dialekter. Han har spilt fortræffeligt paa Nordlandsk, Bergensk og Kristiansandsk. «Jeg har gaaet i en god skole», siger Fahlstrøm og han

lægger ikke skjul paa, at han er stolt av sin instruktør. — De spiller sammen imorgen begge to, Johan og Alma Fahlstrøm — i de samme roller som for 20 aar siden».

Hovedindtrykket av pressens uttalelser efter premièren var, at Fahlstrøms Theaters opførelse av «Et Dukkehjem» var fuldt berettiget. Saaledes skriver Aftn. ^{20/9} 1908: «Det blev en sjelden smuk og stemningsfuld festaften igaar med utsolgt hus, et begejstret publikum, hvis følelser gav sig luft i utallige fremkaldelser efter hver akt og en rigdom af blomster. Hele aftenen formede sig som en hjertelig hyldest til skuespilleren og teaterdirektøren Fahlstrøm og som en tak for hans

David Knudsen.

kunst. «Et Dukkehjem», som var valgt som jubilæumsforestilling, fik en opførelse, som tilfulde forklarede direktør Fahlstrøm og fru Fahlstrøms ønske om at bringe dette drama frem paa deres scene».

Fru Wettergreen som Nora og David Knudsen som Helmer delte æren for fremførelsen med Johan og mig.

Den ^{14/10} 1908 opførte vi Walter Christmas 4 akts lystspil «Rivaler» med fru Wettergreen, frk. Helene Andersen, Hauk Aabel og David Knudsen i hovedrollerne. Stykke og spil blev venlig mottat. Dernæst kom ^{18/11} Mosers farce «Bibliotekaren» med Aabel i Hovedrollen, som han fyldte med humør og lune, derpaa fulgte ^{26/12} operetten «Boccaccio» med fru Bokken Lasson som gjest.

«Blandt bolde Riddere», lystspil av den engelske forfatter Marlowe, som vi spilte første gang ^{31/1} 1909 blev — med Hauk Aabel i hovedrollen — en stor publikumssucces og gik 45 ganger i denne

Erling Drangsholt.

sæson. Saa tok vi op igjen «Boc-
caccio» med fru Matilda Jungstedt
fra Stockholms kgl. opera som
gjest, mens vi indstuderte Leo
Falls elskværdige operette «Dol-
larprinsessen». Men atter engang
var vi saa uheldige at kollidere
med Nationalteatret, som hadde
foresat sig at forfølge sin «Glade
Enke»s store pekuniære succes.
Da vi blev opmerksom paa, at
Norge ikke hadde literær kon-
vention med Østerrige, og at Leo
Falls oprette følgelig var fri og
ikke kunde belægges med «ene-
ret», besluttet vi at prøve, hvor-
vidt Nationaltetatret foruten de
norske klassikere, Ibsen og Bjørn-
son, ogsaa kunde beherske ope-

retterepertoiret, naar dette var hentet fra et land uten kovention.
For at faa dette spørsmal og dets konsekvenser belyst i alle detaljer
og faa det utvidet til literatur og musikeiendomsret i Østerrige—
Norge og vice versa, hvortil vor opførelse av den østerrigske ope-
rette kunde gi støtet, satte vi stykket op og bestemte at spille det
foreløbig kun én gang. Bekjendtgjørelsen herom vakte en storm i
pressen. Diskussionens bølger gik høit, og det manglet ikke paa,
at Johan og jeg fra enkelte hold blev mistænkeliggjort og under-
lagt de tarveligste egoistiske motiver. Nationalteatret bebudede
gjennem sit styremedlem hr. advokat Helliesen sagsanlæg imot Fahl-
strøms Theater, hvis stykket blev opført.

Premièren blev fastsat til ^{23/3} 1909 og en avis (Aftp.) forutsætter
i moralsk indignation, at intet blad vil omtale «Dollarprinsessen's
opførelse paa Fahlstrøms Theater, hvis den skulde komme til at finde
sted». Tiltrods herfor var hele hovedstadspressen — Aftenposten

ogsaa — tilstede og anmeldte forestillingen, som blev git for overfyldt hus og meget applaus. Aftp. ^{26/3} 1909 skriver bl. a.: «Der er intet, som er saa interessant som krig. Ligeoverfor kampens spænding spiller det mindre rolle, hvem der har ret og hvem der har uret. Saaledes hændte det, at Fahlstrøm, som har kastet hansken til Østerrige og givet en god dag i alle Nationalteatrets jurister, igaarftes vandt en hel liden seir for alt publikums aasyn». Iøvrigt var kritikken blandet —. Mrgbl. fandt opførelsen slet — det skiftet heldigvis mening, da vi om høsten satte operetten ordinært paa repertoireet.

Vi var altsaa forberedt paa den aktion, som Nationalteatret ifølge en notis i V. G. ^{27/3} 1909 bebudede. Notisen lød: «Nationalteatret har ved advokat Sigmund Smitt taget indledende skridt til sagsanlæg mod Fahlstrøms Theater paa grund af opførelsen af «Dollarprinsessen».

Formentlig efter nøiere overveielse og studier av Bernerkonventionen opgav dog Nationalteatret at føre kampen om eneretten videre, og allerede 29de mai samme aar foreligger følgende dokument, som vel rettelig burde hat overskriften «mageskifte»:

«Nationalteatret og Fahlstrøms Theater er blevne enige om følgende:

- I. Nationalteatret afstaar til fordel for Fahlstrøms Theater — dog uden noget ansvar for Nationalteatret — sine rettigheder til operetten «Dollarprinsessen» og meddeler Hr. Folmer Hansen, Kjøbenhavn, at man intet har at indvende mod, at han overdrager Fahlstrøms Theater opførselsretten til denne operette i Kristiania.
- II. Denne opgivelse sker uden vederlag.
- III. Fahlstrøms Theater løser skuespillerinden fru Ragna Wettergreen fra hendes engagement ved Fahlstrøms Theater fra udløbet af indeværende sæson (31te august 1909).

Fahlstrøms Theater erholder udleveret fra Nationalteatret alt med kontrakten vedkommende «Dollarprinsessen» følgende orkester og regie-materiel, hvilket er leiet af Nationalteatret, idet Fahlstrøms Theater her til har erhvervet Folmer Hansens samtykke.

Kristiania 29de mai 1909.

Sign. for Nationalteatret:

Johnny Ramm.

(Efter bemyndigelse.)

Sign. for Fahlstrøms Theater:

W. Nicolaysen.

(Efter bemyndigelse.)

Endnu før bølgerne hadde stilnet om vor eneste opførelse av den omstridte operette, spilte vi Hjalmar Söderbergs 3akts skuespil «Gertrud», 8/4 1909 med Ragna Wettergreen i titelrollen. Stykket interesserte, og fru Wettergreen fik meget ros for sin fremstilling av Gertrud, men ellers var anmelderne for en overveiende del ikke fornøid med spil og instruksjon. Spesielt bebreidet man mig at jeg hadde utstyrt selskapsakten i 2den akt for spartansk. Som siste nyhet i denne sæson satte vi op, i mai 1909, den engelske forfatter Somersset Maugham's 3akts lystspil «Lady Fredrick», som — likeledes med fru Wettergreen i titelrollen — fik en stor publikums-succes og i det hele blev spilt 49 ganger. «Lady Fredrick» var fru Wettergreens sidste rolle paa Fahlstrøms Theater, hvor hun hadde sin avskedsaften 12/8 1909 — hun hadde da været knyttet til vort teater i fire sæsoner og hadde sammen med Johan baaret et stort og værdifuldt repertoire, hvori hun utfoldet sin rike begavelse og sin interessante kunstnerpersonlighet i en række straalende skikkelser. —

Mens vi spilte «Gertrud» og «Lady Fredrick» turnerte vort operetteselskap i Bergen, Trondhjem og kystbyerne med «Jomfru Hook» og «Geisha».

SÆSONEN 1909—10

Efter sommerferien spilte vi en del repriser, indtil vi 14de august satte «Dollarprinsessen» op med fru Else Frølich som gjest i titelrollen. Mottagelsen var i pressen det fortabte barns hjemkomst og blev feiret med festlig varme. Fru Frølich var charmant i titelrollen, og frk. Erna Berg, fru Mejlænder-Hellesen, herrerne Aabel, Sverre Dahl og Drangsholt gjorde stor lykke i sine respektive roller. Operetten gik paa Fahlstrøms Theater ialt 83 ganger, hvorav 15 ganger med frk. Ragnhild Larsen i titelrollen.

Vor næste forestilling var Anker Larsen og Rostrups 4akts komedie «Pikernes Alfred» med fru Mejlænder-Hellesen, frk. Rygh og frk. Erna Berg og herrerne Hauk Aabel, David Knudsen og Halvor Hoff i de bærende roller. Stykket blev av presse og publikum mottat meget velvillig. David Knudsen gav som kammerherren en udmerket gjennomført godseiertype, og Aabel hadde skapt en karakteristisk, hjertens-

Erna Berg-Schøyen.

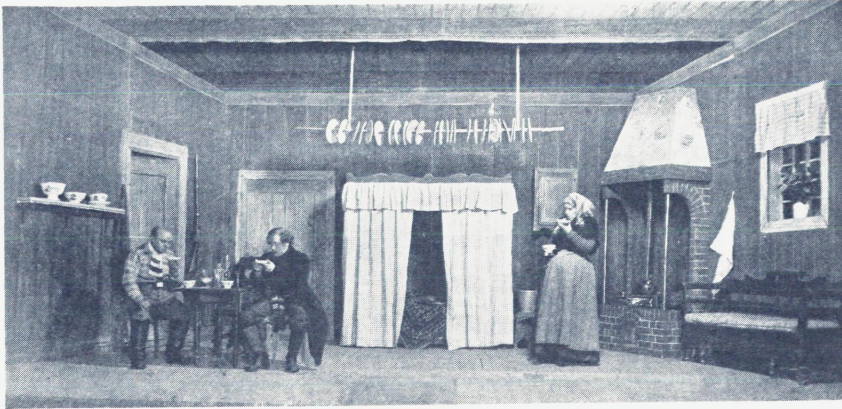
god og kraftig skikkelse av Per Bunke. Denne oppgave blev et gjennombrud for Aabel fra farcen til skuespillet.

Mrgbl. ^{17/10} skriver: «Rollen gir den populære kunstner anledning til at spille paa strenge, som han ikke saa ofte har faat røre og til at lægge for dagen, at han evner noget mere, end at sige pudsige replikker i outreret jargon til et lattermildt publikums forlystelse. Med fortrinlig maske, med god og sikker karakteristik gav han os denne prægtige Per, som i sin megen viden om menneskers pinlige «fortid» gjør sig til situationens herre og holder alle traade i sin haand. Figuren blev morsom, den blev meget morsom i hans hænder, men den blev intet øieblik fjollet. Og saa oplevet man virkelig det vidunderlige, at Hauk Aabel i denne rolle turde staa frem og i fuldeste alvor i hellig vrede fortælle om den mand som hadde trampet paa hans ungdoms lykke. Og man trodde ham, der han stod, og der var ingen, som brølte af latter». Stykket holdt sig paa repertoiret 54 aftener. Per Bunke fulgtes i 1911 av Skibsbygger Aune i Ibsens «Samfundets Støtter», hvori Aabel skapte en stilfærdig, troværdig skikkelse, som fastslog hans evner utover det komiske fag.

Operetten «Den fraskilte Kone» i tre akter med musik av Leo Fall, hvori fru Else Frølich utførte titelrollen, hadde premiere ^{26/12} 1909. Operetten gjorde lykke, blev i enkelte aviser mottat litt kjølig, men spilte sig op hos publikum.

Efter «Charleys Tante», hvori Aabel under publikums jubel boltrede sig med straalende lune som Tanten, satte vi op ^{29/1} 1910 «Hans Majestæt», lystspil i 4 akter av Caillavet og de Flers med Fahlstrøm i titelrollen. De øvrige betydelige roller spiltes av fru Else Frølich, frk. Erna Berg og herrerne Hauk Aabel og David Knudsen. Den unge digterspire William Touret spiltes av Vidar Wexelsen — senere kjendt under sit nom de guerre «Per Kvist». Stykkets muntre satire og vittige replik gjorde stormende lykke, og utførelsen blev meget rost. Om Johans Kong Johan av Cerdagne skriver Mrgbl. ^{30/1} 1910: «Først og fremst Fahlstrøms konge. Altfor sjelden er denne kunstner nu blandt de udøvende. Saa meget større

«Lars Anders og Jan Anders».

Hauk Aabel, Eugen Hovind, fru Mejlænder-Hellesen.

er da glæden ved at se ham igjen deroppe, saa sikker i sin mandighed, saa rolig i sin kongelige værdighed, saa varsom og diskret i de erotiske scener. Den sympati som de franske spottefugle ikke kan negte sig selv endog likeoverfor fyrsten fra det fremmede, tar hr. Fahlstrøm helt til indtægt for sin Johan av Cerdagne, og han lægger endnu noget til af sin overflødighed. Han er en virkelig konge i dette narrespil, siger sine ubevidste pudsigheder med aldrig svigtende træfsikkerhed og gjør det i alle situationer forstaaeligt, at denne konge ombølges af mænds ærbødighed og kvinders ømhed, skjønt han ingen anden rolle har at spille, ingen anden magt at udøve end reklamens.» Ogsaa stykkets andre rollehavende blev meget rost. Om David Knudsen som socialistrepræsentanten Bourdier heter det i samme anmeldelse: «Hr. David Knudsen har faaet et lykkelig greb paa Bourdiers plebeierstype. Gjennem maske og gangart staar han straks lyslevende for os, hans skryt er selvbehagelig og ufint, det socialistiske kryperi for de fine samfundskredse og skikke er taget paa kornet, som billede fra et samfund, hvor man elsker den fornemme glans saa høit, at vel vil han kanskje være med at afskaffe hæren, men ialfald ikke uniformene!»

Fernanda Nissen skriver i Sociald. $\frac{1}{2}$ 1910: «Hr. Johan Fahlstrøm spiller kongen, og publikum viste sin store glæde ved endelig igjen at se ham paa scenen. Hvordan kan hr. Fahlstrøm nøie sig med at være teaterchef, naar han er kunstner! Han fylder scenen i samme øieblik han er der og holder interessen vedlige uavbrudt. Som kongen virket han overordentlig indtagende med sit pludselige, straalende guttesmil, naar han kan faa en liden leilighed til at være menneske — — — Hr. Fahlstrøms konge er hele tiden en intelligent og mandig mand, som absolut maa virke betagende.» Vi spille «Hans Majestæt» 47 ganger i denne sæson, — de tolv sidste med fru Ellen Aggerholm fra Det nye Theater, Kjøbenhavn, som gjest i Marthes rolle.

$\frac{5}{3}$ hadde vi premiere paa Gustav av Gejerstams 3akts komedie «Lars Anders og Jan Anders» med Hauk Aabel og Eugen Hovind i titelrollerne. Om opførelsen skriver Mrgbl. $\frac{5}{3}$ 1910: «Det var en ublandet fornøielse at se den sikkerhed, hvormed man ved Fahlstrøms Theater var faldt ind i komediens tone. Det hele apparat fra operetten og de mondæne lystspil var totalt ryddet tilside, paa scenen bevæget sig de uforfalskede og hjemlige bondetyper lyslevende omkring, og fra den lille landsens stue med omhængsseng og peis syntes man formelig at fornemme en ikke ukjendt blandingsduft af kaffe og tobak og fugtig vadmél.»

N(ils) K(jær) skriver i Aftp. $\frac{6}{3}$ 1910: «Fahlstrøms har megen ære af forestillingen, instruksjonen kunde neppe været bedre, alt var rigtig afveiet og samstemt, og alt gik med liv og lyst og præcision.»

Efter $\frac{2}{4}$ at ha gjenoptat det franske lystspil «Den stygge Kone» (Proformakonen) med fru Else Frølich som gjest i tilelrollen satte vi i mai op Gustav Wieds «Erotik» med Hauk Aabel i sin gamle rolle «Snild», hvori han ogsaa paa vort teater virket festlig. Deres efter gjestet $\frac{20}{5}$ 1910 fru Ellen Price de Plane fra Det kgl. Theater i Kjøbenhavn i en balletavdeling, hvor hun begeistret publikum med sin ynndefulde dans og sin sjæfulde mimik. Samme aften opførtes en liten 1 akts operette av Leo Fall «Tiden som svandt» — den faldt nærmest til jorden.

2den juni gav sangkoret «Bel Canto» fra Kjøbenhavn koncert med operasanger Helge Nissen som solist — en koncert som vi lærte dagen efter gjentok som friluftskoncert paa Sankthanshaugen. Fra ³/₇—⁷/₆ hadde vi et gjestespil av «De fire» — balletensemble fra Kjøbenhavns kgl. Theater: damerne Grethe Detlefsen, Emilie Smidth og herrerne Uhlendorff og Richard Jensen. Og før sommerferien leiet vi teatret ut 3 aftener til «Det norske teatret» som opførte: «Sovande Sorg», drama av Hulda Garborg, «Kraaka», sogespiel av Jens Tvedt og «Bjørnefjell», spel av Olav Hoprekstad.

«Arne».
Broncebuste av Johan Fahlstrøm.

²⁴/₇—¹³/₈ gaves repriser. ¹⁴/₉ gjenoptok vi «Hans Majestæt» med fru Ellen Aggerholm som gjest i Marthes rolle. Ved sit skjelske og indtagende spil vandt fruén baade pressen og publikum.

* * *

Det hadde været slitsomme aar for Johan og mig siden vi startet Fahlstrøms Theater, og i de sidste par sæsoner var vi begyndt at merke, at vi var alene om at trække det store lass, som driften av et teater altid er. Især følte jeg mig slitt av de mange aars uavladelige virksomhet som instruktør.

Instruktionsevner er sjeldne gaver. Vi saa ingen som kunde avløse mig, og vort teater hadde ikke raad til at ofre tid paa at forsøke at oplære noen. Hver forestilling var en for stor risiko for kassen. Det var ogsaa nedslaaende, at det var saa vanskelig at faa publikum ned i Torvgaten paa vore literære stykker. Kun operetterne var vi nogenlunde sikker paa — og i sidste sæson

slog heller ikke de altid til. Fra enkelte hold i pressen kom de sidste par sæsoner en viss utaalmodighet mot vort repertoire tilorde. Man var skuffet og delvis bitter hver gang vi satte op en operette. Og Johan og jeg som visste, at operetten simpelthen var teatrets eksistens, kunde ikke overgaa til ren literær drift. Det tilfredsstillt os ikke at føre repertoiret bort fra vor planlagte retning, men teatret kunde ikke balancere udelukkende paa literatur.

Efter mange og lange og ikke lette overveielser besluttet vi os til at forsøke at starte endnu et teater — men denne gang et helt nyt moderne teater, hvis beliggenhet ikke skulde skræmme publikum. Men for at kunne gaa i gang med dette arbeide trængte vi begge et par aars hvile. Jeg vilde ikke kunne ta paa mig endnu en sæson.

Da der ved et tilfælde blev utbudt tilsalg en ideelt beliggende tomt med tilstrækkelig stort areal i Rosenkrantzgaten like ved Karl Johan, slog vi til, satte ind vor i de sidste sæsoner opsparte kapital og bestemte os til at slutte Fahlstrøms Theater for senere at aapne det igjen under gunstigere ydre forhold.

Den største vanskelighet ved at opløse et forholdsvis stort foretagende ligger i ansvaret for de mennesker, som er knyttet til det. Men heldigvis kom de allerfleste av vort personale straks i stillinger. Saaledes gik fru Wettergreen — allerede aaret før — Hauk Aabel og von der Lippe til Nationalteatret, Erna Schøyen, Wingar, Holst Jensen, Hedemark og frue til Centralteatret, Ella Stray og Sverre Dahl til Bergens Nationale Scene, Ulf Selmer og Halvard Hoff til Trondhjems Teater. Alle underordnede funktionærer: maskinmester, lysmester, kasserer, billettericer, kontrol o. s. v. beholdt sine stillinger i teaterbygningen, likesaa de av orkesterpersonalet, som ønsket at fortsætte. Ti for at skaffe eksistensmidler i den kommende mellempriode vilde vi benytte teaterlokalet til kinematografdrift og haabet med tiden at kunne støtte os til denne ved driften av vort projekterte nye teater. Vor regissør Oscar Sandahl ansattes som administrerende direktør.

Bestemmelsen om foreløbig at nedlægge Fahlstrøms Theater blev

mottat med beklagelse av publikum og presse — ingen beklaget det dog mere end Johan og jeg. Men vi haabet og trodde, at dette interregnum kun skulde vare en begrænset tid, og at vi da skulde kunne møte frem igjen uthvilt og med nyt mot og friske kræfter.

Skjæbnen vilde det anderledes — et halvt aar efter at vi hadde nedlagt Fahlstrøms Theater mistet vi Arne, vort eneste barn, 19 aar gammel, og dermed blev fremtiden lukket for Johan og mig.

Under hans billede, som er ophængt i salonen paa rednings-skøiten «Arne Fahlstrøm», staar følgende inskription:

Student Arne Fahlstrøm.

Arne Fahlstrøm,
student,
5te juli 1893 — 14de april 1912.

Hans valgsprog var:
«Gaa ut og gjør godt blandt
menneskene».

SÆSONEN 1910—11

Med Kálmáns 5akts operette «Høstmanøver» gik vi ind i Fahlstrøms Theaters sidste sæson. Kritiken fastslog, at spil, opsætning og instruktion var bra. Otto Winter-Hjelm skriver i Aft. ^{27/8} 1910: «Fahlstrøms Theater havde i aftes premiére med en ny operette af Kálmán. Den vandt anklang og vil vistnok blive et godt kassestykke for teatret udover høsten. — — — Med Hauk Aabels rolle som reserveløitnant Wallerstein og Else Frølichs officeraspirant er der sørget tilstrækkelig for humoristiske intermezzoer, der yder mere faar en tilvext i stykkets buffoneri, skopuderscenen», (d'hr. Bernau, nu direktør for Chat Noirteatret i Kristiania, og Hovind). Ogsaa fru Erna Schøyen og frk. Ragnhild Larsen samt herrerne Drangsholt og David Knudsen — som en gammel general — blev rost. I oktober satte vi op Vilhelm Krag's idyl i 3 akter: «Baldevins Bryllup» med Aabel og mig i Baldevins og Madam Salvesens roller. David Knudsen var Skipper Sørensen, fru Mejlænder-Hellesen spillede Madam Sørensen og Johan var Luske-Ludvig. Stykket virket like friskt og fornøieligt som i sin tid paa Nationalteatret, og baade kunstnerisk og pekuniært hadde vi megen glæde av det.

Efter Krag's idyl hadde vi ^{5/11} premiére paa G. av Gejerstams 3akts komedie «Per Olson og Kjærringen hans». Komediens troværdige typer og uforfalskede milieu interesserte, og fru Mejlænder-Hellesen og Hauk Aabel gav udmerkede figurer i de to titelroller. De blev fortræffelig understøttet av Eugen Hovind som Fattig-Joan, Ella Stray som Lisa, og Krogh, Ulf Selmer, David Lunde og Halvard Hoff i de øvrige roller.

«Karen, Maren og Mette».

David Knudsen, Erna Schøyen, Hauk Aabel, Oscar Sandahl, Ella Stray, Ragnhild Engebretsen, Agnethe Schibsted-Hansson, Johan Fahlstrøm.

«Betroede Midler», skuespil i 4 akter av Palle Rosenkrantz, fik premiere ²/₁₂. Av de spillende fik især David Knudsen meget anerkjendelse for sin utførelse av herredsfoged Holsts rolle.

2den juledag hadde vi premiere paa Lehars 3akts operette «Zigøinerelevskov» med operasanger Jørn Nielsen fra Kjøbenhavns kgl. Theater som gjest i Jonels rolle. Fra ²⁰/₁ fik vi en gjest til i samme stykke, nemlig frk. Kate Meyer — senere Rantza — under hvilket navn sangerinden nu er knyttet til operaen i Wien. Hos os spilte hun Zorikas rolle. Baade operetten, gjesterne og vort eget personale med Hauk Aabel i spidsen gjorde stor lykke, og operettens musikalske del blev fortæffelig ledet av kapelmester Danning.

Dikken Zwilmeyers lille 3akts lystspil «Mægler Porsvolds

Fødselsdag» som gik første gang 9de mars 1911 blev en oplagt fiasko. Selv Aabels prøvede komik kunde ikke frelse stykket, som blev slagtet saa grundig av den samlede presse, at det ikke er sandsynlig det nogensinde gjenopstaar paa en norsk scene.

Efter dette lille intermezzo satte vi ^{3/2} 1911 op vor næste nyhet, Anker Larsen og Rostrups 4akts lystspil «Karen, Maren og Mette» med fru Agnete Schibsted-Hansson som gjest i Karens rolle. Stykket blev karakteriseret mere som en folkekomedie, og ikke alle anmeldere roste spillet like meget, men gjennomgaaende blev det velvillig mottat. B(jørn) T(hommessen) skriver i Tidens Tegn ^{4/2} 1911 om utførelsen: «De betydeligste roller blev udført av fru Schibsted-Hansson og hr. Fahlstrøm. Personerne, som de giver, har engang hørt sammen, og i stykket mødes de paany. Der er pokkerivoldsk lidenskab i fru Hanssons spil, hvor Karen Kruse egger sin for-drukne ungdomsven tilbage til sig, og brudt og træt opgir hr. Fahlstrøms bonde sit vilde liv. Hr. Aabel, som gav stykkets kjeltring hadde laget en udmerket skikkelse. Hans krovært var like saa raa som rapmundet. Med brilliant humør spilte fru Schøyen og hr. Knudsen det lykkelige par. Frk. Stray var bedrøvet og fin som en meget ung pike, hr. Sandahl ga en mand meget voldsomt, som alvorlig talt heller ikke var til at spøke med.» I Sociald. skriver Fernanda Nissen bl. a.: «I krohaven hos den onde Lars Veibred samles egnens rak for at ødelægge den ulykkelige Henrik Larsen. Ingen kan som fru Fahlstrøm faa en slik scene til at syde og koke av liv, og fru Schibsted-Hansson spilte den forladte, ypperlige pike med hensynsløst mot. Men der var over hendes spil og person midt i det mest realistiske og djerve en renslighet, som gjorde, at hun bevarte sympatien for sig og Henrik. Hun var vist ikke netop det, vi tænker os med en dansk bondekone, men hun var en helt igjennem naturlig, hæderlig og indtagende kvinde. Til uvurderlig fordel for stykket og aftenen var det, at Johan Fahlstrøm endelig igjen spilte paa sit eget teater. Naar han er paa scenen fylder han den helt med sin sin stilfærdige, dæmpede kunst og bjerger Henrik Larsen gjennom fyld, graat og brutale ord, og han og fru Schibsted-

Hansson virker udmerket sammen — staute og store som de er.

«Flugten», komedie i 4 akter av Helge Rode hadde premiere den $24/3$. Vi hadde i sin tid paa Centralteatret opført enakteren «Kain og Abel», ellers var hittil intet stykke av Helge Rode kommet frem i Kristiania. A—t skriver i Mrgbl. $25/3$ om stykket bl. a.: «Der er det i Helge Rodes komedier, som har sin specifikt danske eller rettere kjøbenhavnske adresse. Der er det, vi kan le av heroppe i den gladeste bevidsthed om at være skudfri. Men der er samtidig i denne drøie persiflage saa megen almenmenneskelig gyldighed, at «Flugten» uden at tabe sin berettigelse som

Marie Mejlænder-Hellesen.

samfundssatire lar sig omplante i vor hjemlige jord. Ogsaa rent literært set er der al mulig opfordring til at bringe komedien frem. Den er et talentfuldt arbeide, et verk av en digter, som har baade maal og mening med sin tale.» Opførelsen med David Knudsen og Halvard Hoff og Lunde i hovedrollerne blev meget velvillig mottat.

21de mars 1911 feiret Marie Mejlænder-Hellesen under stor interesse og honnør sit 20aars jubilæum som skuespillerinde. Hun hadde valgt at spille Brita Stina i Gejerstams «Lars Anders og Jan Anders», og hendes saftige fremstilling av den djerne bondekone gjorde stor lykke hos hendes taknemlige publikum.

* * *

Vaaren 1911 forberedte Norsk Skuespillerforbund en revisjon av teatrenes skuespillerkontrakter. Paa en henvendelse i den anled-

ning fra forbundets formand kunde Johan sende følgende svarskrivelse:

Kristiania 9/4 1911.

I anledning de av skuespillerforbundet foreslaede forandringer i skuespillerkontrakterne skal jeg tillade mig at oplyse følgende: I Fahlstrøms Theaters kontrakter findes ikke nogen paragraf, som nedsætter gager helt eller delvis i sygdomstilfælde. Min hustru og jeg var i sin tid indvalgt i en av skuespillerforbundet nedsat komité, hvori ophævelsen av den omtalte paragraf var et av hovedpunkterne. Forslaget blev dengang henlagt. Vi udelod paragrafen i Fahlstrøms Theaters kontrakter og har altsaa selvfølgelig altid i sygdomstilfælde udbetalt gagen uafkortet. Med hensyn til turneer har praksis hos os altid været, at direktionen har — foruden fuld gage og fri reise paa 1ste plads dampskib, 2den klasse jernbane — bekostet hel diæt paa de stedlige bedste hoteller for alle turneens deltagere — altsaa foruden skuespillerne ogsaa elever, funktionærer og korpersonale. Vi har fundet denne ordning heldigst for teatrets anseelse i provinsen.

Ærbødigst

Johan Fahlstrøm.

* * *

Efter «Flugten» kom ^{12/4} turen til den engelske komponist Talbots 3akts operette «En bryllupstur til Kina», hvori fru Erna Schøyen, herrerne Hauk Aabel og David Knudsen gik i spidsen med godt humør, og fru Erica Darbo var indtagende i sin første større rolle som prinsesse Soo-Soo. Før og efter sommerferien gjenoptok vi forskjellig av sæsonens repertoire, saaledes ^{28/7} «Baldevins Bryllup» med skuespiller Tobias Sørensen fra Bergens nationale Scene som gjest i skipper Sørensens rolle, og ^{2/8} «Høstmanøver» med den danske skuespiller Holger Reenberg som Lorenty.

Hermed var vi naad til Fahlstrøms Theaters sidste forestilling.

Aftp. ^{30/8} 1911 skriver: For sidste gang gaar teppet iaften op paa Fahlstrøms Theater, for sidste gang staar Johan og Alma Fahlstrøm paa scenen i Torvgaden, som de i en aarrække har viet sit

kunstneriske arbeide og alle sine kræfter. — Og skjönt vi alle haaber og venter at se et nyt Fahlstrøms Theater som en Fugl Fønix stige op af det gamles aske, er der vemod i tanken om, at gjerningen her paa denne gamle skueplads er avsluttet.

Naar publikum iaften for sidste gang stevner til teatret, kan sikkert nogen og hver spørge sig selv: Har jeg altid forstaaet det intense arbeide, de kunstneriske intentioner, som ligger bag enhver forestilling? Det opbud af kraft, den fantasiudfoldelse, den anspændelse af alle evner, som er lagt i at give forfatterens tanker og ord kjød og blod?

Har jeg, selv om jeg ikke altid har faaet den form, jeg har tænkt mig som den eneste gyldige, været saapas frisindet, at jeg har indrømmet plads for andre kunstopfatninger end min egen? Har jeg vist den sympati, som er livsbetingelsen for den dramatiske kunst, skal den udfolde sig frit og rigt?

Det er spørgsmaal kanske nogen og hver stiller sig iaften, naar de for sidste gang ser teppet gaa op for «Samfundets Støtter» paa Fahlstrøms gamle scene. Og en og anden føler kanske et stik i hjertet ved tanken paa, hvad han har forsømt.

I den periode som nu er avsluttet — i aarene fra 1903 til 1911 — vil man mindes mange teateraftener, som var glade og festlige stunder, mange, da en sad bevæget og grebet af menneskelig lidelse og smerte og blev rystet op af sin vanlige hverdagsro. For som livet selv, har taarer og smil vekslet paa teatret, og repertoiret har omfattet moderne samfundsdrاماer og klassiske tragedier, bred-

Erica Darbo.

skaarne folkekomedier, raffineret spirituelle Pariserskildringer og lystige farceoperetter. Og frem af denne brogede række af dramatiske handlinger stiger der skikkelser, en husker og mindes. Der er Hauk Aabel ombølget af publikums latterfyldte begeistring. Der er Fahlstrøm som Krogstad i «Et Dukkehjem» og som den stakkars af juristene vetskræmte bonde i «Den røde Kappe». Der er fru Wettergreen i glansen af sit straalende farverike talent. Der er Marie Mejlænder-Hellesens kraftige, karakterstiske kunstnerpersonlighed, Erna Schøyens smilende, ungdomsfriske ynde, David Knudsens rolige intelligens. Derfor takker vi iaften for de kunstneriske glæder, Fahlstrøms scene har givet os gennem disse aar, og for deres personlige indsats i teatrets arbeide. Og vi ønsker, at Johan og Alma Fahlstrøm paa sit nye teater maa blive styrket til sin gjer- ning af et stort og trofast publikums forstaaende sympati».

Vi valgte at avslutte vort teater med Henrik Ibsens 4akt skuespil «Samfundets Støtter», hvori Johan spillede konsul Bernick og jeg selv Lona Hessel. Programmet sees paa efterfølgende side.

Alle rollehavende gik til vor opgave med ærbødig pietet og varm interesse, og det var en stor glæde for mig som instruktør at følge utformningen av figurerne gennem prøverne til premièren, den 12te august. Det var en tid, som ikke kan glemmes, fordi hver enkelt kunstner anspændte sig til det yderste for at naa høiest mulig. Og paa disse sidste prøver paa Fahlstrøms Theater følte jeg en varme og arbejdsglæde strømme imot mig fra vore kamerater som i de bedste stunder i de forløpne strie aar. Og før teppet gik op paa premièreaftenen og jeg da — som jeg pleiet gjøre ved hver premièr i alle aarene — trykket hver enkelt skuespillers haand, før de gik ind paa scenen, trodde jeg at føle foruten et farvel ogsaa en hengiven tak for samarbeidet. Om opførelsen skriver N(ils) K(jær) i Aftp. ^{12/8} 1911: «Det var med vemodige følelser, vi alle iaftes indfandt os i skuespilhuset i Torvgaden. Det var til Fahlstrøms sidste premièr. Selv om det haab kan lindre os, at et nyt hus snart reises af det energiske kunstnerpar, og at kinematografen kun er at ligne med en sky paa deres himmel — en sky, der vil

Fahlstrøms Theaters afskedsforestilling

Onsdag 30 august 1911. «Samfundets Støtter».

Skuespil i 4 akter af Henrik Ibsen. Sceneledelsen ved Alma Fahlstrøm.

Personerne:

Konsul Bernick	Johan Fahlstrøm
Fru Bernick, hans hustru	Marie Mejlænder-Hellesen
Olaf, deres søn, 13 aar gammel	Victor Bernau
Marta Bernick, konsulens søster	Agnethe Schibsted-Hansson
Johan Tønnesen, fru Bernicks yngre bror ..	Halvard Hoff
Lona Hessel, hendes ældre halvsøster	Alma Fahlstrøm
Hilmar Tønnesen, fru Bernicks fætter	Oscar Krogh
Adjunkt Rørlund	David Knudsen
Grosserer Rummel	Ulf Selmer
Kjøbmand Vigeland	Eugen Hovind
Kjøbmand Sandstad	Oscar Sandahl
Dina Dorf, en ung pige i konsulens hus ..	Erna Schøyen
Fuldmægtig Krap	David Lunde
Skibsbygger Aune	Hauk Aabel
Grosserer Rummels frue	Kinni Sandahl
Postmester Holts frue	Caroline Rygh
Doktor Lynges frue	Ella Stray
Frøken Rummel	Ragnhild Engebretsen
Frøken Holt	Lilly Irgens

Handlingen foregaar i Konsul Bernicks hus i en mindre norsk kystby.
Dekorationer av Jens Wang.

Orkesteret:

Grieg	Til Vaaren
Sigurd Lie	Der skreg en Fugl
Johan Svendsen	Islandske Melodier

Med denne forestilling afsluttes Fahlstrøms Theater.

udtømme sit velgjørende regn — saa er der dog noget smerteligt ogsaa ved det farvel, man ved ikke er evigt. Vi har uforglemmelige minder fra det hus, som kunsten nu forlader. Jeg skal ikke forsøge at rippe op i vores alles erindringer, men kun for mit personlige vedkommende bekjende, at jeg har et par lykkelige teateraftener i mindets behold til livsaftenen, og den ene er Fahlstrøms herlige fremførelse af Gorkis «Natasylet». Jeg kunde regne denne aften med, hvis jeg var istand til at beundre «Samfundets Støtter»

Johan Fahlstrøm.
Broncerelief av Jo Visdal.

saa høit, som digteren har grund til at forlange. Men lad være, at stykket var altfor tidsmessigt for menneskealdre siden til nu at gribe os ved det eviges aktualitet, saa kom dets skjønheder prægtig til sin ret ved denne mønsterværdige fremstilling». Selv om ikke alle anmeldere var saa begeistret, blev forestillingen mottat med respekt for det intense arbeide, som var nedlagt i den.

Aftp. skriver ^{13/8} 1911: «Afskedsforestillingen igaaftes blev en sjelden stemningsfuld stund, og det tætpakkede hus tilkjendegav sin sympati for Fahlstrøms, og for teatret gennem et bifald, som fik form af rene ovationer efter hver akt.

I aftenens løb var fremkaldelsernes tal naaet til omkring 50, og konsul Bernicks hjem fyldtes efterhaanden af laurbærkranser, store som vognhjul og af et væld af de praktfuldeste blomster. Saa lød tilslut Bernicks sidste ord om retfærdigheden og sandheden som samfundets bedste støtter, og tæppet gik ned for sidste akt under bragende applaus og ihærdige raab paa «Leve Fahlstrøm». Og da tæppet atter løftedes, traadte fru Mejlænder-Hellesen frem og overrakte Fahlstrøm og fru Fahlstrøm to vældige laurbærkranser fra personalet. Fahlstrøm tok derpaa ordet og udtalte: «Jeg takker for den store interesse og sympati, som publikum i disse 8 aar har vist Fahlstrøms Theater. Maatte vort arbejde ikke være skrift i sand! Jeg vil be publikum forene sig med mig i et «Leve» for norsk scenekunst». Rungende hurraer var svaret, atter og atter gik tæppet op, det var som publikum aldrig kunde faa sagt farvel.

Indtil tæppet tilslut sænkedes for alvor.

Den sidste forestilling paa Fahlstrøms Theater var spillet tilende».

CHEFSTILLINGEN VED NATIONALTEATRET 1908 OG 1910

Da Bjørn Bjørnson i 1908 fratraadte som chef for Nationalteatret, blev Johan fra forskjellige hold baade privat og officielt tilskyndet til at søke den ledige stilling. Som man maatte forutse vakte spørsmålet om chefstillingen en heftig debat i dagspressen, og der var mange indlæg baade for Johan og imot. Blandt de sidste var der pussig nok en «sakkyndig» uttalelse helt fra Amerika. Det var en Dr. Daae, som fremkom med en artikel mot Johans valg med overskrift «Hvem er hr. Fahlstrøm?» Der kom ogsaa — og dette var alvorligere om end ikke uventet — en del interview-uttalelser fra kolleger blandt Nationalteatrets skuespillere, som ikke ønsket, at ledelsen blev betrod til Johan. Ganske vist var argumenteringen svak, men sympatien hos disse bestemte elementer manglet altsaa. Dette hadde vel kanskje ikke behøvet at være overvældende betydningsfuldt, naar situationen først var et faktum. Det er merkelig, hvor hurtig synspunkter kan forandres. Særlig hos de impulsive og let paavirkelige scenens barn. Naar man kommer paa tilstrækkelig nært hold, kan mangt feilsyn ændres — og man ser anderledes paa en ansat chef end paa en ansøker.

Men ogsaa styret blev ængstet ved muligheten for Johans valg. I en redaktionel artikel skriver Verdens Gang ^{26/1} 1908: «Derimod vil vistnok hr. Fahlstrøms ansættelse i tilfælde foranledige det samlede styres foruden flere af kunstnernes afgang». Og det var ganske naturligt, at et styre, hvor majoriteten bestod av de herrer, som hadde undertegnet dekretet om min øieblikkelige avskedigelse fandt et eventuelt samarbeide med Johan vanskeligt.

I diskussionen deltok fru Ragna Wettergreen med følgende indlæg, offentliggjort i Verdens Gang og Mrgbl. 11/1 1908:

«Hr. Redaktør!

Jeg synes jeg ogsaa maa sige et par ord angaaende chefsposten ved Nationalteatret.

I et herværende blad har det virkelig staaet paa tryk, at teaterchef Fahlstrøm ikke kunde blive antaget paa grund av sin upopularitet blandt Nationalteatrets skuespillere og at en masseudvandring vilde ske i saa tilfælde. Det er dog skammeligst sagt — det maa føles, som et knivstik bagfra, givet i mørke, — synes jeg — og av hvem? Og saa er det jo ikke sandt!

Jeg har da ogsaa været ansat ved Nationalteatret og blandt de samme kunstnere, og jeg kan konstatere, at Fahlstrøm var en hjertens snil og avholdt kollega — det tror jeg alle Nationalteatrets kunstnere vil være enige om — og hans popularitet hos publikum kjender vi jo alle — saa at Fahlstrøm av den grund ikke skulde kunde bli Nationalteatrets chef, høres jo latterligt og maa ikke være det siste som er sagt.

Hvad hans kvalifikationer som teaterchef angaar, tror jeg nok, at de kan værdsættes høiere end nogen av dem, som er foreslaet — og desuden, hvor vil Nationalteatrets skuespillere gaa hen efter «masseudvandringen»? At Fahlstrøm har bevist, at han har det eneste literære teater i Kristiania, er dog ingen feil, — og skal der indsættes en teaterchef, hvorfor saa ikke ta en teaterchef, hvis han vil! Det er en stilling, man visselig ikke misunder nogen, — dertil fik man jo hans eget udmerkede, konkurrerende teater ut av verden!

Kristiania 10. januar 1908.

Ragna Wettergreen.

Før representantskapet sammentraadte for at besætte stillingen, hadde Verdens Gang hat den idé at la publikum stemme over kandidaterne. Ved fristens utløp hadde 205 stemt for Vilhelm Krag, 705 for Halfdan Christensen og 1001 for Johan.

Men Nationalteatret var altsaa ikke enig i denne avgjørelse — det indstillet Halfdan Christensen. Paa representantskabsmøtet ^{10/1} 1908 var imidlertid ikke stemningen enstemmig for dette valg — der var ogsaa røster, som bragte Johans navn i forgrunden. Før voteringen blev da saken — ifølge Mrgbl. ^{12/9} 1913 — efter forslag av redaktør Nils Vogt — utsat, idet man henstillet til styret at avgi en begrundet indstilling.

Denne begrundelse forelaa i næste representantskabsmøte 15de januar i form av det «confidentielle» dokument, som Johan senere offentliggjorde i «Tidens Tegn» ved sit 25aars jubilæum ^{19/9} 1913.

Paa denne «begrundelse» faldt Johan, og Vilhelm Krag, som styret den gang var gaat over til at indstille, blev ^{6/2} 1908 valgt til chef for Nationalteatret.

Denne stilling indehadde han i to sæsoner. Det blir Nationalteatrets historiografs opgave at belyse Krag's gjerning og hans betydning for den norske nationalscene.

* * *

Da Krag trak sig tilbake i 1910 blev stillingen atter ledig. Men Johan, som det hemmelige dossier hadde betat lysten, ønsket ikke at delta i konkurransen engang til. Om aftenen paa den dag, da ansøkningsfristen utløp, ^{24/10} 1910, ringte redaktør Schibsted, Aftp., op til Johan, som spilte og ikke kunde komme til telefonen, før stykket var forbi. Redaktør Schibsted sa da, at han hadde faat vite, at Johan ikke var blandt ansøkerne til chefstillingen, og at han henvendte sig til Johan for at anmode ham om i den ellefte time at ansøke om posten. Johan oplyste om, hvorfor han hadde holdt sig tilbake. Hertil svarte Schibsted, at han hadde et stort parti bak sig som ønsket Johan som Nationalteatrets chef, og da dette parti ikke kunde foreslaa en kandidat, som ikke var blandt ansøkerne, opfordret redaktøren Johan indtrengende til at sende ind en ansøking, mens det endnu var tid. Johan svarte da, at han vilde konferere med mig. Det gjorde han, og da vi begge efter denne varme opfordring hadde faat indtryk av, at opinionen for Johan nu var sterk

En havfrue.
Modellert av Johan Fahlström.

*

nok blandt repræsentanterne til at drive valget igjennem, satte Johan sig ned og skrev kort og godt: «Jeg ansøger herved om stillingen som chef for Nationalteatret». Vi tok en bil og kjørte til teatret, hvor ansøkingen blev indlevert. Det var virkelig i «den ellefte time», for klokken var halv tolv. Det viste sig imidlertid at redaktør Schibsteds optimisme hadde været for stor. Heller ikke denne gang seiret Johan. Halfdan Christensen blev ^{3/11} 1910 valgt til chef for Nationalteatret. Ogsaa denne gang var pressekampagnen før valget livlig. Der var gode navne og sterke røster — bl. a. Nils Kjær, S. B., Johan Bojer og J. B. Bull — som talte Johans sak — ja min ogsaa. For det saa ut, som om den egentlige hindring for Johans valg var mig. Hvis jeg kunde holdes utenfor, saa vilde der være en mulighet for Johans valg. Men Johan syntes det, at nu hadde vi stridd sammen i saa mange aar, saa der var liten mening i at skille lag akkurat paa det tidspunkt — og saa blev vi utenfor begge to.

JOHANS 25-AARS JUBILÆUM

Vintrene 1912 og 1913 tilbragte Johan og jeg i Italien. Første vaa- ren kom vi hjem for at undersøke, om der vilde bli git Johan leilighet til paa Nationalteatrets scene at staa like over- for publikum paa sin 25-aars jubilæumsdag. Men tiltrods for, at den samlede Kristiania- presse — og de fleste ho- vedaviser utenbys og- saa — kraftig forlangte aftenen for Johan, fast- holdt Nationalteatrets styre sin engang tagne stilling like overfor os — og den 19de septem- ber opførte teatret ope- raen «Carmen».

Skjønt festdagen alt- saa gled over uten fest- forestilling, blev Johans

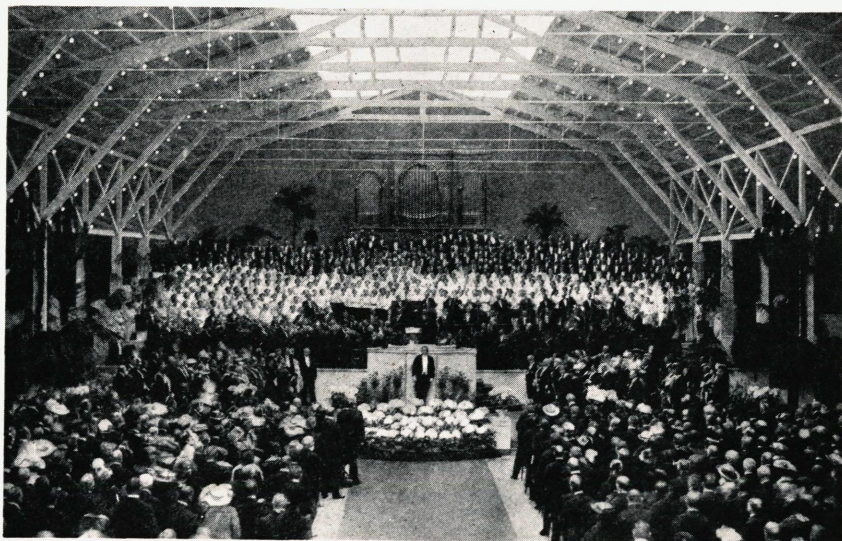
Bakkehuset: I haven.

Interiør fra Bakkehuset. Atelieret.

indsats i norsk scenekunst varmt hyldet i alle dagens aviser. I Bakkehuset overbragte forskjellige deputationer laurbær og blomster. Fra Nationalteatrets skuespillere en laurbærkrans ved Sofie Reimers som sa: «Kransen er et uttrykk for kameraters hyldest, beundring og tak». Fra Kunstnerforeningen en blomsterdekoration ved formanden David Knudsen, fra skuespillerforbundet blomster ved formanden, Thomas Thomassen, fra Centralteatret laurbærkrans ved direktør Otto, fra forfatterforeningen hilsen ved formanden Nils Collett Vogt. I flere hundrede telegrammer mottok Johan hilsener fra kjendte kvinder og mænd i ind- og utland.

Om aftenen holdt Kunstnerforeningen en stilfuld fest for jubelanten. I 1908 blev Johan tildelt den franske orden L'Instruction Publique, og i 1910 blev han utnævnt til ridder av St. Olavsordenens første klasse.

1914

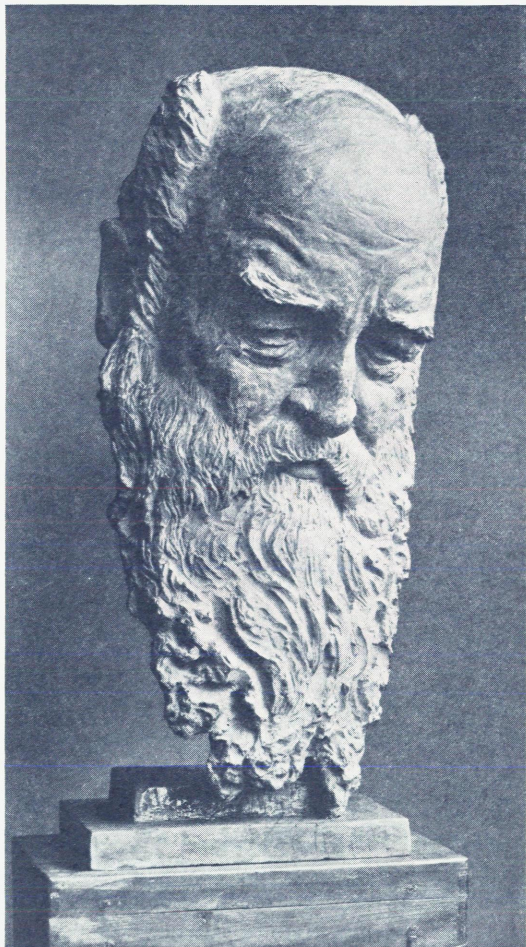
Ved aapningsfesten paa den store utstilling vaaren 1914 fik Johan det ærefulde hverv at avslutte høitideligheten med fremsigelsen av «Ja vi elsker». I den vældige hal klang fædrelandssangen mægtig og betagende for de 4 000 tilhørere.

Mrgbl. ^{15/5} 1914 skriver: «Theaterchef Fahlstrøm stiger saa frem for at deklamere «Ja vi elsker». — Paa forhaand hadde kanske de fleste stillet sig noget skeptiske likeoverfor dette arrangement. Fædrelandssangen er saa indsunget i os, at vi har vanskelig for at tænke os den fremsagt; men Fahlstrøm løste sin opgave paa den aller smukkeste maade. Hans prægtige stemme har aldrig lydt bedre og Bjørnsøns skjønne digt har aldrig naadd sterkere ind i de mange hjerter end den gjorde i formiddag».

Norske Intell. ^{20/5} 1914 skriver: «Det vakreste og stemningsfuldeste som vi har oplevet her i Kristiania i disse festlige dage, i

vaarens løvsprett, i flagenes vift, i de glade møter — hvad er saa det? For flere end den, som skriver dette er der to ting, som ikke kan glemmes. Paa aapningsdagen, da Sindings herlige kantate var endt og Borghild Langgaards røst hadde løfttet sig i drøm og jubel som en maaltrost inde i granskogen, med hele det vældige kor omkring sig, — da steg Fahlstrøm frem tilslut og røpte «Ja vi elsker» ind i os. Hjertebunden var vel forbedt, det skal medgives. Og det tok os med en magt som aldrig før. Vi visste godt, at vi elsket dette landet, og at vi kunde ofre noget for det. Men da — da kjendte vi, at vi elsket det over alle grænser, og kunde ofre mer end livet for det. Vi visste nok at vi kjendte sagerne med Harald, Haakon og Olaf, at vi sørget over de haarde tider og graat av glæde over den blaaøiede frihet, som blev os født i den værste nøden, vi hadde ofte før kjendt hjertet

Christian Krohg.

Broncebuste av Johan Fahlstrøm. Nationalgalleriet.

svulme over Tordenskjold og det, som hændte nede paa Fredrikshald, og ofte hadde vi takket vor store Gud, fordi han hadde beskyttet landet. Ofte hadde vi ogsaa før tænkt, at ogsaa vi, naar det blir krævet — — — Men aldrig, nei aldrig hadde vi visst det slik som idag».

Som et kuriosium kan jeg nævne, at Johan den dagen virket paa Jubilæumsutstillingen med tredobbelt kunst: som skuespiller, maler og billedhugger, idet han i maleriavdelingen var representert med et portræt av mig og i skulpturavdelingen med en broncestatuette «Hevneren».

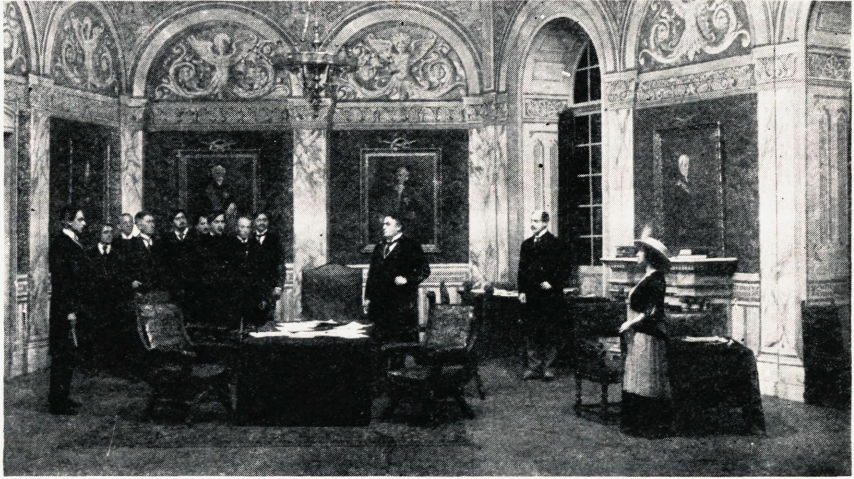
GJESTESPIL PAA NATIONALTEATRET SEPTEMBER—NOVEMBER 1914

Efter at pressen paanyt vaaren 1914 kraftig hadde uttalt publikums ønske om atter at se Johan paa Nationalteatrets scene, henvendte teatret sig i juni maaned til Johan med tilbud om et gjestespil efter ferien. Sigurd Ibsen vilde gjerne at Johan skulde kreere titelrollen i hans netop fuldførte 5 akts skuespil «Robert Frank», som var antat til opførelse paa Nationalteatret. Da rollen interesserte Johan, hadde han intet imot at spille den.

Gjestespillet blev indledet med gjenoptagelsen av «Over Ævne I», som ikke hadde været spilt paa Nationalteatret siden 1902. Med undtagelse av Elias, som var overtat av Schanche, og presteenken, som nu blev spilt av Sofie Reimers, var rollebesætningen i alt væsentlig som ved premièren. Den aften forstod Johan at han var avholdt av mange.

S. B. skriver i Tidens Tegn ^{27/8} 1914: «Hr. Johan Fahlstrøm, teatrets meget feirede gjest, havde bevaret sin udmerkede pastor Sang frelst gennem de mange aar.» Fernanda Nissen siger i Sociald. ^{27/8} 1914: «Fru Dybwad og hr. Fahlstrøm viste os, hvordan Klara Sang og Sang gennem livet er blit hverandre uundværlige; deres blikke søger hverandre, deres stemmer er likesom stemt sammen trods hun ikke deler hans tro. Og hvor naturlig, mild og ærlig var ikke Fahlstrøm i opgjøret med barnene, da Sang, midt i sin sorg over at de ikke længer deler hans tro, er saa angst for at saare deres menneskelighed. Sang viser en tillid til deres ærlighed, en medfølelse med deres sjælslidelser, en respekt for sine unge

Scenebillede av «Robert Frank» paa Nationalteatret.

Fahlstrøm.

Fru Dybwad.

barns følelsesliv, som kan være os alle til en skjøn og beskjæmmende lære.

Og da Sang forladt av alle sine — tryk alene med sin Gud — gaar til kirken, var Fahlstrøm enkel og mægtig.»

Ved opførelsen av Sigurd Ibsens «Robert Frank», som hadde premiere ^{6/10} 1914 viste det sig, at skuespillet mere var et læsedrama end et scenestykke — virket mere teoretisk end levende paa scenen. Pressens bedømmelse av Johan i titelrollen var meget forskjellig.

N(ils) V(ogt) i Morgbl. ^{7/10} synes, at «Den Robert Frank, vi saa igaar, er en Bourgeois i sin tale og i sin optræden.»

Johan Bojer i Aftp. samme dag: «Johan Fahlstrøms Robert Frank var en myndig regjeringschef, en dekorativ salonminister og en beleven, slagfærdig resonnør. Han gjennemskeer menneskene og ved, hvad de er værd, men han ser paa dem med overbærenhed, næsten med sympati. Han rager et hoved op over alle andre, og det er ham en selvfølge, at der, han er tilstede, der vender alle sit ansigt mod ham. Hvor er han ikke naturlig i sin fornemhed

og ro, midt i andres forvirring. Selv under syndikalisten Levinskys flammende injurier beholder hans ansigt sin lyse upaavirkelighed, det skulde da være at det viser tegn til en let gispen. Da ulykken bryder ind over ham, og hans nærmeste forraader ham, viser han intet tegn til skuffelse, — han vidste det før, og han tilgiver det paa forhaand, fordi menneskene vel til syvende og sidst er størrelser han regner med. Skuffer de ham, saa er det, fordi han selv har regnet feil.»

FRILUFTSTEATRET PAA FROGNER 1915—1916

Ved at se den store tilstrømning til Frognerutstillingen i 1914 tænkte Johan og jeg os, at et friluftsteater paa samme terræng hadde chancer for at kunne interessere publikum. En sommerforestilling i vakre naturomgivelser vilde det glæde os at sætte op, og Kristiania eide intet utfartssted, hvor der var anledning til virkelig kunstnydelse i de lyse sommeraftener. I et interview i Morgenbl. ^{9/7} 1916 har Johan uttalt, hvad vi mente med og haabet at kunne opnaa paa en heldig beliggende scene ute i naturen. Han sier: «Hensigten med friluftspførelsene er at forsøke at bringe skuespilkunsten saa nær op til idealet som gjørlig. Naar malte kulisser erstattes med naturen, hvor himlen er uendelig dyp, træne levende, græsset virkelig og solnedgangen og tusmørket egte, vil de skikkelser, som digteren har skapt, træde os imøte i hel harmoni med omgivelserne. Skuespillerne vil derved faa størst mulighet for at bevare den harmoniske stemning, som efter min mening er skuespilkunstens middel og maal. Og indenfor denne rolige og storlinjete ramme skal da de menneskelige lidenskaper brytes i livets mangfoldige og skiftende prismer.»

Det viste sig at der paa vestsiden av Frognerdammene fandtes en slette med jevnt skraanende træbevokset bakgrund, der var som skapt til friluftscene. Den laa fjernt nok til ikke at forstyrres av bylarmen og kun faa minutter fra trikken. Vi syntes, de naturlige betingelser var saa gode, at vi bestemte os til at vove forsøket. De myndigheter, Johan i den anledning opsøkte var alle meget imøtekomende. Vi satte os i forbindelse med den arkitekt, som to ganger

«Hagbarth og Signe».

før hadde indrettet teater for os — Henrik Bull. Han utarbeidet tegninger og ledet byggearbeidet, Johan modellerte de to store ørner, som flankerte scenen og samtidig fungerte som lyskilder, hvorfra de store lysreflektorer dirigertes, og paa to maaneder blev det hele arrangement fuldført, saaledes at vi gav vor første forestilling paa friluftsteatret Sankt Hansaften 1916, da vi opførte Bjerregaard og Tranes 3 akts sangspil «Fjeldeventyret» — den første norske opera.

Vi hadde faat overlatt til opbygning av scene, orkester og tilskuertribuner et passende stort areal, som vi lot gjærde ind med et høit staaltraadsgitter. Indenfor dette laa ogsaa «Smaabruket» — en liten bondegaard, som stod igjen fra utstillingen. Den kjøpte vi av

kommunen for 4000 kroner og lot den indrette til paaklædningsrum for skuespillerne. Den tilhørende laave blev benyttet til at huse de kjør og gjeter, som blev drevet over scenen i anden akts sæterdekoration — som forøvrig kun bestod av en liten sæterhytte, som blev rullet ind paa høre side av scenen, — og endelig opholdt hesten «Grane» sig der, mens den ventet paa stikord for i tredje akt at bære paa sin ryg selve sorenskriveren ind paa tunet i lensmandsgaarden. Kuene fik vi leiet fra en bondegaard i Vestre Aker. og hesten var fra rideskolen, men gjeter fandtes ikke i nærheten av byen, saa dem maatte vi kjøpe helt oppe fra Gausdal. Og disse gjetene var vel egentlig de eneste, som blev fete av Friluftsteatret, men det blev de ogsaa i den grad, at paa de sidste forestillinger maatte vi mobilisere en ekstra budeie, som trak de overmætte og sta gjetene efter hornene over fjeldet.

Scenen var 30 meter bred, og bakgrunden dannedes av en høide, bevokset med bjerk og naaletrær. Der var vakkert, naar solnedgangen forgyldte bakscenen og ilden i offerskaalene, som bares av de store ørne, steg høiere eftersom dagen sank — vi syntes stedet var ideelt for en friluftscene saa nær byen.

Det hadde ikke været helt let at samle et brukbart personale. De fleste av skuespillerne vilde — naturlig nok — benytte ferien til rekreation. Men paa premiæraftenen kunde vi allikevel mønstre et personale, som fyldestgjorde de fordringer, publikum hadde ret til at stille.

Med Hauk Aabels Mons Østmo som et straalende humørfyldt midtpunkt, Rasmus Rasmussen — daværende teaterchef i Trondhjem — som en festlig lensmand, Fahlstrøm som en myndig sorenskriver, damerne Heide-Steen, Ragnhild Larsen og Kirsten Flagstad i de kvindelige hovedroller gik operaen friskt og sikkert over den grønklædte scene. Nationalteatrets orkester under ledelse av kapelmester Riefling spilte musikken fortræffeligt, og de indlagte nationale danser og leker blev stilfuldt og naturlig utført av «Dansarringen», en sammenslutning av frisk og vakker bondeungdom.

Sceneriet kunde ikke være skjønnere i den lyse sommerkveld, og publikums begeistring var overvældende.

I Sociald. ^{21/6} 1915 skriver Fernanda Nissen: «Forbi Frogners deilige gamle hovedgaard drog igaaftes 3 000 mennesker til Fahlstrøms Friluftsteater, hvis scene markeres af to store ørne, som hviler paa toppen af høie, raat tilhugne sten(lignende) søiler. Orkestret bor i en slags løpegrav, saa det er usynlig, og for tilskuerne ser det ut, som om pladsen fra første bænkerad og helt langt ind i skogbrynet er en stigende græsvold. Vi er i tunet paa lensmand Østmos gaard, og her findes ikke andre teatergreier end et lite hus til høire, som snart er sæter, snart arrest, og et lite stabur til venstre. I bakgrunden mellem lyse bjerker skimtes selve garden, som jeg syntes virket for kulissemæssigt, men det er nok et ganske virkelig og voksent hus, som hørte til paa utstillingen. Og over altsammen den vældige høie himmel med røde aftenskyer, saa de smaa vande mellem broerne laa røde som rosenblade. Det er vel faa som ikke kjender Bjerregaards gamle syngestykke «Fjelds eventyret», som skapte Rostrups «Eventyr paa fodreisen» og gjorde saa stor lykke baade ved sine muntre, gode egenskaber og ved sine slette — forherligelsen af bys og embedsfolk og haanen over bønderne, som gjøres til feige, pralende, matglupske væsener. Den side af saken virker formodentlig ikke mere nu; igaar frydet man sig over hr. Hauk Aabels straalende Mons Østmo. Der var strutende humør over den skikkelse, og en troskyldig selvbeundring, som ganske slaar ned al ærgrelse over Mons. «Du er en egenyttig knegt,» siger den fine kusinen hans. — «Ja, hvem Fankern skulde jeg ellers være nyttig for?» svarer Mons. Signe Heide-Steen saa ypperlig ud, og hun kan sætte benene troværdig paa jorden. Der er nu ingen dragt, som gir festligere gang end sætersdalsdragten med sine korte, klokkeformede skjorter, som bølger for hvert skridt, og den lyse graagule farve stod deilig mod luften og det grønne. Signe Heide-Steen virket troværdig trods tonefaldet var fra Toten og dragten fra Sætersdalen, og hendes friske, appetitlige ansigt og runde stemme begeistret. — Hun og Hauk Aabel, de forstaar at fylde en slik næsten ubegrænset scene, og da Fahlstrøm som skrikeren værdig kom ridende nedover lia, blev han hilset med klap

og rop. Hans skriver var fortræffelig, litt nedlatende, dannet selv- sikker, og med en latter, som kom langt inde fra en klok lystighet og som derfor virket smittende. Det var en udmerket idé at faa hr. Rasmussen til at spille lensmanden. Aagot sæterjente maa ikke være saa drevende halt udi sproget — hun er saamen kjap nok — men de tre unge herrer klarte lystigheten med humør, og det er godt gjort — for den er noget stivbent. Mellem akterne var dansere fra bondeungdomslaget.

Det saa nydelig ut, naar de haand i haand kom springende ned mellem træerne, men jeg tror, at de enten skulde virke som noget for sig selv mellem akterne eller ogsaa knyttes fortroligere ind i stykket. Nu virker det saa underlig, at der midt i en bygd paa travle hverdagen kommer syngende og dansende en hel skare ungdom og ikke en paa gaarden ser paa dem eller snakker til dem. Folkevisedansene og den gamle kunstdans om ridder Lav- mansson fik sterkt bifald og i sidste akt, da lensmanden byr ung- dommen til dans, var det altsammen straalende vakkert og sam- stemt. Da var dagslyset ikke saa skjærende klart længer, fuglene kvidret og lerkerne dirret med vingerne høit, høit oppe i nærheten og maanen og det sidste solgløt lyste paa nogen hvite stammer, og der var paa scenen et mylder av glad, dansende ungdom — da var det glemsel og romantik over Friluftsteatret. Publikum gav sig heller ikke, før fru og hr. Fahlstrøm kom frem og tok imot dets hyldest».

Det viste sig imidlertid snart, at vi hadde hat for stor tillid til vor viktigste medspillende: Været. Det svigtet os gang paa gang. Og skjønt vi flere aftener spilte og sang i øsregn for et publikum under paraplyer, maatte vi dog indstille forestillingerne flere aftener end vi kunde spille. Da den korte ferietid var slut, og skuespillerne maatte tilbake til sine respektive engagements, hadde vi nok hat kunstnerisk glæde av vor friluftsséjour, men den økonomiske var det skralt med. I en kort eftersæson spilte den svenske skuespiller Ivan Hedquist med sit selskap Selma Lager- löfs lystspil «Dunungen», som i et godt ensemble med Hedquist

i hovedrollen gjorde megen lykke, men heller ikke de kunde staa sig mot det evige regn.

Vi syntes at teatret hadde saa mange betingelser for at bli det sted, Kristiania publikum trængte for uten kommunikationsvanskeligheter at kunne tilbringe en vakker sommerkveld i stemningsfulde omgivelser og med god kunst, at vi hadde vanskelig for at opgi denne tanken. Og da jo alt laa der færdig til bruk, besluttet vi at prøve lykken en gang til. Vi gik altsaa igang med en forestilling ogsaa sommeren 1916 og valgte til denne Oehlenschlägers tragedie «Hagbarth og Signe».

Skjønt premiæraftenen 15de juni var bitterlig kold, blev stemningen blandt publikum snart varm, og pressens dom var meget velvillig. Noen dager efter første forestillingen skriver Fernanda Nissen i Sociald. ^{27/6} 1916: «Nu er der varme nok, saa selv de sværeste kan vove sig til at se «Hagbarth og Signe» og de bør gjøre det — for kvelden blir sittende igjen i sindet som en stor skjøn stemning. Man vet ikke rigtig hvor meget skyldes stykket og spillet og hvor meget omgivelserne, — men det viser bare, at alt er stemt sammen som det skal. Hagbarth og Signes likegyldighet for livets længde og det overdaadige, stormodige i deres følelsesliv — det passer til vor heftige, blussende sommer, som ikke under sig nattehvilte de par maaneder, den hersker. Føles stykket som et sørgespil — jeg tror nei: Herregud — de unge dør jo i vissheten om hverandres kjærlighet og ingen skuffelse har mørknet deres lykkes timer, og sammen jordes de. Fahlstrøms sterke latter som vikingen fra Nidaros klinger over engen, og tærnerne træder dansen til Kirsten Flagstads klare, rene sang! Gaa derop og glem dagen og priserne, misundelse og skryt, bolignød og raadhusprat, og føl at kvelden er skjøn og at Hagbarths og Signes kjærlighet endnu vokser ung og sterk, som dengang de var paa jorden og skapte det glødende sagn, som Oehlenschläger har gjort levende for os. De unge drømmer om fremtiden og de gamle mindes glade og taknemlige det som engang var — og mere kan ikke forlanges af et friluftsteater — men det er netop stemning det skal gi, ellers har det ingen ret til at være».

Fra Teatercaféen.

Sigurd Bødtker, Henrik Lund, Nils Kjær, Johan Fahlstrøm.

Utover ganske faa aftener blev heller ikke denne sommer begunstiget av været. Dertil kom, at verdenskrigen strakte sine lammende klør helt ind paa Frognerterrænet som efterhaanden blev mer og mer opfyldt av statens grimme magasinbygninger, der trængte sig skjæmmende og forstyrrende nær teatrets omraader og begyndte at sprænge den nødvendige naturillusion. Dette var ikke hvad vi havde beregnet, og da noen forandring av disse forhold ikke var at øine i nær fremtid, var det ingen anden raad end at nedlægge vort friluftsteaters korte eksistens med denne sæsons slut. — Det byggemateriale, som var brugt til scene, tilskuerplads, orkester, tilbygninger o. s. v. solgte vi siden for en «rimelig» betaling til tribuner og bænkerader paa den nyoprettendes footballplads «Græsbanen» i Vestre Aker. «Smaabruket», som gik med i kjøpet, blev ogsaa anbragt deroppe som en liten villa for sig.

JOHAN FAHLSTRØM 50 AAR

Og saa blev Johan 50 aar — og her vil jeg slutte.

For mig er det vanskelig at forstaa baade at han virkelig er 50 aar og at han ikke er ældre, — saa hurtig er tiden gaat, saa langt er han naad, og saa meget synes jeg det staar igjen for ham at gjøre. Paa toppen av sin kunst, moden og avklaret var det naturligste, at han i stadig arbeide fortsatte sit virke som scenisk kunstner — og hvem vet, hvad fremtiden gjemmer i sit dunkle skjød — selv om han idag er «Johan uten land».

Av de varme hilsener, som sendtes fødseldagsbarnet vil jeg fastholde denne ene, skjønt jeg hadde lyst til at ta dem med allesammen.

Under merket —8— skriver redaktør Nils Vogt i Morgbl. ^{30/8} 1917:

Johan Fahlstrøm

fylder idag femti aar. Paa høiden av sin kraft kan han se tilbake paa en seirrik løpebane i kunstens tjeneste. Lyrik og pathos i forening med et mandig tiltalende ydre har git ham evnen til at løse store opgaver, — vi mindes fra Nationalteatret med glæde hans «Cyrano de Bergerac» og vi glemmer

Johan 50 aar.

aldrig den vidunderlige førsteopførelse av «Over Ævne I», hvor fru Dybwad som fru Sang og hr. Fahlstrøm som presten Sang magtet at hæve forestillingen op til det høieste, som kan naaes.

Den kveld kom Bjørnstjerne Bjørnson, som hadde ledet scenearbeidet, til Fahlstrøm i kullissen, omfavnet ham og sa: «De faar jo mig gamle mand til at graate. Slik skal Sang spilles. De var over jorden».

Men ogsaa for den mere stilfærdige karaktertegnning har Fahlstrøm lagt betydelige evner for dagen — det var som sakfører Krogstad i «Et Dukkehjem», at han første gang slog helt igjennem paa Christiania Theater. Da den bøiede ryg i den litt medtatte pels gik ut av scenen, visste publikum og kritik — som et par aar hadde forholdt sig likegyldig like overfor Fahlstrøm — at vor scenekunst var en talent rikere.

Senere har Fahlstrøms kunstnerliv været rigt paa overgange. Han har brudt baade med Christiania Theater og med Nationalteatret, har opprettet sine egne teatre og ledet dem alle — i Akersgaten, i Torvgaten og paa Frogner med stor dyktighet og aldrig hvilende energi. For nogen aar tilbake kjøpte han tomt i Rosenkrantzgaten og det blev sagt, at her skulde «Fahlstrøms Theater» gjenopstaa, men det er altsaa ikke blit til noget. Det kan trygt sies, at hvor eller naar han atter vil ta op sit sceniske arbeide, som skuespiller eller teaterleder vil publikum hilse han velkommen tilbake.»

Paa Kunstnerforeningens fest ved 25-aars jubilæet svarte Johan paa talen for ham med nogen ord, som saa helt gir uttryk for hans — og min — opfatning av den kunst, vi har git vort livs virke, at jeg med den vil avslutte mit tilbakeblik paa «to norske skuespilleres liv fra 1878—1917».

Johan sa:

Naar jeg tænker paa skuespilkunsten, mindes jeg en indisk hymne til nuet. Det heter i den: Igaar er en drøm, imorgen er et haab, men i dag er det levende liv! Slik staar skuespilkunsten for mig, ti indbefattende livet i sig dør den i nuet. Og for os,

Johan Fahlstrøm.
Maleri av Christian Krohg.

som valgte den, er igaar kun en drøm og imorgen kun et haab; men idag er det levende liv.

Jeg er glad fordi denne festen iaften beviser mig, at mine drømskikkelser huskes, saa drømmen igaar blev det levende liv her idag for mig.

Jeg har hat den lykke at begynde mit kunstnerliv mens geniale diktere som Ibsen og Bjørnson levet og virket, og sammen med kunstnerkamerater som Johannes Brun, Laura og Sigvard Gundersen, Sofie Parelius, Lucie Wolf, Sofie og Arnoldus Reimers, Garmann, Henrik Klausen, Constance Brun, Jens Selmer, Hjalmar Hammer, Bjørn Bjørnson, Olaf Hansson, Johanne Dybwad, Ragna Wettergreen, Alma Fahlstrøm og alle de andre der nede paa Bankplassen, hvis begeistring var saa glødende, at den tændte til reising av en ny national scene. —

Jeg ber mine damer og herrer tømme glassene for vor skjønne skuespilkunst. Den blusser hett og favner stærkt og gir alt, fordi den vet at:

Igaar er en drøm, imorgen er et haab, men i d a g er det levende liv.

JOHAN FAHLSTRØMS ROLLER

paa de Fahlstrømske teatre.

I de stykker, som er opført paa Fahlstrøms fire teatre i Kristiania: Centralteatret 1897—99, Falstrøms Theater 1903—11, Folketeatret 1906—07 og Friluftsteatret 1915 og 1916 har Fahlstrøm spilt følgende roller:

Holberg: Brenneisen i «Pernilles korte Frøkenstand»	Caillavet og de Flers: Kongen i «Hans Majestæt»
Henrik Ibsen: Oswald i «Gengangere»	Shakespeare: Romeo i «Romeo og Julie»
—»— Sigurd hin Stærke i «Hærmændene paa Helgeland»	—»— Shylock i «Kjøbmanden i Venedig»
—»— Sagfører Krogstad i «Et Dukkehjem»	—»— Falstaff i «De muntre Køner i Windsor»
—»— Konsul Bernick i «Samfundets Støtter»	Oscar Wilde: Herodes i «Salome»
Gunnar Heiberg: Antonio i «Balkonen»	Bernhard Shaw: Blunshly i «Helte»
Johan Bojer: Brutus i «Brutus»	Hulda Garborg: Journalist Helgesen i «Vaar»
Vilh. Krag og Johan Fahlstrøm: Terje i «Terje Viken»	Maxim Gorki: Luka i «Natasylet»
Vilh. Krag: Luske-Ludvig i «Baldevins Bryllup»	Oehlenschläger: Axel i «Axel og Valborg»
W. Thrane: Sørenskriveren i «Fjeldeventyret»	—»— Alladin i «Alladin»
Hj. Søderberg: Billedhuggeren i «Gertrud»	—»— Hamund i «Hagbarth og Signe»
Dumas: Claude i «Claudes Hustru»	J. L. Heiberg: Kong Kristian i «Elverhøi»
Pailleron: Bellac i «Den kjedelige Verden»	—»— Tennemann i «Aprilsnarrene»
Brieux: Etshapan i «Den røde Kappe»	Sven Lange: Søren Kusk i «Marie Grubbe»
Vormser: Pierrot aînée i «Den fortabte Søn»	Drachmann: Prinsen i «Der var engang»
	Helge Rode: Kain i «Kain og Abel»
	Edgard Høyer: Lagerbetjent Sørensen i «Tante Cramers Testamente»

Edgard Høyer: Sværtfabrikant Jensen i «Familien Jensen»	Henrik Hertz: Stig Hvide i «Sven Dyrings Hus»
Agnes Henningsen: Grosserer Grupp i «Elskerinden»	Anker-Larsen og Rostrup: Henrik Larsen i «Karen, Maren og Mette»
Gustav Wied: Fangevogteren i «Ranke Viljer»	Gerhard Hauptmann: Henrik Klokke- støber i «Klokken, der sank»
Hjalmar Bergstrøm: Heymann i «Lyng- gaard & Co.»	Aristofanes: Kinesias i «Kvindernes Sammensværgelse»
—»— Maleren i «Karen Bornemann»	Kong Sudraka: Samsthanaka i «Vasan- tasena»
Sienkiewitz: Petronius i «Quo Vadis»	

SKUESPILLERPERSONALET

ved Fahlstrøms teatre i Kristiania: Centralteatret, Folketeatret
og Fahlstrøms Theater.

Aabel, Hauk	Fredriksen, Ragnhild	Levy, Clary
Almquist, Olav	Grønner, Jenny	Lippe, Jacob v. d.
Andersen, Helene	Gregersen, Ingeborg	Lunde, David
Andersen, Johan	Haglund, Doris	Magnussøn, Sigurd
Arentz, Signe	Hammer, Borgny	Monrad, Janne
Asmundsen, Georg	Hammer, Rolf	Müller, Emmy Worms
Asmundsen, Sigurd	Hansen, Nathalie	Müller, Signe Griegs
Backer, Dagny	Hansen, Mari Irgens	Mowinckel, Agnes
Berg, Erna	Hedemark, Ingi	Oster, Elias
BergsJæger, Gustav	Heiden, Marie	Owenberg, Ragnhild
Bergmann, Karl	Hellen, Sigrid	Piro, Olaug
Bernau, Victor	Hellesen, Marie Mejlænder	Poulsson, Karsten
Bidenkap, Gabrielle	Helmer, Valborg	Rasmussen, Rudolf
Blich, Theodor	Hetland, Jens	Rygh, Caroline
Bluetecher, Alf	Hoff, Halvard	Ræstad, Bertha
Bosse, Harriet	Holstad, Jens	Sandahl, Oscar
Bratland, Bergljot	Hovind, Eugen	Schanche, Ingolf
Bull, Agnes Hagerup	Irgen, Lilly	Schönemann, August
Buttedahl, Sæbjørn	Jebe, Sofie Bernhofft	Selberg, Sølvi
Christensen, Arne	Johannessen, Borghild	Selmer, Ulf
Dahl, Inga Sparre	Johannsen, Nicolai	Smith, Irene
Dahl, Sophus	Kierulf, Thorvald	Stark, Ansgar
Dahl, Sverre	Klouman, Thoralf	Stoltz, Mimi
Danning, Signe	Knudsen, David	Stormoen, Harald
Darbo, Erica	Krogh, Oscar	Stray, Ella
Drangsholt, Erling	Krohn, Frida	Svendsen, Clara
Eldegard, Sigurd	KrumHjersing	Tolnæs, Gunnar
Engebretsen, Ragnhild	Larsen, Ragnhild	Toresen, Arne
Erichsen, Anna	Leffmann, Oscar	Toresen, Jenny

Tønder, Mathea
Tønder, Theodor
Urdahl, Halvor
Urdahl, Hetty
Voss, Johanne
Voss, Olav
Wettergreen, Ragna
Wexelsen, Vidar

Wilhelms, Olaf
Wingar, Fredrik
Wingar, Ragnvald
Zetlitz, Alexander

Ved Friluftsteatret:
Drabløs, Edvard
Erichsen, Henning

Flagstad, Kirsten
Johannessen, Doris
Johannessen, Kim
Magnussøn, Abigael
Mørk, Hans
Rasmussen, Rasmus
Schaaning, Folkman
Steen, Signe Heide

STYKKER

som er opført paa Fahlstrøms fire teatre i Kristiania: Centralteatret 1897—99,
Folketeatret 1906—07, Fahlstrøms Theater 1903—11,
Friluftsteatret 1915—16:

- Av norske forfattere:
- Holberg: «Pernilles korte Frøkenstand»
Henrik Ibsen: «Gengangere»
—»— «Hærmændene paa Hel-
geland»
—»— «Et Dukkehjem»
—»— «Samfundets Støtter»
Bjerregaard og Thrane: «Fjeldeventyret»
Gunnar Heiberg: «Balkonen»
Hans Aanrud: «Storken»
Peter Egge: «Faddergaven»
Johan Bojer: «Brutus»
Vilh. Krag: «Jomfru Trofast»
—»— «Baldevins Bryllup»
Vilh. Krag og Johan Fahlstrøm: «Terje
Viken»
Hulda Garborg: «Noahs Ark»
—»— «Vaar»
—»— «Rationelt Fjøsstel»
- Av danske forfattere:
- Oehlenschläger: «Axel og Valborg»
—»— «Alladin»
—»— «Hagbarth og Signe»
Johan Ludvig Heiberg: «Elverhøi»
—»— «Aprilsnarrene»
Sven Lange: «Marie Grubbe»
- Holger Drachmann: «Der var engang»
Edgard Høier: «Familien Jensen»
—»— «Tante Cramers Testamente»
Anker-Larsen og Rostrup: «Pikernes
Alfred»
—»— «Karen, Maren og Mette»
Helge Rode: «Kain og Abel»
—»— «Flugten»
Esmann: «I Stiftelsen»
Emma Gad: «Den mystiske Arv»
—»— «Gadens Børn»
Agnes Henningsen: «Elskerinden»
Otto Benzon: «En Skandale»
Walter Christmas: «Rivaler»
Gustav Wied: «Ranke Viljer»
—»— «Erotik»
Ellen Reumert: «Tvillinger»
Palle Rosenkrantz: «Betroede Midler»
Henrik Hertz: «Sven Dyrings Hus»
Hjalmar Bergstrøm: «Lynggaard & Co.»
—»— «Karen Bornemann»
- Av svenske forfattere:
- Aug. Strindberg: «Ved Dødens Port»
Knut Michaelson: «Skandalen i Nat»
Frans Hedberg: «Brylluppet paa Ulf-
bjerg»

G. af Geijerstam: «Lars Anders og Jan
Anders»
— — «Per Olson og Kjær-
ringen hans»

Av franske forfattere:

A. Dumas: «Claudes Hustru»
— — «De tre Musketerer»
V. Sardou: «Sporet»
Pailleron: «Den kjedelige Verden»
Henri Bataille: «Mama Colibri»
Erkman-Chatrian: «Vor Ven Fritz»
Brieux: «Den røde Kappe»
— — «Ugifte Mødre»
— — «Fri Kjærlighed»
Henri Becque: «Pariserinden»
Henri Bernstein: «Havnen»
H. Wormser: «Den forlorne Søn»
Henri Murger: «Frie Fugle»
Caillavet og de Flers: «Hans Majestæt»

Av russiske forfattere:

Maxim Gorki: «Natasylet»

Av engelske forfattere:

Shakespeare: «Romeo og Julie»
— — «De muntre Koner»
— — «Kjøbmanden i Venedig»
Oscar Wilde: «Salome»
Pinero: «Orden i Huset»
Somerset Maugham: «Lady Frederick»
Bernhard Shaw: «Helte»

Av tyske forfattere:

Gerhard Hauptmann: «Klokken, der
sank»

Av spanske forfattere:

Echegaray: «Galeotto»

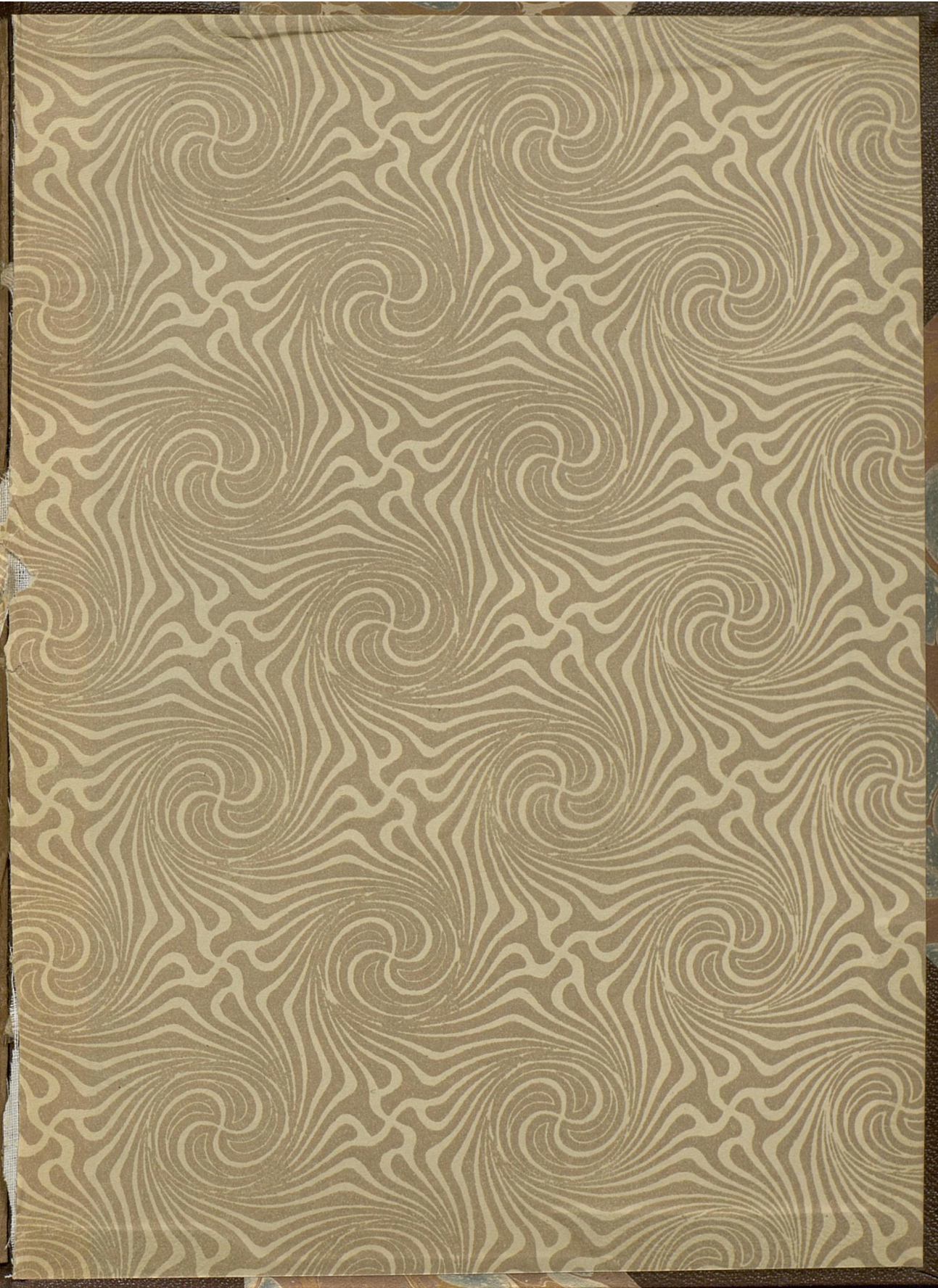
Av græske forfattere:

Aristofanes: «Kvindernes Sammen-
sværgelse»

Av indiske forfattere:

Kong Sudraka: «Vasantasena»

Depotbiblioteket

75sd 59 184

Alma Fahlstrøm

To norske
Skuespilleres
Liv

—